

การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ
THE DEVELOPMENT OF BUDDHIST WAY SCHOOL MANAGEMENT
IN SAMUTPRAKARN PROVINCE

พระครูใบฎีกาสุวินท์ สุวิชาโน

ดุขฎีนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุขฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๙

การพัฒนาระบบบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ

พระครูใบฎีกาสุนันท์ สุวีชาโน

คุษฎีนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๙

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

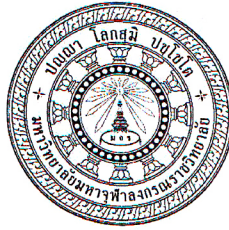
The Development of Buddhist Way School Management in Samutprakarn Province

Phrakhrubaidika Suwin Suvijāno

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for the Degree of
Doctor of Philosophy (Buddhist Management)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Bangkok, Thailand
C.E. 2016

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย
เรื่อง “การพัฒนาระบบบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ” เป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบคุณวุฒิบัณฑิต

ประธานกรรมการ

(พระอุดมสิทธินายก, ดร.)

กรรมการ

(รศ.ดร.สุวิญ รักสัตย์)

กรรมการ

(รศ.ดร.สุพล สุขะพรหม)

กรรมการ

(พระมหาภุชญา กิตติโสภโณ, ดร.)

กรรมการ

(ดร.ยุทธนา ปราณีต)

คณะกรรมการควบคุมคุณวุฒิบัณฑิต

พระมหาภุชญา กิตติโสภโณ, ดร.

ประธานกรรมการ

ดร.ยุทธนา ปราณีต

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(พระครูใบฎีกาสุนันท์ สุริชาโน)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

.....
(พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบดุชนิพนธ์

ประธานกรรมการ

()

กรรมการ

()

กรรมการ

()

กรรมการ

(พระมหาภุชญา กิตติโสภโณ)

กรรมการ

(ดร.ยุทธนา ปราณีต)

คณะกรรมการควบคุมดุชนิพนธ์

พระมหาภุชญา กิตติโสภโณ

ประธานกรรมการ

ดร.ยุทธนา ปราณีต

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

.....
(พระครูใบฎีกาสุนันท์ สุวิชาโน)

- ชื่อคุณิพนธ์ : การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ
- ผู้วิจัย : พระครูใบฎีกาสุนันท์ สุวิชาโน
- ปริญญา : พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (การจัดการเชิงพุทธ)
- คณะกรรมการควบคุมคุณิพนธ์
- : พระมหาภคญาณ กิตติโสภโณ, ดร. พธ.บ. (การจัดการเชิงพุทธ), พธ.ม. (การจัดการเชิงพุทธ), พธ.ด. (การจัดการเชิงพุทธ)
 - : อาจารย์ ดร.ยุธนา ปราณีต พธ.บ. (การบริหารรัฐกิจ), ร.บ. (ทฤษฎีและเทคนิคทางรัฐศาสตร์), M.A. (Politics), Ph.D. (Political Science)
- วันสำเร็จการศึกษา : ๒๖ พฤษภาคม ๒๕๖๐

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ” มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ ๒) ศึกษาสภาพทั่วไปของการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ และ ๓) นำเสนอการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ โดยใช้การวิจัยแบบผสมวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปริมาณ การวิจัยเชิงคุณภาพ ดำเนินการโดยสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ๒๐ คน และการสนทนากลุ่มเฉพาะ จำนวน ๑๒ คน ซึ่งเลือกแบบเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท การวิจัยเชิงปริมาณ ดำเนินการโดยสำรวจกลุ่มตัวอย่าง ๔๐๐ คน ซึ่งสุ่มด้วยวิธีสุ่มอย่างง่าย จากประชากรจำนวน ๒,๗๘๖ คน ซึ่งเป็นผู้บริหาร ครู บุคลากร และนักเรียน ของโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลได้แก่ แบบสอบถามแบบประมาณค่า ๕ ระดับ ที่ระดับความเชื่อมั่น ๐.๙๕๑ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า

๑) โรงเรียนวิถีพุทธ เป็นโรงเรียนที่นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้หรือประยุกต์ใช้ในการบริหารและการพัฒนาผู้เรียน ผู้เรียนได้พัฒนาการกิน อยู่ ดู ฟัง ให้เป็น และนำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาประยุกต์ใช้ในการบริหารและการจัดการเรียนการสอน ได้แก่ อิทธิบาท ๔ สัปปายะ ๗ อริยสัจ ๔ ไตรสิกขา และพรหมวิหาร ๔

๒) การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านการกายภาพ ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าการปฏิบัติอยู่ในระดับที่สูงที่สุด รองลงมาคือด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ส่วนที่มีระดับการปฏิบัติน้อยที่สุด คือด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะไม่ค่อยได้สนทนาปราศรัยกัน หรือจัดกิจกรรมร่วมกันมากเท่าที่ควร

๓) การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการนั้น พบว่า

๓.๑) การพัฒนาด้านการบริหารจัดการ ควรร่วมกันวางแผนและกำหนดนโยบาย มอบหมายหน้าที่และความรับผิดชอบอย่างชัดเจน และกำหนดให้บุคลากรทุกคนได้มีส่วนร่วม พร้อมทั้งนำหลักอิทธิบาทธรรม ๔ มาบูรณาการ

๓.๒) การพัฒนาด้านกายภาพ บ้าน วัด โรงเรียน ร่วมกันระดมทุนเพื่อปรับสภาพแวดล้อมให้เหมาะสม ส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามแนววิถีพุทธ สร้างความเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมแบบวิถีพุทธ พร้อมทั้งจัดสภาพแวดล้อมให้เป็นไปตามหลักสัปปายะ ๗

๓.๓) การพัฒนาด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ทุกฝ่ายควรตระหนักถึงความสำคัญของกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ประยุกต์ตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน จัดสรรเวลาให้เหมาะสมกับทุกๆ ฝ่าย จัดกิจกรรมบูรณาการตามหลักอริยสัจ ๔ อย่างมีเหตุผลในการแก้ไขปัญหา

๓.๔) การพัฒนาด้านการเรียนการสอน ควรกำหนดหลักสูตรให้มีความสอดคล้องกับวิถีพุทธ บุคลากรของโรงเรียน ควรเป็นต้นแบบในการเรียนรู้ที่ดี พัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมอย่างแท้จริง เน้นการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการนำไปใช้จริงในชีวิตประจำวัน จัดการเรียนการสอนตามหลักไตรสิกขา

๓.๕) การพัฒนาด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ บุคลากรของโรงเรียน ควร สร้างความเป็นกัลยาณมิตร ด้วยการยิ้มแย้มแจ่มใสทักทายกัน ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดี โดยบูรณาการกับหลักพรหมวิหาร ๔

Dissertation Title : The Development of Buddhist Way School Management
in Samutprakarn Province

Researcher : Phrakhrubaidika Suwin Suvijāno

Degree : Doctor of Philosophy (Buddhist Management)

Dissertation Supervisory Committee

: Phamaha Krissada Kittisophano, Dr. B.A., M.A.,
Ph.D. (Buddhist Management)

: Dr.Yuttana Praneet, B.A. (Public Administration), B.A.
(Political Science), M.A. (Political), Ph.D. (Political Science)

Date of Graduation : May 26, 2017

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the concept and theory about the development of Buddhist way school management in Samutprakarn province, 2) to study the general problems of the development of Buddhist way school management in Samutprakarn province and 3) to propose the development of Buddhist way school management in Samutprakarn province. This research used mixed methods research comprising both qualitative and quantitative approach. The qualitative research was conducted by in-depth interviewing from 20 key informants and focus group discussion from 12 experts which selected by purposive method. The data were analyzed by content analysis technic. The quantitative research conducted by survey the 400 respondents which selected by simple random sampling from 2,786 populations who were admin, teacher, personnel and student of Buddhist way school in Samutprakarn province. The tool used for data collection was 5 levels rating scale questionnaire at reliability level of 0.951. The statistics used to analyze data were frequency, percentage, mean and standard deviation.

The research findings were as follows:

1) Buddhist way school was general school that were integrated the Buddhist principle for management and development. Students were developed to be cautious of each step of eating, living, looking and listening. The school applied the Buddhist principle includes Iddhipada 4, Sabbaya 7, Ariyasajja 4, Trisikkha and Brahmavihara 4 for management, learning and teaching.

2) The development of Buddhist way school management in Samutprakarn province in physical aspect was at highest level and after that the activities of daily life. But for atmosphere and interaction aspect, it was at lowest level because personnel lack the interaction to each other and lack the Joint activities.

3) The development of Buddhist way school management in Samutprakarn province was:

3.1) management aspect, should plan and formulate the policy together, should provide the duty and responsibility clearly, should provide personnel to participate in all activities and should integrate the Iddhipada 4 for management.

3.2) physical aspect, the so called “Borworn” (Home + Temple + School) have to join effort to raise funds to adjust the environment to suitable, should promote the Buddhist way life and Buddhist culture and should develop the environment according to the Sappaya 7.

3.3) activities of daily life aspect, all departments should be aware the Importance of activities of daily life, should behave as a good role model, should exchange the knowledge together, should manage the time appropriately and applied Ariyasajja 4 for all activities.

3.4) learning and teaching aspect, should manage the curriculum according to the Buddhist way, the personnel of school should be good learning model, should develop the personnel to know and understand the Buddhism entirely focus on practicing in daily life, finally, manage the learning and teaching according to Trisikkha.

3.5) atmosphere and interaction aspect, the personnel of school should be good friend by smile and greetings, should promote the good interaction by integrate with the Brahmavihara 4.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงเป็นไปด้วยดี เพราะได้รับการอนุเคราะห์ช่วยเหลือจากหลายท่านเป็นอย่างดีตลอดมา ผู้จัดทำขอขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่ง ไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณ พระมหากษัตริยา กิตติโสภโณ, ดร. และ อาจารย์ ดร.ยุทธนา ประณีต อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่ได้ให้แนวคิดและคำแนะนำจนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความถูกต้องสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ขอขอบคุณผู้เชี่ยวชาญที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ ตรวจสอบแก้ไขเครื่องมือ และให้ข้อเสนอแนะต่าง ๆ เป็นอย่างยิ่ง

ขอกราบขอบพระคุณพระอุดมสิทธินายก, ดร รศ.ดร.สุวิญ รักษ์ตย์ รศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม พระมหากษัตริยา กิตติโสภโณ และ อ.ดร.ยุทธนา ประณีต คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ที่ได้ให้คำแนะนำในการปรับแก้จนวิทยานิพนธ์เล่มนี้ถูกต้องสมบูรณ์เป็นที่สุด

ขอกราบขอบพระคุณพระเดชพระคุณ พระครูสุศีลคุณ เจ้าคณะตำบลบางกอบัว-บางน้ำผึ้ง เจ้าอาวาสวัดขมิ้นมิตร ให้การสนับสนุนและเป็นกำลังใจจนวิทยานิพนธ์นี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

เจริญพรขอบคุณ นางวรัววรรณ สิงห์ทอง ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลพระสมุทรเจดีย์ เป็นผู้ประสานงานผู้อำนวยการโรงเรียนต่างๆ ในการขอเข้าขอสัมภาษณ์และการเก็บข้อมูลแบบสอบถาม และขอขอบคุณผู้อำนวยการโรงเรียนต่างๆ ที่ให้ความร่วมมือจนวิทยานิพนธ์สำเร็จลุล่วงด้วยดี

พร้อมกันนี้ผู้วิจัยขอขอบคุณกัลยาณมิตรทุกท่านที่ห่วงใย เป็นกำลังใจ ให้คำแนะนำช่วยเหลือจนวิทยานิพนธ์นี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

ประโยชน์อันพึงมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ขอมอบบูชาคุณบิดา มารดา ครูอุปฌาย์ อาจารย์ และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้แก่ผู้จัดทำ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันและขอมอบแก่บุคคลผู้มีส่วนสำคัญต่อความสำเร็จในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้และผู้มีส่วนช่วยเหลือที่มีจากกล่าวนามได้ทั้งหมดในที่นี้ จึงขอขอบพระคุณทุกท่านเป็นอย่างสูง

พระครูใบฎีกาสุนันท์ สุริชาโน

๑๖ เมษายน ๒๕๖๐

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(๑)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(๓)
กิตติกรรมประกาศ	(๕)
สารบัญ	(๖)
สารบัญตาราง	(๘)
สารบัญแผนภาพ	(๑๐)
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	(๑๑)
บทที่ ๑ บทนำ	
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๔
๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย	๔
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๖
๑.๖ ประโยชน์ที่ได้จากการวิจัย	๗
บทที่ ๒ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีการพัฒนา	๘
๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการ	๑๘
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับโรงเรียนวิถีพุทธ	๔๐
๒.๔ ข้อมูลพื้นที่ในการวิจัย	๑๐๙
๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๑๑๖
๒.๕ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๑๒๙
บทที่ ๓ วิธีการดำเนินการวิจัย	
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๑๓๐
๓.๒ ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	๑๓๐
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๑๓๓
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๑๓๔
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล	๑๓๕
บทที่ ๔ ผลการวิจัย	
๔.๑ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ	๑๓๖
๔.๒ สภาพทั่วไปของการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ	๑๔๙
๔.๓ แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ	๑๗๕
๔.๔ สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย	๑๘๘

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๙๓
๕.๒ อภิปรายผล	๒๐๔
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๒๑๒
บรรณานุกรม	๒๑๔
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก หนังสือขอความอนุเคราะห์ให้เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ คุณภาพเครื่องมือวิจัย	๒๒๔
ภาคผนวก ข ผลการหาดัชนีความสอดคล้อง (IOC)	๒๓๐
ภาคผนวก ค หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูล เพื่อตรวจสอบความเที่ยงของแบบสอบถาม	๒๓๗
ภาคผนวก ง ค่าสัมประสิทธิ์ แอลฟา (Alpha Coefficient)	๒๓๙
ภาคผนวก จ หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย	๒๔๓
ภาคผนวก ฉ แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	๒๔๗
ภาคผนวก ช หนังสือขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อการวิจัย	๒๕๘
ภาคผนวก ซ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก	๒๗๗
ภาคผนวก ฌ หนังสือขอเชิญเข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ	๒๘๑
ภาคผนวก ฎ รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์	๒๙๒
ภาคผนวก ฏ รายชื่อผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ	๒๙๓
ประวัติผู้วิจัย	๒๙๕

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๒.๑ ความหมายของการพัฒนา	๑๓
๒.๒ การพัฒนาบุคคล	๑๔
๒.๓ การพัฒนาอาชีพ	๑๖
๒.๔ การพัฒนาองค์การ	๑๘
๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหาร	๒๕
๒.๖ ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร	๒๙
๒.๗ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารการศึกษา	๓๓
๒.๘ สรุปแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารการศึกษา	๓๘
๒.๙ สรุปความหมายของวิถิปุทธ	๔๐
๒.๑๐ สรุปความหมายของโรงเรียนวิถิปุทธ	๔๒
๒.๑๑ สรุปอัตลักษณ์ ๒๙ ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถิปุทธ	๗๐
๒.๑๒ ตัวชี้วัดการดำเนินงาน	๗๓
๒.๑๓ ตัวชี้วัดด้านกระบวนการ	๗๔
๒.๑๔ ตัวชี้วัดด้านผลผลิต	๗๖
๒.๑๕ ตัวชี้วัดด้านผลกระทบ	๗๗
๒.๑๖ สรุปแนวคิดวิถิปุทธสู่วิถีการเรียนรู้	๗๘
๒.๑๗ สรุปแนวคิดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา	๘๕
๒.๑๘ สรุปหลักพุทธธรรมที่สอดคล้องกับวิถิปุทธ	๙๖
๒.๑๙ สรุปหลักการสร้างความสัมพันธ์	๑๐๖
๒.๒๐ สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ	๑๑๙
๒.๒๑ สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนวิถิปุทธ	๑๒๗
๓.๑ จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย	๑๓๑
๔.๑ แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล	๑๕๐
๔.๒ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการบริหารจัดการโรงเรียนวิถิปุทธ ในจังหวัดสมุทรปราการ ในภาพรวม	๒๕๑
๔.๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการบริหารจัดการโรงเรียนวิถิปุทธ ในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านการบริหารจัดการ	๑๕๒
๔.๔ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการบริหารจัดการโรงเรียนวิถิปุทธ ในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านกายภาพ	๑๕๔
๔.๕ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการบริหารจัดการโรงเรียนวิถิปุทธ ในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต	๑๕๖
๔.๖ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการบริหารจัดการโรงเรียนวิถิปุทธ ในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านการเรียนการสอน	๑๕๘

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
๔.๗ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านบรรยากาศและภูมิทัศน์	๑๖๐
๔.๘ ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัด สมุทรปราการ ด้านการบริหารจัดการ	๑๖๒
๔.๙ ข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ด้าน การบริหารจัดการ	๑๖๓
๔.๑๐ ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัด สมุทรปราการ ด้านกายภาพ	๑๖๔
๔.๑๑ ข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ด้าน กายภาพ	๑๖๕
๔.๑๒ ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัด สมุทรปราการ ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต	๑๖๖
๔.๑๓ ข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต	๑๖๗
๔.๑๔ ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัด สมุทรปราการ ด้านการเรียนการสอน	๑๖๘
๔.๑๕ ข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านการเรียนการสอน	๑๖๙
๔.๑๖ ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัด สมุทรปราการ ด้านบรรยากาศและภูมิทัศน์	๑๗๐
๔.๑๗ ข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านบรรยากาศและภูมิทัศน์	๑๗๑

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่		หน้า
๒.๑	วิวัฒนาการของแนวคิดพื้นฐานของการพัฒนา	๑๐
๒.๒	สรุปแนวคิดจากหนังสือการพัฒนาที่ยั่งยืน	๕๐
๒.๓	ลักษณะรูปแบบของโรงเรียนวิถีพุทธ	๕๘
๒.๔	แสดงการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ	๖๑
๒.๕	กรอบแนวคิดในการวิจัย	๑๒๙
๔.๑	องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย	๑๘๙

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

การใช้อักษรย่อ

อักษรย่อชื่อคัมภีร์ในวิทยานิพนธ์นี้ ใช้อ้างอิงจากคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๐๐ และพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เฉลิมพระเกียรติพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พุทธศักราช ๒๕๓๙ คัมภีร์อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ดังต่อไปนี้

คำย่อเกี่ยวกับพระไตรปิฎก

การอ้างอิงพระไตรปิฎกอ้างอิงทั้งฉบับภาษาบาลีและภาษาไทย ใช้ระบุชื่อคัมภีร์ และระบุถึง เล่ม/ข้อ/หน้า ตามลำดับ เช่น วิ.มหา. (บาลี) ๕/๑๖/๑๕. หมายถึง คัมภีร์วินยปิฎก มหาวิภังคปาลิภาษาบาลี เล่ม ๕ ข้อ ๑๖ หน้า ๑๕ วิ.มหา. (ไทย) ๕/๑๖/๒๑-๒๒. หมายถึง คัมภีร์วินยปิฎก มหาวิภังค ภาษาไทย เล่ม ๕ ข้อ ๑๖ หน้า ๒๑-๒๒ เป็นต้น

พระวินยปิฎก

วินย.อ. (ไทย) = วินยปิฎก อรรถกถา สมนตปาสาทิกา (ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ที.ปา. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฏิกวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
อง.จตุก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	องคุดตนิคาย	จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.อฏฐก (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	องคุดตนิคาย	อฏฐกนิบาต	(ภาษาไทย)
ส.ส. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิคาย	สคาถวรรค	(ภาษาไทย)
วิสุทธ.	=	วิสุทธิมรรค			(ภาษาไทย)

บทที่ ๑ บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชาติไทยมีความต่อเนื่องมาด้วยกันกับความเป็นมาของพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งนับตั้งแต่สมัยก่อนที่ชนชาติไทยมีประวัติศาสตร์อันชัดเจนซึ่งชาวไทยก็นับถือพระพุทธศาสนาต่อเนื่องมาโดยตลอด จนกล่าวได้ว่าประวัติศาสตร์ของประเทศไทยเป็นประวัติศาสตร์ของชนชาติที่นับถือพระพุทธศาสนา ในด้านวัฒนธรรมวิถีชีวิตของคนไทยก็ได้ผูกพันประสานกลมกลืนกับหลักความเชื่อและหลักในการปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาเป็นเวลานาน โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางการศึกษาของสังคมไทยเป็นแห่งคำสั่งสอนและการฝึกอบรม กิจกรรมส่วนใหญ่ที่มีความสำคัญของรัฐก็ดี ของชุมชนก็ดีจะมีส่วนประกอบด้วยพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นพิธีการที่เน้นย้ำความสำคัญและส่งเสริมคุณค่าทางจิตใจของมนุษย์^๑

จากสภาพข้างต้น ทำให้เข้าใจได้ว่าพระพุทธศาสนาได้เข้ามามีบทบาทต่อคนไทยเป็นเวลานานจนฝังลึกในจิตใจและวิถีชีวิตของชาวไทยจนกลายเป็นเครื่องหล่อหลอมกลั่นกรองนิสัยพื้นฐานจิตใจของคนไทย^๒ ดังที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชนิพนธ์ในเทศนาวันเสื่อป่าว่าเป็นหน้าที่ของเราที่จะต้องตั้งใจรักษาความมั่นคงของพระพุทธศาสนาในประเทศไทยอย่าให้มีอันตรายมาถึงได้ ต้องรักษาพระศาสนาอันนี้ให้คงอยู่ในเมืองไทยอีกต่อไป ต้องรักษาไว้เพื่อเป็นมรดกแก่ลูกหลานของเราทั้งหลาย สังคมไทยเป็นสังคมที่มีโอกาสใกล้ชิดกับสิ่งล้ำค่าของสังคม มนุษย์ชาติคือ “พระพุทธศาสนา” ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศนับถือพระพุทธศาสนาประมาณร้อยละ ๙๕ ของประชากรทั้งหมด ประกอบกับวิถีชีวิตและด้านวัฒนธรรมของชาวไทยได้รับการหล่อหลอมขัดเกลาจากคำสอนทางพระพุทธศาสนาตั้งแต่ยุคแรกๆของประวัติศาสตร์ชาติไทยจนกล่าวได้ว่าวิถีพุทธคือวิถีวัฒนธรรมของคนไทยส่วนใหญ่จนมีความเป็นเอกลักษณ์ทั่วโลกตระหนักและให้การยอมรับพระพุทธศาสนายังมีรายละเอียดที่เป็นระบบการศึกษาเป็นหัวใจสำคัญของการปฏิรูปการศึกษาประกอบกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช ๒๕๔๐ หมวด ๕ แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐมาตรา ๗๓ บัญญัติไว้ว่า “รัฐต้องให้ความอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น

^๑ กรมวิชาการ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๙ พ.ศ. ๒๕๔๕-๒๕๔๙, (กรุงเทพมหานคร : สยามสปอร์ต, ๒๕๔๖), บทนำ.

^๒ กรมวิชาการ, การจัดการและการเรียนรู้พระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๒๕๔๔, (กรุงเทพมหานคร : อู่การพิมพ์, ๒๕๔๓), หน้า ๒๑-๒๒.

ส่งเสริมความเข้าใจอันดีงาม และความสมานฉันท์ระหว่างชนชาติของทุกศาสนารวมทั้งสนับสนุนการนำหลักธรรมของศาสนามาใช้เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมและพัฒนาคุณภาพชีวิต" มาตรา ๘๑ บัญญัติไว้ว่า "รัฐต้องจัดการศึกษา อบรมและสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม"^๓ ตลอดจนพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๖ ได้กำหนดความมุ่งหมายและหลักการของการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรมมีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับคนอื่นได้อย่างมีความสุข มาตรา ๒๔ (๔) ได้กล่าวไว้ว่า การจัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรมค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์^๔ พร้อมกันนี้ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๘ (พ. ศ. ๒๕๔๐ – ๒๕๔๔) ได้มุ่งเน้นการพัฒนาคนเป็นหลักสำคัญและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๙ (พ. ศ. ๒๕๔๕ – ๒๕๔๙) ได้บัญญัติไว้ในข้อ ๒ ด้านนโยบายว่า คนเก่งจะต้องถึงพร้อมด้วยคุณธรรมจากคำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี พ.ศ. ๒๕๔๔ ได้บัญญัติไว้ว่า จะมีนโยบายสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนได้ศึกษาศาสนาธรรมะและร่วมประกอบพิธีกรรมทางศาสนามากขึ้น

กระทรวงศึกษาธิการได้ตระหนักและเห็นความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาจึงนำแนวทางของพระพุทธศาสนามาบูรณาการในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในรูปแบบ "โรงเรียนวิถีพุทธ" โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแบบพุทธซึ่งถือว่าเป็นวัตรกรรมการจัดการศึกษา ๑ ใน ๕ รูปแบบตามนโยบายในโรงเรียนรูปแบบใหม่ของ พ.ต.ท. ดร. ทักษิณ ชินวัตร อดีตนายกรัฐมนตรีของ ไทย และถือเป็นจุดสำคัญของการนำคุณคำมหาศาลของพระพุทธธรรมมาสู่สังคมไทยอันจะช่วยผลักดันให้เด็กและเยาวชนไทยสามารถพัฒนาตามศักยภาพเป็นคนดี คนเก่งของสังคมและสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขนักเรียนผู้มีสุขภาพจิตดีเยี่ยมเรียนหนังสือได้ดี สามารถทำงานได้มากกว่า และได้ผลดีอย่างมีประสิทธิภาพทั้งสามารถเข้ากับเพื่อนและช่วยเหลือสังคมได้ดี และผู้มีสุขภาพจิตดีเยี่ยมมีความสุขและความสำเร็จในชีวิตซึ่งหาประชาชนโดยทั่วไปไม่ยึดมั่นในหลักธรรมของพระพุทธศาสนาแล้ว อาจจะต้องประสบกับความยุ่งยากในชีวิตที่สงบสุขไม่ได้มีแต่ความเดือดร้อนสร้างปัญหาให้กับสังคมจนส่งผลให้ประเทศชาติในที่สุด

อีกครั้งสภาพการเปลี่ยนแปลงตัวเองของสังคมที่มีลักษณะความนิยมในวัตรภูมิวัฒนธรรมของการบริโภคมากขึ้นได้มีผลกระทบอย่างสำคัญต่อระดับคุณธรรมจริยธรรมในประเทศไทยมีเหตุการณ์หลายเหตุการณ์เกิดขึ้นบ่อยครั้งที่สันตะเทือนมโนธรรม สำนึกต่อแก่นหลักของศาสนาจนทวนหัว รู้สึกถึงการเสื่อมถอยในศีลธรรมของคนในประเทศโดยทั่วไป สังคมไทยจึงเริ่มมีลักษณะของการเป็นสังคมที่มี

^๓ กระทรวงศึกษาธิการ, แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ, (กรุงเทพมหานคร : อู่การพิมพ์, ๒๕๔๓), หน้า ๒๑-๒๒.

^๔ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : การศาสนา, ๒๕๔๕), หน้า ๔.

ระดับศีลธรรมถดถอยน้อยลงไปเรื่อยๆ และถูกระแสนับถือเบี่ยงไปจากหลักการพื้นฐานที่แท้จริงของศาสนาจนกลายเป็นสถานการณ์ที่น่าห่วงใยอย่างยิ่ง ยิ่งโลกในปัจจุบันมีความเจริญก้าวหน้าทางวัตถุมากด้วยแล้ว ถ้าจิตใจของเราไม่มีหลักยึดให้มั่นคงพออาจจะต้องประสบกับความยุ่งยากในชีวิตได้มากที่สุด ศาสนาเท่านั้นที่จะช่วยให้เรามีจิตใจที่มั่นคงและเป็นระเบียบพร้อมที่จะเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงของโลกได้ นอกจากนั้นบุคคลและสถาบันทางสังคมสถาบันครอบครัวอีกหลายส่วนก็ล้วนประพฤติดีดีทำนองคลองธรรมทั้งการเอารัดเอาเปรียบ ฉ้อราษฎร์บังหลวง แก่งแย่งแข่งขัน ชิงดีชิงเด่น ลักลอบค้าขายสิ่งผิดกฎหมาย และสารเสพติด ทำลายผู้คน มีการฉกชิงวิ่งราว ฆ่าปล้นไม่เว้นแต่ละวัน โดยปราศจากมโนสำนึกทางศีลธรรม นักเรียนนักศึกษาบางส่วนก็ไม่สนใจศึกษาเล่าเรียน เกิดการมั่วสุมตามสถานเริงรมย์เสพสิ่งเสพติดยกพวกตีกัน ปัญหาเหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาคุณธรรมจริยธรรมทางสังคมที่เกิดจากการไม่มีการเรียนรู้อย่างลึกซึ้งและไม่ยึดมั่นในหลักธรรมของศาสนาทั้งสิ้น ซึ่งถ้าหากประชาชนโดยทั่วไปไม่ยึดมั่นในหลักธรรมของศาสนาแล้ว อาจจะต้องประสบกับความยุ่งยากในชีวิตหาชีวิตที่สงบไม่ได้ มีแต่ความเดือดร้อนสร้างปัญหาให้กับสังคมส่งผลให้กับประเทศชาติในที่สุด รวมทั้งปัญหาภาคใต้ด้วย การขาดความเคารพศักดิ์ศรีคุณค่าของคนอีกสาเหตุหนึ่งเกิดจากการที่รัฐนำเอาการศึกษามาจัดการซื้อเอง แยกการศึกษาออกจากวัดโดยแทบสิ้นเชิงจากที่เคยเป็นมาตั้งแต่เดิมในสังคมไทย วัด ซึ่งเคยเป็นสถาบันเบ็ดเสร็จในสังคมไทย รวมถึงเรื่องการศึกษาด้วยจึงถูกตัดออกจากบทบาทด้านการศึกษาที่เคยมีอยู่ในสมัยก่อน พระภิกษุและผู้นำทางศาสนาซึ่งเคยทำหน้าที่ครูคุณาจารย์ในการศึกษาอบรมสั่งสอนกุลบุตรกุลธิดาของศาสนิกชนไทย จึงพลอยหมดบทบาทในการอบรมสั่งสอนและบทบาทที่ได้รับการยอมรับในฐานะที่เป็นที่พึ่งทางจิตใจก็ลดน้อยถอยลง ซึ่งกลายเป็นปัญหาส่วนหนึ่งอันน่าเป็นห่วงอย่างยิ่ง ทั้งทั้งที่สถาบันและบุคลากรทางศาสนาเหล่านั้นน่าจะมีศักยภาพก่อประโยชน์ทางการศึกษา แต่กลับถูกลดบทบาทลงอย่างสิ้นเชิงและเป็นเพียงพลังเงียบที่ไม่อาจจะสร้างคุณประโยชน์ได้เท่าที่ควร

อย่างไรก็ดีจากผลการดำเนินงานในช่วงที่ผ่านมาของโรงเรียนวิถีพุทธแม้จะได้ผลที่น่าพึงพอใจในระดับหนึ่ง โรงเรียนก็ยังเห็นว่าจำเป็นต้องพัฒนาด้านนี้ให้มากยิ่งขึ้น ประกอบกับสภาพสังคมและชุมชนในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ปัญหาด้านสังคมเกิดขึ้นมากมายนักเรียนซึ่งเป็นเยาวชนของชาติในอนาคตที่สำคัญสามารถปรับตัวได้ทันกับการเปลี่ยนแปลง จึงเกิดปัญหาขึ้นรวมทั้งครูผู้ปกครองจะต้องมีแนวทางและวิธีการอย่างหลากหลายที่จะช่วยกันส่งเสริม และดำเนินการพัฒนานักเรียนในด้านคุณธรรมจริยธรรมตามหลักพุทธธรรมไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา นักเรียนมีวัตรปฏิบัติในการกิน อยู่ ดู และฟังเป็น ครูบุคลากรผู้ปกครองนักเรียนและชุมชนจะต้องเป็นแบบอย่างที่ดีเป็นบุคคลที่ต้อง "สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น" รวมทั้งโรงเรียนจะต้องมีระบบบริหารจัดการตามแนวทางวิถีพุทธที่ถูกต้องและเกิดประสิทธิภาพและได้ดำเนินการตามแนวทางที่สำนักการศึกษาได้จัดอบรม และได้้นำแนวทางการดำเนินงานมาประยุกต์ให้เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน เน้นการเข้ามา

มีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายโดยมีกระบวนการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ๘ ขั้นตอน คือ สร้างความตระหนักและความเข้าใจประเมินตนเองตามสภาพจริงของครูและผู้บริหาร วิเคราะห์ข้อมูล และประชุมตัดสินใจพัฒนาร่วมกันลงมือปฏิบัติ/ดำเนินโครงการหรือกิจกรรมประเมินตนเองระหว่าง การดำเนินงานลงมือปฏิบัติ/ปรับปรุงแก้ไข รวบรวมข้อมูลและสรุปผล รายงานผล

และนำไปเป็นข้อมูลพัฒนา เมื่อได้ดำเนินการมาระยะหนึ่งแล้วจึงจำเป็นต้องทราบผลดำเนินงาน ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะต่างๆ เพื่อปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวจะเห็นได้ว่า สังคมไทยเกิดความเสื่อมโทรมทางคุณธรรมจริยธรรม ระบบการจัดการศึกษาได้ลดบทบาทของการจัดการศึกษาตามแนวพุทธลงไปมาก โรงเรียนต่าง ๆ ได้ปรับรูปแบบการเรียนการสอน โดยลดบทบาทด้านพระพุทธศาสนาลง ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาต่อเยาวชนโดยตรง ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ อันจะช่วยสนับสนุนให้การดำเนินการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธบรรลุผลสำเร็จอย่างยิ่งต่อไปให้เกิดประสิทธิผลต่อการส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมค่านิยมที่พึงประสงค์ในเด็ก และเยาวชนซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรมจริยธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์สามารถอยู่ร่วมกับคนอื่นได้อย่างมีความสุข

๑.๒ คำถามการวิจัย

๑.๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ มีอะไรบ้าง

๑.๒.๒ สภาพทั่วไปของการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ เป็นอย่างไร

๑.๒.๓ การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ควรเป็นอย่างไร

๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๓.๑ เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ

๑.๓.๒ เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ

๑.๓.๓ เพื่อนำเสนอการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ” ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

งานวิจัยฉบับนี้มุ่งการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการในด้านต่างๆ คือ ด้านการบริหารจัดการ ด้านกายภาพ ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ด้านการเรียนการสอน และด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์^๕ ตามแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของกระทรวงศึกษาธิการ และหลักไตรสิกขา

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านตัวแปร

๑) ตัวแปรต้น

ตัวแปรต้นประกอบด้วย การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ องค์ประกอบของการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ ซึ่งประกอบด้วย ๑) ด้านการบริหารจัดการ ๒) ด้านกายภาพ ๓) ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ๔) ด้านการเรียนการสอน ๕) ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ และการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ ตามหลักพุทธธรรม คือ ศีล สมาธิ ปัญญา

๒) ตัวแปรตาม

ตัวแปรตาม คือ การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งประกอบด้วย ๑) การบริหารจัดการตามแนวพุทธ ๒) การบริหารจัดการกายภาพตามแนวพุทธ ๓) การบริหารกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิตตามแนวพุทธ ๔) การบริหารการเรียนการสอนตามแนวพุทธ ๕) การบริหารจัดการบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ตามแนวพุทธ

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านประชากร/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๑) ประชากร

การวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดประชากรในการศึกษา ประกอบด้วย ผู้บริหาร บุคลากร และนักเรียน ของโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ ในจังหวัดสมุทรปราการ จำนวน ๕ โรงเรียน รวมทั้งสิ้น ๒,๗๘๖ คน^๖

^๕สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ, (กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๘), หน้า ๑๐-๑๑.

^๖โรงเรียนวิถีพุทธ, สถิติโรงเรียนวิถีพุทธ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : http://www.vitheebuddha.com/ain.php?url=allschool&tp_id=1&prov_name=%CA%C1%D8%B7%C3%BB%C3%D2%A1%D2%C3 [๒๕ กันยายน ๒๕๕๙].

๒) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำ ในจังหวัดสมุทรปราการ ผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ รวมทั้งสิ้น ๒๒ คน

๑.๔.๔) ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยครั้งนี้ขอบเขตพื้นที่ในการวิจัยได้แก่ จังหวัดสมุทรปราการ

๑.๔.๕) ขอบเขตด้านระยะเวลา

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดระยะเวลาในศึกษาวิจัยตั้งแต่เดือนกรกฎาคม ๒๕๕๙ ถึง เมษายน ๒๕๖๐ รวมระยะเวลา ๑๐ เดือน

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๕.๑ การพัฒนา หมายถึง การพัฒนากระบวนการบริหารจัดการโรงเรียนวิถิพุทธ เพื่อให้โรงเรียนวิถิพุทธดำเนินการไปตามกระบวนการ โดยมุ่งสู่เป้าหมายการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ

๑.๕.๒ การบริหารจัดการ หมายถึง กระบวนการที่มุ่งสู่เป้าหมายซึ่งทำให้การบริหารโรงเรียนวิถิพุทธมีการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งประกอบด้วย

๑.๕.๓ ด้านการบริหารจัดการ หมายถึง การวางแผนกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย แผนพัฒนา โดยเน้นปลูกฝังศรัทธาและปัญหาแก่เยาวชน รวมทั้งการประสานระหว่างบ้านวัดโรงเรียน ชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในการบริหารจัดการด้วย

๑.๕.๔ ด้านกายภาพ หมายถึง สภาพทั่วไปของโรงเรียนวิถิพุทธที่แสดงออกให้เห็นถึงเอกลักษณ์ของความเป็นโรงเรียนวิถิพุทธ เช่นมีพระพุทธรูปประดิษฐาน มีการจัดนิทรรศการทางพระพุทธศาสนา มีการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับความเป็นพุทธ มีความสะอาดร่มรื่น ปลอดภัย สงบสัจด์ เป็นสัดส่วน เหมาะแก่การบำเพ็ญกุศล รวมทั้งนักเรียน ครู ผู้บริหารมีการแต่งการที่เหมาะสมกับความเป็นพุทธ

๑.๕.๕ ด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิต หมายถึง มีการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา มีการจัดอบรมค่ายคุณธรรม มีการจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ และกิจกรรมอื่น ๆ ที่ส่งเสริมพระพุทธศาสนา รวมทั้งมีการส่งเสริมให้นักเรียน บุคลากรในโรงเรียนมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในกิจกรรมนั้น ๆ ด้วย

๑.๕.๖ ด้านการเรียนการสอน หมายถึง การวางแผนจัดการเรียนการสอนโดยบูรณาการกับหลักพุทธธรรม ส่งเสริมให้นักเรียนมีความสนใจใฝ่รู้ในทางพระพุทธศาสนา มีการกำกับตรวจสอบ และติดตามผลการดำเนินการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง มีพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

๑.๕.๗ ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ หมายถึง การจัดบรรยากาศห้องเรียนและสภาพแวดล้อมของโรงเรียนให้เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอนแบบวิถีพุทธ สร้างบรรยากาศให้เกิดการกระตุ้นขัดจูงให้เกิดการเรียนรู้แบบพุทธ ส่งเสริมให้นักเรียน ครู ผู้บริหาร ศึกษาต่อในทางพระพุทธศาสนา และส่งเสริมให้นักเรียนครูผู้บริหารมีความอ่อนน้อมถ่อมตนและปฏิบัติต่อกันอย่างเหมาะสม

๑.๕.๘ โรงเรียนวิถีพุทธ หมายถึง โรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำที่จัดการเรียนการสอนตามรูปแบบการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนวิถีพุทธ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการกำหนด ในเขตจังหวัดสมุทรปราการ

๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๖.๑ ทำให้ทราบถึงแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ

๑.๖.๒ ทำให้รู้และเข้าใจถึงสภาพทั่วไปของการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ

๑.๖.๓ สามารถนำเสนอการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ

๑.๖.๔ ผลการวิจัยสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดอื่นๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บทที่ ๒

เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เรื่อง “การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถิพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ” ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์เอกสารแนวคิด ทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ศึกษาเพื่อนำมาเป็นพื้นฐานและแนวทางของการศึกษาโดยจัดแบ่งเนื้อหาตามลำดับหัวข้อ ดังนี้

๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีการพัฒนา

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการ

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับโรงเรียนวิถิพุทธ

๒.๔ ข้อมูลพื้นที่ในการวิจัย

๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีการพัฒนา

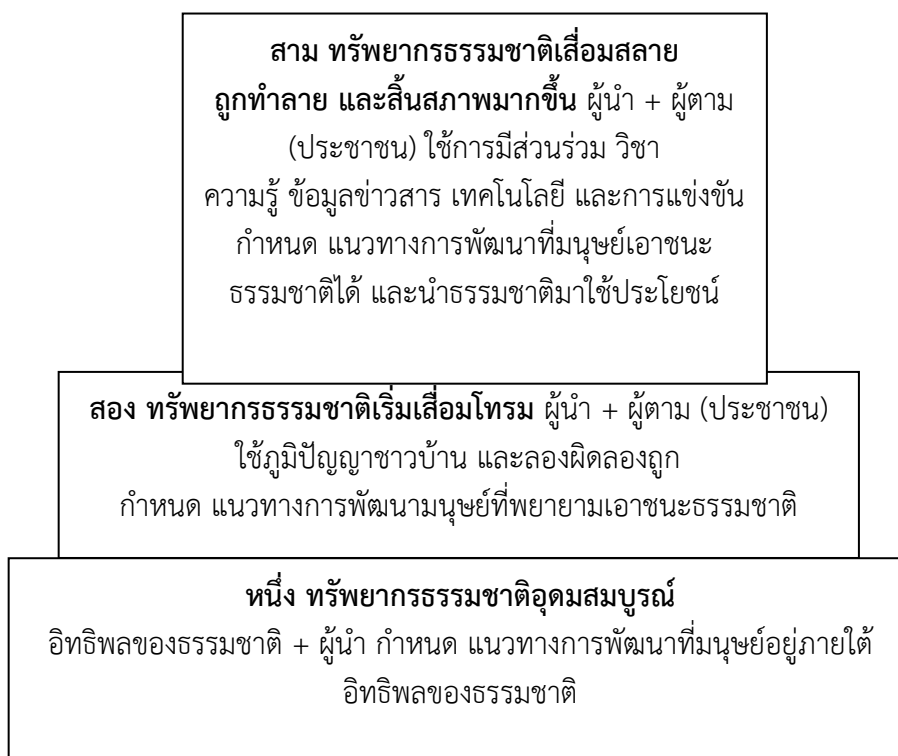
แนวคิดพื้นฐานของการพัฒนา อธิบายได้ว่า สืบเนื่องจากสภาพธรรมชาติที่มนุษย์ เป็นสัตว์สังคม มนุษย์โดยธรรมชาติย่อมอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ไม่อยู่อย่างโดดเดี่ยว แต่มีข้อยกเว้น ที่มนุษย์อยู่โดดเดี่ยวตามลำพัง เช่น ฤๅษี การอยู่รวมกันเป็นกลุ่มของมนุษย์อาจมีได้หลายลักษณะและเรียกต่างกัน เป็นต้นว่า ครอบครัว (family) เผ่าพันธุ์ (tribe) ชุมชน (community) สังคม (society) และประเทศ (country) และเมื่อมนุษย์อยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ย่อมเป็นธรรมชาติอีกทีในแต่ละกลุ่มจะต้องมี “ผู้นำกลุ่ม” และ “ผู้ตาม” คือ ประชาชนหรือคนในกลุ่ม รวมทั้งมี “การควบคุมดูแลกันภายในกลุ่ม” หรือ “การจัดระเบียบภายในกลุ่ม” ซึ่งอาจเรียกว่า การบริหารหรือการพัฒนาภายใน ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยและความสุข และในบางกรณีการควบคุมดูแลอาจเกี่ยวข้องกับภายนอกด้วย เช่น กรณีการติดต่อ ประสานงาน การต่อสู้ หรือการทำสงครามกับกลุ่มอื่น สภาพเช่นนี้ได้มีวิวัฒนาการตลอดมา โดยผู้นำกลุ่มขนาดใหญ่ เช่น ในระดับประเทศอาจเรียกว่า “นักบริหาร” หรือ “ผู้บริหาร” ขณะที่การควบคุมดูแลหรือการจัดระเบียบนั้น เรียกว่า การบริหาร ที่กล่าวมานี้ เป็นมุมมองในแง่ของนักบริหาร แต่ถ้าในมุมมองของนักพัฒนา อาจเรียกผู้บริหารและการบริหารนั้นว่า นักพัฒนาและการพัฒนา ตามลำดับ ด้วยเหตุผลเช่นนี้ มนุษย์จึงไม่อาจหลีกเลี่ยงจากการพัฒนา ได้ง่าย และทำให้กล่าวได้อย่างมั่นใจว่า “ที่ใดมีกลุ่ม ที่นั่นย่อมมีการพัฒนา”

จากสภาพของกลุ่มในยุคเริ่มแรกซึ่งธรรมชาติและทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ อิทธิพลของธรรมชาติจะมีต่อมนุษย์ที่รวมกันอยู่ในกลุ่มมาก โดยการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ

ของมนุษย์จะอยู่ใกล้ชิดกับธรรมชาติ อีกทั้งธรรมชาติและผู้นำเป็นตัวกำหนดแนวทางการพัฒนา ซึ่งครอบคลุมวิธีการประกอบอาชีพด้วย ลักษณะการพัฒนาและการประกอบอาชีพในยุคนั้น ไม่ซับซ้อน และจำนวนประชากรก็มีไม่มาก

ต่อมาเมื่อจำนวนมนุษย์ที่รวมตัวกันอยู่ในกลุ่มมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ทำให้กลุ่มมีขนาดใหญ่ขึ้น เปลี่ยนเป็นชุมชน และเป็นประเทศ ในเวลาเดียวกัน ทรัพยากรธรรมชาติเริ่มเสื่อมโทรม ผู้นำและผู้ตาม คือ ประชาชน พยายามเอาชนะธรรมชาติ ได้ใช้ภูมิปัญญาชาวบ้าน (folk wisdom) และการลองผิดลองถูก (trial and error) เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาและการประกอบอาชีพเมื่อกลุ่มมีขนาดใหญ่และมั่นคงขึ้นเป็นประเทศ ธรรมชาติและทรัพยากรธรรมชาติได้ถูกนำมาใช้เป็นจำนวนมาก บางส่วนเสื่อมสลาย ถูกทำลาย และสิ้นสภาพไปเป็นจำนวนมาก ประกอบกับผู้นำ และ ผู้ตามหรือประชาชนมีการศึกษาสูงขึ้น มีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์และความชำนาญ เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมเพิ่มมากขึ้น นำวิชาความรู้ที่เป็นศาสตร์ (science) หรือความรู้ที่เป็นระบบ ข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยีมาใช้เพิ่มขึ้น ยิ่งไปกว่านั้น จำนวนประชากรได้เพิ่มมากขึ้น เกิดการแข่งขันกันระหว่างกลุ่ม ระหว่างประเทศ หรือหลาย ๆ ประเทศเพื่อเร่งปริมาณและเวลาในการทำงานและการผลิต เป็นต้น เหล่านี้ ทำให้ผู้นำประเทศต้องค้นหาแนวทางการพัฒนาต่าง ๆ เพื่อเอาชนะธรรมชาติ พังพา ธรรมชาติน้อยลง หรือไม่ต้องอยู่ภายใต้อิทธิพลของธรรมชาติ ตัวอย่างเช่น เดิมมนุษย์อยู่ภายใต้อิทธิพลของธรรมชาติ ทุกปีจะเกิดน้ำท่วม ต่อมา มนุษย์มีวิชาความรู้ มีความสามารถ และมีเทคโนโลยีสูงขึ้น ได้สร้างเขื่อนป้องกันน้ำท่วม และย่นำธรรมชาติไปใช้ประโยชน์มากขึ้น เช่น มนุษย์นำน้ำจากน้ำตกไปผลิตเป็นพลังงานไฟฟ้า และมีหน่วยงานที่คอยเฝ้าระวังและเตือนภัยเกี่ยวกับธรรมชาติ เช่น กรมอุตุนิยมวิทยา เป็นต้น สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น (human component) ถือว่าเป็นการประดิษฐ์คิดค้นหรือสร้างผลผลิตใหม่ (innovation) เพื่อนำมาใช้แทนสิ่งที่ธรรมชาติสร้างขึ้น (natural component) หรือใช้แทนทรัพยากรธรรมชาติ (natural resource) ที่นับวันจะลดน้อยลง

ที่กล่าวมานี้ ถือว่าเป็นวิวัฒนาการของแนวคิดพื้นฐานของการพัฒนาของมนุษย์ (ผู้นำและผู้ตาม) ที่ล้วนเกี่ยวข้องกับธรรมชาติ โดยเริ่มต้นจาก หนึ่ง การพัฒนาในสภาพที่มนุษย์อยู่ภายใต้อิทธิพลของธรรมชาติ และวิวัฒนาการมาเป็น สอง การพัฒนาที่มนุษย์พยายามเอาชนะธรรมชาติ จากนั้น จึงเป็น สาม การพัฒนาที่มนุษย์เอาชนะธรรมชาติได้ และนำธรรมชาติมาใช้ประโยชน์ ทั้งหมดนี้เป็นการพัฒนาเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ดีขึ้น (better change) ช่วยเพิ่มอัตราเร่งในการทำกิจกรรมหรือการผลิตให้รวดเร็วขึ้น (better speed) และทำให้สภาพความเป็นอยู่ของมนุษย์ดีขึ้น (better life) กว่าเดิมทั้งในด้านคุณภาพและปริมาณ โปรดดูภาพที่ ๒.๑

แผนภาพที่ ๒.๑ วิวัฒนาการของแนวคิดพื้นฐานของการพัฒนา

คำว่า การพัฒนา ใช้ในภาษาอังกฤษว่า Development นำมาใช้เป็นคำเฉพาะและใช้ประกอบคำอื่นก็ได้ เช่น การพัฒนาประเทศ การพัฒนาชนบท การพัฒนาเมือง และการพัฒนาข้าราชการ เป็นต้น การพัฒนาจึงถูกนำไปใช้กันโดยทั่วไปและมีความหมายแตกต่างกันออกไปดังกล่าวแล้ว เกี่ยวกับความหมายของการพัฒนานั้นได้มีผู้ให้ความหมายไว้หลายความหมายทั้งความหมายที่คล้ายคลึงกัน และแตกต่างกัน

โดยรูปศัพท์ การพัฒนา มาจากคำภาษาอังกฤษว่า Development แปลว่า การเปลี่ยนแปลงที่ละเล็กละน้อย โดยผ่านลำดับขั้นตอนต่างๆ ไปสู่ระดับที่สามารถขยายตัวขึ้น เติบโตขึ้นมีการปรับปรุงให้ดีขึ้นและเหมาะสมกว่าเดิมหรืออาจก้าวหน้าไปถึงขั้นที่อุดมสมบูรณ์เป็นที่น่าพอใจส่วนความหมายจากรูปศัพท์ในภาษาไทยนั้น หมายถึง การทำความเจริญ การเปลี่ยนแปลงในทางที่เจริญขึ้น การคลี่คลายไปในทางที่ดี ถ้าเป็นกริยา ใช้คำว่า พัฒนา หมายความว่า ทำให้เจริญ คือ ทำให้เติบโตได้ งอกงาม ทำให้งอกงามและมากขึ้น เช่น เจริญทางไมตรี^๑

การพัฒนา โดยความหมายจากรูปศัพท์จึงหมายถึง การเปลี่ยนแปลงสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้เกิดความเจริญเติบโตงอกงามและดีขึ้นจนเป็นที่พึงพอใจ ความหมายดังกล่าวนี้ เป็นที่มาของความหมายในภาษาไทยและเป็นแนวทางในการกำหนดความหมายอื่นๆ นักพัฒนาบริหารศาสตร์ได้ให้ความหมายของการพัฒนา เป็น ๒ ระดับ คือ ความหมายอย่างแคบและความหมายอย่างกว้าง ความหมายอย่าง

^๑ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖), หน้า ๒๓๘.

แคบ การพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงในตัวระบบการกระทำทำให้ดีขึ้นอันเป็นการเปลี่ยนแปลงในด้านคุณภาพเพียงด้านเดียว ส่วนความหมายอย่างกว้างนั้น การพัฒนา เป็นกระบวนการของการเปลี่ยนแปลงในตัวระบบการกระทำทั้งด้านคุณภาพ ปริมาณและสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้นไปพร้อมๆ กัน ไม่ใช่ด้านใดด้านหนึ่งเพียงด้านเดียว^๒ ในทางพุทธศาสนา การพัฒนา มาจากคำภาษาบาลีว่า วัฒนะ แปลว่า เจริญ แบ่งออกได้เป็น ๒ ส่วน คือ การพัฒนาคน เรียกว่า ภาวนา กับการพัฒนาสิ่งอื่นๆที่ไม่ใช่คน เช่น วัตถุสิ่งแวดลอมต่างๆ เรียกว่า พัฒนา หรือ วัฒนา เช่น การสร้างถนน บ่อน้ำ อ่างเก็บน้ำ เป็นต้น ซึ่งเป็นเรื่องของการเพิ่มพูนขยายทำให้มากหรือทำให้เติบโตขึ้นทางวัตถุและได้เสนอข้อคิดไว้ว่า คำว่า การพัฒนา หรือ คำว่า เจริญ นั้นไม่ได้แปลว่าทำให้ มากขึ้น เพิ่มพูนขึ้นอย่างเดียวเท่านั้น แต่มีความหมายว่า ตัดหรือทิ้ง เช่น เจริญพระเกศา คือ ตัดผม มีความหมายว่า รก เช่น **น ลียา โลกพทฺโน** แปลว่า อย่างเป็นคนรกโลกอีกด้วย ดังนั้น การพัฒนาจึงเป็นสิ่งที่ทำแล้วมีความเจริญจริงๆ คือ ต้องไม่เกิดปัญหาติดตามมาหรือไม่เสื่อมลงกว่าเดิม ถ้าเกิดปัญหาหรือเสื่อมลง ไม่ใช่เป็นการพัฒนา แต่เป็นหายนะ ซึ่งตรงกันข้ามกับการพัฒนา^๓ ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงที่ มีการกำหนดทิศทาง (directed change) หรือการเปลี่ยนแปลงที่ได้วางแผนไว้แน่นอนล่วงหน้า (planned change) มีการกระทำให้เกิดขึ้น คือ เปลี่ยนจากสภาพหนึ่งไปสู่อีกสภาพหนึ่งที่ดีกว่า ดังนั้น การพัฒนาที่แท้จริงควรหมายถึงการทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนมีความสุข ความสะดวกสบาย ความอยู่ดีกินดี ความเจริญทางศิลปวัฒนธรรม และจิตใจและความสงบสันติ ซึ่งนอกจากจะขึ้นอยู่กับ การได้รับปัจจัยทางวัตถุเพื่อสนองความต้องการของร่างกายแล้ว ประชาชนยังต้องการพัฒนาทางด้านการศึกษาสังแวดล้อมที่ดี การพักผ่อน หย่อนใจ และการพัฒนาทางวัฒนธรรมและจิตใจด้านต่างๆ ด้วยความต้องการทั้งหมดนี้บางครั้ง เราเรียกกันว่า เป็นการพัฒนา “คุณภาพ” เพื่อให้เห็นว่าการพัฒนาไม่ได้ขึ้นอยู่กับ การเพิ่มปริมาณสินค้าหรือการเพิ่มรายได้เท่านั้น หากอยู่ที่การเพิ่มความพอใจความสุขของประชาชนมากกว่า

การพัฒนา อาจจัดแบ่งออกเป็น ๓ ด้านใหญ่ ๆ ได้แก่

๑) การพัฒนาทางเศรษฐกิจ หมายถึง การพัฒนาด้านการผลิต การจำหน่ายแจก การแลกเปลี่ยน การลงทุนเพื่อให้ประชาชนไม่ยากจน เป็นต้น

๒) การพัฒนาทางสังคม หมายถึง การพัฒนาด้านจิตใจ แบบแผน พฤติกรรม รวมตลอดทั้งความสัมพันธ์ของคนในสังคมเพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ ในสังคม เป็นต้น

๓) การพัฒนาทางการเมือง หมายถึง การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง สร้างกระบวนการปกครองให้เป็นประชาธิปไตย และประชาชนในประเทศมีสิทธิเสรีภาพตามกฎหมาย เป็นต้น พร้อมกันนั้น ยังได้จัดกลุ่มการให้ความหมายคำว่า การพัฒนา ออกเป็น ๕ กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่หนึ่ง มีความเห็นว่า การพัฒนา หมายถึง ความเจริญเติบโต (growth) อันเป็นการเพิ่มของผลผลิต (output) ซึ่งกระทำโดยระบบสังคม (social system) ร่วมกับสิ่งแวดล้อม

^๒ สุนยา พลศรี, **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน**, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียน สโตร์, ๒๕๔๗), หน้า ๓.

^๓ พระราชวรมณี (ประยูรธ ปยุตโต), **ทางสายกลางของการศึกษาไทย**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๓๐), หน้า ๑๕.

(environment) เช่น การผลิตข้าวเพิ่มขึ้น การสร้างถนน สะพาน เขื่อน หรือบ้านเรือน ให้ประชาชนได้มีโอกาสใช้สิ่งเหล่านี้มากขึ้น

กลุ่มที่สอง มีความเห็นว่า การพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงระบบการกระทำ (development is change in the with performs) เช่น มีการเปลี่ยนแปลงระบบสังคม ระบบการเมือง และระบบบริหาร เป็นต้น

กลุ่มที่สาม มีความเห็นว่า การพัฒนา หมายถึง การเน้นที่วัตถุประสงค์เป็นหลัก ถ้าเป็นการบริหารจัดการก็ต้องบริหารจัดการด้วยวัตถุประสงค์ (management by objectives) คือ การปฏิบัติงานมุ่งไปที่วัตถุประสงค์นั่นเอง การพัฒนาตามความเห็นของกลุ่มนี้จึงขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ ว่าผู้กำหนดวัตถุประสงค์จะได้ระบุไว้อย่างไร มีอะไรบ้างที่ต้องการ ปัญหาต่อมาก็คือ วัตถุประสงค์ที่กำหนดขึ้นนั้นมีเหตุผลหรือได้รับความเห็นชอบและการสนับสนุนจากบุคคลที่เกี่ยวข้องมากน้อยเพียงใด ซึ่งถ้าวัตถุประสงค์ของประเทศประชาชนในประเทศก็น่าจะเป็นผู้มีส่วนรับรู้สนับสนุนหรือได้รับประโยชน์จากการพัฒนานั้นด้วย อย่างไรก็ตามวัตถุประสงค์ของประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายจะมีการกำหนดไว่กว้าง ๆ เช่น เป็นการสร้างความเจริญก้าวหน้าในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง เป็นต้น

กลุ่มที่สี่ มีความเห็นว่า การพัฒนา หมายถึงการเปลี่ยนแปลงโดยการวางแผนเพื่อนำไปใช้ในการดำเนินงาน ตามความเห็นของกลุ่มนี้เน้นว่าการพัฒนาอยู่ที่การมีแผน และการนำแผนไปดำเนินการเพื่อกำหนดหรือก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามความมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์นั้น ๆ

กลุ่มที่ห้า มีความเห็นว่า การพัฒนา หมายความว่าความทั้งในแง่ปริมาณและคุณภาพ โดยคุณลักษณะทั้งสองแง่ไม่อาจแยกออกจากกันได้เด็ดขาดคือทั้งปริมาณและคุณภาพต้องควบคู่กันไปเสมอในแง่ของปริมาณ ผลของการพัฒนาสามารถมองเห็นได้เป็นวัตถุ จับต้องและวัดผลได้ง่าย เช่น เงินเดือนเพิ่มขึ้น รายได้เพิ่มขึ้น มีถนนหนทาง โรงเรียน มหาวิทยาลัย หรือโรงพยาบาล ส่วนในแง่คุณภาพจับต้องไม่ได้วัดผลได้ยาก เช่น การพัฒนาให้ประชาชนมีความซื่อสัตย์สุจริต รู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม มีความอดทน ขยันหมั่นเพียร รักระเบียบวินัยและความสะอาด เป็นต้น และเป็นความจริงเสมอว่า การพัฒนาส่วนใหญ่จะเน้นในแง่ของปริมาณทั้งสิ้น เพราะสามารถที่จะวัดได้ ยิ่งสังคมเจริญมากขึ้นเท่าไร การพัฒนาจำต้องใช้ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านที่รู้เฉพาะเรื่องของสาขาที่ตนชำนาญ โดยขาดความสนใจในความเป็นมนุษย์ในวงกว้างออกไป การวัดผลการพัฒนาจึงเน้นไปที่ความสำเร็จในด้านสาขาวิชาชีพของตนเป็นส่วนใหญ่ เช่น นักเศรษฐศาสตร์จะวัดผลสำเร็จของตนด้วยการเพิ่มผลผลิต รายได้ประชาชาติ เพิ่มการส่งออก เพิ่มการอุตสาหกรรม และเพิ่มการลงทุน เป็นต้น โดยคำนึงถึงมนุษย์น้อยมาก

จากความหมาย การพัฒนา ที่ยกมาข้างต้นนี้ ทำให้สรุปได้ว่า การพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่มีการกระทำให้เกิดขึ้นหรือมีการวางแผนกำหนดทิศทางไว้ล่วงหน้า โดยการเปลี่ยนแปลงนี้ต้องเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น ถ้าเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ไม่ดี ก็ไม่เรียกว่าการพัฒนา ขณะเดียวกัน การพัฒนามิได้หมายถึงการเพิ่มขึ้นปริมาณสินค้าหรือรายได้ของประชาชนเท่านั้น แต่หมายความรวมถึงการเพิ่มความพึงพอใจและ เพิ่มความสุขของประชาชนด้วย

ตารางที่ ๒.๑ ความหมายของการพัฒนา

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (๒๕๔๖, หน้า ๒๓๘)	การพัฒนา คือ ๑. การทำความเจริญ ๒. ทำให้เจริญ
สนธยา พลศรี, (๒๕๔๗, หน้า ๓)	การพัฒนาสามารถ เป็น ๒ ระดับ ๑. ความหมายอย่างแคบ ๒. ความหมายอย่างกว้าง ความหมายอย่างแคบ
พระราชวรมนี (ประยุทธ์ ปยุตโต), (๒๕๓๐)	แบ่งออกได้เป็น ๒ ส่วน ๑. การพัฒนาคน ๒. การพัฒนาสิ่งอื่นๆ

การพัฒนาทรัพยากรบุคคลเป็นระบบปรับปรุงประสิทธิภาพของพนักงานในการทำงานให้ดีขึ้นเมื่อใดก็ตามที่พนักงานทำงานมีประสิทธิภาพจะส่งผลทำให้กลุ่มและองค์การมีประสิทธิภาพด้วยการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จึงมีขอบข่ายถึงการพัฒนาบุคคล (individual development) รู้จักวิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อนของตนเองแล้วพัฒนาปรับปรุงเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไปรวมทั้งการพัฒนางานองค์การ (organization development) และการพัฒนาอาชีพ (career development)^๔ ดังนั้นผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาบุคคล (individual development) การพัฒนางานองค์การ (organization development) และการพัฒนาอาชีพ (career development) ซึ่งมีนักวิชาการที่ให้รายละเอียดไว้ดังนี้

๑.การพัฒนาบุคคล (individual development)

การพัฒนาบุคคลหมายถึงการให้การศึกษาในอันที่จะส่งเสริมความรู้ความสามารถความถนัดและทักษะบุคลากรทั้งนี้มีความมุ่งหมายที่จะพัฒนาศักยภาพของคนในองค์การให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ที่อยู่ในความรับผิดชอบได้ดียิ่งขึ้นทั้งในด้านความรู้ความสามารถความชำนาญและประสบการณ์ นอกจากนี้การพัฒนาบุคลากรยังมีความหมายที่จะพัฒนาทัศนคติหรือเจตคติของการปฏิบัติงานให้เป็นไปในทางที่ดีมีกำลังใจในการทำงานและมีความคิดที่จะปรับปรุงการปฏิบัติงานให้ดียิ่งขึ้นอีกด้วย^๕ การพัฒนาบุคคลจะนำมาใช้กับบุคลากรระดับบริหารเพื่อเสริมสร้างความรู้ประสบการณ์ตลอดจนแนวคิดต่างๆให้บุคลากรในระดับนี้สูงขึ้นเพื่อรองรับความเจริญเติบโตด้านเศรษฐกิจความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีที่พัฒนาไปอย่างรวดเร็วตลอดจนการขยายตัวขององค์การและการปรับโครงสร้างของระบบงานด้วยเหตุผลดังกล่าวองค์การจึงจำเป็นต้องผู้บริหารระดับต่างๆให้มีความพร้อมทั้งด้าน

^๔ เสน่ห์ จุ้ยโต และคณะ, การจัดการทรัพยากรมนุษย์หน่วยที่ ๔, (นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๗), หน้า ๑๕๑.

^๕ รุ่งสรรค์ ประเสริฐศรี, องค์การและการจัดการงานบุคคลหน่วยที่ ๑๑, พิมพ์ครั้งที่ ๖ , (นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๓), หน้า ๔๖๑ – ๔๖๒.

ร่างกายจิตใจความรู้ความสามารถและประสบการณ์ที่จะปฏิบัติงานในระดับสูงได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล^๖

จากการพัฒนาบุคคลที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นผู้วิจัยสรุปได้ดังนี้ในการพัฒนาบุคคลเป็นการพัฒนาเพื่อเสริมสร้างความรู้ประสบการณ์รวมทั้งแนวคิดและยังเป็นกระบวนการให้บุคคลเจริญในหน้าที่การงานมีทักษะในการทำงานดีขึ้นทำให้เกิดความชำนาญในหน้าที่ที่ตนเองรับผิดชอบอยู่ทั้งในปัจจุบันและอนาคตเพราะองค์การมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาจึงจำเป็นต้องพัฒนาบุคลากรให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

ตารางที่ ๒.๒ การพัฒนาบุคคล

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
เสนห์ จุ้ยโต และคณะ, (๒๕๔๗, หน้า ๑๕๑)	๑. การพัฒนาบุคคล (individual development) ๒. การพัฒนาองค์การ (organization development) ๓. การพัฒนาอาชีพ (career development)
รังสรรค์ ประเสริฐศรี, (๒๕๔๓, หน้า ๔๖๑ – ๔๖๒)	๑. พัฒนาศักยภาพของคนในองค์การ ๒. พัฒนาทัศนคติหรือเจตคติ
วิลาวรรณ รพีพิศล, (๒๕๕๐, หน้า ๑๕๘)	๑. การพัฒนาบุคคลจะนำมาใช้กับบุคลากรระดับบริหาร ๒. ผู้บริหารระดับต่างๆให้มีความพร้อมทั้งด้านร่างกายจิตใจ ความรู้ความสามารถและประสบการณ์

๒. การพัฒนาอาชีพ

การพัฒนาอาชีพเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจในอาชีพวิชาชีพและการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อให้เป้าหมายอาชีพบรรลุผลมีการให้คำจำกัดความการพัฒนาอาชีพว่าเป็นปฏิสัมพันธ์ของปัจจัยทางจิตวิทยาสังคมวิทยาเศรษฐศาสตร์กายภาพและโอกาสที่หล่อหลอมผลของงานอาชีพวิชาชีพที่บุคคลอาจเข้าร่วมในช่วงชีวิตของเขาการพัฒนาอาชีพเป็นลักษณะที่สำคัญของการพัฒนามนุษย์มันรวมถึงช่วงชีวิตและความสนใจทั้งหมดของคนทั้งคนการพัฒนาอาชีพเกี่ยวข้องกับบทบาทงานในอดีตปัจจุบันและอนาคตของบุคคลการพัฒนาอาชีพเป็นสิ่งที่เกี่ยวกับความเจริญงอกงามผ่านชีวิตและงานเกี่ยวกับการเรียนรู้การมีประสบการณ์การเป็นอยู่การทำงานและการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการสร้างและการค้นพบแนวทางผ่านชีวิตและการทำงานของบุคคล

ความสำคัญของการพัฒนาอาชีพได้แก่

- (๑) การพัฒนาอาชีพช่วยพัฒนาทักษะและสมรรถนะของพนักงานเพื่อการริเริ่มการขยายและการจัดองค์การอย่างมีประสิทธิภาพโดยการโฟกัสไปยังสถานการณ์ธุรกิจและวิถีปฏิบัติที่เป็นจริง
- (๒) การพัฒนาอาชีพช่วยพัฒนาจิตวิญญาณและศักยภาพการประกอบการค้าในหมู่พนักงานเพื่อให้เขาเป็นนวัตกรรมที่ประสบความสำเร็จ

^๖วิลาวรรณ รพีพิศล, การบริหารทรัพยากรมนุษย์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วิจิตรหัตถกร, ๒๕๕๐), หน้า ๑๕๘.

- (๓) เพื่อช่วยให้ได้มาซึ่งทักษะความรู้และสมรรถนะที่จำเป็นเพื่อความเป็นเลิศขององค์กร
- (๔) เพื่อทักษะและสร้างศูนย์รวมของคนที่ความสามารถพิเศษเพื่อนำกลยุทธ์ทางธุรกิจขององค์กรออกใช้โดยประสบความสำเร็จ
- (๕) เพื่อสร้างและนำระบบการบริหารที่มีความเป็นเลิศในองค์กรออกใช้
- (๖) เพื่อช่วยการวางแผนและพัฒนาการสืบทอดตำแหน่งเพื่อประกันความเจริญงอกงามและความสำเร็จในระยะยาวขององค์กร
- (๗) การพัฒนาอาชีพช่วยเพิ่มการจูงใจคุณภาพและผลิตภาพของพนักงาน
- (๘) ความสนใจขององค์กรต่อการพัฒนาอาชีพช่วยดึงดูดนักวิชาการระดับสูงและรักษาไว้ซึ่งพนักงานที่มีคุณค่า
- (๙) การสนับสนุนการพัฒนาอาชีพและความเจริญงอกงามของพนักงานเป็นปรัชญาของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

ดังนั้น การพัฒนาอาชีพจึงเป็นความพยายามที่ดำเนินอย่างต่อเนื่องและเป็นทางการซึ่งโฟกัสไปยังการพัฒนาพนักงานให้มีความสามารถมากขึ้น^๗ เพราะทรัพยากรที่สำคัญที่สุดคือคนคนเป็น สื่อสำคัญที่มีผลต่อการพัฒนาอาชีพทรัพยากรคนของประเทศส่วนใหญ่อยู่ในชนบทซึ่งเป็นทรัพยากรที่ต้องใช้แรงงานและเป็นทรัพยากรที่ด้อยคุณภาพเนื่องจากขาดการเรียนรู้ขาดโอกาสของการฝึกฝนอาชีพอย่างมีประสิทธิภาพ^๘ ถือว่าเป็นกระบวนการพัฒนาบุคลากรให้เติบโตก้าวหน้าตามสายงานนั้น ซึ่งขึ้นอยู่กับบทบาทขององค์กรที่ต้องพัฒนาให้บุคลากรแต่ละคนมีความรู้ความสามารถและความรับผิดชอบงานในตำแหน่งที่สูงขึ้นได้อย่างมั่นใจโดยจัดให้บุคลากรเข้ารับการฝึกอบรมในหลักสูตรต่างๆ ขณะเดียวกันตัวบุคลากรเองก็ต้องขวนขวายหาความรู้ประสบการณ์และทักษะเพิ่มเติมด้วยตนเอง เมื่อองค์กรมีการขยายขอบเขตงานและต้องการบุคลากรที่มีศักยภาพรับผิดชอบงานในหน้าที่ดังกล่าว บุคลากรที่มีความเตรียมความพร้อมในงานอาชีพนั้นย่อมมีโอกาสได้รับการพิจารณาเลื่อนตำแหน่งขั้นที่^๙ และการพัฒนาสายอาชีพเป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นการสร้างความสัมพันธ์สอดคล้องระหว่างเป้าหมายของบุคคลในเรื่องงานกับเป้าหมายขององค์กรเพื่อแสดงให้บุคลากรทราบถึงบทบาทหน้าที่ตำแหน่งงานและความก้าวหน้าทางอาชีพของตนซึ่งจะส่งผลต่อความสำเร็จขององค์กร^{๑๐} พนักงานใหม่ทุกคนเมื่อได้รับการบรรจุเข้าทำงานย่อมจะมีความหวังที่จะมีความก้าวหน้าในหน้าที่การงานหากองค์กรให้ความสำคัญกับกิจกรรมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ต้องดำเนินการทุกอย่างเพื่อความมั่นคงและเป็นหลักประกันให้กับพนักงานว่าเมื่อเข้าร่วมกับองค์กรแล้วทุกคนจะ มีความก้าวหน้าในอาชีพ

^๗ชาญชัย อาจินสมาจาร, การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์, เอกสารอัดสำเนาเย็บเล่ม, หน้า๑๖๘.

^๘พินิจดา วีระชาติ, การฝึกอบรมกับการพัฒนาอาชีพ, (กรุงเทพมหานคร : โอ. เอส. พรินติ้งเฮ้าส์, ๒๕๔๓), หน้า ๑๖.

^๙วิลาวรรณ รพีพิศาล, การบริหารทรัพยากรมนุษย์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วิจิตรหัตถกร, ๒๕๕๐), หน้า ๑๖๖.

^{๑๐}สุจิตรา ธนนันท์, การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๐), หน้า ๒๘.

อย่างแน่อนดังนั้นองค์กรจะต้องดำเนินการต่างๆเพื่อการพัฒนาสายอาชีพ (Career Development) ให้กับพนักงานทุกคน^{๑๑}

ในเรื่องการพัฒนาสายอาชีพตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นผู้วิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้ในการพัฒนาอาชีพถือว่าเป็นสิ่งสำคัญเพราะว่าทุกคนที่เข้ามาทำงานก็ย่อมต้องการความเจริญก้าวหน้าในการงานอาชีพของตนถือได้ว่าเป็นผลตอบแทนในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรอาจจะมีการเลื่อนตำแหน่งงานในหน้าที่ใดหน้าที่หนึ่งเพื่อไปสู่ตำแหน่งสูงสุดของสายงานนั้นๆ

ตารางที่ ๒.๓ การพัฒนาอาชีพ

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
ชาญชัย อาจินสมจาร, (เอกสารอัดสำเนาเย็บเล่ม, หน้า ๑๖๘)	การพัฒนาอาชีพ คือ ๑. การเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อให้เป้าหมายอาชีพบรรลุผล ๒. ความสำคัญของการพัฒนาอาชีพ
พินิจดา วีระชาติ, (๒๕๔๓, หน้า ๑๖)	การพัฒนาอาชีพ ๑. คนเป็นสื่อสำคัญที่มีผลต่อการพัฒนาอาชีพ ๒. เป็นทรัพยากรที่ต้องใช้แรงงาน
วิลาวรรณ รพีพิศาล, (๒๕๕๐, หน้า ๑๖๖)	การพัฒนาอาชีพ ๑. พัฒนาให้บุคลากรแต่ละคนมีความรู้ความสามารถและความรับผิดชอบงาน ๒. จัดให้บุคลากรเข้ารับการฝึกอบรมในหลักสูตรต่างๆ
สุจิตรา ธนารักษ์, (๒๕๕๐, หน้า ๒๘)	การพัฒนาอาชีพ เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นการสร้างความสัมพันธ์ สอดคล้องระหว่างเป้าหมายของบุคคลในเรื่องงานกับเป้าหมายขององค์กร
อนิวัช แก้วจำนง, (๒๕๕๒, หน้า ๑๖๑)	การพัฒนาอาชีพ องค์กรจะต้องดำเนินการต่างๆเพื่อการพัฒนาสายอาชีพ (Career Development) ให้กับพนักงานทุกคน

๓. การพัฒนาองค์กร

การพัฒนาองค์กรเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงอย่างมีแผนไว้ล่วงหน้าเป็นการวัดประเมินค่าตัวเองที่อยู่บนรากฐานของค่านิยมโดยมีความเกี่ยวข้องกับการนำเทคนิคการพัฒนาองค์กรเข้ามาใช้อย่างมีแผนนอกจากนี้ยังเกี่ยวข้องกับกลยุทธ์และเทคโนโลยีต่างๆกระบวนการดังกล่าวเกิดขึ้น

^{๑๑}อนิวัช แก้วจำนง, การจัดการทรัพยากรมนุษย์, (สงขลา : บริษัทนำศิลป์โฆษณาจำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๑๖๑.

โดยมีวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพขององค์การทั้งระบบให้ดีขึ้น^{๑๒} เป็นกระบวนการที่วางแผนและจัดการอย่างมีระบบระเบียบมุ่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวัฒนธรรมและระบบการปฏิบัติต่างๆในองค์การด้วยความมุ่งหมายที่จะเพิ่มพูนประสิทธิภาพขององค์การในการแก้ปัญหาและบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การได้อย่างสมบูรณ์

ความจำเป็นของการพัฒนาองค์การ

องค์การสมควรได้รับการพัฒนาเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอสาเหตุที่ทำให้เกิดความจำเป็นของการพัฒนาองค์การมีดังต่อไปนี้

๑. การเปลี่ยนแปลงตามวงจรชีวิตขององค์การมี ๕ ช่วง คือ

- (๑) ช่วงการเกิด
- (๒) ช่วงการเติบโต
- (๓) ช่วงเข้มแข็ง
- (๔) ช่วงการเปลี่ยนแปลง
- (๕) ช่วงตกต่ำ

๒. อิทธิพลของปัจจัยสิ่งแวดล้อม

องค์การเป็นส่วนหนึ่งของสังคมองค์การจึงตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของสภาพแวดล้อมขององค์การซึ่งมีอิทธิพลทำให้้องค์การได้รับผลกระทบไปด้วยปัจจัยสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อองค์การได้แก่ สภาพเศรษฐกิจการเมืองสังคมวัฒนธรรมและเทคโนโลยี

๓. การด้อยประสิทธิภาพขององค์การ

การขาดประสิทธิภาพในการทำงานทั้งระดับบุคคลและหน่วยงานจะเป็นที่สังเกตพบโดยทั่วไปการใช้ทรัพยากรไม่คุ้มค่าเกิดการสูญเปล่าการใช้เวลาใช้คนและใช้งบประมาณที่มากเกินไป ความจำเป็นมีผลกระทบต้นทุนและการลงทุนที่สูงทำให้ผลลัพธ์ที่ได้รับมีมูลค่าน้อยลงเมื่อเปรียบเทียบกับอัตราส่วนกับการลงทุนซึ่งเมื่อวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาจะพบข้อบกพร่องทั้งโครงสร้างองค์การ นโยบายการบริหารงานบุคคลการใช้เทคโนโลยีการควบคุมคุณภาพการผลิตและปัญหาคุณภาพ บุคลากรเป็นที่มาของการด้อยประสิทธิภาพทั้งบุคคลและองค์การ^{๑๓} การนำความรู้จากพฤติกรรมศาสตร์ (behavioral science) มาใช้ในความพยายามระยะยาวเพื่อปรับปรุงความสามารถขององค์การในการต่อสู้เอาชนะให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมภายนอกองค์การและเพิ่มความสามารถขององค์การในการแก้ปัญหา^{๑๔}

การพัฒนาองค์การที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้นผู้วิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้คือการพัฒนาองค์การเป็นกระบวนการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงความคิดและเป็นการพยายามจากผู้บริหารระดับสูง

^{๑๒} จุมพล หนีมพานิช, การบริหารและการพัฒนาองค์การ หน่วยที่ ๔, (นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๕), หน้า ๑๕๑.

^{๑๓} สมใจ ลักษณะ, การพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิมพ์การพิมพ์, ๒๕๔๙), หน้า ๒๔๗ – ๒๔๙.

^{๑๔} Bowditch, James L. and Buono, Anthony F, A Primer on Organizational Behavior, (New York : John Wiley and Sons, 1990), p. 508.

ที่จะทำให้ห้องค์การพัฒนาไปอย่างต่อเนื่องมีการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้เพื่อแก้ปัญหาเพื่อให้ห้องค์การบรรลุวัตถุประสงค์

ตารางที่ ๒.๔ การพัฒนาองค์การ

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
จุมพล หนิมพานิช, (๒๕๔๕, หน้า ๑๕๑)	๑. เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงอย่างมีแผนไว้ล่วงหน้า ๒. เกี่ยวพันกับการนำเทคนิคการพัฒนาองค์การเข้ามาใช้อย่างมีแผน
สมใจ ลักษณะ, (๒๕๔๙, หน้า ๒๔๗ – ๒๔๙)	๑. การเปลี่ยนแปลงตามวงจรชีวิตขององค์การมี ๕ ช่วง ๒. อิทธิพลของปัจจัยสิ่งแวดล้อม ๓. การด้อยประสิทธิภาพขององค์การ
Bowditch , James L. and Buono , Anthony F, (1990 , p. 508)	๑. ความรู้จากพฤติกรรมศาสตร์(Behavioral Science) ๒. เพิ่มความสามารถขององค์การในการแก้ปัญหา

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการ

๒.๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหาร

การบริหารเป็นกระบวนการที่สำคัญในการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ การจัดการศึกษาก็เช่นเดียวกัน มีกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นขั้นตอนไปสู่สัมฤทธิ์ผล ซึ่งจะต้องอาศัยการบริหารจัดการที่ดี เพื่อให้การจัดการศึกษาประสบความสำเร็จ อาจกล่าวได้ว่าผลสำเร็จของการศึกษาอยู่ที่การบริหารจัดการที่ดี ซึ่งเกิดจากการที่ผู้บริหารมีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการการศึกษา ดังนั้นการบริหารจึงเป็นศาสตร์ที่สามารถนำมาใช้ได้หลายบริบท ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษามีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของการบริหารไว้ดังต่อไปนี้

๑. การบริหาร หมายถึง การปกครอง เช่น บริหารส่วนท้องถิ่น การดำเนินการจัดการ เช่น บริหารธุรกิจ^{๑๕}

๒. การบริหาร หมายถึง การทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยผู้อื่น^{๑๖}

^{๑๕}ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖), หน้า ๖๐๙.

^{๑๖}พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), พุทธวิธีในการบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๑.

๓. การบริหารจัดการ เป็นกระบวนการวางแผนการ จัดองค์การ การดำเนินงาน และการควบคุมเพื่อความสำเร็จตามเป้าหมาย^{๑๗}

๔. การบริหาร เป็นศิลปะของการทำงานให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งพร้อมด้วยกระบวนการวางแผน การจัดองค์การ การเป็นผู้นำและการควบคุม^{๑๘}

๕. การบริหาร เป็นเรื่องของการทำกิจกรรมโดยผู้บริหารและสมาชิกในองค์กร เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพด้วยการใช้ทรัพยากรและเทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์สูงสุด^{๑๙}

๖. การบริหาร คือ กระบวนการที่มีการวางแผน การจัดองค์การ การสั่งการ และการควบคุม ซึ่งจะทำงานดำเนินไปได้อย่างเรียบร้อยและกระบวนการต่างๆ เหล่านี้ล้วนเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดเสมอ^{๒๐}

๗. การบริหาร เป็นกระบวนการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุจุดหมายขององค์การ โดยอาศัยหน้าที่ทางการบริหารที่สำคัญ คือ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การนำ (Leading) และการควบคุม (Controlling)^{๒๑}

๘. การบริหาร คือ กระบวนการที่ผู้บริหารใช้อำนาจตลอดจนใช้ทรัพยากรต่าง ๆ เช่น คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ ที่มีอยู่หรือคาดว่าจะมีเพื่อการดำเนินงานของสถาบันหรือหน่วยงานนั้น ๆ ให้ดำเนินไปสู่จุดหมายที่ต้องการ^{๒๒}

๙. การบริหาร คือ การใช้ศาสตร์และศิลป์ที่นำเอาทรัพยากรการบริหารมาประกอบตามกระบวนการบริหารให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ^{๒๓}

๑๐. การบริหาร คือ การที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป ร่วมกันทำงานเพื่อบรรลุจุดประสงค์อย่างเดียวกัน^{๒๔}

^{๑๗}Wagner, J.A., & Hollenbeck,J.R., **Management of Organization Behavior**, (New Jersey: Prentice – Hall, 1995), p. 74.

^{๑๘}Holt,D.H., **Management Printciples and Practices**, (New Jersey: Prentice– Hall, 1993), p. 3.

^{๑๙}จันทราณี สงวนนาม, **ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารสถานศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : บุ๊คพอยท์, ๒๕๕๕), หน้า ๑๑.

^{๒๐}ปราชญา กล้าผจญ และสมศักดิ์ คงเที่ยง, **หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : บพิธการพิมพ์, ๒๕๕๕), หน้า ๑๒.

^{๒๑}วิโรจน์ สารรัตน์, **การบริหารหลักการทฤษฎีและประเด็นการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : ทิพยวิสุทธิ์, ๒๕๕๕), หน้า ๓.

^{๒๒}พนัส หันนาคินทร์, **ประสบการณ์ในงานบริหารบุคลากร**, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๑๐.

^{๒๓}สมพงษ์ เกษมสิน, **การบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ลักษณ์, ๒๕๕๒), หน้า ๒๑.

^{๒๔}จุมพล สวัสดิยากร, **หลักการบริหารและมนุษยสัมพันธ์**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สุวรรณภูมิ, ๒๕๕๒), หน้า ๑๐.

๑๑. การบริหาร คือการใช้ศาสตร์และศิลป์นำเอาทรัพยากรการศึกษา (Administration Resource) มาประกอบการตามกระบวนการบริหาร (Process of Administration) ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ^{๒๕}

๑๒. การบริหาร หมายถึง กระบวนการของการวางแผน การจัดองค์การ การสั่งการ และการควบคุมกำกับ ความพยายามของสมาชิกขององค์การและใช้ทรัพยากรอื่น ๆ เพื่อความสำเร็จขององค์การที่กำหนดตามเป้าหมาย^{๒๖}

๑๓. การบริหาร หมายถึง การจัดการหรือการควบคุมกิจการต่าง ๆ ของรัฐ เช่น การบริหารการเงินของมูลนิธิ การบริหารกิจการภาษี การบริหารกิจการแพทย์ การบริหารที่ดิน รกร้างว่างเปล่า การบริหารการก่อสร้าง การบริหารกิจการอุตสาหกรรม และอื่น ๆ ที่เป็นงานที่เรียกกันว่า รัฐประศาสนศาสตร์ (Public Administration)^{๒๗}

๑๔. การบริหาร หมายถึง การดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยอาศัยปัจจัยต่าง ๆ อันได้แก่ คน (Man) เงิน (Money) วัสดุสิ่งของ (Material) และวิธีการปฏิบัติงาน (Method) เป็นอุปกรณ์ในการดำเนินงาน^{๒๘}

๑๕. การบริหาร หมายถึง กระบวนการทางสังคม ซึ่งพิจารณาได้เป็น ๓ ทาง คือ^{๒๙}

๑) ทางโครงสร้าง เป็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา ตามลำดับขั้นตอนของสายการบังคับบัญชา

๒) ทางหน้าที่ เป็นขั้นตอนของหน่วยงานที่ระบุหน้าที่ บทบาท ความรับผิดชอบ และเครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพื่อให้สำเร็จตามเป้าหมาย

๓) ทางปฏิบัติการ เป็นกระบวนการบริหารดำเนินการในสถานการณ์ที่บุคคลต่อบุคคลกำลังมีปฏิสัมพันธ์กันหรือร่วมทำปฏิกิริยาเกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน

๑๖. การบริหาร หมายถึง กระบวนการที่ผู้จัดการใช้ศิลปะและกลยุทธ์ต่าง ๆ ดำเนินกิจการตามขั้นตอนต่าง ๆ โดยอาศัยความร่วมมือร่วมใจของสมาชิกในองค์การ การตระหนักถึงความสามารถ ความถนัด ความต้องการและความมุ่งหวังด้านความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติงานของสมาชิกในองค์การควบคุมไปด้วยองค์การจึงจะประสบสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้^{๓๐}

๑๗. การบริหาร คือการทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การโดยมีหลักการ ดังนี้^{๓๑}

^{๒๕}ธีระรัตน์ กิจจารักษ์, **คุณธรรมสำหรับผู้บริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๒), หน้า ๑๑.

^{๒๖}สมยศ นาวิการ, **พฤติกรรมองค์การ**, (กรุงเทพมหานคร : บรรณกิจ, ๒๕๔๔), หน้า ๑๘.

^{๒๗}ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ และวิบูลย์ ไทณะบุตร, **หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๔), หน้า ๑.

^{๒๘}สุธี สุทธิสมบูรณ์ และสมาน รังสียกฤษณ์, **หลักการบริหารเบื้องต้น**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ ก.พ., ๒๕๓๖), หน้า ๑๒.

^{๒๙}วัชร บุนนาค, **การบริหารหลักสูตร**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๒), หน้า ๙.

^{๓๐}พะยอม วงศ์สารศรี, **องค์การและการจัดการ**, (กรุงเทพมหานคร : พรานนกการพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๓๖.

^{๓๑}ประทาน คงฤทธิ์ศึกษากร, **สุขาภิบาลในฐานะปกครองตนเอง**, (กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตบริหารศาสตร์, ๒๕๓๙), หน้า ๑๗๖.

๑. ต้องมีองค์การ (Organization) และองค์การนั้นต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์ (Objective) อันแน่ชัด

๒. ต้องมีคนทำงานร่วมกัน คนเป็นส่วนสำคัญในการบริหารหรือการทำงาน

๓. ต้องมีทรัพยากรในการบริหาร ซึ่งนอกจากคน (Man) แล้วจะต้องมีทรัพยากรอื่นที่สำคัญ ได้แก่ เงิน (Money) วัสดุ (Material) ในการทำงาน

๔. ต้องมีการจัดการในการบริหารหรือการทำงานเพื่อให้การทำงานเป็นไปโดยราบรื่นและบรรลุวัตถุประสงค์

๑๘. การบริหาร หมายถึง การที่บุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป ร่วมมือกันดำเนินกิจการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกันโดยใช้ทรัพยากรการบริหารที่เหมาะสม^{๓๒}

๑๙. การบริหารหรือการจัดการ หมายถึง ศิลปะในการใช้คน เงิน วัสดุ อุปกรณ์ขององค์การและนอกองค์การ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ^{๓๓}

๒๐. การบริหาร หมายถึง กระบวนการของกิจกรรมที่ต่อเนื่องกันและประสานงานกัน ซึ่งผู้บริหารต้องเข้ามาช่วยเพื่อให้บรรลุจุดหมายขององค์การ^{๓๔}

๒๑. การบริหาร หมายถึง การขับเคลื่อนงานภายในองค์การให้เดินไปข้างหน้าโดยอาศัยผู้อื่นด้วยการเป็นผู้นำ (Leadership) การแนะแนว (Guiding) และการกระตุ้น (Motivation) ความเพียรของผู้อื่นสู่เป้าหมายขององค์การ และยังรวมถึงการให้กำลังใจ (Inspiring) การสื่อสาร (Communication) การวางแผน (Planning) และการจัดการ (Management)^{๓๕}

๒๒. การบริหาร คือ กิจกรรมตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป ร่วมมือกันดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างร่วมกัน^{๓๖}

๒๓. การบริหาร มี ๒ นัย คือ^{๓๗}

๑) คำว่า บริหาร มาจากภาษาบาลีว่า ปริหาร มาจากศัพท์ว่า ปริ แปลว่า รอบ และ หร ธาตุในความนำไป ดังนั้น คำว่า บริหาร จึงแปลว่า นำไปโดยรอบ อีกสำนวนหนึ่ง คำว่า บริหาร แปลว่า อ้อมหนี, หลีกหนี, หลบหนี ดังในประโยคภาษาบาลีว่า “ปัญหิ ปริหริตฺ สมตฺถอ” แปลว่า ผู้สามารถเพื่อการอ้อมหนี หลีกหนี หลบซึ่งปัญหา หรือแปลว่า ผู้สามารถบริหารปัญหา และนำปัญหาไปโดยรอบ หรือกำจัดปัญหาให้หมดสิ้นไป

๒) คำว่า บริหาร แปลมาจากภาษาอังกฤษ ว่า Administer และ Administration แปลความหมาย คือ การปกครอง ดำเนินการ อำนวยการ จัดการ จัดให้ วาง ส่งเสริม และบำรุง

^{๓๒}วินัย สมมิตร, สมัย รื่นสุข และสุนทร ศรีศึกษา, **หลักการบริหารการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : แพรววิทยา, ๒๕๒๙), หน้า ๖.

^{๓๓}สมคิด บางโม, **การบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๕), หน้า ๖๑.

^{๓๔}ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, **องค์การและการจัดการ**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ธรรมสาร จำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๑๒.

^{๓๕}E.N. Chapman, **Supervisor Survival Kit**, (second edition, California : Science Research Associates Inc., 1995), p. 3.

^{๓๖}Simon, Herbert.a. **Public Administration**, (New York : Alfred A Kuopf, 1996), .p 3.

^{๓๗}สิริภพ เหล่าลาภะ, **พุทธศาสตร์การเมือง**, (กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๔๕), หน้า ๑๔๐.

๒๔. การบริหาร หมายถึง การจัดการ คือ กระบวนการอย่างหนึ่งภายในองค์การซึ่งมีลำดับการทำงานเป็นขั้นตอน มีกลุ่มบุคคลเป็นกลไกสำคัญในการบริหารงาน มีเงินทุน เครื่องจักร และวัสดุครุภัณฑ์ต่าง ๆ เป็นองค์ประกอบด้วย^{๓๘}

๒๕. การบริหาร หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป ร่วมมือกันดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง^{๓๙}

๒๖. การบริหาร หมายถึง การกำหนดแนวทางหรือนโยบาย การสั่งการ การอำนวยการ การสนับสนุน และการตรวจสอบ ให้ผู้ปฏิบัติสามารถดำเนินงานให้ได้ตามเป้าหมายที่ต้องการ^{๔๐}

๒๗. การบริหาร คือ กิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไปมาทำงานร่วมมือกัน ดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลาย ๆ อย่างร่วมกัน โดยประกอบไปด้วยส่วนต่าง ๆ ดังนี้^{๔๑}

๑. บุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป
๒. ต้องมีการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน
๓. ต้องมีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ในการกระทำร่วมกันเด่นชัด
๔. วัตถุประสงค์นั้น ๆ ต้องตรงกันในหมู่บุคคลผู้ร่วมกระทำการ

๒๘. การบริหาร เป็นเรื่องของ การนำเอากฎหมายและนโยบายต่าง ๆ ไปปฏิบัติให้เกิดผล ซึ่งเป็นหน้าที่ของข้าราชการที่จะทำงานด้วยความเต็มใจ ด้วยความเที่ยงธรรมและมีประสิทธิภาพตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้^{๔๒}

๒๙. การบริหาร หมายถึง กระบวนการสั่งการและควบคุมกิจกรรมของสมาชิกในองค์การ เพื่อวัตถุประสงค์ในการทำให้เป้าหมายและจุดมุ่งหมายของสถาบันสำเร็จผล^{๔๓}

๓๐. การบริหาร หมายถึง การดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยอาศัยปัจจัยต่าง ๆ อันได้แก่ คน (Man) เงิน (Money) วัสดุสิ่งของ (Material) และวิธีการปฏิบัติงาน (Method) เป็นอุปกรณ์ในการดำเนินงาน^{๔๔}

^{๓๘} ธีรวุฒิ บุญยโสภณ และวีระพงษ์ เฉลิมจิระรัตน์, องค์การและการจัดการ, (กรุงเทพมหานคร : อักษรปริทรรศน์, ๒๕๓๔), หน้า ๑๒.

^{๓๙} นพพงษ์ บุญจิตราดุล, การบริหารการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์, ๒๕๒๓), หน้า ๓.

^{๔๐} มลลิกา ดันสอน, การจัดการยุคใหม่, (กรุงเทพมหานคร : เอ็กซ์เปอร์เน็ท จำกัด, ๒๕๔๔), หน้า ๑๐.

^{๔๑} บรรจบ เนียมมณี, หลักการบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๒๓), หน้า ๒๖๑.

^{๔๒} พิทยา บวรวัฒนา, การบริหารเชิงบูรณาการ, (นนทบุรี : สำนักงานข้าราชการพลเรือน, ๒๕๔๖), หน้า ๒.

^{๔๓} ชาญชัย อาจิณสมภาร, ศัพท์การบริหารการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๐), หน้า ๑๑.

^{๔๔} สุธี สุทธิสมบุรณ์, หลักการบริหารเบื้องต้น, (กรุงเทพมหานคร : สวัสดิการสำนักพิมพ์ ก.พ., ๒๕๓๖), หน้า ๑๒.

๓๑. การบริหาร หมายถึง การดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้โดยอาศัยปัจจัยต่าง ๆ ได้แก่ เงิน วัสดุสิ่งของ และวิธีปฏิบัติงานเป็นอุปกรณ์ในการดำเนินงาน^{๔๕}

๓๒. การบริหาร หมายถึง กระบวนการทำงานกับคนและโดยอาศัยคน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การภายใต้สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง^{๔๖}

๓๓. การบริหาร หมายถึง ภาระหน้าที่ของผู้นำของกลุ่ม ซึ่งจะต้องจัดการให้ทรัพยากรทั้งที่เป็นตัวคนและวัตถุ สามารถประสานเข้าด้วยกัน เพื่อร่วมกันทำงานเป็นองค์การที่มีประสิทธิภาพได้ และขณะเดียวกันจะต้องจัดการนำองค์การให้สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมภายนอกได้อย่างดีที่สุด^{๔๗}

๓๔. การบริหาร หมายถึง กระบวนการสั่งการและควบคุมกิจกรรมของสมาชิกในองค์การรูปนัย เพื่อวัตถุประสงค์ในการทำให้เป้าหมายและจุดมุ่งหมายของสถาบันสำเร็จผล^{๔๘}

๓๕. การบริหาร หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป นำทั้งศาสตร์และศิลป์ มาใช้ในการทำงานร่วมกัน เพื่อความสำเร็จในเป้าหมายขององค์การที่กำหนดไว้โดยอาศัยปัจจัยการบริหารอย่างเหมาะสมและใช้กระบวนการบริหารอย่างมีระบบ^{๔๙}

๓๖. การบริหารตามแบบของ โมลแมน (Moehlman) หมายถึง การกระทำ หรือกระบวนการทุกอย่างที่ต้องการทำให้นโยบายและวิธีการมีประสิทธิภาพ^{๕๐}

๓๗. การบริหาร หมายถึง กระบวนการนำเอาการตัดสินใจ และนำเอานโยบายไปปฏิบัติ ส่วนการบริหารรัฐกิจนั้น เกี่ยวข้องกับการนำเอานโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ^{๕๑}

๓๘. การบริหาร หมายถึง ศิลปะในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายร่วมกับผู้อื่น^{๕๒}

๓๙. การบริหาร หมายถึง การขับเคลื่อนงานภายในองค์การให้เดินไปข้างหน้าโดยอาศัยผู้อื่นด้วยการเป็นผู้นำ การแนะแนว และการกระตุ้นความเพียรของผู้อื่นเพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายขององค์การ และยังรวมไปถึงการให้กำลังใจ การสื่อสาร การวางแผน และการจัดการ^{๕๓}

^{๔๕}สมาน รังสียกฤษฎ์, **การบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๗), หน้า ๑.

^{๔๖}เสนาะ ตีแยว, **หลักการบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๓), หน้า ๓.

^{๔๗}ธงชัย สันติวงษ์, **องค์การและการบริหาร**, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๗), หน้า ๒๖.

^{๔๘}กิตติมา ปรีดีติลล, **ทฤษฎีบริหารองค์กร**, (กรุงเทพมหานคร : ธนะการพิมพ์, ๒๕๓๙), หน้า ๔.

^{๔๙}ศจี อนันต์นพคุณ, **กลวิธีการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ**, (สงขลา : ชลบุตรกราฟฟิก, ๒๕๔๒), หน้า ๓.

^{๕๐}ชาญชัย อาจิณสมจาร, **การบริหารการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๒๗), หน้า ๗.

^{๕๑}ดิน ปรัชญพฤทธ์, **ศัพท์รัฐประศาสนศาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๘.

^{๕๒}Don Hellriegel, **Management** (third edition, Addison : Wesley Publishing Company .lmc., 1982), p. 6.

^{๕๓}E.N. Chapman, **Supervisor Survival Kit**, (second edition, California : Science Research Associates Inc., 1995), p. 3.

๔๐. การบริหาร หมายถึง กระบวนการออกแบบและการดำรงรักษาไว้ซึ่งสภาพแวดล้อมของผู้ร่วมงาน กลุ่มบุคคล ที่จะร่วมมือกันทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ให้ประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งขึ้นอยู่กับข้อจำกัดพื้นฐานที่ต้องการพอขยายความได้ ดังนี้^{๔๔}

๑) ผู้บริหารทำตัวเป็นผู้จัดการในการวางแผน การจัดการองค์การ การบริหารงานบุคคล การควบคุมดูแล

๒) การจัดการทุกชนิดในองค์การ

๓) ผู้จัดการนั้นจะต้องบริหารทุกระดับชั้น

๔) ผู้จัดการทุกคนต้องมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน พยายามสร้างสิ่งต่าง ๆ ให้สูงกว่ามาตรฐาน

๕) การจัดการนั้น เกี่ยวข้องกับผลผลิต ทำให้ได้ผลผลิตขึ้นมาอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

สรุปได้ว่า การบริหาร เป็นระบบและกระบวนการจัดการองค์การให้ดำเนินงานด้านการบริหารวิชาการ การบริหารบุคคล การบริหารงบประมาณ และการบริหารทั่วไป เพื่อที่จะดำเนินไปสู่สัมฤทธิ์ผล โดยผ่านกระบวนการบริหารจัดการที่ดี มีกระบวนการวางแผน ควบคุมให้กิจกรรมหรืองานภายในองค์การบรรลุวัตถุประสงค์เป็นไปได้อย่างเรียบร้อยดีงาม ซึ่งการบริหารนั้นต้องเข้าใจสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก เข้าใจผู้ร่วมงาน กลุ่มคน เพื่อที่จะประสานร่วมมือกันขับเคลื่อนองค์การให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่วางไว้

^{๔๔} Harold Koontz & Heinz Weihrich, **Ninth Edition Management**, (New York : McGraw Hillbook, 1991), p. 4.

ตารางที่ ๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหาร

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
วิโรจน์ สารัตนะ (๒๕๔๕, หน้า ๓)	เป็นกระบวนการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายขององค์การ โดยอาศัยหน้าที่ทางการบริหารที่สำคัญ คือ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การนำ (Leading) และการควบคุม (Controlling)
สุธี สุทธิสมบูรณ์ และสมาน รังสีโยกฤษฎ์ (๒๕๓๖, หน้า ๑๒)	เป็นการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยอาศัยปัจจัยต่าง ๆ อันได้แก่ คน (Man) เงิน (Money) วัสดุสิ่งของ (Material) และวิธีการปฏิบัติงาน (Method) เป็นอุปกรณ์ในการดำเนินงาน
กิตติมา ปรีดีดิลก (๒๕๓๙, หน้า ๔)	เป็นกระบวนการสั่งการและควบคุมกิจกรรมของสมาชิกในองค์การรูปรนัย เพื่อวัตถุประสงค์ในการทำให้เป้าหมายและจุดมุ่งหมายของสถาบันสำเร็จผล
พะยอม วงศ์สารศรี, (๒๕๔๒, หน้า ๓๖)	กระบวนการที่ผู้จัดการใช้ศิลปะและกลยุทธ์ต่าง ๆ ดำเนินกิจการตามขั้นตอนต่าง ๆ โดยอาศัยความร่วมมือแรงร่วมใจของสมาชิกในองค์การ การตระหนักถึงความสามารถ ความถนัด ความต้องการ และความมุ่งหวังด้านความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติงานของสมาชิกในองค์การควบคู่ไปด้วยองค์การ จึงจะประสบสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้
บรรจบ เนียมมณี, (๒๕๒๓) หน้า ๒๖๑)	๑. บุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป ๒. ต้องมีการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน ๓. ต้องมีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ในการกระทำร่วมกันเด่นชัด ๔. วัตถุประสงค์นั้น ๆ ต้องตรงกันในหมู่บุคคลผู้ร่วมกระทำ
Don Hellriegel, Management, (1982, p. 6)	เป็นศิลปะในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายร่วมกับผู้อื่น
E.N. Chapman, Supervisor Survival Kit, (1995, p. 3)	เป็นการขับเคลื่อนงานภายในองค์การให้เดินไปข้างหน้าโดยอาศัยผู้อื่นด้วยการเป็นผู้นำ การแนะแนว และการกระตุ้นความเพียรของผู้อื่นเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ และรวมไปถึงการให้กำลังใจ การสื่อสาร การวางแผน และการจัดการ

๒.๒.๒ ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร

๑. ทฤษฎีของการบริหาร หลังจากการศึกษาการบริหารของญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา และบูรณาการกัน ทำให้เกิดเป็นทฤษฎี ดังต่อไปนี้^{๕๕}

- ๑) การจ้างงานระยะยาว
- ๒) การตัดสินใจเป็นเอกฉันท์
- ๓) ความรับผิดชอบเฉพาะบุคคล
- ๔) การประเมินและการเลื่อนตำแหน่งแบบค่อยเป็นค่อยไป
- ๕) การควบคุมตัวเองอย่างไม่เป็นทางการโดยมีการวัดผลอย่างชัดเจน เป็นทางการ
- ๖) เส้นทางอาชีพแบบเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในระดับปานกลาง
- ๗) มีความเกี่ยวข้องในลักษณะครอบครัว

๒. ทฤษฎีการบริหารโดยมีความเชื่อว่าเป็นไปได้ ที่จะหาทางศึกษาถึงศาสตร์ ที่เกี่ยวกับการบริหาร (Administrative) ซึ่งสามารถใช้ได้กับการบริหารทุกชนิด ไม่ว่าจะเป็นการบริหารอุตสาหกรรมหรืองานรัฐบาล โดยมีสาระสำคัญเกี่ยวกับการบริหาร (Management Functions) ซึ่งประกอบด้วยหน้าที่ทางการบริหาร ๕ ประการ คือ^{๕๖}

๑) การวางแผน (Planning) หมายถึง ภาระหน้าที่ของผู้บริหารที่จะต้องทำการคาดการณ์ล่วงหน้าถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่จะมีผลกระทบต่อธุรกิจและกำหนดขึ้นเป็นแผนปฏิบัติงานหรือวิถีทางที่จะปฏิบัติเอาไว้เพื่อเป็นแนวทางการทำงานในอนาคต

๒) การจัดองค์การ (Organizing) หมายถึง ภาระหน้าที่ของผู้บริหารจะต้องจัดให้มีโครงการของงานต่าง ๆ และอำนาจหน้าที่ ทั้งนี้เพื่อให้เครื่องจักร สิ่งของและตัวคนอยู่ในส่วนประกอบที่เหมาะสมในอันที่จะช่วยให้งานขององค์การบรรลุผลสำเร็จ

๓) การบังคับบัญชาสั่งการ (Commanding) หมายถึง หน้าที่ในการสั่งงานต่าง ๆ ของผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา ซึ่งจะกระทำให้สำเร็จผลด้วยดี โดยที่ผู้บริหารจะต้องกระทำตนเป็นตัวอย่างที่ดี จะต้องเข้าใจคณงานของตน จะต้องเข้าใจถึงข้อตกลงในการทำงานและองค์การที่มีอยู่ รวมถึงจะต้องมีการติดต่อสื่อสารกับผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างใกล้ชิดทั้งขึ้นและลง นอกจากนี้ ยังต้องทำการประเมินโครงสร้างขององค์การ และผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาของตนเป็นประจำอีกด้วย หากโครงสร้างขององค์การที่เป็นอยู่ ไม่เหมาะสมก็จำเป็นที่จะต้องปรับปรุงเช่นเดียวกัน ถ้าผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาคนใดหย่อนประสิทธิภาพ การไล่ออกเพื่อปรับปรุงกำลังคนที่มีอยู่ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น ก็เป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องทำ

๔) การประสานงาน (Coordinating) หมายถึง ภาระหน้าที่ที่จะต้องเชื่อมโยงงานของทุกคนให้เข้ากันได้ และกำกับให้ไปสู่จุดหมายเดียวกัน

๕) การควบคุม (Controlling) หมายถึง ภาระหน้าที่ในการที่จะต้องกำกับให้สามารถประกันได้ว่ากิจกรรมต่าง ๆ ที่ทำไปนั้นสามารถเข้ากันได้กับผลที่ได้วางไว้แล้ว

^{๕๕}William Ouchi, **Organization and Management**, (Eaglewood Cliffs : Prentice Hill, 1971), p. 283.

^{๕๖}Price Alan, **Human Resource Management**, In a Business Context, 2 edition (London : Thomson Learning, 2004), p. 110.

๓. ทฤษฎีการบริหารที่มีกระบวนการอันประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญ หรือที่เรียกย่อ ๆ ว่า “POSDCORB Model” มีอธิบายตามความหมายได้ ดังนี้^{๕๗}

๑) การวางแผน (P=Planning) หมายถึง การจัดวางโครงการและแผนปฏิบัติงานไว้ล่วงหน้า ว่าจะต้องทำอะไรบ้าง และทำอย่างไร

๒) การจัดการองค์การ (O=Organizing) หมายถึง การจัดหน่วยงาน กำหนดโครงสร้างของหน่วยงาน การจัดสายงานตำแหน่งต่าง ๆ กำหนดอำนาจหน้าที่ให้ชัดเจน

๓) การจัดหาบุคคล (S=Staffing) หมายถึง การบริหารงานทางด้านบุคคล อันได้แก่ การจัดอัตรากำลัง การสรรหา การพัฒนาบุคลากร การสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดี การประเมินผลการทำงาน และการให้พ้นจากงาน

๔) การอำนวยการ (D=Directing) หมายถึง การตัดสินใจ การวินิจฉัยสั่งการ หน่วยงานให้เกิดความร่วมมือเพื่อดำเนินไปสู่เป้าหมายเดียวกัน

๕) การประสานงาน (Co=Coordinating) หมายถึง การประสานงานกิจกรรมต่าง ๆ ของหน่วยงาน ให้เกิดความร่วมมือเพื่อดำเนินไปสู่เป้าหมายเดียวกัน

๖) การรายงาน (R=Reporting) หมายถึง การรายงานผลการปฏิบัติของหน่วยงานให้แก่ผู้บริหารและสมาชิกของหน่วยงาน ได้ทราบความเคลื่อนไหวของการดำเนินงาน ว่าก้าวหน้าเพียงใด

๗) การงบประมาณ (B=Budgeting) หมายถึง การจัดทำงบประมาณ บัญชีการใช้ จ่ายเงิน การควบคุมและการตรวจสอบด้านการเงิน

๔. ทฤษฎีการบริหารที่มีหลักเกณฑ์ได้พัฒนาการบริหารซึ่งพื้นฐานอยู่ในหลักการ (Principles) ที่สำคัญ ๔ ประการ คือ^{๕๘}

๑) ต้องมีการคิดค้นและกำหนดวิธีการที่ดีที่สุด (One Best Way) สำหรับงานแต่ละอย่างเพื่อช่วยให้สามารถทำงานเสร็จรวดเร็วไปด้วยดีตามวัตถุประสงค์ มาตรฐานของงานจะต้องมีการจัดการเอาไว้โดยมีหลักเกณฑ์ที่ได้พิสูจน์มาแล้วว่าเป็นวิธีที่ดีที่สุดจริง และในเวลาเดียวกัน การจ่ายผลตอบแทนแบบจูงใจต่าง ๆ ก็จ่ายให้ตามผลผลิตทั้งหมด

๒) ต้องมีการคัดเลือกและพัฒนาคนงาน โดยตระหนักถึงความสำคัญและคุณค่าของการรู้จักจัดหางานให้เหมาะสมสอดคล้องกับคนงาน นอกจากนี้ ต้องมีการอบรมคนงานให้รู้จักวิธีการทำงานที่ถูกวิธีด้วย และในการคัดเลือกคนงาน จะต้องมีการพิจารณาเป็นพิเศษ จึงจะทำให้ได้คนที่มีคุณสมบัติที่ดีที่สุดตรงตามงานที่จะให้ทำ

๓) ด้วยวิธีการพิจารณาอย่างรอบคอบเกี่ยวกับวิธีการทำงาน ควบคู่กับการพิจารณาคนงานนั้น คนงานจะไม่คัดค้านต่อวิธีการทำงานใหม่ที่ได้กำหนดขึ้น เพราะโดยหลักเหตุผล คนงานทุกคนจะเห็นจริงถึงโอกาสที่จะได้รับรายได้สูงขึ้นจากการทำงานถูกวิธีที่จะช่วยให้ได้ผลผลิตที่สูงขึ้น

^{๕๗} L.Gulick and J. Urwick, **Papers on the Science of Administration**, (New York : Institute of Public Administration, 1973), pp.18-19.

^{๕๘} เทเลอร์ อังใน ธงชัย สันติวงษ์, **องค์การและการบริหาร**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๓), หน้า ๔๗-๔๘.

๔) การประสานงานร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดระหว่างผู้บริหารและคนงาน ฝ่ายบริหารควรจะได้ประสานอย่างใกล้ชิดเป็นประจำกับคนงานที่เป็นผู้ปฏิบัติงาน แต่ต้องไม่ใช่โดยตรงโดยการลงมือปฏิบัติงานที่ควรจะเป็นของคนงานเท่านั้น

การบริหารที่มีหลักเกณฑ์ได้พัฒนาการบริหารที่มีหลักเกณฑ์ซึ่งมีพื้นฐานอยู่ในหลักการ (Principles) ที่สำคัญ ๔ ประการ คือ^{๕๙}

๑) ต้องมีการคิดค้นและกำหนดวิธีที่ดีที่สุด (One Best Way) สำหรับงานแต่ละอย่างคือต้องมีการกำหนดวิธีการทำงานที่ดีที่สุดที่ช่วยให้สามารถทำงานเสร็จลงไปด้วยดีตามวัตถุประสงค์มาตรฐานของงานจะต้องมีการจัดวางเอาไว้ โดยมีหลักเกณฑ์ที่ได้พิสูจน์มาแล้วว่าเป็นวิธีที่ดีที่สุดจริงและในเวลาเดียวกันการจ่ายผลตอบแทนแบบจูงใจต่างๆ ก็จ่ายให้ตามผลผลิตทั้งหมด

๒) ต้องมีคัดเลือกและพัฒนาคนงาน โดยตระหนักถึงความสำคัญและคุณค่าของการรู้จักงานให้เหมาะสมสอดคล้องกับคนงาน นอกจากนี้ต้องมีการอบรมคนงานให้รู้จักวิธีการทำงานที่ถูกวิธีด้วย และในการคัดเลือกคนงานจะต้องมีการพิจารณาเป็นพิเศษที่จะให้ได้คนที่มีคุณสมบัติที่ดีที่สุดตรงตามงานที่จะให้ทำ

๓) ด้วยวิธีการพิจารณาอย่างรอบคอบเกี่ยวกับวิธีการทำงาน ควบคู่กับการพิจารณาคนงานนี้ คนงานจะไม่คัดค้านต่อวิธีทำงานใหม่ที่ได้กำหนดขึ้น เพราะโดยหลักเหตุผลคนงานทุกคนจะเห็นจริงถึงโอกาสที่เขาจะได้รับรายได้สูงขึ้นจากการทำงานถูกวิธีที่จะช่วยให้ได้ผลผลิตสูงขึ้น

๔) การประสานร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดระหว่างผู้บริหารและคนงานฝ่ายบริหารควรจะได้ประสานอย่างใกล้ชิดเป็นประจำกับคนงานที่เป็นผู้ปฏิบัติงาน แต่ต้องไม่ใช่โดยการลงมือปฏิบัติงานที่ควรจะเป็นงานของคนงานเท่านั้นกระบวนการบริหารงานตามแนวของเดมมิง (deming) คือ แบบ PDCA ดังนี้

(๑) การวางแผน (plan - P)

(๒) การปฏิบัติตามแผน (do - D)

(๓) การตรวจสอบ (check - C)

(๔) การปฏิบัติ (action - A)

กระบวนการบริหารทั้ง ๔ ขั้นตอน จะต้องปฏิบัติต่อเนื่องกันไปไม่สิ้นสุดซึ่งเขียนได้ว่า (plan – do – check - action) PDCA ซึ่งเป็นเสมือนวงจรอันหนึ่งเรียกว่า วงจรเดมมิง (the deming cycle) วงจรหรือวงล้อ (PDCA) เป็นเครื่องมือการบริหารอย่างต่อเนื่องในการติดตามพัฒนาให้บรรลุเป้าหมายโดยวงจรเดมมิง หรือ PDCA เป็นกระบวนการหนึ่งซึ่งสามารถที่จะนำมาใช้ได้เป็นอย่างดีในการควบคุมคุณภาพหรือการบริหารคุณภาพ

สรุปว่า ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารนั้น ผู้บริหารจะต้องมีความคิดที่จะพัฒนาวิชาการด้านการเรียนการสอน ด้านการใช้สื่อ ด้านการจัดกิจกรรมนักเรียน ด้านการวัดผลประเมินผลในการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนโดยเริ่มที่พัฒนาครูให้มีการฝึกอบรมให้มีทฤษฎีใหม่ ๆ เข้ามาในการเรียนการสอนให้มากที่สุด มีการวางแผนจัดการองค์การ การบริหารทรัพยากร และดูแลรักษาทรัพยากร โดยเฉพาะทรัพยากรที่เป็นส่วนบุคคล ต้องดูแลรักษาสับสนุน

^{๕๙}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๗ - ๔๘.

เพิ่มศักยภาพให้บุคคลภายในองค์กรมีประสิทธิภาพที่สูงที่สุด สามารถพัฒนาองค์กรไปสู่เป้าหมายได้ ดังนั้น ทฤษฎีการบริหารดังกล่าวข้างต้นสามารถนำไปประยุกต์ใช้ภายในองค์กรหรือหน่วยงานต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี เพื่อบริหารให้องค์กรหรือหน่วยงานบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

ตารางที่ ๒.๖ ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร

นักวิชาการ	ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร
L.Gulick and J. Urwick, (1973, pp. 18-19)	๑) การวางแผน (P=Planning) ๒) การจัดการองค์การ (O=Organizing) ๓) การจัดหาบุคคล (S=Staffing) ๔) การอำนวยการ (D=Directing) ๕. การประสานงาน (Co=Coordinating) ๖) การรายงาน (R=Reporting) ๗) การจัดงบประมาณ (B=Budgeting)
Price, Alan, Human Resource Management, (2004, p. 110)	๑) การวางแผน (Planning) ๒) การจัดองค์การ (Organizing) ๓) การบังคับบัญชาสั่งการ (Commanding) ๔) การประสานงาน (Coordinating) ๕) การควบคุม (Controlling)
เทเลอร์ อังใน ธงชัย สันติวงษ์, (๒๕๔๓, หน้า ๔๗-๔๘)	กระบวนการบริหารงานตามแนวของเดมมิง (deming) ประกอบด้วย (๑) การวางแผน (plan - P) (๒) การปฏิบัติตามแผน (do - D) (๓) การตรวจสอบ (check - C) (๔) การปฏิบัติ (action - A)

๒.๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารการศึกษา

การบริหารจัดการโรงเรียน หมายถึง การบริหารจัดการศึกษาที่มีคุณภาพของโรงเรียน โดยมีเป้าหมายสำคัญในการสร้างโอกาสทางการศึกษาให้กับเด็กและเยาวชน ให้ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีคุณภาพได้มาตรฐานทางการศกษาของชาติและสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น เป็นที่ยอมรับและศรัทธาของนักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน โดยมีผลมาจากแนวทางการบริหารจัดการโรงเรียนสู่คุณภาพ คือหลักการบริหารจัดการ วัตถุประสงค์ของโรงเรียน พันธกิจโรงเรียนกลยุทธ์โรงเรียน เงื่อนไขความสำเร็จ^{๖๐}

การบริหารการศึกษา หมายถึง การดำเนินกิจการงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ต้องอาศัยกระบวนการบริหารจัดการ ในเรื่องของทรัพยากรสิ่งแวดล้อม เพื่อบริหารความสะอาดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนได้รับการพัฒนาผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม มีความเจริญในทุกๆ ด้าน เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นสมาชิกที่ดีของชุมชนสังคมและอยู่ในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๖ ระบุไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข นอกจากนี้ ในมาตรา ๙ ยังได้กล่าวถึง การจัดระบบ โครงสร้าง และกระบวนการจัดการศึกษาให้ยึดหลักการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ๆ ในหมวด ๔ ตั้งแต่มาตราที่ ๒๒ ถึงมาตรา ๓๐ กล่าวถึงการจัดการศึกษาไว้ ดังนี้^{๖๑}

๑. การจัดการศึกษาต้องเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การสอน ประสบการณ์การเรียนรู้ให้ยึดหลัก ดังนี้

๑.๑ ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ดังนั้นต้องจัดสภาวะแวดล้อม บรรยากาศรวมทั้งแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ให้หลากหลาย เพื่อเอื้อต่อความสามารถของแต่ละบุคคล เพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติที่สอดคล้องกับความถนัด และความสนใจเหมาะสม แก่วัยและศักยภาพของผู้เรียน เพื่อให้การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ทุกที่ทุกเวลาและเป็นการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน อันก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เพื่อการมีส่วนร่วม ในการพัฒนาตนเองชุมชน สังคม และประเทศชาติ โดยการประสานความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครอง บุคคล ชุมชน และทุกส่วนของสังคม

^{๖๐}ชวลิต พลราชภูร์ ,แนวทางการบริหารจัดการโรงเรียน, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://mtk.ac.th/person/chawalit/pawat/mcng.html> [๗ ธันวาคม ๒๕๕๙].

^{๖๑}สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน), พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒, แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) ๒๕๕๕, (กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., ๒๕๕๗), หน้า ๑๒.

๑.๒ ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด การเรียนการสอนมุ่งเน้นประโยชน์ของผู้เรียนเป็นสำคัญ จึงต้องจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น มีนิสัยรักการเรียนรู้ และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

๒. มุ่งปลูกฝังและสร้างลักษณะที่พึงประสงค์ให้กับผู้เรียนโดยเน้นความรู้ คุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และบูรณาการความรู้ในเรื่องต่าง ๆ อย่างสมดุล รวมทั้งการฝึกทักษะ และกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ใช้ความรู้ โดยให้ผู้เรียนมีความรู้ และประสบการณ์ในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

๒.๑ ความรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเองและความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ชาติ และสังคมโลก รวมถึงความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของสังคมไทย และระบบการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข

๒.๒ ความรู้ และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์ เรื่องการจัดการ การบำรุงรักษา การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน

๒.๓ ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการรู้จักประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา

๒.๔ ความรู้และทักษะด้านคณิตศาสตร์ และด้านภาษาเน้นการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง

๒.๕ ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ และการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

๓. กระบวนการเรียนรู้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนดแนวทางในการจัดกระบวนการเรียนรู้ ของสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

๓.๑ จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ และตามความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

๓.๒ ให้มีการฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้ เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา

๓.๓ จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง

๓.๔ จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา

๓.๕ ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้

๓.๖ ผู้เรียนและผู้สอนเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอน และแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ

๓.๗ การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ที่มีการประสานความร่วมมือกับบิดา มารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

๔. การส่งเสริมการจัดกระบวนการเรียนรู้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนดบทบาทในการส่งเสริมการเรียนรู้ของรัฐและสถานศึกษาต่าง ๆ ดังนี้

๔.๑ รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ศูนย์การกีฬาและนันทนาการ แหล่งข้อมูล และแหล่งการเรียนรู้ อย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพ

๔.๒ ให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษา ขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองดีของชาติ การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษา

๔.๓ ให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหน้าที่จัดทำสาระหลักสูตร ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ สภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดี ของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ

๔.๔ หลักสูตรการศึกษาระดับต่าง ๆ ต้องมีลักษณะหลากหลายเหมาะสมกับแต่ละ ระดับ โดยมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคล สาระของหลักสูตร ทั้งที่เป็นวิชาการ วิชาชีพ ต้องมุ่ง พัฒนาคนให้มีความสุข ทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม และความรับผิดชอบต่อสังคม

๔.๕ ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน และองค์กรชุมชน องค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และ สถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและ วิทยาการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการ สนับสนุนให้มีการเปลี่ยนแปลงประสบการณ์การพัฒนา ระหว่างชุมชน

๔.๖ ให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้ง การส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัย เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน ในแต่ละระดับ การศึกษา

๕. การประเมินผลการเรียนรู้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ได้ระบุถึงวิธีการ ประเมินผลการจัดกระบวนการเรียนรู้ไว้ว่า ให้สถานศึกษาจัดการประเมินผู้เรียน โดยพิจารณา จากพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตจากพฤติกรรมเรียน การร่วมกิจกรรม และ การทดสอบ ควบคู่ไปในกระบวนการเรียนการสอนตามความเหมาะสมของแต่ละระดับและรูปแบบ การศึกษา นอกจากนั้นการประเมินผลผู้เรียน ยังต้องเกี่ยวข้องกับหลักการสำคัญ คือ

๕.๑ ใช้วิธีการที่หลากหลายในการประเมินผู้เรียน

๕.๒ ใช้วิธีการที่หลากหลายในการจัดสรรโอกาสเข้าศึกษาต่อ

๕.๓ ใช้วิธีการวิจัยเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียน

๕.๔ มุ่งการประกันคุณภาพโดยสถานศึกษาทำการประเมินผลภายในทุกปี และ รายงานการประเมินต่อต้นสังกัด และสาธารณชน

๕.๕ สถานศึกษาได้รับการประเมินภายนอกอย่างน้อย ๑ ครั้ง ทุก ๕ ปี

สรุปได้ว่า การจัดการศึกษา ต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทย ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่น ได้อย่างมีความสุข เป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ตารางที่ ๒.๗ แนวคิดเกี่ยวกับบริหารการศึกษา

นักวิชาการ	ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร
ชวลิต พหลราชกูร์, (๒๕๕๙)	การบริหารจัดการโรงเรียน หมายถึง การบริหารจัดการ การศึกษาที่มีคุณภาพของโรงเรียน โดยมีเป้าหมายสำคัญ ในการสร้างโอกาสทางการศึกษาให้กับเด็กและเยาวชน ให้ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน ทางการศึกษาของชาติ
สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมิน คุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน), (๒๕๕๕, หน้า ๑๒)	พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๖ ระบุไว้ว่า การจัดการศึกษา ต้องเป็นไปเพื่อ พัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมในการ ดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

๒.๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับผู้บริหารโรงเรียน

โรงเรียนเป็นหน่วยงานทางการศึกษาระดับปฏิบัติการที่สำคัญที่สุด และผลการจัดการ ประถมศึกษาจะเป็นเช่นใดนั้น ขึ้นอยู่กับการปฏิบัติการของโรงเรียนซึ่งภารกิจหลักของโรงเรียนคือการ จัดการเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนบรรลุจุดหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตรนั่นคือ คุณภาพที่พึง ประสงค์ทางด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในทุกกลุ่มประสบการณ์ คุณลักษณะที่พึงประสงค์และ สุขภาพอนามัย มีปัจจัยที่มีผลกระทบต่อคุณภาพการประถมศึกษาหลายอย่าง เช่น ระบบบริหาร ผู้บริหารโรงเรียน และผู้ปกครองนักเรียน ทั้งนี้ ปัจจัยสำคัญที่สุด คือ ผู้บริหารโรงเรียน การที่ผู้บริหาร โรงเรียนจะประสบความสำเร็จในการปฏิบัติงานได้นั้น ย่อมต้องอาศัยความรู้ ความสามารถคุณธรรม และคุณลักษณะที่ดีของผู้บริหาร

ผู้บริหารโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพ คือ ผู้บริหารที่สามารถใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการเรียนการสอน จนบรรลุจุดหมายที่กำหนดไว้ การบริหารโรงเรียนจะ บรรลุผลสำเร็จตามจุดหมายของหลักสูตรได้ดั้นนั้น ย่อมต้องอาศัยงานการบริหารอย่างน้อย ๔ งาน คือ งานบริหารวิชาการ งานบริหารบุคคล งานบริหารงบประมาณ และงานบริหารทั่วไป ในบรรดางาน การบริหารทั้ง ๔ งานนั้น งานบริหารวิชาการเป็นงานที่สำคัญที่สุด และทรัพยากรในการบริหาร เป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุด ดังนั้น ในการบริหารโรงเรียนจึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญต่องานต่อ บุคลากรไปพร้อม ๆ กัน นั่นคือ ทำอย่างไรจึงจะได้งาน และให้บุคคลที่ทำงานอย่างมีความสุข เพราะ

การบริหารงานทั้ง ๔ งานของโรงเรียนจะเป็นไปได้ย่อมต้องอาศัยศักยภาพของการบริหารอย่างน้อย ๔ ขั้นตอน คือ

๑. การศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการของโรงเรียน
 ๒. การวางแผน
 ๓. การดำเนินการตามแผน
 ๔. การประเมินผล การบริหารงานในโรงเรียนจะเป็นไปได้โดยราบรื่นและได้ผลดียิ่งขึ้นถ้าผู้บริหารโรงเรียนได้ใช้แนวทางและเทคนิควิธีการต่าง ๆ ประกอบ เช่น
 - ๑) การบริหารโดยยึดผลที่จะเกิดขึ้นต่อนักเรียนเป็นหลักสำคัญ
 - ๒) การบริหารโดยให้บุคลากรมีส่วนร่วม เช่น การใช้กระบวนการกลุ่มการให้กลุ่มมีโอกาสแก้ปัญหาหรือปรับปรุงงานในหน้าที่ความรับผิดชอบของตนเอง ฯลฯ
 - ๓) การตัดสินใจแก้ปัญหาอย่างมีระบบ
 - ๔) มนุษย์สัมพันธ์ในโรงเรียน
 - ๕) ภาวะผู้นำในโรงเรียน สำหรับทักษะในการบริหารประกอบด้วย ทักษะด้านเทคนิควิธีด้านมนุษยสัมพันธ์ และด้านความคิดรวบยอดของหน่วยงาน แนวคิดหลักของการบริหารโรงเรียนเปรียบเหมือนเข็มทิศกำหนดเส้นทางการเดิน เพื่อให้การเดินทางมีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมาย
- การบริหารโรงเรียนขอขยายครอบคลุมงานหลายด้านด้วยกัน สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนดงานบริหารโรงเรียนไว้ ๖ งาน คือ^{๖๒}

๑. งานวิชาการ
 ๒. งานบุคลากร
 ๓. งานกิจการนักเรียน
 ๔. งานธุรการและการเงิน
 ๕. งานอาคารสถานที่
 ๖. งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
- และจากแนวคิดเกี่ยวกับการแข่งขันงานบริหารโรงเรียนแบ่งออกเป็น ๖ ประเภท คือ^{๖๓}
๑. งานหลักสูตรและการสอน
 ๒. งานบริหารบุคลากร
 ๓. งานบริหารนักเรียน
 ๔. งานอาคารสถานที่
 ๕. งานงบประมาณและธุรการ
 ๖. งานความสัมพันธ์กับชุมชน

^{๖๒} สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, เอกสารประกอบการศึกษาด้วยตนเอง หลักสูตรผู้ช่วยผู้บริหารสถานศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพัฒนาระบบบริหาร สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๕), หน้า ๒๙.

^{๖๓} Campbell F. Ronatd, Corbally E. Jr. John and Ramseyer, Introcutdion to Edecation Adminstration, 5th ed, (Boston : Allyn and Bacon, 1973), p.189.

เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์นั้น ผู้บริหารจะต้องใช้ความสามารถในการใช้ทรัพยากรการบริหาร อย่างน้อย ๔ อย่าง คือ คน (Man) เงิน (Money) วัสดุอุปกรณ์ (Matteial) และระบบการจัดการ (Management) มาประกอบกับกระบวนการบริหารที่เหมาะสม คือ การศึกษา สภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของโรงเรียน การวางแผน การดำเนินการตามแผน (การกำกับติดตาม และนิเทศ) การประเมินผล

ประสิทธิภาพในการบริหารโรงเรียน

เป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่า ทรัพยากรหรือปัจจัยที่จำเป็นในการบริหารที่สำคัญมี ๔ อย่าง คือ คน เงิน วัสดุ และการจัดการ ในบรรดาทรัพยากรทั้ง ๔ อย่างนี้ คนเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุด และถึงแม้ว่าปัจจัยที่มีผลกระทบต่อคุณภาพการจัดการปฐมนศึกษา จะมีหลายอย่าง เช่น ระบบการบริหารผู้บริหารโรงเรียน ชุมชน และผู้ปกครองก็ตาม แต่ปัจจัยที่สำคัญที่สุด คือ ผู้บริหารโรงเรียน เพราะเป็นบุคคลสำคัญที่จะทำให้การจัดการศึกษาบรรลุจุดหมายของหลักสูตรที่กำหนดไว้ ผู้บริหารโรงเรียนจะประสบความสำเร็จในการบริหารงาน คือ ผู้บริหารที่มีคุณลักษณะที่ดีมีคุณธรรม มีความรู้ และทักษะในการบริหารเป็นอย่างดี ทักษะที่สำคัญและจำเป็นในการบริหารของผู้บริหาร ได้แก่ ทักษะด้านเทคนิควิธีด้านมนุษยสัมพันธ์ และด้านความคิดรวบยอดของหน่วยงาน ผู้บริหารจำเป็นต้องมีทักษะในด้านใดมากน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับระดับความรับผิดชอบตามตำแหน่งหน้าที่และปริมาณงานที่สำคัญ ดังนั้น ผู้บริหารโรงเรียนควรสร้างประสิทธิภาพนำการบริหาร โดยยึดแนวคิดหลักดังนี้

๑. ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด อย่างประหยัด ใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด และขจัดความซ้ำซ้อนต่าง ๆ ให้เหลือน้อยที่สุด

๒. ยึดประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับนักเรียนเป็นสำคัญ กล่าวคือ

๒.๑ มุ่งระดับความสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในทุกลุ่มประสบการณ์

๒.๒ ปลุกฝังคุณลักษณะที่พึงประสงค์แก่นักเรียน เช่น ความมีวินัย ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความเสียสละ การทำงานเป็นกลุ่ม ความขยันหมั่นเพียร การประหยัด การใฝ่หาความรู้ สร้างเสริมให้นักเรียนมีสุขภาพพลานามัยที่สมบูรณ์ เป็นต้น

๒.๓ ปฏิบัติงานโรงเรียนทุกงานโดยยึดงานวิชาการเป็นหลัก ส่วนงานอื่น ๆ จะปฏิบัติมากน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับความสำคัญของแต่ละงาน จุดหมายของการประณม ความจำเป็นและความต้องการตลอดทั้งสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ของโรงเรียน ทั้งนี้ต้องมุ่งประโยชน์ที่จะเกิดกับนักเรียนเป็นสำคัญ

๒.๔ ปฏิบัติงานตามขั้นตอนของกระบวนการบริหารโรงเรียน ๔ อย่าง คือ

๑) การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ

๒) การวางแผน

๓) การดำเนินการตามแผน ได้แก่ การควบคุมกำกับ ติดตาม และนิเทศแผนงาน

๔) การประเมินงาน

๒.๕ เน้นการบริหารโดยให้บุคลากรในโรงเรียนมีส่วนร่วม เช่น การเสนอความคิดเห็น ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ เป็นต้น

๒.๖ ใช้เทคนิควิธีการต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานอย่างเหมาะสม เช่น

๑) การจัดระบบข้อมูลโรงเรียน

๒) การใช้ภาวะผู้นำ

๓) การนำการประชุม

๔) มนุษย์สัมพันธ์

๕) การตัดสินใจ

๖) กระบวนการกลุ่ม

๗) เทคนิคการนิเทศการศึกษา

๘) การประชาสัมพันธ์โรงเรียน

๙) การสร้างขวัญกำลังใจใน ถ้าผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาเน้นแนวคิดหลักต่างๆ ตามที่กล่าวข้างต้นมาใช้ในการดำเนินการบริหารโรงเรียนแล้ว ก็เชื่อได้ว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนจะสูงขึ้นอย่างแน่นอน

ในการบริหารจัดการของสถานศึกษาซึ่งมีหน้าที่ให้บริการการศึกษาแก่ประชาชนและเป็นสถานศึกษาของรัฐ จึงต้องนำหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีมาประยุกต์ใช้ เรียกว่า “ธรรมาภิบาล” ซึ่งหลักการดังกล่าว ได้แก่

๑. หลักนิติธรรม

๒. หลักคุณธรรม

๓. หลักความโปร่งใส

๔. หลักการมีส่วนร่วม

๕. หลักความรับผิดชอบ

๖. หลักความคุ้มค่า

การบริหารงานที่ดีในภาครัฐควรสอดคล้องกับธรรมาภิบาล (Good Governance) การบริการกิจการบ้านเมืองและสังคมให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ความสามัคคี และความร่วมพลังการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยยึดหลักสำคัญ คือ ความโปร่งใส มีนิติธรรม มีความรับผิดชอบ มีความเสมอภาพ มีคุณธรรม มีความคุ้มค่า การมีส่วนร่วม^{๖๔}

การบริหารที่ดีต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดที่จะเกิดขึ้นกับประชาชนด้วย กระบวนการทำงานที่มีระเบียบกฎหมาย มีคุณธรรม มีความโปร่งใส มีความรับผิดชอบ และคุ้มค่า และควรมีการบริหารจัดการศึกษาโดยร่วมมือกับเครือข่ายในเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อวิเคราะห์หาวิธีแก้ไขปัญหาคำแนะนำการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ

ทักษะของผู้บริหาร

ใช้ทักษะที่เรียกว่า สามทักษะ (Three-skills Method) วิเคราะห์ความรู้ความสามารถของผู้บริหาร จะพบว่า ผู้บริหารจะทำหน้าที่ของตนเองได้ดีเพียงใด ประสบผลสำเร็จมากน้อยกว่ากันหรือไม่ขึ้นอยู่กับทักษะ ทักษะ คือ ทักษะเชิงเทคนิค (Technical Skill) ทักษะเชิงมนุษย์สัมพันธ์ (Human Skill) และทักษะเชิงมโนคติ (Conceptual Skill)

^{๖๔} สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, **พัฒนาชนบทไทย**, (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พรินต์แอนด์พับลิชชิง, ๒๕๕๖), หน้า ๔๖.

ทักษะเชิงเทคนิค หมายถึง ความสามารถในการใช้เทคนิควิธีการที่เหมาะสมในการบริหารงานให้บรรลุ ทักษะเชิงเทคนิคเป็นทักษะที่ผู้บริหารพัฒนาตนเองได้ไม่ยากนัก ส่วนมากจะบรรจุไว้ในวิชาการต่าง ๆ ทางการบริหาร เช่น การทำงานทะเบียนนักศึกษา การจัดทำงบประมาณ การวางแผนอาคารสถานที่ การจัดตารางสอน จัดตารางสอบ ฯลฯ ในปัจจุบันถือว่า ทักษะเชิงเทคนิคที่สำคัญที่ผู้บริหารจะต้องมี ประกอบด้วย

๑. ทักษะด้านการวางแผน (Planning Skill)

๒. ทักษะทางด้านกระบวนการกลุ่ม และการติดต่อสื่อความหมาย (Group and Communication Skill)

๓. ทักษะทางการจัดการ (Management and Organization Skill)

ทักษะเชิงมนุษยสัมพันธ์ หมายถึง ความสามารถของผู้บริหารในการทำงานในฐานะสมาชิกของกลุ่ม และความสามารถในการเสริมสร้างพลังความร่วมมือระหว่างสมาชิกของหน่วยงาน ในขณะที่ทักษะเชิงเทคนิคเป็นทักษะที่เกี่ยวข้องกับวัตถุสิ่งของ ทักษะเชิงมนุษยสัมพันธ์ เป็นทักษะที่เกี่ยวข้องกับการทำงานกับคน คนจึงเป็นสิ่งแวดล้อมที่สำคัญที่สุด ผู้บริหารจะต้องพัฒนาตนเองให้มีทักษะด้านนี้ ที่สำคัญคือ จะต้องรู้จักตนเองมีความมั่นใจและมั่นคงในอารมณ์ จะต้องรู้จักและพยายามเข้าใจผู้อื่น มีใจกว้างและรับฟังข้อความเห็นของผู้ร่วมงาน ต่อมียึดมั่น รู้จักเข้าใจคน เพื่อผลงาน

ทักษะเชิงมโนคติ หมายถึง ความสามารถของผู้บริหารในการเข้าใจหน่วยงานในทุกลักษณะ เห็นความสัมพันธ์ระหว่างส่วนงานและกิจกรรมต่าง ๆ ของหน่วยงาน รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานที่ตนบริหารกับหน่วยงานอื่น ๆ ทักษะนี้เป็นทักษะที่พัฒนาในตัวผู้บริหารได้ยากที่สุด และทักษะที่ผู้บริหารระดับหัวหน้าหน่วยจะขาดเสียมิได้ ในการบริหารงานจะมีกิจกรรมอย่างน้อย ๒ อย่าง ที่ผู้บริหารจะต้องใช้ทักษะเชิงมโนคติเป็นอย่างมาก คือ การตัดสินใจ (Kakign Decisions) และการจัดการความขัดแย้ง (Managing Conflict) ความจำเป็นที่จะต้องมีการใช้ทักษะทั้งสามในการบริหารงานนั้นขึ้นอยู่กับระดับความรับผิดชอบของผู้บริหาร ผู้บริหารระดับต้นย่อมจำเป็นต้องใช้ทักษะเชิงเทคนิคมาก และทักษะเชิงมนุษยสัมพันธ์และทักษะเชิงมโนคติน้อยกว่าตามลำดับ ผู้บริหารระดับกลางยังต้องใช้ทักษะเชิงเทคนิคน้อยลงกว่าระดับต้น แต่อาจจะต้องใช้ทักษะเชิงมโนคติและมนุษยสัมพันธ์มากกว่า ส่วนผู้บริหารระดับสูงนั้นย่อมตั้งใช้ทักษะเชิงมโนคติและมนุษยสัมพันธ์มาก ส่วนทักษะเชิงเทคนิคใช้น้อย เพราะผู้บริหารระดับต้นและระดับกลางได้รับผิดชอบดำเนินการไปเป็นส่วนใหญ่แล้ว

ในการบริหารโรงเรียนผู้บริหารจะต้องเป็นบุคลากรหลัก คุณภาพการศึกษาจะดีหรือไม่ดี ย่อมขึ้นอยู่กับสมรรถภาพในการบริหารเป็นสำคัญ ผู้บริหารจะต้องรู้บทบาทและหน้าที่ความรับผิดชอบในการดำเนินงานของโรงเรียนเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ ควรจะทำหน้าที่ของผู้นำทางการศึกษาในการวางแผนนโยบายในเรื่องโปรแกรมทางการศึกษา และกระบวนการสอน งานบุคลากร ด้านนักเรียน การเงิน และงานธุรการต่าง ๆ ^{๖๕} รวมถึงความรับผิดชอบ ๔ ประการคือ ผู้บริหารจะต้องเป็นผู้จัดรูปแบบงานโรงเรียนขนาดเล็ก ผู้บริหารอาจทำเองทั้งหมด โรงเรียนขนาดใหญ่ ผู้บริหารอาจ

^{๖๕} S. P. Henchey and others, *The Elementary School Principal Ship*, (New York : Dedd Mesd, 1970), p. 79.

อำนาจมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบ และอาจให้ผู้อื่นทำบ้างไม่ว่าผู้บริหารจะทำเองหรือผู้อื่นช่วยทำ ผู้บริหารจะต้องจัดรูปแบบงานเพื่อให้ภารกิจที่ปฏิบัติบรรลุผลสำเร็จ ผู้บริหารจะต้องเป็นผู้สื่อความหมายเนื่องจากผู้บริหารจะต้องอยู่ท่ามกลางบุคคลทั้งหลาย ที่ประกอบสถานศึกษา ผู้บริหารจะต้องแสดงบทบาทผู้นำทางการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นการสอน มีความรู้กับเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดใหม่ ๆ ทางการศึกษา ผู้บริหารจำเป็นต้องบังคับบัญชาให้งานทั้งหลายลุล่วงไปด้วยดี^{๖๖}

สรุปได้ว่า การบริหารการศึกษาเป็นความพยายามใช้ศาสตร์และศิลป์ลงใจผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาทั้งในและนอกองค์กรให้ร่วมมือร่วมใจดำเนินกิจกรรมเพื่อให้องค์การประสบความสำเร็จ ทั้งในเชิงประสิทธิผลและประสิทธิภาพ ดังนั้นการบริหารตามแนวใหม่ยุคโลกาภิวัตน์ เป็นการปฏิรูปการบริหารที่เน้นการกระจายอำนาจให้ทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหาร มีผู้รับผิดชอบอย่างชัดเจน จะทำให้การบริหารประสบความสำเร็จ ทุกฝ่ายเกิดความพึงพอใจให้ประชาชนได้รับประโยชน์สูงสุด ซึ่งเขตพื้นที่และสถานศึกษาควรนำเอาแนวคิดการบริหารการศึกษาต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่ น่าจะประสบผลสำเร็จในการบริหารงานได้ และการบริหารจัดการศึกษาในสถานศึกษาจะบรรลุตามวัตถุประสงค์มากน้อยเพียงใด ผู้บริหารจะต้องยึดหลักการ แนวคิดเป็นหลักในการปฏิบัติตน นอกจากเทคนิควิธีการต่าง ๆ ทักษะของผู้บริหารที่เหมาะสมยังเป็นองค์ประกอบเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะทำให้การบริหารจัดการศึกษาประสบผลสำเร็จสูงสุด

ตารางที่ ๒.๘ สรุปแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารการศึกษา

นักวิชาการ	ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารการศึกษา
สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, (๒๕๔๕, หน้า ๒๙)	งานบริหารโรงเรียนประกอบด้วย ๑. งานวิชาการ ๒. งานบุคคล ๓. งานกิจการนักเรียน ๔. งานธุรการและการเงิน ๕. งานอาคารสถานที่ ๖. งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
Campbell F. Roanld, Corbally E. Jr. John and Ramseyer (1973, p.189)	งานบริหารโรงเรียนประกอบด้วย ๑. งานหลักสูตรและการสอน ๒. งานบริหารบุคลากร ๓. งานบริหารนักเรียน ๔. งานอาคารสถานที่ ๕. งานงบประมาณและธุรการ ๖. งานความสัมพันธ์กับชุมชน

^{๖๖} R. F. Campbell and others, *Administrative Behavior in Education*, (New York : McGraw Hill, 1972), p. 225.

ตารางที่ ๒.๘ สรุปแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารการศึกษา (ต่อ)

วิชาการ	ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารการศึกษา
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (๒๕๔๖, หน้า ๓๐)	ธรรมาภิบาลประกอบด้วย ๑. งานหลักสูตรและการสอน ๒. งานบริหารบุคลากร ๓. งานบริหารนักเรียน ๔. งานอาคารสถานที่ ๕. งานงบประมาณและธุรการ ๖. งานความสัมพันธ์กับชุมชน
สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, (๒๕๔๖, หน้า ๔๖)	การบริหารงานโรงเรียนที่ดีประกอบด้วย ๑. งานหลักสูตรและการสอน ๒. งานบริหารบุคลากร ๓. งานบริหารนักเรียน ๔. งานอาคารสถานที่ ๕. งานงบประมาณและธุรการ ๖. งานความสัมพันธ์กับชุมชน
S. P.Henchey and Others, (1970, p.79)	ผู้บริหารต้องมีทักษะ ๖ ด้าน คือ ๑. การวางแผนนโยบาย ๒. กระบวนการสอน ๓. งานบุคลากร ๔. ด้านนักเรียน ๕. งานการเงิน ๖. งานธุรการต่างๆ
R. F. Campbell and Others, (1972, p.225)	ความรับผิดชอบของผู้บริหาร ๔ ประการ ๑. ผู้บริหารจะต้องเป็นผู้จัดรูปแบบงานโดยมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบให้ผู้อื่นหรือร่วมกันทำ ๒. ผู้บริหารจะต้องควบคุมดูแลรูปแบบงานเพื่อให้ภารกิจที่ปฏิบัติบรรลุผลสำเร็จ ๓. ผู้บริหารจะต้องเป็นผู้สื่อความหมาย ๔. ผู้บริหารจะต้องแสดงบทบาทหน้าที่ผู้นำทางการศึกษา

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับโรงเรียนวิถีพุทธ

๒.๓.๑ ความหมายวิถีพุทธ

คำว่าวิถีพุทธหมายถึงแนวทางดำเนินชีวิตที่เป็นมัชฌิมาปฏิปทา (Buddhist Way of Life) โดยยึดหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา^{๖๗} เป็นเส้นทางการฝึกตนบนสายธารธรรมอันจะนำพาให้เราสามารถที่จะร่วมทุกข์ร่วมสุขกับผู้คนทุกเชื้อชาติ ทุกศาสนา ทุกชนชั้นวรรณะ อย่างไม่ถือตน^{๖๘} เป็นวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนไทยที่ได้รับการกล่อมเกลามาจากคำสอนของพระพุทธศาสนาตั้งแต่ยุคแรกของประวัติศาสตร์ชาติไทยวิถีวัฒนธรรมของคนไทยส่วนใหญ่ที่มีความเป็นเอกลักษณ์ที่ทั่วโลกเข้าใจและให้การยอมรับ^{๖๙}

สรุปได้ ว่าวิถีพุทธ หมายถึง การฝึกตนด้วยหลักธรรมดำเนินชีวิตตามวัฒนธรรมในการกล่อมเกลาจิตใจจากคำสอน ยึดหลักไตรสิกขาตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาตามหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน จนเป็นค่านิยมพื้นฐานให้กับตนเองและวัฒนธรรมของสังคม

ตารางที่ ๒.๙ สรุปความหมายของวิถีพุทธ

วิชาการ	ความหมายของวิถีพุทธ
พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), (๒๕๔๗, หน้า ๒๘)	แนวทางดำเนินชีวิตที่เป็นมัชฌิมาปฏิปทา (Buddhist Way of Life) โดยยึดหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา
วิจักขณ์ พานิช, (๒๕๔๙, หน้า ๙)	เส้นทางการฝึกอบรมตนบนสายธารธรรมอันจะนำพาชีวิตให้เราสามารถจะร่วมทุกข์ร่วมสุขกับผู้คนทุกเชื้อชาติศาสนาทุกชนชั้นวรรณะได้อย่างไม่ถือตน
สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, (๒๕๔๖, หน้า ๑๘)	วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนไทยที่ได้รับการกล่อมเกลามาจากคำสอนของพระพุทธศาสนาจนกลายเป็นวิถีวัฒนธรรมของคนไทย

๒.๓.๒ ความหมายของโรงเรียนวิถีพุทธ

โรงเรียนวิถีพุทธ คือ โรงเรียนที่จัดการศึกษาตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าโดยดำเนินการตามวรรคหนึ่งเป็นวิถีแห่งการดำเนินชีวิตในพระพุทธศาสนา ที่แปลว่าทางอันประเสริฐมี

^{๖๗} พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), บ ว ร กับการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธและอนาคตของสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, ๒๕๔๗), หน้า ๒๘.

^{๖๘} วิจักขณ์ พานิช, “เลิกถือพุทธสู่วิถีพุทธ” ,มติชนสุดสัปดาห์, ๒๕, ๒ (พฤศจิกายน ๒๕๔๙) : ๙.

^{๖๙} สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, ชุดฝึกอบรมหลักสูตรการจัดฝึกอบรมคุณธรรม ๒ คืน ๓ วัน ค่ายพุทธบุตรค่ายพุทธธรรม, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ดีการพิมพ์, ๒๕๔๖), หน้า ๑๘.

องค์ประกอบ ๘ ประการ สรุปลงตรงกับไตรสิกขาได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา^{๗๐} โดยเน้นการรู้เข้าใจถึงความจริงของธรรมชาติตามธรรมดาแล้วจัดกระบวนการของการศึกษาให้ได้ผล ตามธรรมดาของความจริงนั้นซึ่งมี ๒ ระดับ คือ ระดับรูปแบบ หมายความว่า เป็นธรรมดาของมนุษย์ที่อยู่ในสังคมหรือชุมชนอันใดอันหนึ่ง ย่อมมีวิถีชีวิตที่สืบทอดกันมาโดยวัฒนธรรม โดยสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมอะไรต่างๆ ซึ่งลงตัวตามที่สังคมนั้นถือว่าดี และระดับตัวแท้ตัวจริง ได้แก่ความเป็นจริงตามธรรมดาของธรรมชาติที่อยู่ลึกลงไปอีกทีหนึ่ง^{๗๑}

โรงเรียนวิถิพุทธเป็นโรงเรียนระบบปกติทั่วไป ที่นำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาใช้หรือประยุกต์ใช้ในการบริหารและพัฒนาผู้เรียน โดยรวมของสถานศึกษาเน้นกรอบพัฒนาตามหลักไตรสิกขาอย่างบูรณาการ ผู้เรียนได้เรียนรู้ได้พัฒนาการกิน อยู่ ดู ฟัง ให้เป็น ดำเนินตามแนวทางของพุทธะคือท่านผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน ความรู้ความตื่นความเบิกบานนั้นเป็นลักษณะ ๓ ด้านของแกนอันเดียวกันคือปัญญาที่พัฒนาประเทศยิ่งขึ้นไปในจิตใจที่ตั้งามสุขสดีมีพลังเข้มแข็งด้วยสมาธิ โดยมีการสื่อสารและพฤติกรรมที่สำคัญอย่างเพื่อคุณกับเพื่อนมนุษย์และสิ่งแวดล้อม เป็นฐานรองรับสนับสนุนทำให้เกิดการพัฒนาที่การศึกษา ๓ ด้านบูรณาการเป็นไตรสิกขา^{๗๒} นอกจากนี้โรงเรียนวิถิพุทธอย่างหมายถึง โรงเรียนที่บุคลากรทุกฝ่ายเป็นกัลยาณมิตรช่วยกัน ดำเนินการจัดการศึกษาให้มีหนทางการดำเนินชีวิตวิถีชีวิตวิถีการเรียนรู้วิถีวัฒนธรรมต่างๆ ที่นำไปสู่ "ปัญญา"^{๗๓} โดยนำหลักธรรมพระพุทธศาสนาใช้หรือประยุกต์ใช้ในการบริหารและการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา^{๗๔} เน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา^{๗๕} คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เข้าในหลักสูตรและกิจกรรมต่างๆ^{๗๖} โดยผ่านกระบวนการทางวัฒนธรรมแสวงหาปัญญาและมีวัฒนธรรมเมตตาเป็นฐานการดำเนินชีวิต^{๗๗}

กล่าวโดยสรุป โรงเรียนวิถิพุทธ หมายถึง โรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาใช้หรือประยุกต์ใช้ในการบริหารและพัฒนาผู้เรียน เน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา อย่างบูรณาการกันผู้เรียนได้รับการพัฒนากิน อยู่ ดู ฟัง เป็น แนะนำ

^{๗๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), *โรงเรียนวิถิพุทธปฏิรูปการศึกษาอย่างบูรณาการ*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, ๒๕๔๗), หน้า ๒๐.

^{๗๑} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), *รู้หลักก่อนแล้วศึกษาและสอนให้ได้ผล*, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : ออเน้า, ๒๕๔๘), หน้า ๑๒๔.

^{๗๒} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), *สู่การศึกษาแนวพุทธ*, พิมพ์ครั้งที่ ๓, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อุทธาสการพิมพ์, ๒๕๔๗, หน้า ๑๑๓.

^{๗๓} พระมหาพวงษ์รินทร์ จิตวิโส, “เด็กพันธุ์ใหม่ ละอายทำดี วิกฤติการศึกษาไทยในยุคดิจิทัล”, *เนชั่นสุดสัปดาห์*, ๑๒ (ตุลาคม ๒๕๔๖) : ๑๕.

^{๗๔} กระทรวงศึกษาธิการ, *แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธ*, (กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๖), หน้า ๓.

^{๗๕} คณะกรรมการการพัฒนานวัตกรรมการศึกษา, *ตัวชี้วัดการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธ*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, ๒๕๔๗), หน้า ๓.

^{๗๖} มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, *โรงเรียนวิถิพุทธ*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๑๑.

^{๗๗} สมเด็จพระพุทธาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ), *วิถิพุทธ*, (ม.ป.ท. : ม.ป.พ., ๒๕๔๗), หน้า ๒.

เอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหารและจัดการเรียนการสอน โดยยึดหลักไตรสิกขามาประยุกต์ให้เข้ากับบริบทของโรงเรียนและชุมชน

ตารางที่ ๒.๑๐ สรุปความหมายของโรงเรียนวิถีพุทธ

วิชาการ	ความหมายของโรงเรียนวิถีพุทธ
พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), (๒๕๔๗, หน้า ๒๐)	โรงเรียนที่จัดการศึกษาตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า โดยดำเนินตามมรรคซึ่งเป็นวิถีแห่งการดำเนินชีวิตในพระพุทธศาสนาตามหลักไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา
พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), (๒๕๔๘, หน้า ๑๒๔)	กระบวนการการศึกษาตามความเป็นจริงมี ๒ ระดับ ๑. ระดับรูปแบบ ๒. ระดับตัวแท้ตัวจริง
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, (๒๕๔๗, หน้า ๙)	โรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่นำหลักธรรมพระพุทธศาสนา มาใช้หรือประยุกต์ใช้ในการบริหารและพัฒนาผู้เรียน เน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขาอย่างบูรณาการ ผู้เรียนได้รับการเรียนรู้ ได้พัฒนาการกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น
พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), (๒๕๔๗, หน้าอนุโมทนา)	สถานศึกษาที่ดำเนินในทางของพุทธะ คือ ท่านผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน บูรณาการเป็นไตรสิกขา
พระมหาพวงษ์รินทร์ จิตวิโส, (๒๕๔๖, หน้า ๑๕)	โรงเรียนที่บุคลากรทุกฝ่ายเป็นกัลยาณมิตรดำเนินการจัดการศึกษาให้มีหนทางการดำเนินชีวิตวิถีชีวิตวิถีการเรียนรู้วิถีวัฒนธรรมต่างๆ ที่นำไปสู่ปัญญา
กระทรวงศึกษาธิการ, (๒๕๔๖, หน้า ๓)	โรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่นำหลักธรรมพระพุทธศาสนา มาใช้ เน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา
คณะกรรมการพัฒนานวัตกรรมการศึกษา, (๒๕๔๗, หน้า ๓)	โรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่นำหลักธรรมพระพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้ในการบริหารและพัฒนาตามหลักไตรสิกขาอย่างบูรณาการ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, (๒๕๔๗, หน้า ๑๑)	โรงเรียนระบบปกติที่สอนวิชาต่างๆ เหมือนโรงเรียนทั่วไป และนำหลักธรรมพระพุทธศาสนาใช้ในการบริหารและจัดการเรียนการสอน เน้นที่การบูรณาการไตรสิกขา
สมเด็จพระพุทธมาจารย์ (เกี้ยว อุปเสโน), (๒๕๔๗, หน้า ๒)	โรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่นำหลักธรรมพระพุทธศาสนา มาใช้สนับสนุนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ได้พัฒนาการกิน อยู่ ดู ฟัง ให้เป็น โดยผ่านกระบวนการทางวัฒนธรรม และมีวัฒนธรรมเมตตาเป็นฐานการดำเนินชีวิต

๒.๓.๓ ความเป็นมาของโรงเรียนวิถีพุทธ

ความเป็นมาของโรงเรียนวิถีพุทธสืบเนื่องจากกระทรวงศึกษาธิการจัดประชุมเรื่อง "หลักสูตรใหม่เด็กไทยพัฒนา" ณ สถาบันราชภัฏสวนดุสิตเมื่อวันที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๔๕ ที่ประชุมได้หารือถึงโรงเรียนที่จัดการศึกษาเพื่อตอบสนองความสามารถที่แตกต่างกันของบุคคลเพื่อนำพาเด็กและเยาวชนไทยก้าวทันความเปลี่ยนแปลงของโลกอย่างไร้ขีดจำกัด กระทรวงศึกษาธิการนำความคิดเห็นของที่ประชุมมาหารือต่ออีกหลายครั้งและได้ข้อสรุปเบื้องต้นถึงหลักความสำคัญของการจัดโรงเรียนวิถีพุทธในเรื่องสำคัญ คือ ภาพสรุปโรงเรียนวิถีพุทธ กรอบความคิดรูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธ แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ และแนวทางการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนวิถีพุทธจึงเป็นหนึ่งในโรงเรียนรูปแบบใหม่ที่จะช่วยผลักดันให้เด็กไทยและเยาวชนไทยสามารถพัฒนาตามศักยภาพเป็นคนดีคนเก่งของสังคมและสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข^{๗๘}

ทุกคนยอมรับว่าเด็กและเยาวชนของชาติเรามีปัญหาด้านความประพฤติ สุขภาพ และพละการมี ตลอดจนคุณธรรมจริยธรรมอยู่น้อยเช่นเดียวกัน มีการพูดว่าเด็กไทยสมัยนี้ ทุกข์ง่าย สุขยาก หนักไม่เอาเบาไม่สู้ และมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนในด้านต่างๆ โดยเฉพาะการใช้สารเสพติด ทะเลาะวิวาท เทียวเตร่ มั่วสุมทางเพศ เล่นการพนัน และอีกหลายปัญหา จนกระทั่งได้มีการจัดระเบียบสังคมใหม่ปัจจุบันนี้ เป้าหมายหลักของการปฏิรูปการศึกษาที่ทุกฝ่ายกำลังเร่งรัดอยู่ในขณะนี้ก็คือ การยกระดับและการพัฒนาคุณภาพของประชากรทั้งในด้านความรู้และความดีหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของการปฏิรูปการศึกษา ก็ได้อาศัยกรอบแนวคิดดังกล่าวมาโดยตลอดทางเราสามารถผลักดันให้มีการนำหลักสูตรนี้ไปใช้อย่างถูกต้องจริงจังแล้วเชื่อว่าปัญหาและข้อห่วงใยต่างๆที่เรา กำลังเผชิญอยู่ในปัจจุบันจะเบาบางลง^{๗๙}

โรงเรียนวิถีพุทธเป็นโรงเรียนที่จัดตั้งขึ้นภายใต้โครงการพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งมีจุดประสงค์สำคัญในการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนและเยาวชน โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นกรอบแนวทางในการดำเนินการ^{๘๐} คือ ให้มีองค์กรเล็กที่คล่องตัว เพื่อสร้างระบบการทำงานแก่โรงเรียนและนักเรียน รวมทั้งจะพัฒนานวัตกรรมใหม่ๆ ที่เป็นอิสระทางความคิดหลุดจากระบบที่รัดตึงเป็นอุปสรรคด้านต่างๆ และขยายผลอย่างเต็มรูปแบบ ในโอกาสต่อไปบุคคลเหล่านี้ ก็จะเป็นกำลังของประเทศชาติให้ก้าวทันโลกที่เทคโนโลยีเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ทั้งนี้โดยไม่ละเลยผู้เรียนในโรงเรียนส่วนใหญ่ของประเทศ

จากนโยบายดังกล่าวข้างต้นกระทรวงศึกษาธิการจึงได้จัดทำโครงการสำนักพัฒนานวัตกรรมขึ้นในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยในเบื้องต้นจะพัฒนาโรงเรียนรูปแบบใหม่ ๕ ลักษณะ ในภาคเรียนที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๔๖ ทั้งนี้โรงเรียนทั้ง ๕ รูปแบบใหม่ มี

^{๗๘}สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, ๒๕๔๕), หน้า ๑-๒.

^{๗๙}ประพัฒน์พงศ์ เสนาฤทธิ์, หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานจะเด็กไทยเรียนมาน้อย, มติชน, ๑๕ (ธันวาคม ๒๕๔๗) : ๓๐.

^{๘๐}บรรเจิดพร รัตนพันธ์, สรุปการประชุมปฏิบัติการเรื่องยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, ๒๕๔๗), หน้า ๓.

จุดเน้นของนวัตกรรมการศึกษาที่แตกต่างกัน ได้แก่ โรงเรียนวิถีพุทธ มีจุดเน้นที่จิตวิญญาณเป็นการเรียนรู้รากเหง้าของภูมิปัญญาไทย โรงเรียนในกำกับของรัฐ มีจุดเน้นที่การบริหารจัดการแบบเอกชนที่คล่องตัว โรงเรียน ๒ ภาษา มีจุดเน้นที่ใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ โรงเรียนสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษ มีจุดเน้นส่งเสริมเด็กที่มีความสามารถพิเศษด้านต่างๆ และโรงเรียนต้นแบบการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มีจุดเน้นที่ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้

สรุปความว่า ความเป็นมาของโรงเรียนวิถีพุทธเกิดจากการที่รัฐบาลและกระทรวงศึกษาธิการต้องการพัฒนานวัตกรรมการศึกษาให้เป็นรูปแบบของการศึกษาใหม่เพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเด็กและเยาวชนของชาติ

๒.๓.๔ ความสำคัญของโรงเรียนวิถีพุทธ

วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวไทยได้รับการกล่อมเกลาจากคำสอนของพระพุทธศาสนา ตั้งแต่ยุคแรกของประวัติศาสตร์ชาติไทยจนกล่าวได้ว่าวิถีพุทธ คือ วิถีวัฒนธรรมของชาวไทยส่วนใหญ่ จนมีความเป็นเอกลักษณ์ที่ทั่วโลกตระหนักและให้การยอมรับ^{๔๑}

พุทธธรรมหรือพุทธศาสตร์เป็นองค์ความรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้ศึกษาเข้าใจธรรมชาติของโลกและชีวิตที่แท้จริง และฝึกให้ผู้ศึกษาสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ตั้งแต่ระดับการดำเนินชีวิตประจำวันของคนทั่วไป คือ การกิน อยู่ ดู ฟัง จนถึงระดับดำเนินชีวิตของนักบวชผู้มุ่งชีวิตที่บริสุทธิ์ และในทุกระดับยังผลให้ผู้ศึกษาเองมีความสุขพร้อมๆ กันช่วยให้คนรอบข้างและสังคมมีความสุขพร้อมกันไปด้วยอย่างชัดเจน

พุทธธรรมมีกรอบการพัฒนาหลักเป็นระบบการศึกษา ๓ ประการ เรียกว่า ไตรสิกขา คือ อธิศีลสิกขา อธิจิตตสิกขา และอธิปัญญาสิกขา ที่เรียกสั้นๆ ว่า ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งเป็นการฝึกหัดอบรม เพื่อพัฒนากาย ความประพฤติ จิตใจ และปัญญา ไตรสิกขานี้เป็นการศึกษาที่ครอบคลุมการดำเนินชีวิตทุกด้านและทุกวัย อีกทั้งมีความง่ายยาก ตั้งแต่เรื่องเบื้องต้นทั้งของเด็กและผู้ใหญ่จนถึงเรื่องที่ละเอียดซับซ้อนที่ยากจะหาองค์ความรู้อื่นใดมาเทียบได้

การศึกษาของกุลบุตร กุลธิดา และผู้ใหญ่ทั้งหลายในอดีตอันยาวนานของไทย มีฐานจากการใช้พุทธธรรมมาอบรมสั่งสอน แต่อาจไม่มีระบบของการศึกษาบังคับอย่างในยุคปัจจุบัน แม้ในปัจจุบันจะมีการศึกษาภาคบังคับแก่คนส่วนใหญ่ แต่ก็มิได้นำเอาพุทธธรรมมาเป็นฐานของการศึกษาแต่นำระบบและองค์ความรู้ตามโลกนิยมโดยมีฐานจากประเทศตะวันตกมาเป็นแกนในการจัดการศึกษา ทำให้พุทธธรรมเองเริ่มห่างเหินจากชีวิตของคนไทยยุคปัจจุบันมากขึ้น ซึ่งเป็นที่น่าเสียดายในความล้ำค่าของพุทธธรรม และในความเป็นสมบัติของชาติ ซึ่งได้ก่อร่างสร้างฐานของวัฒนธรรมไทยมาแต่อดีต

ด้วยคุณค่าอันอนันต์ขององค์ความรู้ในพุทธธรรมและระบบไตรสิกขาที่ชัดเจนในการให้การศึกษาค้นคว้าผู้เรียนทุกวัย ทางกระทรวงศึกษาธิการจึงมีแนวความคิดที่จะส่งเสริมให้สถานศึกษานำระบบของพุทธธรรมมาประยุกต์จัดกับระบบการเรียนการสอนในสถานศึกษาปัจจุบัน เพื่อพัฒนา

^{๔๑} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ, หน้า ๙ -

เยาวชนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติกำหนดที่มีคุณสมบัติของการเป็นคนดี เก่ง มีความสุขอย่างแท้จริง อันเป็นเป้าหมายแท้ของพุทธธรรมอยู่แล้ว ให้มีความชัดเจนขึ้น โดยผ่านการดำเนินงานของโรงเรียนวิถิพุทธ อันจะเป็นตัวอย่างที่จะขยายผลสู่การพัฒนาในโรงเรียนอื่นๆ ในวงกว้างต่อไป

เมื่อโรงเรียนพัฒนาสู่วิถิพุทธ จะสังเกตได้ถึงความเปลี่ยนแปลงและประโยชน์อีกมากมายที่เกิดขึ้นตามมา ที่เปี่ยมไปด้วยความงดงามและคุณค่า คือ

๑. นักเรียนได้รับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ต่างๆ อย่างชัดเจนพร้อมกับการพัฒนาปัญญาและด้านอื่นๆ การพัฒนาที่จะให้เป็นคนดี เก่ง และมีความสุขพร้อมๆ กันที่ว่ายากจะไม่ยากสำหรับโรงเรียนวิถิพุทธ

๒. การพัฒนาผู้เรียนที่เกิดขึ้นชัดเจนจะเป็นที่ชื่นชอบและชื่นชมของทั้งผู้ปกครอง ครู อาจารย์ และชุมชนที่ได้รับทราบอีก การยอมรับและความร่วมมือช่วยเหลือจะเกิดขึ้นอย่างทวีคูณ

๓. สภาพแวดล้อมและบรรยากาศปฏิสัมพันธ์ของโรงเรียนจะดีขึ้นมากในลักษณะที่เกื้อกูลต่อการพัฒนาผู้เรียนรอบด้านทั้งศีล สมาธิ และปัญญา ผู้คนที่เกี่ยวข้องล้วนเป็นกัลยาณมิตรแก่กันและกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อนักเรียน

๔. บุคลากรในโรงเรียนพัฒนาตนเองทั้งวิถีการทำงานและวิถีชีวิต ทำให้สภาพการทำงานมีสุข มีคุณค่าเพิ่ม ชีวิตส่วนตัวพัฒนาสู่ความสะอาด สว่าง สงบชัดเจน เพราะความเป็นวิถิพุทธช่วยกล่อมเกล่า

๕. โรงเรียนโดย ครู ผู้บริหาร บุคลากร และนักเรียนเป็นแบบอย่างต่อสังคมอีกทั้งเป็นพลังการพัฒนาสังคมวงกว้างให้ตั้งมียิ่งๆ ขึ้นได้

ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินโครงการ

๑. ผู้นำดำเนินการอย่างจริงจัง จนเห็นผลทั้งระดับประเทศ กระทรวง สถานศึกษา โดยกำกับดูแล ติดตาม และช่วยเหลืออำนวยความสะดวกให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

๒. การสื่อสารสร้างความรู้ ความเข้าใจกับทุกส่วนที่เกี่ยวข้อง โดยมีวัตถุประสงค์ของการสื่อสารที่ชัดเจน

๓. ความพร้อมของสถานศึกษา

๔. การประเมินผลมุ่งผลสำเร็จเป็นสำคัญและให้เป็นไปตามระบบเชิงวิจัยและพัฒนา

๕. มีองค์กรที่รับผิดชอบโครงการที่มีการดำเนินการอย่างเป็นอิสระและโปร่งใส

๖. ทุกองค์ประกอบต้องสอดคล้องกันทั้งระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ

เป้าหมายพัฒนานวัตกรรมการศึกษา

๑. เด็กและเยาวชนพัฒนาเต็มตามศักยภาพ โดยเฉพาะผู้ที่มีความพร้อม

๒. ส่งเสริมให้สถานศึกษาที่มีความพร้อม สามารถพัฒนาการศึกษาได้อย่างก้าวกระโดด (Fast Track) เป็นแรงผลักดันให้เกิดการขับเคลื่อนการศึกษาอย่างรวดเร็ว ส่งผลต่อการพัฒนาประเทศ

๓. จัดให้มีทีมงานที่เข้มแข็งในการสร้างสรรค์นวัตกรรมการศึกษา และจัดให้มีระบบการทำงานที่ยืดหยุ่น คล่องตัว ทั้งด้านงบประมาณ บุคลากร และวิชาการ

๔. ศึกษารวบรวมข้อความรู้ที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ เพื่อเป็นแหล่งในการศึกษาค้นคว้า และพัฒนาการศึกษา

๕. การทำงานในลักษณะเครือข่าย ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรที่เกี่ยวข้อง

๖. จัดระบบการติดต่อสื่อสาร และประชาชนสัมพันธ์อย่างมีประสิทธิภาพ

ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อน

ระยะที่ ๑ ทดลองนำร่องในโรงเรียนที่สมัครใจและมีความพร้อมเข้าร่วมโครงการ ซึ่งสามารถวัดผลประเมินผลได้ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

ระยะที่ ๒ พัฒนารูปแบบและสร้างองค์ความรู้เชิงวิจัย และพัฒนาจากการทดลองนำร่องให้สามารถนำไปสู่การปฏิบัติจริงในโรงเรียนที่จะขยายผลต่อไป

ระยะที่ ๓ ทดลองขยายผลสู่โรงเรียน

กิจกรรมสำคัญ

๑. จัดตั้งสำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา เพื่อทำหน้าที่เป็นแกนหลักในการประสานงานการพัฒนานวัตกรรมการศึกษา

๒. จัดให้มีแหล่งรวบรวมนวัตกรรมการศึกษาระดับชาติ และเขตพื้นที่การศึกษา และจัดให้มีเว็บไซต์ (Website) นวัตกรรมการศึกษาเพื่อเป็นศูนย์ในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์

๓. ริเริ่มพัฒนานวัตกรรมที่จำเป็น

๔. ส่งเสริมให้สถานศึกษาและเขตพื้นที่การศึกษาพัฒนานวัตกรรมการศึกษา

๕. จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ นวัตกรรมการศึกษาระดับชาติ และเขตพื้นที่

๖. มีระบบยกย่องเชิดชูเกียรติผู้ที่ประสบผลสำเร็จในการพัฒนา และใช้นวัตกรรมตลอดจนมีระบบ

๗. เสริมแรงใจแก่ภาคเอกชน และองค์กรต่างๆ ที่มีสถานศึกษา

๘. ทรพยากรจากหน่วยงาน หน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง

๙. ปรับปรุงกฎระเบียบและแนวปฏิบัติให้เอื้อต่อการดำเนินงานนวัตกรรมการศึกษา

๑๐. มีระบบการตรวจสอบประเมินโดยองค์กรภายนอก

การพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษา

การจัดการพัฒนานวัตกรรมการศึกษา ใช้กิจกรรมสำคัญ ดังนี้

๑. สำรวจ ศึกษา วิเคราะห์ เพื่อสะท้อนความคิด แนวปฏิบัติที่ผ่านมาเพื่อการพัฒนาโรงเรียนก่อนเริ่มโครงการ

๒. จัดทำระบบการติดต่อสื่อสาร และดำเนินการสื่อสารให้ข้อมูลทุกด้านของโครงการสู่กลุ่มเป้าหมายอย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง เพื่อสรุปคุณประโยชน์ที่จะได้รับ ทั้งผู้บริหารและผู้รับ โดยใช้สื่อทุกรูปแบบที่ก่อให้เกิดผลกระทบ

๓. คัดเลือกโรงเรียนและเขตพื้นที่การศึกษาเข้าร่วมโครงการ

๔. ดำเนินการทดลองนำร่อง ๕ รูปแบบ

๕. สร้างความรู้ ความเข้าใจในรูปแบบการจัดการศึกษารูปแบบต่างๆ เพื่อประโยชน์ในการสร้างกระบวนทัศน์ (paradigm) แก่ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติ

๖. ติดตามประเมินผลและปรับปรุงจนได้ผลเป็นที่น่าพอใจ

๗. สรุปผลการดำเนินงานระยะเวลาการดำเนินการในเบื้องต้นระหว่างปีงบประมาณ ๒๕๔๖ - ๒๕๔๙ การติดตามประเมินผลและปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ผลที่คาดว่าจะได้รับมีการพัฒนาในลักษณะก้าวกระโดดเพื่อให้เกิดนวัตกรรมการศึกษาที่เหมาะสมกับผู้เรียนในมิติที่เป็นความต้องการของประเทศไทยในปัจจุบัน ได้แก่ การใช้เทคโนโลยีการสื่อสาร และสารสนเทศการบริหารจัดการแนวใหม่

๘. การพัฒนาผู้เรียนที่มีความสามารถพิเศษด้านภาษาอังกฤษ ซึ่งเป็นภาษาสากลควบคู่กับการพัฒนาทางด้านจิตใจ ทั้งนี้ในช่วงปีแรกมีนักเรียนที่ได้รับประโยชน์ ประมาณ ๑๐,๐๐๐ คน และมีโรงเรียนในโครงการประมาณ ๒๗๒ โรงเรียน

โรงเรียนวิถิพุทธเกิดจากความคิดเห็นความห่วงใยของผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านต่อเด็ก และเยาวชนไทยที่กำลังอยู่ในวัยเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในสังคมที่จะต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่รวดเร็ว มีสิ่งยั่วยุมากมาย ทำอย่างไรจะให้เด็กและเยาวชนไทยยึดหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาที่ยึดเหนี่ยว สามารถเผชิญกับปัญญาอย่างมีสติ รู้เท่าทันและใช้ปัญญาจัดการกับปัญหานั้นได้ โรงเรียนวิถิพุทธเป็นหนึ่งในโรงเรียนรูปแบบใหม่ที่จะช่วยผลักดันให้เด็กและเยาวชนไทยสามารถพัฒนาตามศักยภาพ เป็นคนดี คนเก่งของสังคม และสามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุข โดยเป็นการดำเนินงานประสานกันระหว่างสำนักงานพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้รับผิดชอบโครงการโรงเรียนวิถิพุทธในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและโรงเรียน ตลอดระยะเวลาการดำเนินการโรงเรียนวิถิพุทธได้จุดประกายภาพความสำเร็จในการนำไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา มาใช้ในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนได้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ ที่มุ่งให้ผู้เรียนเป็นคน คนเก่ง และอยู่ร่วมกับสังคมอย่างมีความสุข

ในปี ๒๕๕๑ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดนโยบายและจัดทำกรอบการบริหารราชการให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ขององค์กรที่เป็นองค์การหลักในการจัดและส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ประชากรวัยเรียนอย่างทั่วถึง มีคุณธรรมนำความรู้ ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง และมีคุณภาพตามมาตรฐาน โดยจัดทำกลยุทธ์หลัก ๖ ข้อ ซึ่งกลยุทธ์ข้อที่ ๑ ได้ระบุไว้ คือ คุณธรรมนำความรู้ นำมาปฎิบัติเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ^{๘๒}

^{๘๒} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, คู่มือการจัดทำรายงานการประเมินตนเองของโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, ๒๕๕๑), หน้า ๓ - ๔.

การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ

โรงเรียนวิถีพุทธ ซึ่งดำเนินการพัฒนาผู้เรียน โดยใช้หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา อย่างบูรณาการผ่านการพัฒนา “กิน อยู่ ดู ฟังเป็น” ดังนั้น การบริหารโครงการทั้งในระดับชาติ ระดับโรงเรียน จะยึดหลักการพัฒนาผู้เรียนดังกล่าวข้างต้นทุกขั้นตอน ดังนี้^{๘๓}

การบริหารโครงการระดับชาติ

การบริหารโครงการระดับชาติ จะมีกิจกรรมหลัก ได้แก่ สร้างความเข้าใจแก่ผู้บริหาร โรงเรียน และผู้รับผิดชอบโครงการ ผลิตสื่อ เอกสาร วีดิทัศน์ เพื่อเผยแพร่แนวคิดและตัวอย่างการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ สร้างความเข้าใจแก่ครู ทั้งในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการวิถีพุทธ และการจัดกิจกรรมเสริมลักษณะต่างๆ นิเทศเยี่ยมเยียนประเมินผลการดำเนินงาน สัมมนาเพื่อสะท้อนประสบการณ์ผลการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการปรับปรุงการดำเนินงานให้ดียิ่งขึ้น

การบริหารโครงการระดับโรงเรียน

การบริหารโครงการระดับโรงเรียน จะมีกิจกรรมหลักได้แก่

๑. ประชาสัมพันธ์ สร้างความเข้าใจแก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย เช่น ครูและบุคลากรทุกคน ผู้ปกครอง นักเรียน องค์กรสงฆ์ที่สถานศึกษาจะขอความอนุเคราะห์ ฯลฯ
๒. ปรับสภาพบรรยากาศของสถานศึกษาตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธ
๓. ปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ โดยสอดแทรกหลักธรรมในการเรียนรู้ทุกสาระการเรียนรู้
๔. ปรับปรุงการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับหลักการโรงเรียนวิถีพุทธ นิเทศ เยี่ยมเยียน ชื่นชมให้กำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงานและปรับปรุงการดำเนินงานให้ดียิ่งๆ ขึ้น ร่วมสัมมนาเพื่อรับฟังประสบการณ์ การดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของสถานศึกษาอื่นๆ เพื่อนำมาปรับกิจกรรม การเรียนรู้ของสถานศึกษาตนเองต่อไป

สรุปได้ว่า การบริหารโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ แบ่งเป็น ๒ ระดับ คือ ระดับชาติและระดับโรงเรียน จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยยึดหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา เป็นนวัตกรรมแห่งการพัฒนาผู้เรียนสู่การเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับจุดเน้นการพัฒนาของประเทศ

๒.๓.๕ แนวทางการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ

พัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธเป็นการผนึกกำลังของ บ้าน วัด โรงเรียน ที่ปกป้องคุ้มครองคุ้มภัยแก่เด็กและเยาวชน อันเป็นอนาคตความหวังของชาติ ให้เติบโตขึ้นอย่างเป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน พร้อมที่จะเป็นผู้นำที่ดีของประเทศปวงประชาชาติในทุกภาคส่วน^{๘๔} เพื่อการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธไปสู่

^{๘๓} กระทรวงศึกษาธิการ, ชุดฝึกอบรมหลักสูตรการจัดอบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตร, (กรุงเทพมหานคร : ค่ายพุทธบุตร, ๒๕๔๖), หน้า ๖๑.

^{๘๔} อติชัย โพธารามิก, ยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, ๒๕๔๗), หน้า ๑๒.

ความเข้มแข็งซึ่งสามารถเป็นปัจจัยแห่งการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง สู่สังคมคุณธรรมได้นั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญ คือ^{๘๕}

๑. การผสมผสานสถาบันหลักคือ บ้าน (ชุมชน) วัดโรงเรียน (บวร) หรือเครือข่ายกลุ่มโรงเรียนที่มีแนวทางและจุดมุ่งหมายที่จะส่งเสริมความเข้มแข็งซึ่งกันและกัน

๒. ผู้บริหารโรงเรียนวิถิพุทธเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ในการสร้างประสมเหตุสังคมอุดมปัญญา มีความมุ่งมั่นในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงและการจัดการให้เกิดระบบการเรียนรู้บนฐานคุณธรรมจริยธรรมทั้งในชีวิต กิจวัตรตลอดจนการบูรณาการสู่สาระวิชาอย่างเป็นองค์รวม

๓. การยอมรับและสนับสนุนจากภายนอกทั้ง โดยนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัดและองค์กรอื่นๆทั้งในและนอกพื้นที่

ปัจจัยแห่งความสำเร็จทั้ง ๓ ประการ เป็นแนวทางการสร้างระบบการดูแลในระดับพื้นที่ เมื่อหนุ่มช่วยส่งเสริมและพัฒนาปัจจัยต่างๆ ให้ถึงพร้อมตามเงื่อนไขบริบทของพื้นที่นั้นๆ จึงมีการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้าง Coaching Team ให้เกิดขึ้นในพื้นที่การศึกษาและเขตทั่วประเทศ โรงเรียนวิถิพุทธเป็นภาพที่สะท้อนถึงการนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การนำหลักไตรสิกขามาใช้ในการพัฒนาผู้เรียน และแสดงถึงความพยายามนำหลักพุทธธรรมต่างๆ มาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการศึกษาอย่างชัดเจนโดยให้มีรูปแบบที่หลากหลายตามความเหมาะสมของสถานศึกษาที่จะพัฒนาผู้เรียนได้อย่างดีที่สุด พร้อมกันสร้างสรรค์สภาพการดำเนินงานที่ผู้เกี่ยวข้องทุกส่วนมีความสุขและได้พัฒนาสู่ชีวิตและสังคมที่ดั่งใจตามความ^{๘๖}

แนวทางการดำเนินการและจังหวะก้าวการพัฒนาของโรงเรียนวิถิพุทธแต่ละแห่งจะมีความแตกต่างกันตามลักษณะเฉพาะของแต่ละสถานศึกษา อย่างไรก็ตาม ก้าวอย่างชัดเจนจะมีโอกาสเกิดขึ้นได้จากความพยายามในการพัฒนาผู้เรียนทั้ง ศีล สมาธิ ปัญญา ควบคู่ไปอย่างบูรณาการบนวิถีการดำเนินชีวิตธรรมดาส่งเสริมการพัฒนา “การกิน อยู่ ดู ฟัง ให้เป็น” คือดำเนินชีวิตได้อย่างรู้เท่าทันและจัดการได้ในลักษณะที่จะก่อประโยชน์ต่อตนเองต่อผู้อื่น และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมให้มากที่สุด

โรงเรียนวิถิพุทธเป็นสถานศึกษา ในระบบปกติที่นำหลักพุทธธรรมหรือองค์ความรู้ที่เป็นคำสอนในพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาของสถานศึกษานั้น โดยมีจุดเน้นที่สำคัญ คือ การนำหลักธรรมมาใช้ในการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา ซึ่งอาจเป็นการเรียนการสอนในภาพรวมของหลักสูตรสถานศึกษา หรือการจัดเป็นระบบวิถีชีวิตในสถานศึกษาของผู้เรียนส่วนใหญ่ โดยนำไปสู่จุดเน้นของการพัฒนาให้ผู้เรียนสามารถ กิน อยู่ ดู ฟัง เป็น คือใช้ปัญญาและเกิดประโยชน์แท้จริงต่อชีวิตและการจัดดำเนินการของสถานศึกษาจัดแสดงถึงการจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศ (ปรโตโฆสะ) ที่เป็นกัลยาณมิตรเอื้อในการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน ด้วยวิถีวัฒนธรรมแสงปัญญา ทั้งนี้การพัฒนาผู้เรียนดังกล่าวจัดผ่านระบบไตรสิกขา ที่ผู้เรียนได้ศึกษาปฏิบัติอบรม ทั้งศีลหรือพฤติกรรมหรือวินัยในการดำเนินชีวิตที่ดั่งใจสำหรับตนและสังคม สมาธิหรือด้านการพัฒนา

^{๘๕} ประภาภัทร นิยม และคนอื่น ๆ, ผู้บริหาร Coaching Team โรงเรียนวิถิพุทธ การสร้างความรู้ใหม่ด้วยใจใคร่ครวญ, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโรงเรียนรุ่งอรุณ, ๒๕๕๑), หน้า ๑๖-๑๗.

^{๘๖} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, ๒๕๕๑), หน้า ๒๓-๒๖.

จิตใจที่มีคุณภาพ มีสมรรถภาพมีจิตใจที่ตั้งมั่นเข้มแข็งและสงบสุขและปัญหาที่มีความรู้ที่ถูกต้องมีศักยภาพในการคิดการแก้ปัญหาที่แยกแยะ (โยนิโสมนสิการ) โดยมีครูและผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกัลยาณมิตรสำคัญรักและปรารถนาดีที่จะพัฒนาผู้เรียนอย่างดีที่สุด ด้วยความเพียรพยายาม ระบบพัฒนาผู้เรียนด้วยไตรสิกขานี้^{๘๗} อาจแสดงแนวคิดได้ ดังแผนภาพที่ ๒.๒

แผนภาพที่ ๒.๒ สรุปแนวคิดจากหนังสือการพัฒนาที่ยั่งยืน โดย พระธรรมปิฎก (ป.อ.ประยุตโต)^{๘๘}

สรุปได้ว่า แนวทางการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ จะเกิดขึ้นได้และประสบความสำเร็จได้นั้น ขึ้นอยู่กับการร่วมมือระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียนและองค์กรอื่นๆ ที่จะต้องช่วยกันผลักดันให้เกิดขึ้น ทางด้านการอบรมเชิงปฏิบัติการ และวิธีการอื่นๆ ที่หลากหลายให้เป็นไปตามเงื่อนไขและบริบทของแต่ละพื้นที่

ขั้นตอนการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กล่าวถึงขั้นตอนการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ไว้ว่าการพัฒนาสู่โรงเรียนวิถีพุทธที่ชัดเจนมีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องพัฒนาองค์ประกอบและลำดับ ขั้นตอนที่เปลี่ยนระบบ และลำดับขั้นตอนขององค์ประกอบสถานศึกษาสามารถนำไปพัฒนาปรับใช้ได้ ตามความเหมาะสม ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้^{๘๙}

^{๘๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒-๑๓.

^{๘๘} อ้างแล้ว, หน้า ๑๔.

^{๘๙} อ้างแล้ว, หน้า ๒๗-๓๗.

๑. การเตรียมการเป็นขั้นตอนความพยายามที่จะต้องเตรียมสิ่งที่ทำให้การดำเนินการเป็นไปโดยสะดวก ซึ่งมีประเด็นสำคัญที่ต้องคำนึงถึงในการเตรียมการ เช่น

การหาที่ปรึกษา แหล่งศึกษา และเอกสารข้อมูลต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ปรึกษาที่เป็นกัลยาณมิตรในการพัฒนาวิถิปุทธนี้ ซึ่งอาจเป็นพระภิกษุหรือพระวิหารที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิและผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ มีศรัทธาและความรู้ชัดในพุทธธรรม ถ้าเป็นคฤหัสถ์ ควรเป็นแบบอย่างในสังคมได้ เช่น เป็นผู้ไม่ข้องแวะในอบายมุข เป็นผู้ทรงศีล ปฏิบัติธรรม เป็นต้น ที่ปรึกษาจะมีความจำเป็นมาก โดยเฉพาะระยะเริ่มของการพัฒนา

การเตรียมบุคลากร คณะกรรมการสถานศึกษา นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน ให้มีความตระหนักในคุณประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นให้เกิดศรัทธาและฉันทะในการร่วมกันพัฒนาโรงเรียนวิถิปุทธ ปัญญาเข้าใจทิศทางจากศรัทธาและฉันทะการพัฒนาาร่วมกัน ความสำเร็จในการพัฒนาคาดหมายได้ว่าจะเกิดขึ้นได้ไม่ยาก สำหรับวิธีการเตรียมผู้เกี่ยวข้องนี้สามารถดำเนินการได้หลากหลายแต่วิธีทั่วไป เช่น การประชุมชี้แจง การสัมมนาจนถึงการประชาสัมพันธ์ที่หลากหลายการร่วมการศึกษาโรงงาน เป็นต้น

การกำหนดเป้าหมาย จุดเน้น วิสัยทัศน์ และแผนงานที่ชัดเจนทั้งระยะยาวในธรรมนูญสถานศึกษาและแผนปฏิบัติการรายปีก็ตามที่เกี่ยวข้องเป็นพ้องกัน จะเป็นหลักประกันความชัดเจนในการดำเนินพัฒนาโรงเรียนวิถิปุทธได้อย่างดี อันเป็นส่วนสำคัญของการเตรียมการที่ดี

๒. การดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ เป็นการดำเนินการจัดปัจจัยต่างๆ ของการพัฒนาผู้เรียนซึ่งประกอบไปด้วยสภาพทางกายภาพและองค์ประกอบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอันจะนำประสพการณ์เป็นปัจจัยในการพัฒนาผู้เรียนตามหลักปัญญาวุฒิธรรม ๔ ประการ คือ

๒.๑ การอยู่ใกล้คนดี ใกล้ผู้รู้ มีข้อมูล มีสื่อที่ดี

๒.๒ การใส่ใจศึกษาเล่าเรียน โดยมีฐานของหลักสูตรการเรียนการสอนที่ดี

๒.๓ การมีกระดานคิดที่ดี คิดถูกวิธี โดยมีสภาพและบรรยากาศที่ส่งเสริม

๒.๔ ปฏิบัติธรรมตามสมควรแก่ธรรมหรือนำความรู้ไปใช้ในชีวิตได้เหมาะสมสภาพ และองค์ประกอบที่สำคัญที่จำเป็นต้องจัดส่งเสริมให้แก่วิถิปุทธ มีตัวอย่างเช่น

หลักสูตรสถานศึกษา หน่วยการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการเรียนการสอนที่โรงเรียนวิถิปุทธควรคำนึงถึงอย่างยิ่ง แนวคิดหนึ่งของการจัดก็คือ การบูรณาการหลักธรรมทั้งที่เป็นความรู้ (k) ศรัทธา ค่านิยม คุณธรรม (a) และการฝึกปฏิบัติหลักธรรม (p) ในการเรียนการสอนโดยอาจกำหนดในระดับจุดเน้นหลักสูตรสถานศึกษาที่ แทรกในทุกองค์ประกอบหลักสูตรสถานศึกษา หรือกำหนดในระดับหน่วยการเรียนรู้ หรือแผนการจัดการเรียนรู้ที่ครูจะนำสู่การจัดการเรียนรู้ต่อไป

การเตรียมกิจกรรมนักเรียนที่โรงเรียนต้องคิดและกำหนดให้เหมาะสมกับผู้เรียนของตนมากที่สุด ซึ่งลักษณะกิจกรรมที่กำหนดมีหลากหลายทั้งที่เป็นกิจกรรมประจำวัน ประจำสัปดาห์หรือประจำโอกาสต่างๆ และกิจกรรมวิถีชีวิต ซึ่งถ้าโรงเรียนเลือกกำหนดและเตรียมการไว้ล่วงหน้าจะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนที่สะท้อนให้เห็นถึงคำกล่าวที่ว่า “การศึกษาเริ่มต้นเมื่อคน กิน อยู่ ดู ฟัง เป็น” ในชีวิตประจำวัน

การจัดบรรยากาศปฏิสัมพันธ์ โดยผ่านการเตรียมการ การมอบหมายการรับผิดชอบของบุคลากรในการจัดกิจกรรมส่งเสริมหรือดูแลให้บรรยากาศปฏิสัมพันธ์ที่ดีเป็นกลายณมิตรเกิดขึ้นอย่างจริงจังต่อเนื่อง โดยจัดผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย อาทิ การกระตุ้นทุกคนให้ทำตนเป็นตัวอย่างที่ดี การยกย่องผู้ทำดี การปลูกศรัทธาค่านิยมปฏิบัติปฏิบัติชอบต่อผู้อื่น

๓. จุดการดำเนินการพัฒนาระบบไตรสิกขา จุดเน้นการดำเนินการพัฒนา คือ นักเรียนของสถานศึกษาโดยเป็นการพัฒนาตามระบบการศึกษาที่เป็นลักษณะบูรณาการ ทั้งในกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรและกิจกรรมวิถีชีวิตต่างๆ ที่ส่งเสริม “การกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น” เป้าหมายของการพัฒนาจัดให้มีความชัดเจนที่พัฒนาทั้งองค์รวมของชีวิตที่นำไปสู่การพัฒนาชีวิตสมบูรณ์ในที่สุด

นอกจากการพัฒนาผู้เรียนอันเป็นภาระระดับแล้ว สถานศึกษาจำเป็นต้องไม่ละเลยการพัฒนาบุคลากรของตนเองทั้งหมดด้วย เพราะบุคลากร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือ ครูและผู้บริหารจะเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาผู้เรียน ดังนั้นยังบุคลากร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือ ครูและผู้บริหารจะเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาผู้เรียน ดังนั้นยังบุคลากรได้รับการพัฒนาตามระบบการศึกษาตามระบบไตรสิกขา มากเท่าไรจะยิ่งส่งผลดีต่อการช่วยให้นักเรียนได้รับการพัฒนามากยิ่งขึ้นเท่านั้น

การดำเนินพัฒนาผู้เรียนและบุคลากรตามระบบไตรสิกขานี้จะดำเนินการได้ดีหากในขั้นเตรียมการ ขั้นดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบและขั้นตอนสนับสนุนใกล้ชิดดำเนินการได้อย่างดี เพราะต่างเป็นเหตุปัจจัยที่สำคัญในการดำเนินการพัฒนาผู้เรียน

๔. การดูแลสนับสนุนใกล้ชิด เป็นขั้นตอนสำคัญในการเป็นปัจจัยส่งเสริมให้การดำเนินการพัฒนาเป็นไปอย่างราบรื่นมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ลักษณะของการดูแลสนับสนุนที่เหมาะสมควรมีลักษณะความเป็นกลายณมิตรที่ปรารถนาดีต่อกัน ปรารถนาดีต่อการพัฒนาผู้เรียนหรือต่องานกิจกรรมที่สำคัญขั้นนี้ คือ นิเทศติดตามการนิเทศติดตามที่จะดูแลดำเนินงาน ให้เป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้การให้คำปรึกษาและคณะผู้ปฏิบัติ การให้ความช่วยเหลือทางวิชาการ ฯลฯ การสนับสนุนคนอื่นการสนับสนุนทั้งทรัพยากรข้อมูลและเครื่องมือต่างๆ ในการช่วยดำเนินการ ให้เป็นไปอย่างราบรื่นการรวบรวมข้อมูลและการประเมินผลระหว่างดำเนินการอันจะเป็นฐานของการปรับปรุงต่อเนื่องต่อไปหรือแม้เป็นข้อมูลในการพัฒนาจัดการดูแลสนับสนุนได้อย่างเหมาะสม

๕. การปรับปรุงพัฒนาต่อเนื่อง เป็นขั้นตอนของการระบบบริหารจัดการที่กำหนดเพื่อย้ำการพัฒนาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยนำข้อมูลในขั้นตอนต้นๆ มาพิจารณาแล้วกำหนดปรับปรุงหรือพัฒนางานที่กำลังดำเนินการอยู่ให้ดียิ่งขึ้น ทั้งนี้องค์ธรรมที่สนับสนุนการปรับปรุงและพัฒนาให้เป็นไปอย่างชัดเจนต่อเนื่อง คือ การมีอิทธิบาท ๔ (ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา) และอุปปญญธรรม ๒ (ความไม่สันโดษในกุศลธรรม และความไม่ระย่อในการพากเพียร)

๖. การประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน เป็นขั้นตอนจะสะท้อนให้ทราบถึงผลการดำเนินงานในช่วงเวลาหนึ่งๆ อาจเป็น ๑ ปี หรือ ๓ ปี หรือเมื่อสิ้นกิจกรรม เป็นต้น และในการประเมินจะเน้นข้อมูลที่เป็นเชิงประจักษ์เชื่อถือได้ ให้ข้อมูลที่ชัดเจนที่สามารถนำไปสู่การเผยแพร่หรือรายงานผู้เกี่ยวข้องให้ทราบผลการดำเนินงานนั้นๆ และนำเป็นข้อมูลในการวางแผนดำเนินการอื่นๆ ต่อไป และในระบบประกันคุณภาพ ขั้นตอนนี้มีความสำคัญไม่น้อยต่อการเสนอให้ผู้เกี่ยวข้องยอมรับในการดำเนินการและบริหารจัดการ

สรุปได้ว่า การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ ประกอบไปด้วยขั้นตอน ๖ ขั้นตอน คือ ขั้นตอนเตรียมการ ขั้นตอนการจัดสภาพและองค์ประกอบ ขั้นตอนการพัฒนาผู้เรียนและบุคลากร ตามระบบไตรสิกขา ขั้นตอนสนับสนุนใกล้ชิด ขั้นปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง ขั้นประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน ผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในการบริหารจัดการคือ ผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษา กรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง คนในชุมชน และองค์กรหรือหน่วยงานราชการและเอกชนอื่นๆ จะต้องให้ความร่วมมือประสานสัมพันธ์กันอย่างเข้าใจ

๒.๓.๖ คุณลักษณะสำคัญของโรงเรียนวิถีพุทธ

โรงเรียนวิถีพุทธจะต้องจัดสภาพในทุกๆด้าน เพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนพัฒนาตามหลักพุทธธรรมอย่างบูรณาการ และส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาชีวิตให้สามารถกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น มีวัฒนธรรมในการแสวงปัญญา ทั้งนี้การจัดสภาพจะเสริมส่งเสริมให้เกิดลักษณะของปัญญาวัตรธรรม ๔ ประการ คือ^{๙๐}

๑. สัมปยุตสังเสวะ หมายถึง การอยู่ใกล้คนดี ใกล้ผู้รู้ อยู่ในสังคมที่ดี ครู อาจารย์ดี มีข้อมูลมีสื่อที่ดี

๒. สัทธัมมัสสวะ หมายถึง เอาใจใส่ศึกษา โดยมีหลักสูตรการเรียนการสอนที่ดี

๓. โยนิโสมนสิการ หมายถึง กระบวนการคิดวิเคราะห์พิจารณาเหตุผลที่ดีและถูกวิธี

๔. อัมมานุชัมมปฏิบัติ หมายถึง ความสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตได้ และดำเนินชีวิตได้ถูกต้องตามธรรม

ซึ่งคุณลักษณะที่สำคัญของโรงเรียนวิถีพุทธนั้น เน้นการจัดสภาพทุกๆ ด้าน เพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนพัฒนาตามหลักพุทธธรรมอย่างบูรณาการที่ส่งเสริมให้เกิดความเจริญงอกงามตามลักษณะแห่งปัญญาวัตรธรรม ๔ ประการ คือ สัมปยุตสังเสวะ สัทธัมมัสสวะ โยนิโสมนสิการ และอัมมานุชัมมปฏิบัติ^{๙๑}

สรุปได้ว่าคุณลักษณะที่สำคัญของโรงเรียนวิถีพุทธ คือ โรงเรียนจากสภาพในทุกๆด้าน เพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนพัฒนาตามหลักพุทธธรรมอย่างบูรณาการ และพัฒนาผู้เรียนให้สามารถกิน อยู่ ดู ฟังเป็น มีวัฒนธรรมและแสวงหาปัญญา

๒.๓.๗ รูปแบบของโรงเรียนวิถีพุทธ

โรงเรียนวิถีพุทธเป็นสถานศึกษาในระบบปกติที่นำหลักพุทธธรรมหรือองค์ความรู้ที่เป็นคำสอนในพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาของสถานศึกษานั้น โดยยึดจุดเน้นที่สำคัญ คือ การนำหลักธรรมมาใช้ในระบบพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา ซึ่งอาจเป็นการเรียนการสอนในภาพรวมของหลักสูตรสถานศึกษาหรือจัดเป็นระบบวิถีชีวิตในสถานศึกษาของผู้เรียนส่วนใหญ่ โดยนำไปสู่จุดเน้นของการพัฒนาให้ผู้เรียนสามารถ กิน อยู่ ดู ฟังเป็น คือใช้ปัญญา และเกิดประโยชน์แท้จริงหรือต่อชีวิต และการจัดดำเนินการของสถานศึกษาจะแสดงถึงการ จัดสภาพแวดล้อมและ

^{๙๐} กระทรวงศึกษาธิการ, แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ, (กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๖), หน้า ๑๕.

^{๙๑} เต็มใจ ศรีนวล , “โรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนแห่งความหวังแห่งสังคมไทย”, วารสารข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา, ปีที่ ๒๔, (มกราคม ๒๕๕๗) : ๑๔.

บรรยากาศที่เป็นกัลยาณมิตรเอื้อในการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้านด้วยวิถีวัฒนธรรมแสงปัญญา ทั้งนี้การพัฒนาผู้เรียนดังกล่าวจัดหาระบบไตรสิกขา ที่ผู้เรียนได้ศึกษาปฏิบัติอบรม ทั้งศีลหรือปฏิบัติ หรือวินัยในการดำเนินชีวิตที่ดำรงสำหรับตนและสังคม สมาธิหรือด้านการพัฒนาจิตใจที่มีคุณภาพ มีสมรรถภาพ มีจิตใจที่ตั้งมั่นเข้มแข็งและสงบสุขและปัญญาที่มีความรู้ที่ถูกต้องมีศักยภาพในการคิด การแก้ปัญหาที่แยบคาย โดยมีครูและผู้บริหารสถานศึกษา เป็นกัลยาณมิตรสำคัญที่รักษารณานาติที่จะพัฒนาผู้เรียนอย่างดีที่สุดหรือความเพียรพยายาม^{๙๒}

แนวคิดเบื้องต้นของการจัดสภาพในสถานศึกษาที่เหมาะสมในด้านต่างๆ มีลักษณะดังต่อไปนี้^{๙๓}

๑. ด้านการบริหารจัดการ^{๙๔}

สถานศึกษาโดยบุคลากรในสถานศึกษาร่วมกับผู้ปกครองและชุมชนสร้างความตระหนัก และศรัทธารวมทั้งเสริมสร้างปัญญาเข้าใจในหลักการและวิธีดำเนินการโรงเรียนวิถีพุทธร่วมกัน ทั้งนี้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายโดยเฉพาะอย่างยิ่งครูและผู้บริหารเพียรพยายามสนับสนุนโดยลักษณะต่างๆ และการปฏิบัติตนเองที่จะสนับสนุนและเป็นตัวอย่างในการพัฒนาผู้เรียนตามวิถีชาวพุทธ สถานศึกษาวิเคราะห์จุดเน้นหรือรูปแบบรายละเอียดในโรงเรียนวิถีพุทธตามความเหมาะสมกับบริบทสถานศึกษา ซึ่งแต่ละสถานศึกษาจะเน้นและรายละเอียดรูปแบบที่แตกต่างกันได้ เช่น บางสถานศึกษา มีจุดเน้นประยุกต์ไตรสิกขาในระดับชั้นเรียน (การจัดกระบวนการเรียนรู้รายวิชา) บางสถานศึกษาเน้นประยุกต์ในระดับกิจกรรมวิถีชีวิตประจำวัน ภาพรวมบางสถานศึกษาเน้นประยุกต์ในระดับกิจกรรมวิถีชีวิตประจำวัน ภาพรวมบางสถานศึกษาและประยุกต์ในระดับกิจกรรมวิถีชีวิตประจำวัน ภาพรวมบางสถานศึกษาธรรมทั้งระบบทุกส่วนของการจัดการศึกษาได้

๒. ด้านกายภาพ

โรงเรียน จะจัดอาคาร สถานที่ สภาพแวดล้อม ห้องเรียน และแหล่งเรียนรู้ที่ส่งเสริมการพัฒนาศีลสมาธิ และปัญญา เช่น มีศาลาพระพุทธรูปที่โดดเด่น และมีความเหมาะสมที่อยู่ชวนให้ระลึกถึงพระรัตนตรัยอยู่เสมอ มีมุมหรือห้องให้ศึกษาพุทธธรรม บริหารจิต เจริญภาวนาเหมาะสมหรือพอที่จะบริการผู้เรียน หรือการตกแต่งบริเวณให้เป็นธรรมชาติหรือใกล้ชิดธรรมชาติมีใจสงบและส่งเสริมปัญญา เช่น รมรื่น มีป้ายนิเทศป้ายคุณธรรม ดูแลเสียงต่างๆ ไม่ให้อีกทีก ถ้าเปิดเพลงกระจายเสียงก็พิถีพิถันเลือกเพลงที่ส่งเสริมสมาธิประเทืองปัญญาเป็นต้น การจัดลักษณะทางกายภาพของโรงเรียนวิถีพุทธควรให้ความสำคัญของสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตามที่ปรากฏในพระพุทธศาสนา และแนวทางในการจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาที่

^{๙๒} กระทรวงศึกษาธิการ, ชุดฝึกอบรมหลักสูตรการจัดอบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตร, (กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๖), หน้า ๑๐-๑๑.

^{๙๓} กระทรวงศึกษาธิการ, แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ, (กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๖), หน้า ๑๕.

^{๙๔} สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.), ๒๕๔๘), หน้า ๒๖-๒๗.

กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดไว้สามารถสรุปเป็นหลักการในการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพของโรงเรียนวิถิพุทธได้ดังนี้^{๙๕}

๑. บรรยากาศสงบเงียบ เรียบง่าย
๒. ใกล้ชิดกับธรรมชาติร่มรื่น
๓. ใกล้ชิดกับชุมชน
๔. สะอาดมีระเบียบ
๕. ทันสมัยมีการปรับปรุงพัฒนาอยู่เสมอ
๖. เป็นแหล่งเรียนรู้ทั้งด้านวิชาการ วิชาชีพ และคุณธรรม

โรงเรียนหรือสถานศึกษาเป็นปัจจัยภายนอกที่สำคัญต่อการเรียนรู้ พระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญกับสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้มาก เหตุการณ์ในพระพุทธศาสนาหลายตอน เน้นถึงความสำคัญของสถานที่และบรรยากาศ เช่น ทรงเจริญ อานาปานสติกรรมฐานเมื่อมีพระชนมายุ ๗ พรรษา ณ ใต้ต้นหว้าในบรรยากาศที่เงียบสงบ ทรงเลือกสถานที่ใกล้ชิดธรรมชาติและชุมชนสำหรับบำเพ็ญเพียร เมื่อศัตถ์รู้แล้วทรงเปลี่ยนสถานที่จากที่ตรัสรู้ไปประทับใต้ต้นไทรและคนอื่นๆ ทรงกำหนดเรื่องความสะอาด ความมีระเบียบไว้ในพระวินัยปิฎกว่าด้วย เสนาสนวัตรและเสนาสนะชั้นธกะ ทรงกำหนดความเหมาะสมสะดวกสบายคล่องธรรมชาติแวดล้อมสภาพแวดล้อม ๗ ประการ คือ สบาย ๗ จากแนวทางการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. ๒๕๓๙ - ๒๕๕๐ โรงเรียนในอุดมคติได้กำหนดให้มีบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เพื่อให้นักเรียนได้เรียนอย่างมีความสุข คือ มุ่งเน้นการเรียนรู้ตามธรรมชาติ ปลุกฝังความสะอาด ความมีวินัยรวมทั้งการจัดโรงเรียนให้มีความร่มรื่น มีต้นไม้ มีแหล่งน้ำ บ่อน้ำ ไร่นา ไร่ผลไม้ ปลอดภัยและไม่มีมุมอับ ดังนั้น โรงเรียนวิถิพุทธ ควรมีลักษณะทางกายภาพที่เป็นธรรมชาติ ร่มรื่นสวยงาม สะอาด เป็นระเบียบปลอดภัย ให้ความรู้สึที่ผ่อนคลาย สบายกายสบายใจ มีศูนย์รวมศรัทธาของครู นักเรียนและบุคคลในชุมชน คือมีพระพุทธรูปที่เด่นชวนให้ระลึกถึงพระรัตนตรัย มีส่วนพุทธธรรมประกอบด้วยต้นไม้สำคัญในพระพุทธศาสนา มีป้ายนิเทศ ป้ายคุณธรรม มีอาคารสถานที่ ที่สะอาดเป็นระเบียบและเพียงพอต่อการใช้สอย มีแปลงเกษตร โรงฝึกงานที่เหมาะสมต่อการฝึกฝนคุณธรรมเพื่อประกอบสัมมาอาชีพ ที่ห้องจริยธรรมห้องสมุดพระพุทธศาสนาทุกห้องเรียนมีพระพุทธรูปเพื่อให้ นักเรียนได้เรียนและระลึกถึงพระรัตนตรัยอยู่เสมอ จัดบรรยากาศในห้องเรียนมีความสงบ สะอาด ครูและนักเรียนมีความสำรวมตนอยู่เสมอ สื่ออุปกรณ์การเรียนการสอนทันสมัยและครบถ้วน ทั้งสื่อจากภูมิปัญญาของครู นักเรียนและชุมชน ตลอดจนหรือเทคโนโลยีต่างๆ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความสุข ปลุกฝังคุณลักษณะใฝ่รู้ใฝ่เรียน และความรู้ที่เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก โรงเรียนต้องมีความใกล้ชิดธรรมชาติ ชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น ความสะอาด มีระเบียบเรียบร้อยของโรงเรียนวิถิพุทธ จะต้องเกิดจากความร่วมมือร่วมใจของนักเรียนทุกคนโดยครูสร้างบรรยากาศความรักความสามัคคีและความรับผิดชอบ

^{๙๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๐-๒๑.

๓. ด้านจิตรกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต^{๙๖}

สถานศึกษาจัดกิจกรรมวิถีชีวิตประจำวัน ประจำสัปดาห์หรือในโอกาสต่างๆ เป็นภาพรวม ทั้งสถานศึกษาที่เป็นการปฏิบัติบูรณาการทั้ง ศิล สมาธิ และปัญญา โดยเน้นการมีวิถีชีวิตเร็ว วัฒนธรรมของ การกิน อยู่ ดู ฟัง ด้วยสติสัมปชัญญะ เพื่อเป็นไปตามคุณค่าแท้ของการดำเนินชีวิตโดย มีกิจกรรมตัวอย่างดังนี้

๓.๑ มีกิจกรรมสวดมนต์ไหว้พระ ก่อนเข้าเรียนและก่อนเลิกเรียนประจำวัน เพื่อใกล้ชิด ศาสนา

๓.๒ มีกิจกรรมรับเสียงหรือรับทบทวนเสียงทุกวัน อาจเป็นบทกลอนหรือเพลง เช่นเดียวกับกิจกรรม แม่เมตตา เพื่อให้สมัครถึงการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข

๓.๓ มีกิจกรรมทำสมาธิรูปแบบต่างๆ เช่น นั่งสมาธิ ท่องอาขยานเพื่อสมาธิ สวดมนต์ สร้างสมาธิ หรือทำสมาธิเคลื่อนไหวอื่นๆ เป็นประจำวันหรือก่อนเรียน เพื่อพัฒนาสมาธิ

๓.๔ มีกิจกรรมพิจารณาอาหาร ก่อนรับประทานอาหารกลางวัน เพื่อให้กินเป็น กินอย่างมี สติ ปัญญาเข้าใจ

๓.๕ มีกิจกรรมอาสาวิชาพิเศษปฏิบัติวินัยหรือศีล เพื่อให้อยู่เป็น อยู่อย่างสงบสุข

๓.๖ มีกิจกรรมประเมินผลการปฏิบัติธรรม (ศีล สมาธิ ปัญญา) ประจำวัน เพื่อให้อยู่เป็น

๓.๗ มีการสวดมนต์ ฟังธรรมประจำสัปดาห์ หรือในวันพระ เพื่อพัฒนาศีล สมาธิ ปัญญา

๓.๘ มีกิจกรรมบันทึกและยกย่องการปฏิบัติธรรม เน้นย้ำและส่งเสริมแรงกล้าทำความดี

๓.๙ ทุกห้องเรียนมีกำหนดข้อตกลงในการอยู่ร่วมกัน โดยเข้าใจเหตุผลได้ประโยชน์ที่มีต่อ การอยู่ร่วมกัน เพื่อการพัฒนาศีล วินัย ด้วยปัญญา

๔. ด้านการเรียนการสอน^{๙๗}

สถานศึกษาให้มีการจัดหลักสูตรสถานศึกษา หรือจัดการเรียนการสอนที่เป็นบูรณาการ พุทธธรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียน ผ่านกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างชัดเจน เพื่อเป็นการพัฒนาผู้เรียน ด้วยหลักพุทธธรรมอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ เช่น

๔.๑ หลักสูตรสถานศึกษามีการกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์และผลการเรียนที่ คาดหวัง ที่สะท้อนการพัฒนาไตรสิกขาไปพร้อมๆ กัน

๔.๒ การจัดหน่วยการเรียนรู้ทุกชั้นให้มีการบูรณาการพุทธธรรมในการเรียนรู้และปฏิบัติ

๔.๓ การจัดการเรียนรู้แต่ละครั้ง นำพุทธธรรมมาเป็นฐานในการคิดหรือเป็นเกณฑ์ ตรวจสอบการเรียนรู้การปฏิบัติ หรือเชื่อมโยงการเรียนรู้สู่หลักธรรมในการพัฒนาตนและผู้อื่น

๔.๔ ประสานร่วมมือกับวัด หรือคณะสงฆ์ในการเรียนรู้ ทั้งสาระและพุทธศาสนาและกลุ่ม สาระหรือกิจกรรมอื่นๆ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนใกล้ชิดกับพระพุทธศาสนาในบริบทต่างๆ ทั้งนี้ กระบวนการจัดการเรียนรู้ควรมีลักษณะ “สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น” โดยนักเรียนมีกระบวนการ เรียนรู้การพัฒนาทั้งด้านกาย (กายภาวนา) ด้านความประพฤติ (ศีลภาวนา) ด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) และด้านปัญญา (ปัญญาภาวนา) โดยมุ่งให้นักเรียนมีคุณลักษณะ “กิน อยู่ ฟังเป็น” ให้เกิดประโยชน์

^{๙๖} อ้างแล้ว, หน้า ๒๑-๒๓.

^{๙๗} อ้างแล้ว, หน้า ๒๓-๒๕.

ในการพัฒนาตน และสังคมโดยไม่เบียดเบียนผู้อื่นผู้ใด และเกื้อกูลในการพัฒนาวัฒนธรรมแสงปัญญา และวัฒนธรรมเมตตา เช่น “การกิน อยู่เป็น” เพื่อยังประโยชน์ในการดำรงชีวิตอยู่ได้เหมาะสมเป็นไปตามคุณค่าแท้ หรือ “การดู ฟังเป็น” เพื่อเน้นประโยชน์ในการเรียนรู้เพื่อคุณปัญญา

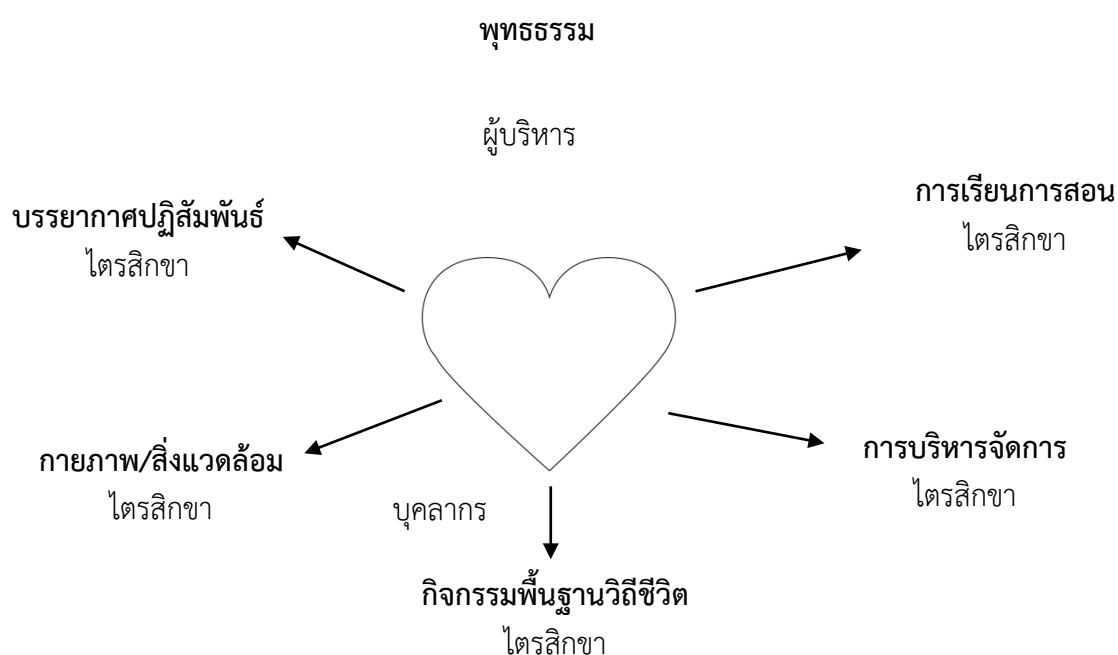
ทั้งนี้ กระบวนการจัดการเรียนรู้ ควรมีลักษณะสอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น โดยนักเรียนมีกระบวนการเรียนรู้การพัฒนาทางด้านกาย (กายภาวนา) ด้านความประพฤติ (ศีลภาวนา) ด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) และด้านปัญญา (ปัญญาภาวนา) โดยมุ่งให้นักเรียนมีคุณลักษณะ กิน อยู่ ดู ฟังเป็น เพื่อให้ประโยชน์ในการพัฒนาตนและสังคมโดยไม่เบียดเบียนผู้อื่น และเกื้อกูลในการพัฒนาวัฒนธรรมแสงปัญญาและพัฒนาเมตตา เช่น การกินอยู่เป็น เพื่อยังประโยชน์ในการดำรงชีวิตที่อยู่ได้เหมาะสมเป็นไปตามคุณค่าแท้หรือการดูฟังเป็นเพื่อเป็นประโยชน์ในการเรียนรู้เพิ่มพูนปัญญา

๕. ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์^{๔๘}

สถานศึกษาส่งเสริมบรรยากาศของการใฝ่เรียนรู้ และพัฒนาไตรสิกขาหรือส่งเสริมการมีวัฒนธรรมแสงปัญญาและมีปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกัลยาณมิตรต่อกัน มีบรรยากาศของการเคารพ อ่อนน้อม ยิ้มแย้ม แจ่มใสการมีเมตตากรุณาต่อกัน ทั้งครูสอนนักเรียน นักเรียนต่อครู นักเรียนต่อนักเรียน และครูสอนครูด้วยกัน และสถานศึกษาส่งเสริมให้บุคลากรและนักเรียนปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้อื่น เช่น การลด ละ เลิกอบายมุขการเสียดสละ เป็นต้น

ลักษณะรูปแบบของโรงเรียนวิถีพุทธตามรายละเอียดข้างต้นสรุปประเด็นสำคัญเป็นแผนภาพ ดังภาพที่ ๒.๒.

^{๔๘}อ้างแล้ว, หน้า ๒๕-๒๖.

แผนภาพที่ ๒.๓ ลักษณะรูปแบบของโรงเรียนวิถีพุทธ^{๙๙}

๒.๓.๔ การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ

จังหวะก้าวของการพัฒนาสู่โรงเรียนวิถีพุทธที่ชัดเจนมีประสิทธิภาพจำเป็นต้องพิจารณาองค์ประกอบและลำดับขั้นตอนที่เป็นระบบ และดลลำดับขั้นตอนขององค์ประกอบต่อไปนี้ เป็นข้อเสนอเชิงตัวอย่างหนึ่งที่โรงเรียนสามารถนำไปพิจารณาปรับใช้ได้ตามความเหมาะสม ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอน ดังนี้^{๑๐๐}

๑. การเตรียมการ เป็นขั้นตอนความพยายามที่จะเตรียมสิ่งที่จะทำให้การดำเนินงานพัฒนาเป็นไปได้โดยสะดวก ซึ่งมีประเด็นสำคัญที่ต้องคำนึงถึงในการเตรียมการ เช่น

๑.๑ การหาที่ปรุกษา แหล่งศึกษาและเอกสารข้อมูลต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ปรุกษาที่เป็นกัลยาณมิตรในการพัฒนาวิถีพุทธนี้ ซึ่งอาจจะเป้นพระภิกษุหรือฆราวาสที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ มีศรัทธาและความรู้ชัดในพุทธธรรม ปฏิบัติธรรม เป็นต้น ที่ปรุกษาจะมความจำเป็นมาก โดยเฉพาะเพาะในระยะเริ่มของการพัฒนา

๑.๒ การเตรียมบุคลากร คณะกรรมการสถานศึกษา นักเรียน ผู้ปกครองและชุมชนให้มีความตระหนักในคุณประโยชน์ที่จะเกิดขึ้น ให้เกิดศรัทธาและฉันทะในการร่วมกันพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ ด้วยปัญญาารู้เข้าใจทิศทาง จากศรัทธาและฉันทะการพัฒนาาร่วมกัน ความสำเร็จในการพัฒนา

^{๙๙} กระทรวงศึกษาธิการ, *ตัวชี้วัดการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.), ๒๕๔๗), หน้า ๒๖.

^{๑๐๐} สำนักงานนวัตกรรมการจัดการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, *แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ*, (กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๗) หน้า ๓๓-๓๕.

คาดหวังได้ว่าจะเกิดขึ้นได้ไม่ยาก สำหรับวิธีการเตรียมผู้เกี่ยวข้องนี้ สามารถดำเนินการได้หลายวิธี เช่น การประชุมชี้แจงการสัมมนาจนถึงการประชาสัมพันธ์ที่หลากหลายการร่วมกันศึกษาดูงาน เป็นต้น

๑.๓ การกำหนดเป้าหมาย จุดเน้น หรือวิสัยทัศน์ และแผนงานที่ชัดเจน ทั้งระยะยาว ในธรรมนูญสถานศึกษาและแผนปฏิบัติรายปีก็ตาม ที่ผู้เกี่ยวข้องเห็นพ้องต้องกันจะเป็นหลักประกัน ความชัดเจนในการดำเนินการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธได้อย่างดีอันเป็นส่วนสำคัญของการเตรียมการที่ดี

๒. การดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ เป็นการดำเนินการจัดปัจจัยต่างๆ ของการพัฒนาผู้เรียน ซึ่งประกอบไปด้วยสภาพทั้งกายและองค์ประกอบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอันจะนำไปสู่การเป็นปัจจัยในการพัฒนาผู้เรียนตามหลักปัญญาวัตรธรรม ๔ ประการ คือ^{๑๐๑}

๒.๑ การอยู่ใกล้คนดี ใกล้ผู้รู้ มีข้อมูล มีสื่อที่ดี (สัปปุริสสังเสวป

๒.๒ การใส่ในศึกษาเล่าเรียน โดยมีฐานของหลักสูตรการเรียนการสอนที่ดี (สัทธัมมัสสวนะ)

๒.๓ การมีกระบวนการคิดที่ดี คิดถูกวิธี โดยมีสภาพและบรรยากาศที่ส่งเสริม (โยนิโสมนสิการ)

๒.๔ ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรมหรือนำความรู้ไปใช้ในชีวิตได้เหมาะสม (ธัมมานุวัตรปฏิบัติ)

สภาพองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญที่จำเป็นต้องจัดส่งเสริมให้เกิดวิถีพุทธะ มีแนวทางดังนี้^{๑๐๒}

หลักสูตรสถานศึกษาหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการเรียนการสอนที่โรงเรียนวิถีพุทธควรคำนึงถึงอย่างยิ่ง แนวคิดหนึ่งของการจัดคือการบูรณาการหลักสูตรทั้งที่เป็นความรู้ ศรัทธา ค่านิยม คุณธรรม และการฝึกปฏิบัติหลักสูตร โดยอาจกำหนดในระดับจุดเน้นหลักสูตรสถานศึกษาที่แทรกในทุกองค์ประกอบหลักสูตรสถานศึกษา หรือกำหนดในระดับหน่วยการเรียนรู้ หรือแผนการจัดการเรียนรู้ที่ครูจะนำสู่การจัดการเรียนรู้ต่อไป

การเตรียมกิจกรรมนักเรียนที่โรงเรียนต้องคิดและกำหนดให้เหมาะสมกับผู้เรียนของตนมากที่สุด ซึ่งลักษณะกิจกรรมที่กำหนดมีหลากหลาย ทั้งที่เป็นกิจกรรมประจำวัน ประจำสัปดาห์ หรือประจำโอกาสต่างๆ และกิจกรรมวิถีชีวิต ซึ่งถ้าโรงเรียนเลือกกำหนดและเตรียมการไว้ล่วงหน้า จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน อีกทั้งยังสะท้อนให้เห็นถึงคำกล่าวที่ว่า การศึกษาเริ่มต้นเมื่อคนกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น

การจัดสภาพกายภาพสถานศึกษา ที่หมายครอบคลุมถึงอาคารสถานที่ ห้องเรียนแหล่งเรียนรู้ สภาพแวดล้อม อาณาบริเวณของสถานศึกษาซึ่งสถานศึกษาจำเป็นต้องคำนึงถึงการจัดให้เหมาะสม และมุ่งเน้นที่จะส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาในไตรสิกขาให้มากที่สุด ทั้งที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ตามหลักสูตรสถานศึกษาและผ่านการเรียนรู้วิถีชีวิตจริงจากการกิน อยู่ ดู ฟัง ในชีวิตประจำวัน

การจัดบรรยากาศปฏิสัมพันธ์โดยผ่านการเตรียมการ การมอบหมายการรับผิดชอบของบุคคลในการจัดกิจกรรมส่งเสริมหรือดูแลให้บรรยากาศปฏิสัมพันธ์ที่ดี เป็นกัลยาณมิตร เกิดขึ้นอย่าง

^{๑๐๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๙-๔๐.

^{๑๐๒} อ้างแล้ว, หน้า ๔๐-๔๓.

ตรึงจิ้งต๋เนื่อง ดดยจัดผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย อาทิ การกระตุ้นทัศนคติคนทำตนเป็นตัวอย่างที่ดี การยกย่องผู้ทำดี การปลูกศรัทธาค่านิยมปฏิบัติปฏิบัติซอต่อผู้อื่น เป็นต้น

๓. การดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา จุดเน้นการดำเนินการพัฒนา คือ นักเรียนของสถานศึกษาโดยเป็นการพัฒนาตามระบบไตรสิกขาที่เป็นลักษณะบูรณาการ ทั้งในกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร และกิจกรรมวิถีชีวิตต่าง ๆ ที่ส่งเสริมการกิน อยู่ ดู ฟัง ให้เป็น เป้าหมายของการพัฒนา จัดให้มีความชัดเจนที่พัฒนาทั้งองค์รวมของชีวิต ที่จะนำสู่การพัฒนาชีวิตที่สมบูรณ์ในที่สุด

๔. การดูแลสนับสนุนใกล้ชิดเป็นขั้นตอนสำคัญในการเป็นปัจจัยส่งเสริมให้การดำเนินการพัฒนา เป็นไปอย่างราบรื่นมีประสิทธิภาพทั้งนี้ลักษณะของการดูแลสนับสนุนที่เหมาะสม ควรมีลักษณะของความเป็นกัลยาณมิตรที่ปรารถนาดีต่อกันพัฒนาดี ต่อการพัฒนาผู้เรียน หรือต่อภารกิจที่สำคัญของ ขั้นนี้ คือการนิเทศติดตามที่จะดูแลการดำเนินงานให้เป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้ การให้คำปรึกษาและชี้แนะผู้ปฏิบัติการให้ความช่วยเหลือทางวิชาการสนับสนุนทรัพยากรข้อมูลและเครื่องมือต่างๆ ในการช่วยดำเนินการให้เป็นไปได้อย่างราบรื่น การรวบรวมข้อมูลและการประเมินผลระหว่างการดำเนินการอันจะเป็นรากฐานของการปรับปรุงต่อเนื่องต่อไป หรือแม้เป็นข้อมูลในการพิจารณาจัดการดูแลสนับสนุนได้อย่างเหมาะสม

๕. การปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่องเป็นขั้นตอนของระบบบริหารจัดการที่กำหนดเพื่อย่นยำการพัฒนาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องโดยนำข้อมูลในขั้นตอนต้นต้นมาพิจารณาหรือกำหนดปรับปรุงหรือพัฒนางานที่กำลังดำเนินการอยู่ให้ดียิ่งขึ้นทั้งนี้องค์ธรรมที่สนับสนุนการปรับปรุงและพัฒนาเป็นไปอย่างชัดเจนต่อเนื่องคือการมีอิทธิบาท 4 ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา และอุปัญญตธรรม ๒ ได้แก่ ความไม่สันโดษในกุศลธรรมและความไม่ย่อในการพากเพียร

๖. การประเมินผลและการเผยแพร่ผลดำเนินการ เป็นขั้นตอนที่จะสะท้อนให้เห็นถึงผลการดำเนินงานในช่วงเวลาหนึ่งหนึ่งอาจเป็น 1 ปีหรือ ปี หรือเมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรมเป็นต้น และในการประมวลผลจะเน้นข้อมูลที่เป็นเชิงประจักษ์เชื่อถือได้ให้เป็นข้อมูลที่ชัดเจนที่สามารถนำไปสู่การเผยแพร่หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ทราบผลการดำเนินการนั้น และนำข้อมูลในการวางแผนดำเนินการเดินต่อไปและในระบบประกันคุณภาพ ขั้นตอนนี้มีความสำคัญไม่น้อยต่อการเสนอให้ผู้เกี่ยวข้องยอมรับในการดำเนินการและบริหารจัดการ

จากแนวทางการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า โรงเรียนจะต้องดำเนินการให้เป็นไปตามขั้นตอนดังนี้ คือ

๑. เตรียมให้การจัดโรงเรียนวิถีพุทธดำเนินไปโดยสะดวกด้วยศรัทธาและฉันทะ

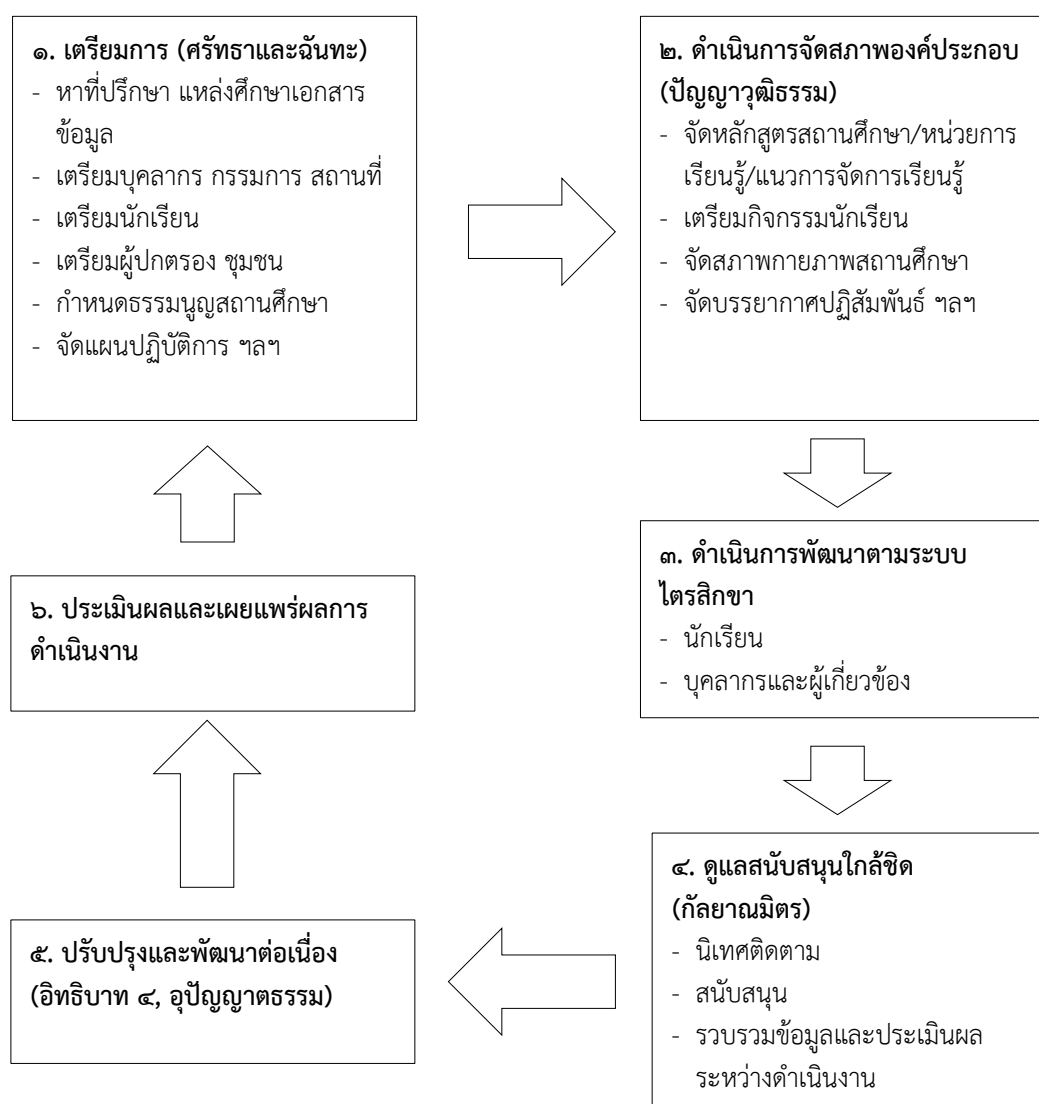
๒. ดำเนินการตัดสภาพและองค์ประกอบ ที่จะป็นปัจจัย เป็นกิจกรรม เป็นเครื่องมือสู่การพัฒนาผู้เรียนได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับลักษณะปัญหาวัฒนธรรม

๓. ดำเนินการพัฒนาผู้เรียนและบุคลากรตามระบบไตรสิกขา ซึ่งเป็นหัวใจของการดำเนินการโรงเรียนวิถีพุทธ ที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

๔. ดูแลสนับสนุนใกล้ชิดที่จะช่วยให้การดำเนินทุกส่วนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพด้วยทำดีความเป็นกัลยาณมิตร

๕. ปรับปรุง พัฒนาต่อเนื่องที่จะเน้นย้ำการพัฒนาว่าต้องมีมากขึ้น ด้วยหลักอิทธิบาท ๔ และอุปญญาตรธรรม

๖. ขึ้นประเมินผลและเผยแพร่ผลดำเนินการที่จะนำข้อมูลการดำเนินงานสู่การเตรียมการที่จะดำเนินการต่อไป โดยใช้กับโครงการต่อเนื่องอื่นและนำผลสรุปจัดทำรายงานผลการดำเนินงานแจ้งแก่ผู้เกี่ยวข้องให้ทราบ ดังแผนภาพที่ ๒.๔

แผนภาพที่ ๒.๔ แสดงการบริหารจัดการโรงเรียนวิสุทธิ

การจัดวิธีพุทธสู่การเรียนรู้

หลักการวิธีพุทธสู่การเรียนรู้ มีแนวทางดังนี้^{๑๐๓}

๑. บูรณาการพุทธธรรมสู่การจัดการเรียนรู้ และการปฏิบัติจริงที่สอดคล้องกับวัฒนธรรม และวิถีชีวิตอย่างต่อเนื่อง สม่่าเสมอ เพื่อนำสู่การเรียนรู้ เข้าใจความจริง

๒. จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในทุกสถานการณ์ ทุกสถานที่ ทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม

๓. ประสานความร่วมมือ วัด คณะสงฆ์ และชุมชน ในการจัดการเรียนรู้ หลักธรรมสำคัญ สู่การจัดการเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ได้แก่

๓.๑ ไตรสิกขา

๓.๒ ลัทธิยณมิตร

๓.๓ ปรัตถุสส และโยนิโสมนสิการ

๔. หลักสูตรสถานศึกษา

๔.๑ สอดแทรกเพื่อเติมพุทธธรรมในวิสัยทัศน์ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของ นักเรียน

๔.๒ เพิ่มเติมคุณธรรมจริยธรรมในผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

๔.๓ ให้มีการบูรณาการพุทธธรรมในการจัดหน่วยการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระ

๔.๔ สอดแทรก ความรู้ และการปฏิบัติจริงในการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระกิจกรรมพัฒนา ผู้เรียน และสถานการณ์อื่น ๆ นอกห้องเรียน ได้แก่ บูรณาการในการเรียนรู้บูรณาการในวิถีชีวิตและ บูรณาการไตรสิกขาเข้าในชีวิตประจำวัน

๕. ผู้สอน

๕.๑ เป็นตัวอย่างที่ดีในลักษณะ สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เป็น อย่างสม่ำเสมอ

๕.๒ เป็นกัลยาณมิตรของผู้เรียน มีเมตตาธรรม ความอ่อนโยน อดทน อดกลั้นและ สร้างเสริมกำลังใจแก่ผู้เรียนอยู่เสมอ

๖. กระบวนการเรียนรู้

๖.๑ พัฒนาผู้เรียน รอบด้าน สมดุล สมบูรณ์ ทั้งกาย (กายภาวนา) ความประพฤติ (ศีลภาวนา) จิตใจ (จิตตภาวนา) ปัญญา (ปัญญาภาวนา)

๖.๒ จัดโอกาสส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และปฏิบัติธรรมอย่างสอดคล้องกับวิถีชีวิต (กิน อยู่ ดู ฟัง)

๖.๓ สร้างเสริมให้เกิดวัฒนธรรมแสวงหาปัญญาและวัฒนธรรมเมตตา

๖.๔ เน้นให้เกิดการเรียนรู้แบบโสณิโสมนสิการ เข้าใจและค้นพบคุณค่าแท้ของสรรพ สิ่ง

จากหลักการจัดวิธีพุทธสู่การเรียนรู้ที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า การจัดวิธีพุทธสู่วิถีการ เรียนรู้ โรงเรียนควรดำเนินการจัดการเรียนรู้และการปฏิบัติจริงที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิต อย่างต่อเนื่อง สม่่าเสมอ จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในทุกสถานการณ์ ทุกสถานที่ ทั้งโดยทางตรงและ ทางอ้อม และประสานความร่วมมือ วัด คณะสงฆ์ และชุมชน ในการจัดการเรียนรู้

^{๑๐๓} อ้างแล้ว, หน้า ๔๗-๕๐.

กิจกรรมเสนอแนะการพัฒนา

๑. กิจกรรมนักเรียนในโรงเรียนวิถีพุทธ^{๑๐๔}

หลักการ

กระบวนการพัฒนาผู้เรียน คือ การจัดกิจกรรมอย่างหลากหลาย ต่อเนื่องเป็นวิถีชีวิตให้ผู้เรียนรู้จักคิด มีการฝึกปฏิบัติเสมอ ๆ ทั้งด้านควสามประพฤติ (ศีล) จิตใจ (สมาธิ) และปัญญา (ปัญญา) เพื่อให้เกิดการพัฒนาทั้ง ๓ ด้าน ไปพร้อมๆ กัน

หลักคิด

การศึกษาตามแนวพุทธปรัชญาการศึกษาของโรงเรียนวิถีพุทธ คือ กระบวนการพัฒนาการเรียนรู้ทั้งในด้านความประพฤติ (ศีล) จิตใจ (สมาธิ) และปัญญา (ปัญญา) เพื่อความเจริญงอกงามในทุกขั้นตอนของชีวิตโดยเฉพาะอย่างยิ่งการกิน อยู่ ดู ฟัง ในชีวิตประจำวันที่มีสติสัมปชัญญะคอยกำกับ เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาตนจนเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาสังคม และสิ่งแวดล้อมให้เจริญสืบต่อไป และเนื่องจากพระพุทธศาสนามีหลักการพัฒนามนุษย์ทุกคนมีศักยภาพที่จะฝึกฝนและพัฒนาได้ ประกอบกับวิเทศะให้ผู้เรียนว่ามีสติปัญญา อุบิสัย ความพร้อมและภูมิหลังที่แตกต่างกัน การพัฒนาจึงเน้นที่ตัวผู้เรียนแต่ละคนเป็นสำคัญ

หลักทำ

ในการจัดกิจกรรมของโรงเรียนวิถีพุทธนั้น ครูและผู้บริหารสามารถจัดพัฒนาได้ตามหลักการ หลักคิด ข้างต้น โดยให้เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน ในที่นี้ขอเสนอแนะการจัดกิจกรรมไว้เป็นแนวทาง ๔ ลักษณะ คือ

๑. กิจกรรมเสริมเนื้อหาสาระตามหลักสูตร เช่น พิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ กระบวนมารยาทชาวพุทธ กิจกรรมค่ายพุทธบุตร (ตามสาระวิชาพระพุทธศาสนา) กิจกรรมบริหารจิต เจริญปัญญา เรียนธรรมศึกษา สอบธรรมศึกษา และบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน เป็นต้น

๒. กิจกรรมประจำวันและประจำสัปดาห์ เช่น กิจกรรมหน้าเสาธง กิจกรรมทำความดีระหว่างวัน กิจกรรมก่อนเลิกเรียน กิจกรรมไหว้พระสวดมนต์ กิจกรรมรำลึกพระคุณของผู้มีพระคุณ กิจกรรมท่องอาขยานสร้างสมาธิ เป็นต้น กิจกรรมประจำสัปดาห์ (อาจทำในวันพระหรือวันที่โรงเรียนกำหนด เป็นต้น)

๓. กิจกรรมเนื่องในโอกาสวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ฌรณเรียนวิถีพุทธควรจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา คือ วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันมาฆบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา และวันอัฐมีบูชา

๔. กิจกรรมพิเศษอื่น ๆ เช่น กิจกรรมไขปัญหาธรรม กิจกรรมวันสำคัญของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ กิจกรรมการประเมินผลการทำความดี กิจกรรมยกย่องเชิดชูเกียรติผู้ทำความดี กิจกรรมอาสาตาวิเศษ (มีผู้สังเกตพฤติกรรมของผู้ปฏิบัติธรรม) กิจกรรมบันทึกความดีของผู้ปฏิบัติธรรม กิจกรรมต้นไม้พูดได้ (เน้นคติธรรม) กิจกรรมจัดนิทรรศการผลงานทางพระพุทธศาสนา กิจกรรมการกำหนดทักษะและความรู้ทางพระพุทธศาสนา กิจกรรมสมทานศีลในวันพระ กิจกรรมสร้างสังคม

^{๑๐๔} อ่างแล้ว, หน้า ๕๑-๖๐.

กิจกรรมปฏิสัมพันธ์ กิจกรรมต้นไม้อิฐฐาน กิจกรรมอิฐฐานจิตก่อนเรียน กิจกรรมอบรมธรรมะ ๕ นาที (อาจจัดสัปดาห์ละ ๓ ครั้ง) และกิจกรรมถือศีลนอกวัด ปฏิบัติธรรมช่วงเช้าพรรษา

๒. การจัดลักษณะทางกายภาพโรงเรียนวิถิพุทธ^{๑๐๕}

หลักการ

จากความสำคัญของสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ตามที่ปรากฏในพระพุทธศาสนา และแนวทางในการจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อมของสถานศึกษาที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด สามารถสรุปเป็นหลักในการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพของโรงเรียนวิถิพุทธได้ คือ

๑. บรรยากาศสงบเงียบ เรียบง่าย
๒. ใกล้ชิดกับธรรมชาติ ร่มรื่น
๓. ใกล้ชิดกับชุมชน
๔. สะอาดมีระเบียบ
๕. ทันสมัย มีการปรับปรุงพัฒนาอยู่เสมอ
๖. เป็นแห่งเรียนรู้ ทั้งด้านวิชาการ วิชาชีพ และคุณธรรม

หลักคิด

โรงเรียนหรือสถานศึกษาเป็นปัจจัยภายนอกที่สำคัญต่อการเรียนรู้ พระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญกับสถานที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้อย่างมาก เหตุการณ์ในพระพุทธศาสนาหลายตอน เน้นถึงความสำคัญของสถานที่และบรรยากาศ เช่น

๑. ทรงเจริญอานาปานสติกรรมฐาน เมื่อมีพระชนมายุ ๗ พรรษา ณ ใต้คันหว่าในบรรยากาศที่เงียบสงบ
๒. ทรงเลือกสถานที่ที่ใกล้ชิดธรรมชาติและชุมชนสำหรับบำเพ็ญเพียร
๓. เมื่อตรัสรู้แล้วทรงเปลี่ยนสถานที่จากที่ตรัสรู้ไปประทับใต้ไทรและต้นอื่น ๆ
๔. ทรงกำหนดเรื่องความสะอาด ความมีระเบียบไว้ในพระวินัยปิฎกว่าด้วยเสนาสนวัตร และเสนาสนชั้นธกะ

๕. ทรงกำหนดความเหมาะสม สะดวกสบายของสภาพแวดล้อม ๗ ประการ คือ สบายะ ๗

แนวทางการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดให้มีบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เพื่อให้นักเรียนได้เรียนอย่างมีความสุข คือ มุ่งเน้นการเรียนรู้ตามธรรมชาติ ปลุกฝังเรื่องความสะอาด ความมีวินัย รวมทั้งการจัดโรงเรียนให้มีความร่มรื่น มีต้นไม้ มีแหล่งน้ำ บ่อน้ำ ไร่ผลไม้ ปลูกกล้วย กล้วยไม้ กล้วย และกล้วย

หลักทำ

โรงเรียนวิถิพุทธ มีลักษณะทางกายภาพที่เป็นธรรมชาติ ร่มรื่น สวยงาม สะอาด เป็นระเบียบ ปลอดภัย ให้ความรู้สึกผ่อนคลาย สบายกาย สบายใจ มีศูนย์รวมศรัทธาของครู นักเรียนและบุคลากรในชุมชน คือ มีพระพุทธรูปที่เด่นชวนให้ระลึกถึงพระรัตนตรัย มีสวนพุทธธรรมประกอบด้วยต้นไม้สำคัญในทางพระพุทธศาสนา มีป้ายนิเทศ ป้ายคุณธรรม มีอาคารสถานที่ที่สะอาดเป็นระเบียบ

^{๑๐๕} อ้างแล้ว, หน้า ๖๐-๖๔.

และเพียงพอต่อการใช้สอบ มีแปลกเกษตร โรงฝึกงานที่เหมาะสมต่อการฝึกฝน คุณธรรมเพื่อประกอบสัมมาอาชีวะ มีห้องจริยธรรม ห้องสมุดพระพุทธศาสนา ทุกห้องเรียนมีพระพุทธรูปเพื่อให้นักเรียนได้เห็นและระลึกถึงพระรัตนตรัยอยู่เสมอ บรรยากาศในห้องเรียนมีความสงบ สะอาด ครูและนักเรียนมีความสำรวมตนอยู่เสมอ สื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนทันสมัยและครบครัน ทั้งสื่อที่เกิดจากภูมิปัญญาของครู นักเรียนและชุมชนตลอดจนสื่อเทคโนโลยีต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุข ปลุกฝังคุณลักษณะใฝ่รู้ใฝ่เรียน และความรู้ที่เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก โรงเรียนต้องมีความใกล้ชิดธรรมชาติ ชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น ความสะอาดมีระเบียบเรียบร้อยของโรงเรียนวิถิพุทธจะต้องเกิดจากความร่วมมือ ร่วมใจของนักเรียนทุกคน โดยครูสร้างบรรยากาศของความรักความสามัคคี และความรับผิดชอบ

จากแนวดำเนินการการจัดลักษณะทางกายภาพโรงเรียนวิถิพุทธของกระทรวงศึกษาธิการที่กล่าวมา สรุปหลักการในการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพของโรงเรียนวิถิพุทธได้ คือ บรรยากาศสงบเงียบ เรียบง่าย ใกล้ชิดกับธรรมชาติ ร่มรื่น ใกล้ชิดกับชุมชน สะอาด มีระเบียบ ทันสมัย มีการปรับปรุงพัฒนาอยู่เสมอ เป็นแหล่งเรียนรู้ทั้งด้านวิชาการ วิชาชีพ และคุณธรรม

๓. การพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะบุคลากรในโรงเรียนวิถิพุทธ^{๑๐๖}

หลักการ

ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรมีความสำคัญต่อการพัฒนาผู้เรียนในระบบไตรสิกขาทั้งในฐานะเป็นผู้อบรมสั่งสอน ผู้จัดการเรียนรู้และการเป็นแบบอย่างมีดีในการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ สามารถจัดการเรียนรู้ตามวิถิพุทธ และเป็นกัลยาณมิตร มีลักษณะของการเป็นผู้ที่สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น พร้อมจะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาได้อย่างดี

หลักคิด

การพัฒนาบุคลากรของโรงเรียนควรดำเนินการอย่างต่อเนื่อง มีรูปแบบวิธีการที่หลากหลายเหมาะสมกับลักษณะและเงื่อนไขของโรงเรียน แนวทางสำคัญหนึ่งในการพัฒนาบุคลากร คือ การปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวัน ทั้งนี้ ผู้บริหารควรเป็นผู้นำในการพัฒนาตนเองและการปฏิบัติเป็นตัวอย่าง

หลักทำ

แนวทางการจัดพัฒนาบุคลากร เช่น

๑. วิเคราะห์สภาวะธรรม และลักษณะของบุคลากร
๒. ค้นหาบุคลากรแนวร่วมหรือแกนนำ
๓. วางแผนพัฒนาบุคลากร โดยการสร้างศรัทธา สร้างความเข้าใจด้วยวิธีที่เหมาะสมกับลักษณะของบุคลากร
๔. จัดกิจกรรมที่เป็นตัวอย่างทะทองให้เห็นความสำเร็จ ทั้งกิจกรรมรูปธรรมและกิจกรรมพัฒนาจิต
๕. ให้การยกย่อง ชมเชย แก่บุคลากรที่พัฒนาจนได้เป็นอย่างดี

^{๑๐๖} อ่างแล้ว, หน้า ๖๕-๖๙.

คุณลักษณะที่สำคัญของบุคลากรโรงเรียนวิถิพุทธ ได้แก่
ผู้บริหารสถานศึกษา

๑. ศรัทธาในพระพุทธศาสนา
๒. ละ เลิกอบายมุข
๓. ถือศีล ๕ เป็นนิจ
๔. มีอุดมการณ์ที่จะพัฒนาตนเอง และดำเนินชีวิตที่ดีงาม
๕. เป็นผู้นำและปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างในการทำ ความดี

ครู อาจารย์ และบุคลากร

๑. ศรัทธาในพระพุทธศาสนา
๒. ละ เลิกอบายมุข
๓. ถือศีล ๕ เป็นนิจ
๔. มีอุดมการณ์ที่จะพัฒนาตนเองและดำเนินชีวิตที่ดีงาม
๕. มีความเป็นกัลยาณมิตรต่อศิษย์

จากแนวทางการพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะบุคลากรในโรงเรียนวิถิพุทธ สรุปได้ว่าผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรมีความสำคัญต่อการพัฒนาผู้เรียนในระบบไตรสิกขา ทั้งในฐานะเป็นอบรมสั่งสอน ผู้จัดการเรียนรู และ การเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติตน บุคลากรทุกคนพัฒนาจิตตามหลักไตรสิกขา มีคุณลักษณะและเป็นผู้มีความรู้ในหลักพุทธธรรมเป็นแบบอย่างที่ดี โดยการปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ สามารถจัดการเรียนรู้ตามแบบพุทธ และเป็นกัลยาณมิตรมีลักษณะของการเป็นผู้ที่สอบให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น พร้อมจะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาได้อย่างดี

๔. การเกื้อกูลสัมพันธ์โรงเรียนวิถิพุทธและชุมชน^{๑๐๗}

หลักการ

โรงเรียนวิถิพุทธกับชุมชนซึ่งประกอบด้วย บ้านวัด และสถาบันอื่น ๆ ในชุมชน มีความเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน เกื้อกูลร่วมมือกันและกันในการพัฒนานักเรียนและพัฒนาชุมชน สังคมในวิถิแห่งพุทธ เพื่อประโยชน์สุขร่วมกัน

หลักคิด

โรงเรียนวิถิพุทธพัฒนาตน มีผลการพัฒนานักเรียนเป็นที่ยอมรับศรัทธาของชุมชนเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียน จัดกิจกรรมสรรพกำลังลักษณะต่าง ๆ อย่างหลากหลายในการพัฒนางานทุกด้านของโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การพัฒนานักเรียน

โรงเรียนวิถิพุทธ บริการวิชาการ อาคารสถานที่ ร่วมมือสนับสนุนกับชุมชนในการพัฒนาภูมิธรรม ภูมิปัญญา คุณธรรมจริยธรรม และกิจกรรมสัมมาอาชีวะต่าง ๆ เป็นต้น แก่ชุมชนสังคมด้วยเมตตาธรรม และด้วยวาทความเป็นกัลยาณมิตร เพื่อให้เกิดความเจริญงอกงามและสันติสุข

^{๑๐๗} อ้างแล้ว, หน้า ๖๙-๗๕.

หลักทำ

โรงเรียนพิจารณากำหนดและดำเนินงานตามวิสัยทัศน์ และแผนปฏิบัติการโรงเรียน ซึ่งบ่งชี้ถึงความเป็นวิถีพุทธอย่างเข้มแข็งและต่อเนื่อง จนบังเกิดผลที่ชัดเจนทั้งในด้านการบริหารจัดการ ด้านลักษณะทางกายภาพ ด้านบุคลิกภาพ และคุณธรรมของครู อาจารย์ นักเรียนและบุคลากรของโรงเรียน จนเป็นภาพที่เห็นได้ชัดเจน เช่น ผู้บริหารมีคุณธรรม มีการบริหารจัดการโดยใช้หลักเมตตาธรรม ครูมีความเป็นกัลยาณมิตร นักเรียนมีกิริยาจาสุภาพ มีน้ำใจ มีคุณธรรม เป็นลักษณะเด่นที่บุคคลทั่วไปเห็นได้ชัดเจนพร้อม ๆ กับโรงเรียนวิถีพุทธมีลักษณะเปิดกว้างสู่ชุมชนและสังคม พร้อมทั้งจะรับฟังความคิดเห็นเพื่อการปรับปรุงพัฒนาอยู่เสมอ และพร้อมให้ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชนสังคมด้วยความเกื้อกูลกันและกันอย่างต่อเนื่อง

กิจกรรมเสนอและเกื้อกูลสัมพันธ์ มีแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

๑. โรงเรียน บ้าน วัด ชุมชน ดำเนินกิจกรรมร่วมกัน ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและวันตามประเพณี เช่น กิจกรรมหล่อเทียนพรรษา การทอดกฐินผ้าป่า กิจกรรมวันพ่อกิจกรรมวันแม่ เป็นต้น

๒. โรงเรียนนำนักเรียนร่วมกิจกรรมของวัดและชุมชน เช่น กิจกรรมทำความสะอาดวัดซึ่งอาจจะจัดในช่วงกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน หรือกิจกรรมช่วยเหลือสังคมอื่นๆ เช่น นำอาหารไปเลี้ยงคนชราที่บ้านพักคนชรา หรือบ้านเด็กกำพร้า เป็นต้น

๓. โรงเรียนต้องเป็นโรงเรียนของชุมชน โดยเปิดโรงเรียนต้อนรับผู้ปกครองและชุมชนตลอดเวลา (Open House) เพื่อให้ผู้ปกครองได้มีโอกาสเสนอข้อคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการกิจต่าง ๆ เช่น ดูแลความสะอาดโรงอาหาร ดำเนินการเชิญภูมิปัญญาทางพระพุทธศาสนา ภูมิปัญญาท้องถิ่น มาช่วยโรงเรียนในการจัดการเรียนรู้ เป็นต้น

๔. เปิดห้องสมุดเพื่อให้ชุมชนใช้บริการได้ในวันหยุด รวมทั้งสนามกีฬา หอประชุม

๕. เป็นศูนย์กลางของชุมชนในด้านวิชาการและวิชาชีพ เช่น จัดอบรม ให้ความรู้แก่ผู้ปกครองในเรื่องอาชีพพิเศษต่าง ๆ จัดร้านค้าของโรงเรียนเพื่อให้ผู้ปกครองนำผลิตผลทางการเกษตรผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ มาขายโดยนักเรียนเป็นผู้ดูแลกิจการ

๖. ร่วมกับวัดในชุมชนจัดการเรียนธรรมศึกษาหรือจัดกิจกรรมทางด้านศาสนา เช่น เชิญพระสงฆ์มาแสดงพระธรรมเทศนา เชิญวิทยากรมาใช้ให้ความรู้แก่เยาวชนในเรื่องต่างๆ ในวันหยุดจัดทัศนศึกษาทางธรรม เป็นต้น

๗. จัดกิจกรรมเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน บ้าน วัด ชุมชน เช่น การจัดแข่งขันกีฬา จัดกิจกรรมปณิณิเทศ โดยเชิญผู้ปกครองมาร่วมนำอาหารมารับประทานร่วมกัน จัดค่ายครอบครัว

๘. เสริมความเข้มแข็งของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เช่น การเยี่ยมบ้านนักเรียน ช่วยเหลือนักเรียนแก้ไขปัญหาค่ายครอบครัว ฯลฯ

๙. ประชาสัมพันธ์ผลงานของโรงเรียนในรูปแบบต่างๆ เช่น จัดทำหนังสือพิมพ์โรงเรียนวารสารเผยแพร่แก่ผู้ปกครอง ศิษย์เก่า ชุมชน ฯลฯ

๑๐ ยกย่องเชิดชูเกียรติของผู้กระทำความดีทั้งครูอาจารย์นักเรียนบุคลากรของโรงเรียนและบุคคลในชุมชนเพื่อให้เป็นตัวอย่างแก่บุคคลทั่วไปเพื่อให้วิถีพุทธเป็นวิถีชีวิตของคนในชุมชน

จากแนวทางดำเนินงานในด้านการเกื้อกูลสัมพันธ์โรงเรียนวิถีพุทธและชุมชนของกระทรวงศึกษาธิการสรุปได้ว่า โรงเรียนควรพิจารณากำหนดและดำเนินงานตามวิสัยทัศน์และแผนปฏิบัติการของโรงเรียนที่บ่งชี้ถึงความเป็นวิถีพุทธอย่างเข้มแข็งและต่อเนื่อง ทั้งในด้านการบริหารจัดการ ด้านลักษณะทางกายภาพ ด้านบุคลิกภาพ และคุณธรรมของครูอาจารย์นักเรียนและบุคลากรของโรงเรียน จนเป็นภาพที่เห็นได้ชัดและเปิดกว้างสู่ชุมชนและสังคมพร้อมที่จะรับฟังข้อคิดเห็น เพื่อปรับปรุงพัฒนาอยู่เสมอและพร้อมให้ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชนและสังคมด้วยความเกื้อกูลกันและกันอย่างต่อเนื่อง

๒.๓.๙ อัตลักษณ์ ๒๙ ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ^{๑๐๘}

แนวทางดำเนินการ ๒๙ ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ

การศึกษาและพัฒนาอัตลักษณ์โรงเรียนวิถีพุทธที่ได้ดำเนินมา มีขั้นตอนที่ผ่านมามีดังนี้

๑. การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างเพื่อศึกษาเพื่อให้เกิดการศึกษาและพัฒนาอัตลักษณ์โรงเรียนวิถีพุทธครอบคลุม และเป็นตัวแทนที่ดีของโรงเรียนของประเทศไทย

ผู้วิจัยได้พัฒนาเครื่องมือสำหรับการรับสมัครโรงเรียนทั่วประเทศที่เป็นโรงเรียนวิถีพุทธและไม่เป็นโรงเรียนวิถีพุทธผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เพื่อให้โรงเรียนที่มีความพร้อมและสนใจได้ลงทะเบียนสมัครด้วย โรงเรียนจะต้องส่งข้อมูลเพื่อใช้ประกอบในการพิจารณาโรงเรียนวิถีพุทธประกอบด้วย ข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียน และข้อมูลดำเนินงานแนวทาง ๒๙ ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ แล้วทำการคัดเลือกตัวแทนโรงเรียนทั้งหมดจำนวน ๑๐๐ โรงเรียนเพื่อนำมาศึกษาต่อไป

๒. จัดทำการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยนำโรงเรียนทั้งหมดจำนวน ๑๐๐ โรงเรียนที่เป็นตัวแทนของโรงเรียนวิถีพุทธทั่วประเทศมาประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ รับฟังปัญหาอุปสรรคข้อเสนอแนะและการดำเนินงานตามแนวทาง ๒๙ ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ เพื่อสังเคราะห์ปัญหาข้อสอบแนวปฏิบัติของการพัฒนาอัตลักษณ์โรงเรียนวิถีพุทธ ในขั้นตอนนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อแบ่งกลุ่มออกเป็น ๕ กลุ่มกลุ่มละ ๒๐ คนแบ่งตามประเด็นพิจารณา ได้แก่ ภูมิภาคที่ตั้ง ขนาดโรงเรียน ในเมืองกับชนบท โรงเรียนแกนนำกับไม่เป็นโรงเรียนแกนนำ และโรงเรียนที่มีระดับมากที่สุดกับน้อยที่สุด

๓. ทดลองใช้สภาพจริงนำแนวทางปฏิบัติมาพัฒนาอัตลักษณ์โรงเรียนวิถีพุทธไปทดลองใช้สภาพจริงกับโรงเรียนที่ไม่ได้สมัครใจเพื่อทดลองใช้จำนวน ๒๐ โรงเรียนจากตัวแทนโรงเรียนจำนวน ๑๐๐ โรงเรียนในระยะเวลาทดลอง ๓ เดือน

๔ ประเมินผลโดยคณะกรรมการประเมินผลเพื่อตรวจสอบผลสำเร็จของการดำเนินงาน โดยใช้กรอบแนวคิดของสตัพเฟิลบีม (Stufflebeam) ได้แก่ การประเมินสภาพแวดล้อม การประเมินปัจจัยนำเข้า การประเมินกระบวนการ การประเมินผลผลิตที่ได้จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้แก่ ประชาชนในพื้นที่ บุคลากรในโรงเรียน นักเรียน สำนักงานเขตพื้นที่

^{๑๐๘} มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, อัตลักษณ์ ๒๙ ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://vitheebuddha.commain.php?url=about&code=04> [๒๖ ธันวาคม ๒๕๕๙].

๕. ส่งผลดำเนินงานและรายงานสรุปผลและรายงานอัตลักษณ์โรงเรียนวิถิพุทธ การประเมินผลความสำเร็จของโครงการต่อสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อเป็นแนวทางในการนำไปปฏิบัติ ซึ่งจากแนวทางการดำเนินการที่ได้รับทราบร่วมกันตั้งแต่เริ่มต้น คณะผู้บริหารครูและพระอาจารย์จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ร่วมกันวิเคราะห์สังเคราะห์แนวทางดำเนินการเดิมยกร่างเป็นแนวทางดำเนินการที่เป็นรูปธรรมอีกครั้ง สอดคล้องกับตัวชี้วัดแนวทางดำเนินงานของโรงเรียนวิถิพุทธ พ. ศ. ๒๕๔๘ แบ่งเป็น ๕ ด้านรวม ๒๙ ประการ และคณะยกร่างได้นำร่างไปสอบถามความเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหลายครั้ง รวมทั้งผ่านความเห็นชอบของคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเมื่อวันที่ ๑๘ สิงหาคม ๒๕๕๓ จึงประกาศให้โรงเรียนวิถิพุทธทราบและเป็นแนวทางในการประเมินตนเองตั้งแต่พ.ศ. ๒๕๕๓ เป็นต้นมา

แนวทางดำเนินการ ๒๙ ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถิพุทธทำให้โรงเรียนมีแนวทางการพัฒนาโรงเรียนที่เป็นรูปธรรมมากขึ้นสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ร่วมกันนำอัตลักษณ์ ๒๙ ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถิพุทธไปเป็นตัวชี้วัดในการคัดเลือกโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำอย่างต่อเนื่อง เพื่อรับใบประกาศเกียรติคุณยกย่องจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและเพื่อให้การคัดเลือกโรงเรียนวิถิพุทธปี พ.ศ. ๒๕๕๖ เป็นไปอย่างเรียบร้อยได้โรงเรียนวิถิพุทธที่มีคุณภาพจำนวน ๑๐๐ โรงเรียนจากโรงเรียนวิถิพุทธทั้งหมด ๑๒,๑๖๒ โรงเรียนให้เป็นตัวอย่างแก่โรงเรียนอื่นได้จึงเห็นควรจัดโครงการดังกล่าวและพัฒนาอัตลักษณ์ ๒๙ ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถิพุทธซึ่งอัตลักษณ์ทั้ง ๒๙ ประการมีดังนี้

๑ ด้านกายภาพ

- ๑) มีป้ายโรงเรียนวิถิพุทธ
- ๒) มีพระพุทธรูปบริเวณหน้าโรงเรียน
- ๓) มีพระพุทธรูปประจำห้องเรียน
- ๔) มีพุทธศาสนสุภาษิตวาทะธรรมพระราชดำรัสติดตามที่ต่างๆ
- ๕) มีความสะอาดสงบบรมรื่น
- ๖) มีห้องพระพุทธรูปศาสนาหรือลานธรรม
- ๗) ไม่มีสิ่งเสพติดเหล้าบุหรี่ในโรงเรียน ๑๐๐%

๒. ด้านกิจกรรมประจำวันพระ

- ๑) ใส่ชุดขาวทุกคน
- ๒) ทำบุญใส่บาตรฟังเทศน์
- ๓) รับประทานอาหารมังสวิวัติในมื้อกลางวัน
- ๔) สวดมนต์แปล

๓ ด้านกิจกรรมการสอน

- ๑) บริหารจิตเจริญปัญญาก่อนเข้าเรียน เข้า-บ้าย ทั้งครูและนักเรียน
- ๒) บูรณาการวิถิพุทธทุกกลุ่มสาระและในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา
- ๓) ครูพานักเรียนทำโครงการคุณธรรมกิจกรรมจิตอาสาสัปดาห์ละ ๑ ครั้ง
- ๔) ครูผู้บริหารและนักเรียนทุกคนไปปฏิบัติศาสนกิจที่วัดเดือนละ ๑ ครั้ง มีวัดเป็น

แหล่งเรียนรู้

- ๕) ครูผู้บริหารและนักเรียนทุกคนเข้าค่ายปฏิบัติธรรมอย่างน้อยปีละ ๑ ครั้ง
๔. ด้านพฤติกรรมนักเรียน ครู ผู้บริหารโรงเรียน
- ๑) รักษาศีล ๕
 - ๒) ยิ้มง่ายไหว้สวยกราบงาม
 - ๓) ก่อนรับประทานอาหารจะมีการพิจารณาอาหาร รับประทานอาหารไม่ดั่ง ไม่หก

ไม่เหลือ

- ๔) ประหยัด ออม ถนอมใช้เงิน และสิ่งของ
 - ๕) มีนิสัยใฝ่รู้สู้สิ่งยาก
๕. ด้านการส่งเสริมวิถีพุทธ
- ๑) ไม่มีอาหารขยะภายในโรงเรียน
 - ๒) ไม่ดูดำนักเรียน
 - ๓) บริหารจิต เจริญปัญญา ก่อนการประชุมทุกครั้ง
 - ๔) ชื่นชมคุณความดีหน้าเสาธงทุกวัน
 - ๕) โอบอ้อมเพื่อสะท้อนความรู้สึก เช่น ความรู้สึกที่ได้ทำความดี
 - ๖) ครู ผู้บริหารและนักเรียน มีสมุดบันทึกความดี
 - ๗) ครู ผู้บริหาร และนักเรียน สอบได้ธรรมศึกษาตรีเป็นอย่างน้อย
 - ๘) มีพระมาสอนอย่างสม่ำเสมอ

ซึ่งทั้งหมดนี้สามารถสรุปได้เป็นตาราง เพื่อให้เป็นการจำได้ง่ายและนำไปติดไว้ที่สถานศึกษาให้ผู้ที่เกี่ยวข้องและนักเรียนได้ทำความเข้าใจในแนวทางการไปสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธต่อไป

ตารางที่ ๒.๑๑ สรุปอัตลักษณ์ ๒๙ ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ

อัตลักษณ์ ๒๙ ประการ	
ฉายกายภาพ	๑) มีป้ายโรงเรียนวิถีพุทธ ๒) มีพระพุทธรูปบริเวณหน้าโรงเรียน ๓) มีพระพุทธรูปประจำห้องเรียน ๔) มีพุทธศาสนสุภาษิตวาทีธรรมพระราชดำรัสติดตามที่ต่างๆ ๕) มีความสะอาดสงบร่มรื่น ๖) มีห้องพระพุทธรูปหรือลานธรรม ๗) ไม่มีสิ่งเสพติดเหล้าบุหรี่ในโรงเรียน ๑๐๐%
ด้านกิจกรรมประจำวันพระ	๑) ใส่ชุดขาวทุกคน ๒) ทำบุญใส่บาตรฟังเทศน์ ๓) รับประทานอาหารมังสวิรัตินึ่งมือกลางวัน ๔) สวดมนต์แปล

ตารางที่ ๒.๑๑ สรุปลักษณะ ๒๙ ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ (ต่อ)

อัตลักษณ์ ๒๙ ประการ	
ด้านกิจกรรมการสอน	๑) บริหารจิตเจริญปัญญาก่อนเข้าเรียน เข้า-ป่าย ทั้งครูและนักเรียน ๒) บูรณาการวิถีพุทธทุกกลุ่มสาระและในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ๓) ครูพานักเรียนทำโครงการคุณธรรมกิจกรรมจิตอาสา สัปดาห์ละ ๑ ครั้ง ๔) ครูผู้บริหารและนักเรียนทุกคนไปปฏิบัติศาสนกิจที่วัด เดือนละ ๑ ครั้ง มีวัดเป็นแหล่งเรียนรู้ ๕) ครูผู้บริหารและนักเรียนทุกคนเข้าค่ายปฏิบัติธรรม อย่างน้อยปีละ ๑ ครั้ง
ด้านพฤติกรรมนักเรียน ครู ผู้บริหาร โรงเรียน	๑) รักษาศีล ๕ ๒) ยิ้มง่ายไหว้สวยกราบงาม ๓) ก่อนรับประทานอาหารจะมีการพิจารณาอาหาร รับประทานอาหารไม่ดั่ง ไม่หก ไม่เหลือ ๔) ประหยัด ออม ถนอมใช้เงิน และสิ่งของ ๕) มีนิสัยใฝ่รู้สู้สิ่งยาก
ด้านการส่งเสริมวิถีพุทธ	๑) ไม่มีอาหารขยะขายในโรงเรียน ๒) ไม่ดูดำนักเรียน ๓) บริหารจิต เจริญปัญญา ก่อนการประชุมทุกครั้ง ๔) ชื่นชมคุณความดีหน้าเสาธงทุกวัน ๕) โอบอ้อมเพื่อสะท้อนความรู้สึก เช่น ความรู้สึกที่ได้ทำความดี ๖) ครู ผู้บริหารและนักเรียน มีสมุดบันทึกความดี ๗) ครู ผู้บริหาร และนักเรียน สอบได้ธรรมศึกษาตรีเป็นอย่างน้อย ๘) มีพระมาสอนอย่างสม่ำเสมอ

๒.๓.๑๐ การวัดผลประเมินผลโรงเรียนวิถีพุทธ

การวัดผลประเมินผล เป็นวิธีการอีกวิธีหนึ่งที่จะทำให้ทราบปัญหาการดำเนินงานขององค์กร เพื่อจะได้นำมาเป็นข้อมูลในการปรับปรุงพัฒนางานให้ดีขึ้นและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการวัดผลประเมินผลของโรงเรียนวิถีพุทธ จำเป็นจะต้องศึกษาแนวทางการวัดผลประเมินผล เพื่อนำมาเป็นหลักในการวัดผลประเมินผลต่อไป

การประเมินผลความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ให้พิจารณา ๔ ด้าน คือ พัฒนากาย (กาย) ภาวนา (จิต) พัฒนาทางสังคม (สื่อกาณา) พัฒนาจิต (จิตกาณา) พัฒนาปัญญา (ปัญญาภาวนา) อย่างสมบูรณ์การไปด้วยกันขาดส่วนใดส่วนหนึ่งโรงเรียนวิถีพุทธต้องฝึกให้ผู้เรียนใช้ปัญญาครบทั้ง ๓ ประการ คือ สุตมยปัญญา (รู้จำ) จินตามยปัญญา (รู้คิด) และ ภาวนามยปัญญา (รู้ทำ)^{๑๐๙}

การดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธถือหลัก ๓ อย่าง คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ต้องสืบเนื่องกันมา แต่พอวัดผลแยกเป็น ๔ คือ แยกเป็นภาวนา ๔ เพราะตอนแยกนี้ไม่ใช่ตอนทำงานแล้ว แต่ต้องการความชัดเจน ว่าด้านไหนไปได้แค่ไหน จึงแยกเป็น^{๑๑๐}

๑. กายภาวนา การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมที่เป็นกายภาพหรือทางวัตถุ

๒. ศีลภาวนา การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางสังคม ด้านเพื่อนมนุษย์รวมทั้งสัตว์ทั้งหลายอันด้วยอันนี้แยกได้ชัด กายภาวนาสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ เช่น พวกธรรมชาติ พวกวัตถุ พวกสิ่งเสพบริโภค สิ่งที่น่าดู หู ฟัง อะไรต่าง ส่วนศีลภาวนา เป็นการสัมพันธ์กับเพื่อนมนุษย์ คือ ทางสังคม

๓. จิตตภาวนา การพัฒนาจิตใจ ที่อาศัยสมาธิเป็นตัวแกนในการฝึก และมีบทบาทออกมาทางเจตจำนง

๔. ปัญญาภาวนา การพัฒนาปัญญา ความรู้ความเข้าใจ คิดได้ หยั่งเห็น

สรุปได้ว่า การประเมินผล เป็นการตรวจสอบกระบวนการทำงานให้เห็นได้อย่างชัดเจน โดยอาศัยหลักพุทธธรรม คือ ภาวนา ๔ มาเป็นเครื่องมือในการวัดผลประเมินผลด้านต่างๆ ไปตามลำดับ ได้แก่ กายภาวนา ศีลภาวนา จิตตภาวนา และปัญญาภาวนา

๒.๓.๑๑ ตัวชี้วัดการดำเนินงานตามแนวทางของโรงเรียนวิถีพุทธ

กระทรวงศึกษาธิการได้จัดทำตัวชี้วัดการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ประกอบด้วย ๔ ด้านใหญ่ คือ ด้านปัจจัย ด้านกระบวนการ ด้านผลิต และด้านผลกระทบ ในแต่ละด้าน ดังต่อไปนี้^{๑๑๑}

๑. ตัวชี้วัดด้านปัจจัย (Inputs) ตัวปัจจัยด้านปัจจัยสำคัญที่จะเป็นเงื่อนไขหลักที่ส่งผลอย่างชัดเจนต่อการพัฒนานักเรียนและงานโรงเรียนวิถีพุทธตามระบบไตรสิกขา ซึ่งมีจุดเน้นในการพัฒนาทั้งในระบบโรงเรียน มาตรฐานด้านปัจจัยที่ต้องการ คือ โรงเรียนมีบุคลากรที่มีคุณลักษณะที่ดีในวิถีพุทธ มีการบริหารจัดการ มีหลักสูตร มีแหล่งเรียนรู้และสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา ดังตารางที่ ๒.๑๓

^{๑๐๙} พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), บ ว ร กับการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธและอนาคตของสังคมไทย, (ม.ป.ท : ม.ป.พ.), หน้า ๒๙.

^{๑๑๐} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), รู้หลักก่อนแล้วศึกษาและสอนให้ได้ผล, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : ออเนป้า, ๒๕๔๘), หน้า ๑๒๑.

^{๑๑๑} กระทรวงศึกษาธิการ, ตัวชี้วัดการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ, หน้า ๑๖ - ๓๘.

ตารางที่ ๒.๑๒ ตัวชี้วัดการดำเนินงาน

องค์ประกอบหลัก	องค์ประกอบย่อย	ข้อบ่งชี้คุณภาพ
๑. บุคลากรมีคุณลักษณะที่ดี	๑. ผู้บริหาร	๑. มีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม (ลด ละ เลิก อบายมุข) ถือศีล ๕ และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ๒. มีพรหมวิหารธรรมประจำใจ ๓. มีความซื่อสัตย์ จริงใจในการทำงาน ๔. มีความเข้าใจที่ถูกต้องในพระรัตนตรัย นับถือและศรัทธาในพระพุทธศาสนา
	๒. ครู	๑. มีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม (ลด ละ เลิก อบายมุข) ถือศีล ๕ และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ๒. มีพรหมวิหารธรรมประจำใจ ๓. มีความซื่อสัตย์ จริงใจในการทำงาน ๔. มีความเข้าใจที่ถูกต้องในพระรัตนตรัย นับถือและศรัทธาในพระพุทธศาสนา
๒. การบริหารจัดการ ดำเนินการอย่างเป็นระบบ	๑. ระบบบริหาร	๑. มีวิสัยทัศน์หรือปรัชญา พันธกิจ เป้าหมาย ธรรมนูญ หรือแผนกลยุทธ์ที่มีจุดเน้นในการพัฒนาโรงเรียนวิถิพุทธ ๒. แต่งตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาหรือคณะกรรมการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธ และบริหารดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง โดยผู้เชี่ยวชาญทุกฝ่าย (บ ว ร) มีส่วนร่วม ๓. ปลุกฝังศรัทธาสรางเสริมปัญญาในพุทธศาสนาให้เกิดขึ้นกับบุคลากรและผู้เกี่ยวข้อง ๔. ร่วมมือกับผู้เรียนและชุมชน ๕. มีการนิเทศ กำกับ ติดตาม การดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธอย่างต่อเนื่อง ๖. มีระบบตรวจสอบประเมินผลและเปิดโอกาสให้มีการเสนอแนะอย่างเป็นกัลยาณมิตรเพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

ตารางที่ ๒.๑๒ ตัวชี้วัดการดำเนินงาน (ต่อ)

องค์ประกอบหลัก	องค์ประกอบย่อย	ข้อบ่งชี้คุณภาพ
	๒. ระบบหลักสูตรสถานศึกษา	หลักสูตรการศึกษามีหน่วยการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้บูรณาการพุทธธรรมทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้
๓. กายภาพและสิ่งแวดล้อม	สภาพแวดล้อม	๑. จัดประดิษฐานพระพุทธรูปประจำโรงเรียน และประจำห้องเรียนเหมาะสม ๒. มีป้ายนิเทศ ป้ายคติธรรม คำขวัญคุณธรรม จริยธรรมโดยทั่วไปในบริเวณโรงเรียน ๓. สภาพโรงเรียนสะอาด ปลอดภัย สงบ ร่มรื่น เรียบง่าย ใกล้เคียงธรรมชาติ ๔. บริเวณโรงเรียนปราศจากสิ่งเสพติด อบายมุข สิ่งมอมเมาทุกชนิด

๒. ตัวชี้วัดด้านกระบวนการ (Process) การกำหนดตัวชี้วัดด้านกระบวนการ เพื่อส่งเสริมให้กระบวนการพัฒนาไปอย่างชัดเจน รอบคอบ มีประสิทธิภาพให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาอย่างแท้จริงตามระบบไตรสิกขา

มาตรฐานด้านกระบวนการที่ต้องการให้เกิดขึ้น คือ โรงเรียนจัดบรรยากาศและกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นไปตามหลักไตรสิกขาและบูรณาการชีวิตอย่างมีความสุข ดังตารางที่ ๒.๙

ตารางที่ ๒.๑๓ ตัวชี้วัดด้านกระบวนการ

องค์ประกอบหลัก	องค์ประกอบย่อย	ข้อบ่งชี้คุณภาพ
๑. การเรียนการสอนที่บูรณาการไตรสิกขา	๑. กระบวนการจัดการเรียนรู้	๑. จัดการเรียนรู้โดยบูรณาการพุทธธรรมหรือหลักไตรสิกขาในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ และเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน ๒. ส่งเสริมให้มีการนำหลักธรรมมาเป็นฐานในการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหา ๓. จัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการใฝ่รู้และแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ๔. จัดกิจกรรมบริหารจัดการจิตเจริญปัญญาทั้งในการเรียนการสอนและในกิจกรรมการดำรงชีวิตประจำวัน

ตารางที่ ๒.๑๔ ตัวชี้วัดด้านกระบวนการ (ต่อ)

องค์ประกอบหลัก	องค์ประกอบย่อย	ข้อบ่งชี้คุณภาพ
	๒. การใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้	๑. ใช้สื่อการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการใฝ่รู้และแสวงหาความรู้ด้วยตนเองอยู่เสมอ ๒. นิมนต์พระสงฆ์หรือเชิญภูมิปัญญาทางพุทธศาสนาสอนนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ
	๓. การวัดผลประเมินผล	มีการวัดผลประเมินผลตามสภาพจริง ด้วยวิธีการที่หลากหลาย ครอบคลุมตามหลักภavana ๔ (กาย ศีล สมาธิ ปัญญา) โดยมีจุดเน้นเพื่อพัฒนานักเรียนอย่างต่อเนื่อง
๒. บรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกัลยาณมิตร	บรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ที่ส่งเสริมการสอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น	๑. ส่งเสริมความสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตร อ่อนน้อมถ่อมตน เคารพให้เกียรติซึ่งกันและกัน ยิ้มแย้ม มีเมตตาต่อกันทั้งครูต่อนักเรียน ครูต่อครู นักเรียนต่อนักเรียน และครูต่อผู้ปกครอง ๒. ส่งเสริมบรรยากาศ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน ใฝ่สร้างสรรค์ ๓. ส่งเสริมบุคลากรและนักเรียนให้ปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีต่อผู้อื่น ๔. ส่งเสริม ยกย่อง เชิดชู ผู้ทำดีเป็นประจำ
๓. กิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต	๑. กิจกรรมพื้นฐานชีวิตประจำวัน	๑. ผีกลนอบรมให้เกิดการกิน อยู่ ดู ฟังเป็น รู้ เข้าใจเหตุผล และได้ประโยชน์ตามคุณค่าแท้ตามหลักไตรสิกขา ๒. ส่งเสริมกิจกรรมการรับผิดชอบ ดูแลรักษาพัฒนาอาคารสถานที่ และสิ่งแวดล้อมอย่างสม่ำเสมอ
	๒. กิจกรรมทางพระพุทธศาสนา	๑. ส่งเสริมปฏิบัติกิจกรรมพระพุทธศาสนาอย่างเห็นคุณค่า รู้เข้าใจเหตุผล ๒. จัดกิจกรรมส่งเสริมการระลึก และศรัทธาในพระรัตนตรัยเป็นประจำ และในโอกาสสำคัญอย่างต่อเนื่อง ๓. ส่งเสริมให้ทุกคนมีส่วนร่วม และเห็นคุณค่าในการรักษาและสืบทอดพระพุทธศาสนา

๓. ตัวชี้วัดด้านผลผลิต (Outputs) ตัวชี้วัดด้านผลผลิต กำหนดเฉพาะผลที่เกิดกับผู้เรียน โดยวิเคราะห์จากหลักภาวนา ๔ คือ องค์ประกอบด้านกาย ศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งเป็นที่ผู้เรียนควรได้รับจากการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา กำหนดปัจจัยด้านนี้ เพื่อส่งเสริมให้สถานศึกษามีเป้าหมายการพัฒนาโรงเรียนวิสุทธิโพธิ์ในการพัฒนานักเรียนอย่างชัดเจน

มาตรฐานด้านผลผลิตที่ต้องการให้เกิดขึ้น คือ ผู้เรียนได้รับการพัฒนาเป็นผู้มีคุณลักษณะ กิน อยู่ ดู ฟัง เป็น (ภาวนา ๔) ดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่าและมีความสุข ดังตารางที่ ๒.๑๐

ตารางที่ ๒.๑๔ ตัวชี้วัดด้านผลผลิต

องค์ประกอบหลัก	องค์ประกอบย่อย	ข้อบ่งชี้คุณภาพ
พัฒนากาย ศีล จิต และ ปัญญา อย่างบูรณาการ (ภาวนา ๔)	กาย (กายภาพ)	๑. บริโภคใช้สอยปัจจัย ๔ ในปริมาณและคุณภาพที่เหมาะสม ได้คุณค่าแท้ ๒. การดูแลร่างกายและการแต่งกายสะอาด เรียบร้อย ๓. ดำรงชีวิตอย่างเกื้อกูลสิ่งแวดล้อม
	ศีล (สังคม)	๑. มีศีล ๕ เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต ๒. สามารถพึ่งตนเองได้ หรือทำงานเลี้ยงชีพ ด้วยความสุจริต
	จิต (จิตใจ)	๑. มีความกตัญญูรู้คุณ ตอบแทนคุณ. ๒. มีจิตใจเมตตา กรุณา (เอื้อเฟื้อ เพื่อแบ่งปันต่อกัน) ๓. ทำงานและเรียนรู้อย่างตั้งใจ อดทน ขยันหมั่นเพียร ๔. มีสุขภาพจิตดี แจ่มใส ร่าเริง เบิกบาน
	ปัญญา	๑. มีศรัทธาและความเข้าใจที่ถูกต้องในพระรัตนตรัย ๒. รู้บาป บุญ คุณ โทษ ประโยชน์-มิใช่ประโยชน์ ๓. ใฝ่รู้ ใฝ่ศึกษาแสวงหาความจริงและใฝ่สร้างสรรค์พัฒนางานอยู่เสมอ ๔. รู้เท่าทัน แก้ไขปัญหาชีวิตและการทำงาน ได้ด้วยสติปัญญา

๔. ตัวชี้วัดด้านผลกระทบ (Outcomes/Impact) ตัวชี้วัดด้านผลกระทบ กำหนดจากพัฒนาตามระบบไตรสิกขาที่สถานศึกษาดำเนินการทั้งระบบแล้วก่อให้เกิดผลดีและผลต่อเนื่องกับผู้เกี่ยวข้องนอกสถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วย บ้าน (ผู้ปกครอง ชุมชน) วัดและราชการอื่น การกำหนดปัจจัยด้านนี้ เพื่อให้เกิดความตระหนักถึงการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธจะก่อให้เกิดผลต่อเนื่องและส่งผลดีต่อสังคมในวงกว้าง

มาตรฐานด้านผลกระทบที่ประสงค์จะเกิดขึ้น คือ วัด บ้าน โรงเรียน ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาโรงเรียนและสังคมตามวิถีพุทธอย่างต่อเนื่อง ดังตารางแสดงตัวชี้วัดด้านผลกระทบ

ตารางที่ ๒.๑๕ ตัวชี้วัดด้านผลกระทบ

องค์ประกอบหลัก	องค์ประกอบย่อย	ข้อบ่งชี้คุณภาพ
วัด บ้าน โรงเรียน ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ	๑. บ้าน	๑. บ้านและชุมชนมีสมาชิกที่เป็นคนดี ไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข ๒. ชุมชนมีผู้ช่วยเหลือในการพัฒนาชุมชนมากยิ่งขึ้น
	๒. วัด	วัดได้ศาสนทายาทและกำลังช่วยงานส่งเสริมพระพุทธศาสนามากขึ้น
	๓. โรงเรียน	โรงเรียนได้รับความไว้วางใจ เชื่อมั่น ศรัทธา และได้รับความร่วมมือจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (บ้าน วัด โรงเรียน)

สรุปได้ว่า ตัวชี้วัดการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ กระทรวงศึกษาธิการ จะเป็นเครื่องมือในการทบทวนและพัฒนาตนเองได้อย่างมีทิศทางที่ชัดเจนมากขึ้น และผู้เกี่ยวข้องทุกระดับสามารถนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการนิเทศ ติดตาม หรือประเมินผลการพัฒนาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

๒.๓.๑๒ การจัดวิถีพุทธสู่วิถีการเรียนรู้

การเรียนรู้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างต่อเนื่อง หรือการเปลี่ยนแปลงความสามารถในการแสดงพฤติกรรมในสถานการณ์ใด ซึ่งเป็นผลมาจากการฝึกปฏิบัติหรือได้รับประสบการณ์^{๑๑๒} และการเปลี่ยนแปลงทางศักยภาพสำหรับพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวรทั้งหมดที่เป็นผลจากประสบการณ์แต่การเปลี่ยนแปลงนั้นไม่เกี่ยวเนื่องกับความเหนื่อยล้า การมีวุฒิภาวะการนับาดเจ็บหรือเชื้อโรค^{๑๑๓}

^{๑๑๒} ชนาธิป พรกุล, รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๕๓.

^{๑๑๓} วุฒินันท์ ใจเที่ยง, “แนวทางสู่การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ”, ครุสาร, ปีที่ ๓, ฉบับที่ ๔ (มีนาคม ๒๕๔๔) : ๙.

นอกจากนี้ การเรียนรู้อย่างหมายถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเดิมสู่พฤติกรรมใหม่ที่ค่อนข้างถาวร และเป็นผลมาจากประสบการณ์หรือการฝึกฝนมิใช่เป็นผลจากการตอบสนองตามธรรมชาติ สัญชาตญาณ วุฒิภาวะ พืชยาต่างๆ อุบัติเหตุหรือความบังเอิญ^{๑๑๔} กระบวนการที่บุคคลเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างค่อนข้างถาวร อันเนื่องมาจากประสบการณ์หรือการฝึกหัด^{๑๑๕} ปรับเปลี่ยนทัศนคติ แนวคิด และพฤติกรรม อันเนื่องมาจากการได้รับประสบการณ์ ซึ่งควรเป็นการปรับเปลี่ยนไปในทางที่ดี^{๑๑๖}

สรุปได้ว่า การเรียนรู้ คือ กระบวนการที่ทำให้บุคคลเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทัศนคติ อันเนื่องมาจากการฝึกปฏิบัติและประสบการณ์ และเป็นการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น

ตารางที่ ๒.๑๖ สรุปแนวคิดวิธีพุทธสู่วิธีการเรียนรู้

นักวิชาการ	แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้
ชนาธิป พรกุล (๒๕๔๔, หน้า ๕๓)	การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นผลมาจากการฝึกปฏิบัติหรือได้รับประสบการณ์
วิวัฒน์ ใจเที่ยง, ครุสาร, (มีนาคม ๒๕๔๔ : ๙)	การเปลี่ยนแปลงทางศักยภาพสำหรับพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวรทั้งหมดที่เป็นผลจากประสบการณ์
อารี พันธมณี (๒๕๔๖, หน้า ๑๗๖)	กระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเดิมสู่พฤติกรรมใหม่ที่ค่อนข้างถาวร และเป็นผลมาจากประสบการณ์
อาภรณ์ ใจเที่ยง (๒๕๔๖, หน้า ๑๔)	กระบวนการที่บุคคลเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างค่อนข้างถาวร อันเนื่องมาจากประสบการณ์หรือการฝึกหัด
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (๒๕๔๒, หน้า ๗)	การปรับเปลี่ยนทัศนคติ แนวคิด และพฤติกรรม อันเนื่องมาจากการได้รับประสบการณ์ เป็นการปรับเปลี่ยนไปในทางที่ดี

ลักษณะของการเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ

การจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนวิถีพุทธ ไม่แตกต่างไปจากโรงเรียนปกติ เพียงแต่ว่าโรงเรียนวิถีพุทธจะต้องส่งเสริมการพัฒนาด้านจิตวิญญาณ จริยธรรม สังคมและวัฒนธรรมและโดยเฉพาะหลักการในการจำแนกระหว่างถูกและผิด เข้าใจและศรัทธาในความเชื่อของตน ความเชื่อและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันว่ามีอิทธิพลต่อตัวบุคคลและสังคม การจัดกิจกรรมการเรียนรู้จะต้อง

^{๑๑๔}อารี พันธมณี, จิตวิทยาสร้างสรรค์การเรียนการสอน, (กรุงเทพมหานคร : โยโหมแอดดูเคท, ๒๕๔๖), หน้า ๑๗๖.

^{๑๑๕}อาภรณ์ ใจเที่ยง, หลักการสอน (ฉบับปรับปรุง), (กรุงเทพมหานคร : โอ เอส พริ้นติ้งเฮาส์, ๒๕๔๖), หน้า ๑๔.

^{๑๑๖}สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, แนวทางการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ดีการพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๗.

เป็นไปเพื่อพัฒนาหลักคุณธรรมและความอิสระของผู้เรียน และช่วยให้เป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ สามารถช่วยพัฒนาสังคมให้เป็นธรรมมากขึ้น มีความเสมอภาค ควรพัฒนาความตระหนักเข้าใจและยอมรับสภาพแวดล้อมที่ตนดำรงชีวิตอยู่ ยึดมั่นในข้อตกลงร่วมกันต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งในระดับส่วนตน ระดับท้องถิ่น ระดับชาติและระดับโลก ควรสร้างให้ผู้เรียนมีความพร้อมในการเป็นผู้บริโภคที่ตัดสินใจแบบมีข้อมูล และเป็นอิสระเข้าใจในความรับผิดชอบ และเพื่อให้เป็นไปตามความต้องการและความจำเป็นตลอดเวลาตั้งนั้นลักษณะของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของโรงเรียนวิถีพุทธจึงจำเป็นต้องอาศัยหลักบูรณาการ โดยมีการเตรียมการจัดทำแผนการวัดการเรียนรู้ การกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ การจัดการเรียนการสอนโดยใช้เทคนิควิธีสอนที่หลากหลาย การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ เพื่อให้ครอบคลุมตามบริบทของโรงเรียนวิถีพุทธ

หลักสูตรและการเรียนการสอนของโรงเรียนวิถีพุทธ ควรให้มีศีล สมาธิ ปัญญา เป็นเหมือนเส้นด้ายที่ร้อยเรียงทุกกลุ่มสาระและกิจกรรม เข้าด้วยกันสำหรับด้านวิถีชีวิตให้เน้นการกิน อยู่ ดู ฟัง ตามหลักไตรสิกขา ด้านอาคารสถานที่เน้นสะอาด (ศีล) สงบ (สมาธิ) สว่าง (ปัญญา)^{๑๑๗}

โดยมีกำหนดการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนวิถีพุทธ ไว้ ๓ อย่าง คือ^{๑๑๘}

๑. หลักสูตรสถานศึกษา การจัดหลักสูตรสถานศึกษา ควรดำเนินการดังนี้

๑.๑ สอดแทรกเพิ่มเติม พุทธธรรมในวิสัยทัศน์ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน

๑.๒ เพิ่มเติมคุณธรรม จริยธรรม ในผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

๑.๓ ให้มีการบูรณาการพุทธธรรมในการจัดหน่วยการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระ

๑.๔ สอดแทรกความรู้ และการปฏิบัติจริงในการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และสถานการณ์อื่นๆ นอกห้องเรียน ได้แก่ บูรณาการในการเรียนรู้ บูรณาการในวิถีชีวิตและบูรณาการไตรสิกขาเข้าในชีวิตประจำวัน

๒. ผู้สอน

๒.๑ เป็นตัวอย่างที่ดีในลักษณะ “สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น” อย่างสม่ำเสมอ

๒.๒ เป็นกัลยาณมิตรของผู้เรียน มีเมตตาธรรม ความอ่อนโยน อดทน อดกลั้น และสร้างเสริมกำลังใจแก่ผู้เรียนอยู่เสมอ

๓. กระบวนการเรียนรู้

๓.๑ พัฒนาผู้เรียน รอบด้าน สมดุล สมบูรณ์ ทั้งกาย (กายภาวนา) ความประพฤติ (ศีลภาวนา) จิตใจ (จิตตภาวนา) ปัญญา (ปัญญาภาวนา)

๓.๒ จัดโอกาสส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ และปฏิบัติธรรมอย่างสอดคล้องกับวิถีชีวิต (กิน อยู่ ดู ฟัง)

๓.๓ สร้างเสริมให้เกิดวัฒนธรรมแสวงปัญญาและวัฒนธรรมเมตตา

^{๑๑๗} พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), บ ว ร กับการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธและอนาคตของสังคมไทย, หน้า ๒๘.

^{๑๑๘} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ดีการพิมพ์, ๒๕๔๗), หน้า ๓๙ - ๕๑.

๓.๔ เน้นให้เกิดการเรียนรู้แบบโยนิโสมนสิการ เข้าใจและค้นพบคุณค่าแท้ของ สรรพสิ่ง

การดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ในด้านการจัดเนื้อหาสาระและการจัดการเรียนรู้ต้องมุ่งบูรณาการ ๕ ด้าน คือ

๑. ให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องและชี้แจงลักษณะที่น่าสมัยในหลักพระพุทธศาสนา
๒. สนองความต้องการและช่วยแก้ปัญหาของบุคคลและสังคม
๓. มีระบบการฝึกหัดอบรมตามแนวทางของพระพุทธศาสนา
๔. มีความสอดคล้องกับเอกลักษณ์และวัฒนธรรมไทย
๕. มีหลักในการวิเคราะห์และประเมินผลของการปฏิบัติ

การจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนวิถีพุทธ ครูและผู้บริหารสามารถพัฒนาให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา ตามแนวทาง ๔ ลักษณะ ดังนี้

๑. กิจกรรมเสริมเนื้อหาสาระตามหลักสูตร เช่น

- ๑.๑ พิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ
- ๑.๒ ประกวดมารยาทชาวพุทธ
- ๑.๓ กิจกรรมค่ายพุทธบุตร
- ๑.๔ เรียนธรรมศึกษา/สอนธรรมศึกษา
- ๑.๕ บรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน
- ๑.๖ กิจกรรมบริหารจัดการ เจริญปัญญา

๒. กิจกรรมประจำวัน/ประจำสัปดาห์ ซึ่งแบ่งเป็น ๔ ส่วนคือ

๒.๑ กิจกรรมหน้าเสาธง ซึ่งมีกิจกรรมที่ควรดำเนินการคือ กิจกรรมที่กระทำเพื่อรำลึกถึงชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ (ก่อนเคารพธงชาติ) กิจกรรมไหว้พระสวดมนต์ แผ่เมตตาและสงบั้ง (สมาธิ) กิจกรรมพุทธสุภาซันวันละบท กิจกรรมน่องไหว้พี่ (ในแถวหน้าเสาธง) กิจกรรมเดินแถวเข้าห้องเรียนอย่างมีสติ เช่น เดินพร้อมท่องคติธรรมขณะเข้าห้องเรียน

๒.๒ กิจกรรมทำความดีระหว่างกัน ซึ่งมีกิจกรรมที่ควรดำเนินการคือ กิจกรรมเดินอย่างมีสติก่อนเข้าโรงอาหาร กิจกรรมกล่าวคำพิจารณาอาหารก่อนการรับประทานอาหาร กิจกรรมรับประทานอย่างมีสติ เช่น มีกติกากว่า ไม่ดัง ไม่หก ไม่เหลือ กิจกรรมขอบคุณหลังรับประทานอาหาร กิจกรรมนั่งสมาธิ ๑ นาที ก่อนเรียน (อาจให้นักเรียนทำพร้อมกันหน้าห้องเรียน)

๒.๓ กิจกรรมก่อนเลิกเรียน ซึ่งมีกิจกรรมที่ควรดำเนินการ คือ กิจกรรมไหว้พระสวดมนต์ กิจกรรมรำลึกพระคุณของผู้มีพระคุณ กิจกรรมท่องอาขยานสร้างสมาธิ

๒.๔ กิจกรรมประจำสัปดาห์ ซึ่งมีกิจกรรมที่ควรดำเนินการคือ กิจกรรมสวดมนต์สรภัญญะประจำสัปดาห์ กิจกรรมทำบุญตักบาตรประจำสัปดาห์ (อาจทำในวันพระหรือวันที่สถานศึกษากำหนด)

๓. กิจกรรมเนื่องในโอกาสวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา มีดังนี้

กิจกรรมวันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันมาฆบูชาและวันเข้าพรรษา สถานศึกษา ผู้ปกครองและชุมชน ร่วมกิจกรรม ดังเช่น ทำบุญ ตักบาตรบริเวณสนามของสถานศึกษาฟังพระเทศน์ (โดยนักเรียนเป็นผู้ดำเนินพิธีกรรม) เวียนเทียนที่วัดหรือในสถานศึกษาหล่อเทียนพรรษา และร่วมกับ

ชุมชนในการหล่อเทียนและแห่เทียนพรรษา สถานศึกษาจัดบรรยากาศรับสำคัญทางศาสนา โดยประดับธงทิวสีเหลือง เชิญธงธรรมจักร ธงฉัพพรรณรังสี และเปิดเพลงธรรมะทางวิทยุของสถานศึกษา (เสียงตามสาย)

๔. กิจกรรมพิเศษอื่นๆ เช่น กิจกรรมไขปัญหาธรรม กิจกรรมวันสำคัญของชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ กิจกรรมการประเมินผลการทำความดี กิจกรรมการยกย่องเชิดชูเกียรติผู้ทำความดี กิจกรรมอาสาตามวิเศษ (มีผู้สังเกตพฤติกรรมของผู้ปฏิบัติธรรม) กิจกรรม ผู้ปฏิบัติธรรมบันทึกความดีของผู้ปฏิบัติธรรม กิจกรรมต้นไม้พูดได้ (เน้นคติธรรม) กิจกรรมจัดนิทรรศการผลงานทางพระพุทธศาสนา กิจกรรมการกำหนดทักษะและความรู้ทางพระพุทธศาสนา กิจกรรมสมาทานศีลในวันพระ กิจกรรมสร้างสรรค์สังคม เช่น ทำความสะอาดห้องน้ำ กิจกรรมปฏิสัมพันธ์ เช่น ครูต้อนรับทักทายนักเรียนด้วยกริยา วาจาอ่อนหวาน และสัมผัสที่ประกอบด้วยเมตตา กิจกรรมต้นไม้อธิษฐาน กิจกรรมก่อนเรียน กิจกรรมอบรมธรรมะ ๕ นาที (อาจจัดสัปดาห์ละ ๑ ครั้ง) กิจกรรมถือศีลนอนวัด ปฏิบัติธรรมช่วงเข้าพรรษา

นอกจากนี้ความสำคัญของสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตามที่ปรากฏในพระพุทธศาสนา และแนวทางในการจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด สามารถสรุปเป็นหลักการในการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพของโรงเรียนวิถิพุทธได้ดังนี้

๑. บรรยากาศสงบเงียบ เรียบง่าย
๒. ใกล้ชิดกับธรรมชาติ ร่มรื่น
๓. ใกล้ชิดกับชุมชน
๔. สะอาด มีระเบียบ
๕. ทันสมัย มีการปรับปรุงพัฒนาอยู่เสมอ
๖. เป็นแหล่งเรียนรู้ ทั้งด้านวิชาการ วิชาชีพ และคุณธรรม

โรงเรียนวิถิพุทธจึงมีลักษณะทางกายภาพที่เป็นธรรมชาติ ร่มรื่น สวยงาม เป็นระเบียบ ปลอดภัย ให้ความรู้สึกที่ผ่อนคลาย สบายกาย สบายใจ มีศูนย์รวมศรัทธาของครู นักเรียน และบุคคลในชุมชน คือ มีพระพุทธรูปที่เด่นชวนให้ระลึกถึงพระรัตนตรัย มีสวนพุทธธรรม ประกอบด้วยต้นไม้สำคัญในพระพุทธศาสนามีป้ายนิเทศ ป้ายคุณธรรม มีอาคารสถานที่สะอาดเป็นระเบียบและเพียงพอต่อการใช้สอย มีแปลงเกษตร โรงฝึกงานที่เหมาะสมต่อการฝึกฝนคุณธรรม เพื่อประกอบสัมมาอาชีพะ มีห้องจริยธรรม ห้องสมุดพระพุทธศาสนา ทุกห้องเรียนมีพระพุทธรูปเพื่อให้ให้นักเรียนได้เห็นและระลึกถึงพระรัตนตรัยอยู่เสมอ บรรยากาศในห้องเรียนมีความสงบ สะอาด ครูและนักเรียนมีความสำรวมตนอยู่เสมอ สื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนทันสมัยและครบครัน ทั้งสื่อที่เกิดจากภูมิปัญญาของครู นักเรียนและชุมชน ตลอดจนสื่อเทคโนโลยีต่างๆ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุขปลูกฝังคุณลักษณะใฝ่รู้ใฝ่เรียน และความรู้ที่เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลก สถานศึกษาต้องมีความใกล้ชิด ธรรมชาติ และภูมิปัญญาท้องถิ่น ความสะอาด มีระเบียบเรียบร้อยของโรงเรียนวิถิพุทธจะต้องเกิดจากความร่วมมือ ร่วมใจของนักเรียนทุกคน โดยครูสร้างบรรยากาศของความรักความสามัคคีและความ

รับผิดชอบ มุ่งที่จะให้นักเรียนยึดมั่นในศีลธรรม การทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม และศรัทธาในพระพุทธศาสนาบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีสันติสุข^{๑๑๙}

สรุปได้ว่า ลักษณะของการจัดการเรียนรู้เป็นวิธีการประยุกต์หรือบูรณาการหลักสูตรโดยสอดคล้องกับพุทธธรรมในวิสัยทัศน์ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง หน่วยการเรียนรู้ เนื้อหาสาระทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ บูรณาการในวิถีชีวิต และบูรณาการไตรสิกขา เข้าในชีวิตประจำวัน จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ในทุกสถานการณ์ทุกสถานที่ทั้งทางตรงและทางอ้อม จัดบรรยากาศสภาพแวดล้อมให้ร่มรื่น สวยงาม สะอาด สงบ ปลอดภัย ใกล้ชิดธรรมชาติ ต้องให้ครอบคลุมเนื้อหาสาระ ตามหลักสูตร การจัดกิจกรรมประจำวัน กิจกรรมเนื่องในโอกาสวันสำคัญ กิจกรรมพิเศษอื่นๆ หรือกิจกรรมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน พร้อมทั้งประสานความร่วมมือกับทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในโรงเรียน โดยให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมอย่างแท้จริง

๒.๓.๑๓ แนวทางการเรียนรู้โดยกระบวนการไตรสิกขา

กระบวนการพัฒนาผู้เรียนที่จะประสบผลสำเร็จและบรรลุตามวัตถุประสงค์ได้นั้นขึ้นอยู่กับ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสมและหลากหลายรูปแบบ จัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอให้เกิดขึ้นเป็นกิจวัตรประจำวันจนเป็นนิสัยหรือเป็นวิถีชีวิต เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักคิด มีการฝึกปฏิบัติเสมอๆ ทั้งด้านความประพฤติ (ศีล) จิตใจ (สมาธิ) และปัญญา เพื่อให้เกิดการพัฒนาทั้ง ๓ ด้านไปพร้อมๆ กัน ที่เรียกว่า ไตรสิกขา มีนักการศึกษาได้ให้ความหมายไว้หลายท่านดังนี้

ความหมายของไตรสิกขา คือ ข้อปฏิบัติที่เป็นหลักสำหรับฝึกอบรมกาย วาจา ใจ และปัญญาในทางธรรม หมายถึง การฝึกอบรมพระสงฆ์สาวกของพระพุทธเจ้าให้พัฒนาสูงสุด คือ เข้าถึงพระนิพาน การฝึกอบรม หรือพัฒนาตน ตามหลักไตรสิกขา ประกอบด้วย^{๑๒๐}

- ๑ .ศีลสิกขา ข้อปฏิบัติสำหรับอบรมทางด้านความประพฤติ
- ๒ .จิตตสิกขา ข้อปฏิบัติสำหรับอบรมจิตให้เกิดสมาธิ
- ๓ .ปัญญาสิกขา ข้อปฏิบัติสำหรับอบรมปัญญารู้แจ้งตามความเป็นจริง

ไตรสิกขา ได้แก่ ศีลสิกขา จิตตสิกขา ปัญญาสิกขา หรือ ศีลสิกขา จิตตสิกขา ปัญญาสิกขา ซึ่งนับว่าเป็นปฐมศึกษา มัชฌิมศึกษา อุดมศึกษาในพระพุทธศาสนาโดยลำดับ ธรรมที่พระพุทธเจ้าสอนให้ปฏิบัติทุกประการรวมลงในหลักไตรสิกขานี้ ศีลสิกขาเกี่ยวกับความประพฤติทั้งปวง จิตตสิกขาเกี่ยวกับภาวะทางจิตใจทุกอย่าง ปัญญาสิกขาเกี่ยวกับความเห็นทุกประการ คนเราทุกคนทั้งเด็กและผู้ใหญ่ต้องมีความประพฤติของตน ต้องมีจิตใจของตน ต้องมีความรู้ความเห็นของตน จึงมีหน้าที่หรือมีความสมควรจะพึงศึกษาในเรื่องเหล่านี้ ซึ่งเป็นการศึกษาเรื่องตนเองแท้ๆ และต้องศึกษาอยู่เรื่อยไป จึงจะมีความเฉลียวฉลาดต่อตนเองอยู่เสมอไม่เช่นนั้นก็จะโง่เขลาต่อตนเอง ฉะนั้น ไตรสิกขาของพระพุทธเจ้า จึงจำเป็นแก่ชีวิตเหมือนอย่างลมหายใจที่จำเป็นแก่ชีวิตร่างกาย หายดหายใจเมื่อใดก็ตาย

^{๑๑๙} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ, (กรุงเทพมหานคร : อุษาการพิมพ์, ๒๕๔๘), หน้า ๑๑.

^{๑๒๐} ก่องแก้ว เจริญอักษร, ความรู้เรื่องธรรมวิทยา, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ตำราและเอกสารทางวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๓๐.

เมื่อนั้น หยุดศึกษาเมื่อใดก็ตายจากความดีและความรู้เมื่อนั้น คนตายย่อมไม่มีความรู้สึกตัว คนที่ไม่รู้จักตนเองจึงเหมือนคนตายโดยแท้ “ไตรสิกขาของพระองค์จึงเป็นหลักที่บริสุทธิ์บริบูรณ์และรวบรัดเข้าใจง่าย มีเหตุผลปฏิบัติให้สำเร็จผลได้จริง”^{๑๒๑}

การเรียนรู้โดยกระบวนการไตรสิกขาไว้ว่า ไตรสิกขาเป็นกระบวนการพัฒนามนุษย์ทั้งกาย วาจา ความคิด จิตใจ อารมณ์ สติปัญญา ให้สามารถดำเนินชีวิตในสังคมอย่างสันติและมีอิสรภาพเน้น การปฏิบัติฝึกหัดอบรมตนตามหลักศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งเป็นองค์รวมของมรรคมืองค์แปด ได้แก่^{๑๒๒}

๑. การฝึกหัดอบรมตนให้มีศีล ด้วยสัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ และสัมมาอาชีวะ

๒. การฝึกอบรมตนให้มีสมาธิด้วยสัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ

๓. การฝึกอบรมตนให้มีปัญญา ด้วยสัมมาทิฐิ และสัมมาสังกัปปะ

ลักษณะเด่นที่ใช้เป็นทฤษฎีจัดกระบวนการเรียนรู้ คือ

๑. การฝึกหัดอบรมตนตามหลักไตรสิกขามีลักษณะบูรณาการและเป็นปัจจัยการที่ว่ามีลักษณะบูรณาการนั้นเพราะทุกองค์ประกอบมีความผสมกลมกลืนกันได้อย่างได้สัดส่วนสมดุล สอดคล้องรองรับกันทั้งในด้านที่ต้องละเว้น และในด้านที่ต้องปฏิบัติยากที่จะแยกออกเดี่ยวๆ และยากที่จะตัดองค์ประกอบใดทิ้งไป ส่วนที่ว่าเป็นปัจจัยการนั้น เพราะศีล สมาธิ ปัญญา เป็นองค์ประกอบที่ต่อเนื่องอิงอาศัยกันตลอด

๒. การฝึกหัดอบรมตนตามหลักไตรสิกขา มีขั้นตอนสืบเนื่องจากรูปธรรมไปสู่นามธรรม เริ่มจากการปฏิบัติง่ายไปสู่การปฏิบัติยากขึ้นตามลำดับ

๓. การฝึกหัดอบรมตนตามหลักไตรสิกขา จะบรรลุผลได้ด้วยการกระทำการปฏิบัติจริง การคิด การควบคุมพฤติกรรมของตน ศีล สมาธิ ปัญญา ยังไม่เกิดขึ้นได้เพียงการอ่านและการฟัง เท่านั้นแต่เน้นการภาวนาคือปฏิบัติจนสามารถเห็นผลได้ด้วยตนเอง

๔. หลักไตรสิกขาเป็นระบบการฝึกหัดอบรมให้บุคคลละเว้นสิ่งที่ควรละเว้นและเพิ่มพูน การปฏิบัติในสิ่งที่ควรปฏิบัติ ผู้เรียนจึงต้องมีกัลยาณมิตรที่คอยชี้แนะแนวทางให้รู้จักคิดใช้ปัญญา ฝึกฝนไปทีละน้อยจนสามารถรู้จักผิดชอบชั่วดีหลักไตรสิกขาในแง่ของการพัฒนามนุษย์ที่ระบุไว้ใน หนังสือพุทธธรรม ถ้าพูดตามภาษาของนักวิชาการสมัยใหม่ หรือตามหลักวิชาการศึกษาสาย ตะวันออก อธิศีลสิกขา อธิจิตตสิกขา และอธิปัญญาสิกขา ก็ครอบคลุมถึงการทำให้เกิดพัฒนาการทาง สังคม พัฒนาการทางอารมณ์ และพัฒนาการทางปัญญา โดยลำดับเป็นแต่จะแตกต่างกันโดยขอบเขต ของความหมายและสิกขา ๓ มีจุดหมายที่ชัดเจนจำเพาะตามแนวของพุทธธรรม อย่างไรก็ตามอย่างน้อยในขั้นเบื้องต้นจะเห็นได้ชัดว่าความหมายไปกันได้ดี คือพูดได้ตรงกันในขั้นพื้นฐานว่าจะต้องฝึกฝน อบรมบุคคลให้มีวินัย (รวมถึงความรับผิดชอบและความสัมพันธ์ที่ดีทางสังคม) ให้งอกงามทางอารมณ์

^{๑๒๑} สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก, **คุณลักษณะพิเศษแห่ง พระพุทธศาสนา**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๑), หน้า ๔๘ - ๔๙.

^{๑๒๒} สุมน อมรวิวัฒน์, **หลักบูรณาการทางการศึกษาตามนัยแห่งพุทธธรรม**, (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๔), หน้า ๑๑๘ - ๑๒๐.

(ทางพระจะให้จิตใจเข้าแข็ง ประณีต มีคุณภาพ และสมรรถภาพที่ดี) และให้งอแงทางพุทธิปัญญา (เริ่มด้วยความคิดเหตุผล) ศึกษา ๓ นี้เนื่องกันและช่วยเสริมกัน^{๑๒๓}

โดยการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีแบบไตรสิกขา เป็นการจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขา เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติกับสิ่งที่เรียนจริงๆ แล้วพิจารณาให้เห็นประโยชน์ คุณ โทษ ตามความเป็นจริงด้วยตนเอง แล้วนำความรู้้นั้นมาเป็นหลักในการปฏิบัติตามอย่างจริงจัง การจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขาจะเน้นการฝึกปฏิบัติจริง โดยเน้นให้ผู้เรียนต้องปฏิบัติโดยสํารวม กาย วาจาและฝึกจิตใจให้ตั้งมั่นจนมีระเบียบทางความคิด ความสามารถคิดเป็นเหตุเป็นผลได้โดยตลอด มีขั้นตอนดังต่อไปนี้^{๑๒๔}

๑. ขั้นศีลให้ผู้เรียนเลือกการกระทำถูกหรือผิด ในการตอบสนองสถานการณ์ที่ผู้สอนกำหนดให้ ในขั้นตอนนี้จะเกี่ยวข้องกับหลักปฏิบัติที่เรียกว่า ศีลสิกขา เป็นการควบคุมตนเองให้อยู่ในความถูกต้องทางกาย วาจา

๒. ขั้นกำหนดสมาธิ เป็นการฝึกขั้นต้นในการควบคุมสติให้ระลึกรู้อยู่กับลมหายใจเพื่อความระลึกรู้ แน่วแน่ที่จุดเดียว ซึ่งเกี่ยวข้องกับหลักปฏิบัติที่เรียกว่า จิตสิกขา คือ การปฏิบัติเพื่อดำรงสภาพจิตให้ปกติมั่นคงต่อความตึงเครียด โดยทั่วไปบุคคลมี จิตสมาธิ อยู่แล้วโดยธรรมชาติและบุคคลควรฝึกให้เป็นสมาธิด้วย

๓. ขั้นพิจารณาด้วยปัญญา เป็นขั้นสุดท้ายหลังจากผ่านการฝึกสมาธิระยะหนึ่งจนสามารถระลึกรู้แน่วแน่ที่จุดเดียวจึงทำให้พิจารณาว่าสถานการณ์ที่เลือกกระทำครั้งแรกลักษณะเหมาะสมหรือไม่อะไรผิดอะไรถูก จนสามารถปฏิบัติได้ถูกต้องเหมาะสมอย่างสมเหตุสมผลสรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้โดยกระบวนการไตรสิกขา เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง จากง่ายไปหายาก จากรูปธรรมไปสู่นามธรรม เป็นลักษณะของการบูรณาการ เอาศีล สมาธิ ปัญญา เป็นองค์สามที่แต่ละข้อต่างก็ทำงานร่วมกัน ผู้เรียนจึงต้องมีกัลยาณมิตรที่คอยแนะนำแนวทางให้รู้จักคิด ใช้ปัญญาในการคิดวิเคราะห์ ฝึกฝนให้ไปสู่การรู้จักผิดชอบชั่วดี และพัฒนาไปสู่ความรู้ขั้นสูง การศึกษาศีลซึ่งเป็นการปรับปรุงหรือพิจารณาพฤติกรรมทางกาย วาจา ของตนเอง สมาธิเป็นการศึกษาสภาพจิตใจที่กำลังทำอยู่และกำลังจะทำการบังคับจิตใจของตนเองให้อยู่ในสภาพที่ท่าประโยชน์เกี่ยวกับสังคมและส่วนรวม ปัญญาเป็นการศึกษาด้านความรู้ความเข้าใจหรือความคิดเห็นต่างๆ ทั้งหมดนี้จะเน้นที่การพัฒนาตนเองเพื่อให้เกิดความเจริญงอกงามทางด้าน ศีล สมาธิ และปัญญา

^{๑๒๓} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **โรงเรียนวิถีพุทธ ปฏิรูปการศึกษาอย่างบูรณาการ**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, ๒๕๕๓), หน้า ๓๕๑.

^{๑๒๔} สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, **ชุดฝึกอบรมผู้บริหารสถานศึกษาระดับสูง ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการบริหาร เล่ม ๕**, (กรุงเทพมหานคร : คัมปาย อิมเมจจิง, ๒๕๕๑), หน้า ๔๘ - ๖๔.

ตารางที่ ๒.๑๗ สรุปแนวทางการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวทางการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา
ก่องแก้ว เจริญอักษร (๒๕๔๑, หน้า ๓๐)	๑. ศีลสิกขา ข้อปฏิบัติสำหรับอบรมทางด้านความประพฤติ ๒. จิตตสิกขา ข้อปฏิบัติสำหรับอบรมจิตให้เกิดสมาธิ ๓. ปัญญาสิกขา ข้อปฏิบัติสำหรับอบรมปัญญารู้แจ้งตามความเป็นจริง
สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก (๒๕๔๑, หน้า ๔๘ - ๔๙)	๑. ศีลสิกขาเกี่ยวกับความประพฤติทั้งปวง ๒. จิตตสิกขาเกี่ยวกับภาวะทางจิตใจทุกอย่าง ๓. ปัญญาสิกขาเกี่ยวกับความเห็นทุกประการ
สุมน อมรวิวัฒน์ (๒๕๔๔, หน้า ๑๑๘ - ๑๒๐)	หลักศีล สมาธิ ปัญญา เป็นองค์รวมของมรรคมรรคมีองค์แปดได้แก่ ๑. การฝึกหัดอบรมตนให้มีศีล ด้วยสัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ และสัมมาอาชีวะ ๒. การฝึกอบรมตนให้มีสมาธิด้วยสัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ ๓. การฝึกอบรมตนให้มีปัญญา ด้วยสัมมาทิฐิ และสัมมาสังกัปปะ
พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) (๒๕๔๗, หน้า ๓๕๑)	๑. การฝึกฝนอบรมบุคคลให้มีวินัย ๒. ความงอกงามทางอารมณ์ ๓. ความงอกงามทางพุทธิปัญญา
สำนักงานคณะกรรมการการ ประถมศึกษาแห่งชาติ (๒๕๔๑, หน้า ๔๘ - ๖๔)	๑. ขั้นศีล การควบคุมตนเองให้อยู่ในความถูกต้องทางกาย วาจา ๒. ขั้นกำหนดสมาธิ การปฏิบัติเพื่อดำรงสภาพจิตให้ปกติ มั่นคงต่อความตึงเครียด ๓. ขั้นพิจารณาด้วยปัญญา สามารถปฏิบัติได้ถูกต้องเหมาะสมอย่างสมเหตุสมผล

๒.๓.๑๔ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สอดคล้องกับวิถีพุทธ

หลักธรรมเป็นคำที่มีความหมายเดียวกับคำว่า ธรรมะ และพุทธธรรมในทางพระพุทธศาสนา ได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

ความหมายของธรรมะ ซึ่งแบ่งไว้เป็นข้อๆ ดังนี้^{๑๒๕}

- ๑ .ธรรมะ คือ สิ่งที่ทุกคนควรรู้
- ๒ .ธรรมะ คือ สิ่งที่พระพุทธเจ้าท่านได้ตรัสรู้
- ๓ .ธรรมะ คือ สิ่งที่พระพุทธเจ้าท่านได้รู้อย่างสัพพัญญู
- ๔ .ธรรมะ คือ สิ่งที่พระพุทธเจ้าท่านทรงประกาศ
- ๕ .ธรรมะ คือ สิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงมอบหมายเป็นมรดกให้แก่เรา

จากความหมายของหลักธรรมข้างต้น สรุปได้ว่า หลักธรรม คือ คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งเป็นสัจธรรมที่พระพุทธองค์ทรงค้นพบ เป็นสิ่งที่มีคุณค่าและเป็นหน้าที่พึงปฏิบัติเพื่อขจัดความชั่ว สร้างความดีให้เกิดขึ้นกับผู้นำไปปฏิบัติ เพื่อประโยชน์สุขและหลุดพ้นจากความทุกข์ได้อย่างแท้จริง

การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

คำว่า ประยุกต์ ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ๒๕๕๔ ได้ให้ความหมายไว้ว่า การนำความรู้ในวิทยาการต่างๆ มาปรับใช้ให้เป็นประโยชน์ เช่น วิทยาศาสตร์ประยุกต์ จิตวิทยาประยุกต์^{๑๒๖} ดังนั้น การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ที่สัมพันธ์กับชีวิตประจำวัน จึงหมายถึง การนำหลักธรรมซึ่งเป็นคำสอนของพระพุทธเจ้ามาเป็นแนวทางในการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ในสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในการดำรงชีวิตของแต่ละบุคคลในแต่ละวัน ซึ่งได้กล่าวถึง แนวทางในการนำธรรมะมาประยุกต์ใช้สภาพชีวิตที่บ้านและโรงเรียน ดังนี้

๑. การประยุกต์ธรรมะของพระพุทธเจ้าเข้ากับสภาพชีวิตในปัจจุบัน ในเบื้องต้นจะต้องศึกษาหลักธรรมให้เข้าใจ ประการต่อมาก่อนที่จะตัดสินใจเลือกหลักธรรมข้อใดมาใช้จะต้องวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหาก่อน แล้วจึงเลือกข้อธรรมะที่เกี่ยวข้องมาประยุกต์ใช้แก้ปัญหาซึ่งจะทำให้การแก้ปัญหาได้ตรงประเด็นและประสบผลสำเร็จ

๒. การประยุกต์ธรรมะของพระพุทธศาสนาเข้ากับระบบการศึกษาในปัจจุบัน โดยดำเนินการดังนี้

๒.๑ จะต้องให้ความสำคัญกับสาระการเรียนรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาหรือศีลธรรมมากขึ้น

๒.๒ ครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนาจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาวิชาอย่างแท้จริง

๒.๓ ครูสอนวิชาพระพุทธศาสนาหรือครูทุกคนในสถานศึกษาจะต้องประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านศีลธรรม

^{๑๒๕} พุทธศาสนิกชน, ธรรมคือสิ่งทำโลกให้งดงาม, (กรุงเทพมหานคร : ไพลินบุ๊กเน็ต, ๒๕๔๙), หน้า ๕๗.

^{๑๒๖} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔, (กรุงเทพมหานคร : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๖), หน้า ๗๑๑.

๒.๔ มีการสอดแทรกหลักธรรมในทุกสาระการเรียนรู้และทุกสถานการณ์ในสถานศึกษา

๒.๕ มีการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนด้านต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง

ดังนั้น การที่บุคคลจะนำหลักธรรมพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และในระบบการศึกษาในปัจจุบันได้นั้น อันดับแรกจะต้องมีความเข้าใจหลักธรรมอย่างแท้จริง ชาบซึ้ง และสามารถนำหลักธรรมไปใช้ปฏิบัติให้เหมาะสมกับสถานการณ์ และสิ่งแวดล้อมได้ ทั้งนี้เพราะการรู้จักใช้ธรรมะกับการดำเนินชีวิตประจำวัน จะช่วยให้ดำรงชีวิตได้อย่างปรกติสุข ไม่ทำให้ตนเองและผู้อื่นเดือดร้อน

หลักธรรมที่สอดคล้องกับวิถีพุทธ

องค์สัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสรู้มากกว่าสองพันห้าร้อยปีมาแล้ว มีหลักธรรมคำสอนแปดหมื่นสี่พันธรรมชั้น และหลักธรรมคำสอนที่ควรนำมาประพฤติปฏิบัติสำหรับพุทธศาสนิกชนในชีวิตประจำวัน ดังนี้

ธรรมมีอุปการะมาก

พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมไว้ ๒ ข้อ ว่าเป็นธรรมที่มีอุปการะมาก เพราะธรรมเหล่านี้เมื่อบุคคลพัฒนาขึ้นแล้ว จะอยู่ภายในใจของบุคคล คัมภีร์ของใจรักษาใจเอาไว้ เราจะอยู่ที่ไหน จะทำอะไร จะไปที่ใดก็ตาม ธรรมะเหล่านั้นก็จะติดตามบุคคลไปเหมือนเงาที่ติดตามบุคคลไป ธรรมมีอุปการะมาก คือ^{๑๒๗}

๑. สติ คือความระลึกได้ เป็นความระลึกได้ในทุกเรื่องทั้งความผิด ความชั่วดี สติเป็นเครื่องช่วยให้เกิดความระมัดระวังป้องกันอันตรายที่จะมาถึง ป้องกันภัยมิให้เกิดขึ้น สติเป็นเครื่องยับยั้งเตือนตนมิให้ตกไปในทางเสื่อม

๒. สัมปชัญญะ คือความรู้ตัว รู้ตัวอยู่เสมอว่าตนกำลังทำอะไรอยู่ และควรกระทำต่อไปหรือไม่ เป็นธรรมที่ช่วยอำนวยความสะดวก ทำให้เกิดคุณงามความดีและช่วยรักษาคุณงามความดีเอาไว้ให้มั่นคง

สติสัมปชัญญะ ได้ชื่อว่าเป็นธรรมที่มีอุปการะมาก (พระราชธรรมนิเทศ, ๒๕๓๖ : ๑๔๒) เพราะนำมาซึ่งความเกื้อกูลในการงานทั้งหลาย ในกิจทั้งปวง คือชีวิต ทั้งชีวิตของบุคคลจะต้องมีสติสัมปชัญญะเป็นหลักในการดำรงชีวิต แม้จะมีเพียง ๒ ข้อ แต่พระผู้มีพระภาคเจ้าก็ทรงแสดงว่าเป็นธรรมที่มีอุปการะมากที่สุด

โอวาท ๓

โอวาท ๓ หมายถึง คำแนะนำ คำตักเตือน คำกล่าวสอน โอวาทของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ถือว่าเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนาสรุปได้ ๓ ประการ คือ^{๑๒๘}

๑. ไม่ทำความชั่ว เช่น ไม่ลักขโมย ไม่ทะเลาะวิวาทกัน คนไม่ทำความชั่วจิตใจก็แจ่มใส สุขกายสุขใจก็เกิดมี

๒. ทำความดี เช่น มีความเมตตาต่อผู้อื่น พุดจาไพเราะอ่อนหวานผู้ที่ทำดีย่อมได้รับผลตอบแทนดี

๓. ทำจิตใจให้ผ่องใส กำจัดสิ่งที่ทำให้จิตใจเศร้าหมองออกไป เช่น ความโลภ ความโกรธ ผู้ที่มีจิตใจผ่องใสย่อมพบกับความสุขความเจริญ

ไตรสิกขา

ไตรสิกขา แปลว่า สิกขา ๓ หมายถึง ข้อสำหรับศึกษา การศึกษาข้อปฏิบัติที่พึงศึกษา การฝึกฝนอบรมตนในเรื่องที่พึงศึกษา ๓ อย่าง คือ^{๑๒๙}

๑. อริสัสสิกขา คือศึกษาเรื่องศีล อบรมปฏิบัติให้ถูกต้องดีงาม ให้ถูกต้องตามหลักจุลศีล มัชฌิมศีล และมहाศีล ตลอดถึงปฏิบัติอยู่ในหลักอินทริยสังวร สติสัมปชัญญะ และสันโดษ

๒. อริจิตตสิกขา คือศึกษาเรื่องจิต อบรมจิตให้สงบมั่นคงเป็นสมาธิ ได้แก่การบำเพ็ญสมถกรรมฐานของผู้สมบุรณ์ด้วยอริยสัจจันต์จนได้บรรลุมรรค ๔

๓. อริปัญญาสิกขา คือศึกษาเรื่องปัญญาอบรมตนให้เกิดปัญญาแจ่มแจ้ง ได้แก่การบำเพ็ญวิปัสสนากรรมฐานของผู้ได้ฌานแล้วจนได้บรรลุวิชชา ๘ คือเป็นพระอรหันต์

ภาวนา ๔ (การเจริญ, การทำให้เป็นให้มีขึ้น, การฝึกอบรม, การพัฒนา : cultivation; training; development) ประกอบด้วย^{๑๓๐}

๑) กายภาวนา การเจริญกาย, พัฒนากาย, การฝึกอบรมกาย ให้รู้จักติดต่อกันเกี่ยวข้องกับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางอินทริยทั้งห้าด้วยดี และปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณ มิให้เกิดโทษ ให้กุศลธรรมงอกงาม ให้กุศลธรรมเสื่อมสูญ, การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ : physical development

๒) สัสภาวนา การเจริญศีล, พัฒนาความประพฤติ, การฝึกอบรมศีล ให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหาย อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี เกื้อกูลแก่กัน : moral development

๓) จิตภาวนา การเจริญจิต, พัฒนาจิต, การฝึกอบรมจิตใจ ให้เข้มแข็งมั่นคงเจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น มีเมตตากรุณา ขยันหมั่นเพียร อุตทนมัสสมาธิ และสดชื่นเบิกบาน เป็นสุขผ่องใส เป็นต้น : cultivation of the heart; emotional development

^{๑๒๘}ที.ม. (ไทย) ๑๐/๕๔/๕๗.

^{๑๒๙}ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๒๘/๒๓๑.

^{๑๓๐}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๓, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส. อาร์. พรินเตอร์ แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๘), หน้า ๗๐.

๔) ปัญญาภาวนา การเจริญปัญญา, พัฒนาปัญญา, การฝึกอบรมปัญญา ให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นโลกและชีวิตตามสภาวะ สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระ ทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสและปลดพ้นจากความทุกข์ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา

วุฒิธรรม

วุฒิธรรม หรือเรียกว่า ปัญญาวุฒิธรรม แปลว่า ธรรมเป็นไปเพื่อความเจริญแห่งปัญญา ท่านสอนไว้มี ๔ ประการ คือ^{๑๓๑}

๑) สัมปรีตสังเสว แปลว่า คบหาสัตบุรุษ คบหาคนดี มีคุณธรรม มีความรู้ความเข้าใจในธรรม ซึ่งเป็นหลักความจริงความดีงาม

๒) สัทธัมมัสสวนะ ฟังธรรม ฟังคำสั่งสอนที่แสดงความจริงความดีงามนั้น

๓) โยนิโสมนสิการะ ทำในใจโดยแยบคาย รู้จักพิจารณาสิ่งที่ได้เล่าได้เรียน สามารถจับสำเนียงเอามาด้วยดี เป็นตัวแกนของการสร้างปัญญา

๔) ธัมมานุธัมมปฏิบัติ รู้จักปฏิบัติธรรมให้ถูกหลัก ที่ท่านเรียกว่าปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม หมายความว่า ปฏิบัติธรรมให้ถูกหลัก ธรรมข้อนี้เป็นไปเพื่อจุดมุ่งหมายอะไร และไปสัมพันธ์กับธรรมข้อไหน ปฏิบัติด้วยความตระหนักชัด และปฏิบัติให้ถูกต้องตามแนวตามความมุ่งหมายนั้น

อิทธิบาท ๔

อิทธิบาท เป็นคุณธรรมที่จะนำผู้ประพฤติปฏิบัติให้ประสบผลสำเร็จ ในสิ่งที่ตนปรารถนา ผู้หวังความสำเร็จในสิ่งใด ต้องทำตนให้สมบูรณ์ ด้วยสิ่งที่เรียกว่า อิทธิบาท ซึ่งจำแนกไว้เป็น ๔ อย่าง คือ^{๑๓๒}

๑. ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น ใครจะทำอะไรก็ตามจะต้องมีความพอใจเป็นฐานที่จะดำเนินชีวิตไปบนเส้นทางที่ตนพอใจ

๒. วิริยะ ความพากเพียรพยายามหมั่นประกอบกระทำในสิ่งนั้น ๆ ไม่ครั่นคร้ามขามเกรงต่ออุปสรรคต่างๆ มองเห็นโทษของความเกียตคร้าน มองเห็นอานิสงค์ของความเพียร มีความบากบั่น มีความขยัน ไม่ละทิ้งการทำงานระหว่างการทำงานที่กำลังกระทำอยู่

๓. จิตตะ ความเอาใจใส่ ฝักใฝ่ในกิจการงานสิ่งนั้น อันเป็นลักษณะของการปฏิบัติภารกิจตามหน้าที่ของตนด้วยความแน่วแน่มั่นคง มุ่งมั่น ไม่หวั่นไหวจนกว่าจะประสบความสำเร็จในสิ่งที่ตนประสงค์

๔. วิมังสา ความหมั่นสอดส่องในเหตุผลของสิ่งนั้น วิมังสาเป็นอาการของปัญญาใคร่ครวญ พินิจพิจารณาก่อนจะทำ ก่อนจะพูด วิมังสาต้องใช้ทุกขั้นตอน ทุกขณะของการปฏิบัติภารกิจ

^{๑๓๑} องค์กร. (ไทย) ๒๑/๒๔๘/๓๖๗.

^{๑๓๒} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๓๑/๒๓๓.

สังคหวัตถุ ๔

สังคหวัตถุ ๔ คือ ธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจบุคคล มี ๔ ประการ คือ^{๑๓๓}

๑. ทาน คือการให้เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปัน ช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของตลอดถึงการให้ความรู้ และคำแนะนำสั่งสอน

๒. ปิยวาจา คือ วาจาอันเป็นที่รัก คือการกล่าวคำสุภาพ ไพเราะอ่อนหวาน สมานสามัคคี ให้เกิดความรักใคร่นับถือกัน

๓. อตถจริยา คือ การประพฤติประโยชน์ชวนช่วยช่วยเหลือกิจการ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์

๔. สมานัตตตา คือ การทำตนเสมอต้นเสมอปลาย วางตนเหมาะสมแก่ฐานะ
หลักสังคหวัตถุ ๔ ประการนี้ เป็นฐานสำคัญของการอยู่ร่วมกันด้วยความรัก ความเมตตาหวังดีต่อท่าน ทาน ปิยวาจา อตถจริยา สมานัตตตา เป็นการพิสูจน์ทดสอบความมีเมตตา ความรักกันและกันเป็นสำคัญ

ฆราวาสธรรม

ฆราวาสธรรม หมายถึง ธรรมสำหรับผู้ครองเรือน หรือการอยู่ร่วมกัน การครองเรือนที่จะกลายเป็นการครองสุข จำเป็นต้องมีธรรมเป็นหลักในการครองเรือน ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ ๔ ประการ คือ^{๑๓๔}

๑. สัจจะ หมายถึง ความซื่อตรง จริ่งใจ พูดจริง ทำจริง ผู้ที่มีสัจจะนั้นจะเป็นหลักแห่งเกียรติคุณ มีคนเชื่อถือ และเป็นที่ไว้วางใจของทุกคน

๒. ทมะ หมายถึง การฝึกฝนตนเอง ควบคุมจิตใจด้วยการใช้ปัญญา จะทำให้ชีวิตก้าวหน้า ประสบความสำเร็จ ทำอะไรเกิดความผิดพลาดน้อยมาก

๓. ขันติ หมายถึง ความอดทน อดกลั้น มีหลายประการ เช่นความอดทนต่อความยากลำบาก ความอดทนต่อความเจ็บปวด ความอดทนต่อความโกรธ ความผูกพยาบาท ความอดทนต่อกิเลส เป็นต้น ผู้ที่มีขันตินั้นจะเป็นเครื่องประกันฐานะทางสังคมได้ดี และจะเป็นผู้ที่มีความอดทน ไม่เกิดความท้อแท้โดยง่าย

๔. จาคะ หมายถึง ความเสียสละ ความแบ่งปัน การมีน้ำใจ เสียสละประโยชน์ส่วนตัวเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวม ผู้ที่มีจาคะนั้นเป็นเครื่องเสริมสร้างไมตรีให้เกิดความสัมพันธ์อันดีในสังคม

อบายมุข ๔

อบายมุข ๔ คือ หนทางนำไปสู่ความเสื่อมเสีย ๔ ประการ คือ^{๑๓๕}

๑. การเป็นนักเลงผู้หญิง การเป็นนักเลงผู้หญิงมีผลเสียหลายประการ เช่น ได้ชื่อว่าเป็นคนเจ้าชู้ ทำให้เสียทรัพย์เพราะต้องใช้ทรัพย์สินเงินทองไปบำเรอหญิงอื่นที่ไม่ใช่ภรรยาตน ทำให้เกิดโรคจากการสำส่อนทางเพศ ทำให้ครอบครัวแตกแยก เป็นต้น

^{๑๓๓}ที่.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๔๐/๑๖๗, ๒๖๗/๒๔๔.

^{๑๓๔}ส.ส. (ไทย) ๑๕/๘๔๕/๓๑๖.

^{๑๓๕}อง.อฎฐก. (ไทย) ๒๓/๑๔๔/๒๙๒, ที่.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๗๘ - ๑๘๔/๑๙๖ - ๑๙๘.

๒. ความเป็นนักเลงสุรา พระพุทธเจ้าทรงจำแนกโทษไว้ ๖ สถาน คือ

- ๑) เสียทรัพย์
- ๒) ก่อการทะเลาะวิวาท
- ๓) เกิดโรค
- ๔) ถูกตีเตียน
- ๕) ไม่รู้จักอาย
- ๖) บั่นทอนสติปัญญา นอกจากนั้นยังได้ชื่อว่าเป็นคนขี้เมา เกิดความประมาท ขาด

สติยังคิดได้

๓. ความเป็นนักเลงการพนัน พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงจำแนกโทษของการเป็นนักเลงการพนันไว้ ๖ สถาน คือ

- ๑) เมื่อชนะยอมก่อเวร
- ๒) เมื่อแพ้ย่อมเสียตายทรัพย์
- ๓) ทำให้สูญเสียทรัพย์
- ๔) ไม่มีใครเชื่อถือยกคำ
- ๕) เป็นที่หมิ่นประมาทของคนอื่น และ
- ๖) ไม่มีใครประสงค์จะแต่งงานด้วย

๔. คบคนชั่วเป็นมิตร การคบคนชั่วเป็นมิตรพระพุทธเจ้าทรงจำแนกโทษไว้ ๖ สถาน คือ

- ๑) นำให้เป็นนักเลงการพนัน
- ๒) นำให้เป็นนักเลงเจ้าชู้
- ๓) นำให้เป็นนักเลงสุรา
- ๔) นำให้เป็นคนหลอกลวงคนอื่นด้วยของปลอม
- ๕) นำให้เป็นคนโกงเขาซึ่งหน้า
- ๖) นำให้เป็นนักเลงหัวไม้

พรหมวิหาร ๔

วิหาร แปลว่า ที่อยู่ พรหม แปลว่า ประเสริฐ คำว่า พรหมวิหาร หมายความว่า เอาใจจับอยู่ในอารมณ์แห่งความประเสริฐ หรือเอาใจไปขังไว้ในความดีที่สุด ซึ่งมีคุณธรรม ๔ ประการ คือ^{๑๓๖}

๑. เมตตา แปลว่า ความรัก หมายถึง รักที่มุ่งปรารถนาดี โดยไม่หวังผลตอบแทนใดๆ จึงจะตรงกับคำว่า เมตตา ในที่นี้ถ้าหวังผลตอบแทนจะเป็นเมตตาที่เจือด้วยกิเลส ไม่ตรงต่อเมตตาในพรหมวิหารนี้

๒. กรุณา แปลว่า ความสงสาร หมายถึง ความปราณี ปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ ความสงสารปราณีนี้นี้ ก็ไม่หวังผลตอบแทนเช่นเดียวกัน สงเคราะห์สรรพสัตว์ที่มีความทุกข์ให้หมดทุกข์ตามกำลังกาย กำลังปัญญา และกำลังทรัพย์

^{๑๓๖} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๒๘/๒๓๒.

๓. มุทิตา แปลว่า มีจิตใจอ่อนโยน หมายถึง จิตใจที่ไม่มีความอิจฉาริษยาเจือปน มีอารมณ์สดชื่น แจ่มใสตลอดเวลา คิดอยู่เสมอว่าถ้าคนทั้งโลกมีความโชคดีด้วยทรัพย์ มีปัญญาเฉลียวฉลาดเหมือนกันทุกคนแล้ว โลกนี้จะเต็มไปด้วยความสุข สงบ ปราศจากอันตรายทั้งปวง

๔. อุเบกขา แปลว่า ความวางเฉย คือมีการวางเฉยต่ออารมณ์ที่มากระทบความวางเฉยในพรหมวิหารนี้ หมายถึง เฉยโดยธรรม คือความยุติธรรม ไม่ลำเอียงต่อผู้ใดผู้หนึ่ง

ธรรม ๔ ข้อนี้ ควรอบรมให้มีในจิตใจด้วยวิธีคิดแผ่ใจ ประกอบด้วย เมตตา เป็นต้น ออกไปในบุคคลและในสัตว์ทั้งหลายโดยเจาะจง และโดยไม่เจาะจง คือ ทั่วไป เมื่อหัดคิดอยู่บ่อย ๆ จิตใจก็จะอยู่กับธรรมเหล่านี้บ่อยเข้าแทนความเกลียด โกรธ เป็นต้น ที่ตรึงกันข้ามจนอึดอัดขึ้นก็จะมีความสุขมาก^{๑๓๗}

เบญจศีล - เบญจธรรม

เบญจศีล - เบญจธรรม เป็นหลักธรรมพื้นฐานสำหรับบุคคลทั่วไปได้ใช้ยึดมั่นเพื่อในการทำ ความดี ละเว้นความชั่ว และทำจิตใจให้บริสุทธิ์ได้

เบญจศีลหรือศีล ๕ คือ หลักธรรมที่ควรงดเว้น ๕ ประการ เป็นหลักปฏิบัติซึ่งถือว่ามี ความสำคัญสูงสุด เพื่อการอยู่ร่วมกันโดยปกติสุขของสังคม คือ^{๑๓๘}

๑. เว้นจากการฆ่า การสังหาร ไม่ประทุษร้ายชีวิตและร่างกายผู้อื่น
๒. เว้นจากการลักขโมย เบียดเบียน แย่งชิง ไม่ประทุษร้ายต่อทรัพย์สินของผู้อื่น
๓. เว้นจากการประพฤติดูหมิ่นในกาม ไม่ประพฤติดูหมิ่นทางเพศ ไม่ประทุษร้ายต่อของรักของ ห่วงผู้อื่น
๔. เว้นจากการพูดเท็จ โกหกหลอกลวง ไม่ประทุษร้ายเขา หรือประโยชน์สุขของเขาด้วย วาจา
๕. เว้นจากการดื่มของมึนเมาสิ่งเสพติด อันเป็นเหตุให้เกิดความประมาท

เบญจธรรม ๕ ประการ

เป็นหลักธรรมที่คนทั่วไปควรปฏิบัติควบคู่กับการปฏิบัติตามศีล ๕ มี ๕ ประการดังนี้

๑. ความเมตตากรุณาต่อสัตว์และเพื่อนมนุษย์จะทำให้การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข
๒. การเลี้ยงชีพโดยชอบ โดยการประกอบสัมมาอาชีพที่สุจริต ไม่ผิดกฎหมายและศีลธรรม
๓. ความสำรวมในกาม
๔. พูดแต่ความสัตย์จริง
๕. ไม่ต้องอยู่ในความประมาท มีความรู้สึกตัวอยู่เสมอ

^{๑๓๗} กรมการศาสนา, พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนอะไร, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์ การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๐), หน้า ๑๒.

^{๑๓๘} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๘๖/๒๕๗.

ทิศ ๖

ทิศทั้ง ๖ ประกอบด้วย^{๑๓๘}

๑. ปุรัตถิมทิศ คือ ทิศเบื้องหน้า ได้แก่ บิดา มารดา
๒. ทักขินทิศ คือ ทิศเบื้องขวา ได้แก่ ครู อาจารย์
๓. ปัจฉิมทิศ คือ ทิศเบื้องหลัง ได้แก่ บุตร ภรรยา
๔. อุตตรทิศ คือ ทิศเบื้องซ้าย ได้แก่ มิตรสหาย
๕. เหนือทิศ คือ ทิศเบื้องต่ำ ได้แก่ บ่าว
๖. อุปริมทิศ คือ ทิศเบื้องบน ได้แก่ สมณพราหมณ์

๑. ปุรัตถิมทิศ คือ ทิศเบื้องหน้า ได้แก่ บิดา มารดา บุตร พึ่งบำรุงด้วย สถาน ๕ คือ

- ๑.๑ ท่านเลี้ยงมาแล้วเลี้ยงท่านตอบ
- ๑.๒ ช่วยทำกิจการงานของท่าน
- ๑.๓ ดำรงวงศ์สกุล
- ๑.๔ ประพฤติตนให้เป็นคนควรรับทรัพย์มรดก
- ๑.๕ เมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว ทำบุญอุทิศให้ท่าน

ส่วนบิดา มารดาเมื่อได้รับบำรุงแล้ว ย่อมอนุเคราะห์บุตรด้วย สถาน ๕ คือ

๑. ห้ามไม่ให้บุตรทำความชั่ว
๒. ให้บุตรตั้งอยู่ในความดี
๓. ให้ศึกษาศิลปวิทยา
๔. หาภรรยาที่สมควรให้
๕. มอบทรัพย์ให้ในเวลาอันเหมาะสม

๒. ทักขินทิศ คือ ทิศเบื้องขวา ได้แก่ ครู อาจารย์ พึ่งบำรุงด้วย สถาน ๕ คือ

- ๒.๑ ลูกต้อนรับแสดงความเคารพ
- ๒.๒ ด้วยเข้าไปยืนคอยรับใช้
- ๒.๓ ด้วยการเชื่อฟัง
- ๒.๔ ด้วยอุปัฏฐาก
- ๒.๕ ด้วยเรียนศิลปวิทยาโดยเคารพ

ส่วนครู อาจารย์ ได้รับบำรุงแล้วย่อมอนุเคราะห์ศิษย์ด้วย สถาน ๕ คือ

๑. แนะนำฝึกอบรมให้เป็นคนดี
๒. ให้เรียนดี สอนให้เข้าใจแจ่มแจ้ง
๓. บอกศิลปวิทยาให้สิ้นเชิง
๔. ยกย่องให้ปรากฏในเพื่อนฝูง
๕. ให้ความป้องกันในทิศทั้งหลาย (คือจะไปทิศไหนก็ไม่อดอยาก)

^{๑๓๘}ที.ปา. (ไทย)๑๑/๑๘๘ - ๒๐๔/๒๐๒ - ๒๐๖.

๓. ปัจฉิมทิศ คือ ทิศเบื้องหลัง ได้แก่ ภรรยา สามีพึงบำรุงภรรยาด้วย สถาน ๕ คือ

- ๓.๑ ด้วยยกย่องนับถือว่าเป็นภรรยา
- ๓.๒ ด้วยไม่ดูหมิ่นเหยียดหยาม
- ๓.๓ ด้วยไม่ประพฤตินอกใจ ไม่นอกใจ
- ๓.๔ ด้วยมอบความเป็นใหญ่ให้ในบ้าน
- ๓.๕ ด้วยให้เครื่องแต่งตัวตามสมัยและโอกาส

ภรรยาเมื่อได้รับบำรุงแล้วย่อมอนุเคราะห์สามีด้วย สถาน ๕ คือ

๑. จัดการงานดี ทำงานบ้านให้เรียบร้อย
๒. สงเคราะห์คนข้างเคียงของทั้งสองฝ่ายด้วยดี
๓. ไม่ประพฤตินอกใจสามี
๔. รักษาทรัพย์ที่สามีหามาได้ไว้
๕. ขยันไม่เกียจคร้านในกิจการทั้งปวง
๔. อุตตรทิศ คือ ทิศเบื้องซ้าย ได้แก่

กุลบุตรพึงบำรุงมิตรสหายด้วย สถาน ๕ คือ

- ๔.๑ ด้วยการให้ปัน
- ๔.๒ ด้วยการเจรจาถ้อยคำไพเราะ
- ๔.๓ ด้วยการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน
- ๔.๔ ด้วยความเป็นผู้มีต้นเสมอต้นเสมอปลาย
- ๔.๕ ด้วยไม่แก่งแย่งกล่าวให้คลาดจากความเป็นจริง ซื่อสัตย์จริงใจ

มิตรสหายเมื่อได้รับการบำรุงแล้ว ย่อมอนุเคราะห์กุลบุตรด้วย สถาน ๕ คือ

๑. รักษามิตรผู้ประมาทแล้ว
๒. รักษาทรัพย์ของมิตรผู้ประมาทแล้ว
๓. เมื่อมีภัยให้เป็นที่พึ่งพำนักได้
๔. ไม่ละทิ้งในยามวิบัติ
๕. นับถือตลอดถึงวงศ์ตระกูลของบุตร (เพื่อน)
๕. เภฏฐิมทิศ คือ ทิศเบื้องต่ำ ได้แก่

บ่าว นายพึงบำรุงบ่าวด้วย สถาน ๕ คือ

- ๕.๑ ด้วยจัดการงานให้สมควรแก่กำลัง เพศ วัย ความสามารถ
- ๕.๒ ด้วยให้อาหารและรางวัล รวมทั้งค่าจ้างที่เหมาะสม
- ๕.๓ ด้วยรักษาพยาบาลในเวลาเจ็บไข้
- ๕.๔ ด้วยแจกของมีรสแปลกประหลาดให้กิน
- ๕.๕ ด้วยปล่อยในสมัย ให้มีวันหยุด และพักผ่อนหย่อนใจตามโอกาสอันควร

บ่าว เมื่อได้บำรุงแล้ว ย่อมอนุเคราะห์นายด้วยสถาน ๕ คือ

๑. ลูกขึ้นทำงานก่อนบ่าว
๒. เลิกงานที่หลังนาย
๓. ถือน้ำแต่ของที่นายให้

๔. ทำการงานให้เรียบร้อยและดียิ่งขึ้น

๕. นำคุณของนายไปสรรเสริญเยินยอ

๖. อุปริมทิศ คือ ทิศเบื้องบน ได้แก่

กุลบุตรพึงบำรุงสมณพราหมณ์ด้วย สถาน ๕ คือ

๖.๑ ด้วยกายกรรม คือทำอะไร ๆ ประกอบด้วยเมตตา

๖.๒ ด้วยวจีกรรม คือทำอะไร ๆ ประกอบด้วยเมตตา

๖.๓ ด้วยมโนกรรม คือทำอะไร ๆ ประกอบด้วยเมตตา

๖.๔ ด้วยความเป็นผู้ไม่ปิดประตู คือ มิได้ห้ามมิให้เข้าบ้านเรือน

๖.๕ ด้วยให้อามิสทาน หรือปัจจัย

สมณพราหมณ์ เมื่อได้รับบำรุงแล้วย่อมอนุเคราะห์กุลบุตรด้วย สถาน ๖ คือ

๑. ห้ามมิให้กระทำความชั่ว

๒. ให้ตั้งอยู่ในความดี

๓. อนุเคราะห์ด้วยน้ำใจอันงาม

๔. ให้ได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง

๕. ทำสิ่งที่เคยฟังแล้วให้แจ่มแจ้ง

๖. บอกทางสวรรค์ให้

สัปปายะ

สัปปายะ ๗ คือ สิ่งที่เหมาะสม สิ่งที่เกี่ยวข้อง ช่วยสนับสนุนในการบำเพ็ญภาวนาให้ได้ผลดี ช่วยให้สมาธิตั้งมั่น ไม่เสื่อมถอย ประกอบด้วย^{๑๔๐}

๑. อาวาสสัปปายะ ได้แก่ ที่อยู่ซึ่งเหมาะสม เช่น ไม่พลุกพล่านจอแจ

๒. โจรสัปปายะ ได้แก่ ที่หาอาหาร ที่เที่ยวบิณฑบาตที่เหมาะสม เช่น มีหมู่บ้านหรือชุมชน ที่มีอาหารบริบูรณ์อยู่ไม่ไกลไม่ไกลเกินไป

๓. ภัตสัปปายะ ได้แก่ การพูดคุยที่เหมาะสม เช่น พูดคุยเล่าขานกันแต่ในกถาวัตถุ ๑๐ และพูดแต่พอประมาณ

๔. บุคคลสัปปายะ ได้แก่ บุคคลที่ถูกกันเหมาะสม เช่น มีท่านผู้ทรงคุณธรรม ทรงภูมิ ปัญญาเป็นที่ปรึกษาเหมาะสมใจ

๕. โภชนสัปปายะ ได้แก่ อาหารที่เหมาะสม เช่น ถูกกับร่างกาย เกี่ยวข้องต่อสุขภาพ ฉ้นไม่ยาก

๖. อุตุสัปปายะ ได้แก่ ดินฟ้าอากาศธรรมชาติแวดล้อมที่เหมาะสม เช่น ไม่หนาวเกินไป ไม่ร้อนเกินไป เป็นต้น

๗. อิริยาปถสัปปายะ ได้แก่ อิริยาปถที่เหมาะสม เช่น บางคนถูกกับจงกรม บางคนถูกกับนั่ง ตลอดจนมีการเคลื่อนไหวที่พอดี

^{๑๔๐} อย.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๒๔๘/๓๖๗.

สรุปความว่า หลักธรรมคำสอนขององค์สัมมาสัมพุทธเจ้าดังกล่าว ถ้าทุกคนมีความเข้าใจ และนำมาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับวิถีชีวิตประจำวัน ประพฤติปฏิบัติให้เป็นนิสัยได้ ย่อมจะทำให้มีความสุขในสังคม ตนเองและบุคคลอื่นไม่เดือดร้อน สังคมอยู่กันด้วยความสงบ เรียบร้อย ทุกคนจะอยู่ด้วยกันอย่างเอื้ออาทร อยู่อย่างพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เต็มไปด้วยสังคมที่มีแต่ความรัก ความเมตตาต่อกัน

ตารางที่ ๒.๑๘ สรุปหลักพุทธธรรมที่สอดคล้องกับวิถีพุทธ

แหล่งข้อมูล	หลักพุทธธรรม
ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๗๘/๒๙๐ ที.ม. (ไทย) ๑๐/๕๔/๕๗ ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๒๘/๒๓๑ ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๓๑/๒๓๓ ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๔๐/๑๖๗ ส.ส. (ไทย) ๑๕/๘๔๕/๓๑๖ อง.อภฺรฐก. (ไทย) ๒๓/๑๔๔/๒๙๒ ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๗๘-๑๘๔/๑๙๖-๑๙๘ ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๒๘/๒๓๒ ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๘๖/๒๔๗ ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๙๘-๒๐๔/๒๐๒-๒๐๖ อง.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๒๔๘/๓๖๗	หลักธรรมที่สอดคล้องกับวิถีพุทธ ๑. ธรรมมีอุปการะมาก ๒. โฉวาท ๓ ๓. ไตรสิกขา ๔. ภาวนา ๔ ๕. ปัญญาวิธานธรรม ๖. อิทธิบาท ๔ ๗. สังคหวัตถุ ๔ ๘. ขรรวาสธรรม ๙. อบายมุข ๔ ๑๐. พรหมวิหาร ๔ ๑๑. เบญจศีล-เบญจธรรม ๑๒. ทิศ ๖ ๑๓. สัมปายะ ๗
พระพรหมคุณาภรณ์ (๒๕๔๘, หน้า ๗๐)	ภาวนา ๔ ๑. กายภาวนา ๒. ศีลภาวนา ๓. จิตภาวนา ๔. ปัญญาภาวนา

๒.๓.๑๕ การเกื้อกูลสัมพันธ์โรงเรียนวิถีพุทธและชุมชน

การเกื้อกูลสัมพันธ์โรงเรียนวิถีพุทธและชุมชน จำเป็นอย่างยิ่งที่โรงเรียนวิถีพุทธและชุมชน ที่ประกอบด้วยบ้าน วัด และสถาบันอื่นๆ ในชุมชน จะต้องมีความเกื้อกูลร่วมมือกันและสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกัน มีความเป็นกัลยาณมิตรต่อการพัฒนานักเรียน และพัฒนาชุมชนสังคม โดยใช้วิถีแห่งพุทธธรรมมาเป็นเครื่องมือในการพัฒนา การเกื้อกูลสัมพันธ์กับชุมชนมีความสำคัญกับการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธมาก ซึ่งราชบัณฑิตยสถานได้ให้ความหมายของ เกื้อกูลและสัมพันธ์ไว้ดังนี้

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ให้ความหมายคำว่า เกื้อกูล ก. หมายถึง ช่วยเหลือสนับสนุน^{๑๔๑}

และให้ความหมายคำว่า สัมพันธ์ ก. หมายถึง ผูกพัน, เกี่ยวข้อง

คำสองคำนี้มีความหมายที่ใกล้เคียงกัน นำมาใช้ร่วมกันเพื่อให้การดำเนินงานของโรงเรียนวิถีพุทธมีความคล่องตัว สามารถดำเนินงานให้ประสบผลสำเร็จได้ตามวัตถุประสงค์จำเป็นจะต้องสร้างความสัมพันธ์กับบ้าน วัด และสถาบันอื่นๆ ในชุมชน ให้กระชับแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

ความหมายของความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

สารัช บุญเมืองแสน ได้กล่าวถึงความร่วมมือระหว่างบ้านกับโรงเรียนไว้ว่าพ่อแม่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในสถาบันการศึกษาหลายรูปแบบ เช่น การเป็นอาสาสมัครช่วยเหลืองานโรงเรียน รับเชิญเป็นวิทยากร โดยให้ความสนใจกับสิ่งที่กำลังเกิดขึ้นในโรงเรียนอยู่เสมอทั้งบ้านและโรงเรียนจึงควรร่วมมือซึ่งกันและกัน ในการส่งเสริมให้เด็กเกิดความสนใจและลงมือปฏิบัติงานกัน^{๑๔๒}

ชัยวัฒน์ บุณฑริก ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนว่าหมายถึง การกระทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เพื่อให้เกิดความเข้าใจและความรู้สึกที่ดีต่อกัน อันจะเป็นหนทางสำคัญให้กับชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนขณะเดียวกันก็เป็นหนทางให้โรงเรียนเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนในท้องถิ่น^{๑๔๓}

กรมสามัญศึกษา ได้ให้ความหมายความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนว่า โรงเรียนและชุมชนมีบทบาทต่อกัน เพื่อให้การสนับสนุนในด้านการจัดการศึกษาและเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนและต่อโรงเรียน โรงเรียนก็จะได้รับความร่วมมือจากชุมชนในด้านต่างๆ ทั้งคน ทรัพยากรของชุมชนก็จะได้รับการพัฒนา ความสัมพันธ์เป็นการติดต่อสื่อสารที่เชื่อมโยงและเอื้อประโยชน์ต่อกันและกัน^{๑๔๔}

^{๑๔๑}ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔, หน้า ๑๕๑.

^{๑๔๒}สารัช บุญเมืองแสน, “ความร่วมมือระหว่างบ้านกับโรงเรียน”, วิชาการ, ๔, ๙ (กันยายน ๒๕๔๔) : ๔๔.

^{๑๔๓}ชัยวัฒน์ บุณฑริก, เอกสารประกอบการเรียนการสอนวิชาการบริหารทรัพยากรทางการศึกษา, (อุบลราชธานี : สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี, ๒๕๔๕), หน้า ๑๖๑.

^{๑๔๔}กรมสามัญศึกษา, การพัฒนาองค์การและทักษะการสร้างความคิดด้านการบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, ๒๕๔๐), หน้า ๑๓๐ - ๑๓๑.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กล่าวว่า โรงเรียนวิถีพุทธกับชุมชนซึ่งประกอบด้วยบ้าน วัด และสถาบันอื่นๆ ในชุมชนมีความเป็นกัลยาณมิตรต่อกันเกื้อกูลร่วมมือกันและกันในการพัฒนานักเรียน และพัฒนาชุมชนสังคมในวิถีพุทธธรรมเพื่อประโยชน์สุขร่วมกัน^{๑๔๕}

สรุปได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน หมายถึง การที่บุคลากรในโรงเรียนกระทำกิจกรรมร่วมกันกับชุมชน เพื่อให้เกิดความเข้าใจในกิจกรรมที่โรงเรียนได้ดำเนินการหรือชุมชนได้ดำเนินการและให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันและเพื่อผลประโยชน์ร่วมกันนั่นก็คือโรงเรียนนักเรียนและชุมชน

ความมุ่งหมายของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน มีความมุ่งหมายที่จะจัดการศึกษาให้ได้ผลมากที่สุดต่อผู้เรียน และยังประโยชน์ให้เกิดแก่ชุมชนด้วย ซึ่งความมุ่งหมายของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ได้แก่

การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนมีความมุ่งหมายดังนี้^{๑๔๖}

๑. เพื่อสร้างความสัมพันธ์ภาพระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เพราะสัมพันธ์ภาพจะเป็นเครื่องมือเชื่อมโยงระหว่างโรงเรียนกับชุมชนให้มาร่วมมือกันปฏิบัติการต่างๆ ที่มีอยู่ให้บรรลุจุดหมายอันเดียวกันตามที่กำหนด

๒. เพื่อสร้างเสริมความรู้สึกเป็นเจ้าของให้แก่ชุมชน เนื่องจากโรงเรียนเป็นสาธารณสมบัติที่ชุมชนเป็นเจ้าของอยู่แล้วหากแต่มอบหมายให้คณะครูเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการซึ่งมีครูใหญ่เป็นหัวหน้า

๓. เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจการของโรงเรียน กิจการต่างๆ ของโรงเรียนอาจแบ่งเป็นหลายประเภท เช่น การกำหนดความมุ่งหมาย และนโยบาย กิจการเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียน กิจการเกี่ยวกับการพัฒนาอาคารสถานที่ ตลอดจนการพัฒนาด้านวิชาการ เพื่อให้การดำเนินงานของโรงเรียนสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง

๔. เพื่อฟื้นฟูและรักษาวัฒนธรรมของชุมชน ในชุมชนมีวัฒนธรรมประจำอยู่มากมายทั้งที่เป็นขนบธรรมเนียมประเพณี ศาสนา โรงเรียนจะต้องให้ความสำคัญ โดยการฟื้นฟูและถ่ายทอดให้แก่เยาวชน ชุมชนจะให้ความร่วมมือทุกประการ เพราะชุมชนมองเห็นว่าโรงเรียนกระทำการเพื่อชุมชนอย่างแท้จริง

๕. เพื่อสร้างความกลมกลืนระหว่างบ้านกับโรงเรียน เป็นที่ยอมรับว่าโรงเรียนเป็นหน่วยงานของชุมชน ดำเนินงานพัฒนาคนสำหรับชุมชน โรงเรียนกับชุมชนจึงมีการปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกัน การดำรงชีพในชุมชนควรจะเป็นหลักสูตรของโรงเรียนปฏิบัติการต่างๆ ควรเป็นของชุมชน โรงเรียนเป็นเพียงสถานที่ฝึกหัดให้เท่านั้น

^{๑๔๕} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ, (กรุงเทพมหานคร : อุษากาพิมพ์, ๒๕๔๗), หน้า ๕๖.

^{๑๔๖} พินิจดา วีระชาติ, การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๒), หน้า ๕๑ - ๕๒.

วัตถุประสงค์ของความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ดังนี้^{๑๔๗}

๑. เพื่อให้ชุมชนมีความเข้าใจอันดีต่อโรงเรียน อันจะช่วยให้โรงเรียนได้รับความร่วมมือและความสะดวกในการดำเนินการ
๒. เพื่อให้โรงเรียนสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในชุมชนหรือบุคคลวัสดุ อุปกรณ์ สิ่งแวดล้อมเพื่อการดำเนินงานของโรงเรียนได้
๓. เพื่อให้โรงเรียนได้รับการสนับสนุนและช่วยเหลือจากชุมชนด้านการเงิน แรงงาน วัสดุ อุปกรณ์ และความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการดำเนินงานของโรงเรียน
๔. เพื่อเป็นการให้ความช่วยเหลือชุมชนทางด้านวิชาการและอื่นๆ จะเป็นการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมอีกทางหนึ่ง
๕. เพื่อสนับสนุนให้การดำเนินงานหลักของโรงเรียน คือ งานวิชาการบรรลุเป้าหมายได้สะดวก
๖. เพื่อสร้างบรรยากาศที่ดีในสิ่งแวดล้อมของหน่วยงาน อันจะทำให้บุคลากรมีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน
๗. เพื่อป้องกันหรือแก้ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานของโรงเรียนที่อาจเกิดขึ้นโดยเป็นผลกระทบจากชุมชน

สรุปว่า ความมุ่งหมายในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เพื่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ทั้งในและนอกโรงเรียนให้เกิดประโยชน์ขึ้นทั้งสองฝ่าย สนับสนุน ส่งเสริมให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา สร้างความเข้าใจอันดีต่อกันและเป็นหนทางในการวัดผลประเมินผลการดำเนินงานของโรงเรียนจากชุมชน

๒.๓.๑๖ บทบาทของโรงเรียนวิถีพุทธที่มีต่อชุมชน

ผู้บริหารโรงเรียน ถือว่าเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญของโรงเรียน เนื่องจากเป็นผู้มีอำนาจในการบริหารอย่างกว้างขวาง โรงเรียนจะเจริญหรือได้รับความร่วมมือ สนับสนุนช่วยเหลือจากชุมชน ย่อมขึ้นอยู่กับตัวผู้บริหารเป็นหลักหากผู้บริหารบกพร่องหรือขาดการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนแล้ว ผลที่ได้รับคือความชะงักของการดำเนินงานสถานศึกษานั้นๆ ได้

โรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม มีฐานะเป็นสถาบัน และเป็นองค์การทางสังคม โรงเรียนเกิดขึ้นจากความต้องการและความจำเป็นของสังคมเพื่อรับใช้และบริการสังคมในการจัดหรือบริหารโรงเรียนจำเป็นจะต้องพิจารณาถึงความต้องการของสังคมและของแต่ละบุคคลประกอบกัน โดยทั่วไปแล้วโรงเรียนมีหน้าที่ ดังต่อไปนี้^{๑๔๘}

๑. สอนความต้องการของชุมชน หน้าที่ของโรงเรียนในด้านนี้คือ การฝึกให้มีความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเกี่ยวกับประเทศ บ้านเมือง เพื่อให้เป็นพลเมืองดีของประเทศ สำหรับโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในชุมชนที่ด้อยพัฒนา โรงเรียนยังต้องทำหน้าที่เกี่ยวกับการปรับปรุงและสร้างความเจริญรุ่งเรืองให้แก่ชุมชนอีกด้วย

^{๑๔๗} สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, เอกสารประกอบการอบรมหลักสูตรฝึกอบรมผู้บริหารสถานศึกษา คู่มือปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๐), หน้า ๔๑๙ - ๔๒๐.

^{๑๔๘} พินิจดา วีระชาติ, การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน, หน้า ๒๖ - ๓๒.

๒. สนองความต้องการของแต่ละบุคคล คือ การส่งเสริมให้บุคคลรู้จักสร้างความเจริญให้แก่ตนเอง มีความกระตือรือร้นในการศึกษาหาความรู้ มีศีลธรรมและวัฒนธรรมอันดีงาม รู้จักตนเอง รู้จักยับยั้งชั่งใจ นอกจากนั้นโรงเรียนยังทำหน้าที่ฝึกคนให้มีสมรรถภาพทางเศรษฐกิจ มีทักษะในการประกอบอาชีพ เป็นผู้ผลิตและผู้บริโภคที่ดี

หน้าที่ของโรงเรียน ในด้านการฝึกอบรมนักเรียน ให้ความเจริญก้าวหน้าตามความสามารถของบุคคลให้บรรลุผลตามความมุ่งหมายของการศึกษา อาจแยกกล่าวหน้าที่ของโรงเรียนได้ดังนี้

๑. ให้ความรู้ทางวิทยาการทั่วไปเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตในสังคมให้แก่ผู้เรียน
๒. ฝึกเด็กให้มีทักษะและความสามารถในการประกอบอาชีพ และทางด้านเศรษฐกิจ
๓. ฝึกอบรมเด็กให้มีวัฒนธรรม ศีลธรรม จรรยา และมรรยาทอันดีงาม
๔. ดำเนินงานของโรงเรียนให้สอดคล้องกับนโยบายของประเทศ และระเบียบแบบแผน

ของทางราชการ

๕. สร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ เพื่อช่วยกันปรับปรุงโรงเรียนและชุมชน

หน้าที่บทบาทของครูต่อชุมชน

๑. ศึกษาทำความเข้าใจชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ ใช้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับชุมชนให้เป็นประโยชน์ในการสอนให้มากที่สุดเพื่อชีวิตที่ดีของเด็กและชุมชน

๒. สร้างความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน ประชาสัมพันธ์กิจการและดำเนินงานของโรงเรียน และชุมชน

๓. ร่วมมือกับชุมชนในการทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อความเจริญก้าวหน้าของชุมชนเป็นผู้นำหรือกระตุ้นให้ชุมชนประสานสามัคคี ร่วมมือกัน

๔. นำโรงเรียนเข้าสู่ชุมชน ให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจชุมชนของตนดีขึ้น

๕. นำชุมชนเข้าสู่โรงเรียน ให้ชุมชนเข้าใจโรงเรียน ชุมผลงานของนักเรียนชมกิจการและการเรียนการสอนของโรงเรียน

๖. ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมของโรงเรียน บริการช่วยเหลือโรงเรียนตามความสามารถที่จะทำได้

๗. ปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอน ให้สัมพันธ์สอดคล้องกับความเป็นอยู่และความต้องการของชุมชน ในอันที่จะยกระดับความเป็นอยู่ของชุมชนให้สูงขึ้น และเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น โรงเรียนวิถิพุทธกับชุมชนซึ่งประกอบด้วยบ้าน วัด และสถาบันอื่นๆ ในชุมชน มีความเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน เกื้อกูลร่วมมือกันและกันในการพัฒนานักเรียนมีผลการพัฒนาเป็นที่ยอมรับและศรัทธาของชุมชน เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาสถานศึกษา บริการวิชาการ อาคารสถานที่ ร่วมมือสนับสนุนกับชุมชนในการพัฒนาภูมิธรรม ภูมิปัญญาคุณธรรม จริยธรรม และกิจกรรมสัมมาอาชีวะต่างๆ แก่ชุมชน มีลักษณะเปิดกว้างสู่ชุมชนและสังคมพร้อมที่จะรับฟังความคิดเห็นเพื่อการปรับปรุง

พัฒนาอยู่เสมอ และพร้อมที่จะให้ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน ด้วยความเกื้อกูลกันและกันอย่างต่อเนื่อง^{๑๔๙}

สรุปได้ว่า ผู้บริหารเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนรวมทั้งครู บุคลากรทางการศึกษาก็เป็นตัวจักรสำคัญด้วย เพราะเป็นผู้ใกล้ชิดนักเรียนและชุมชนจึงต้องศึกษาชุมชนให้มีความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง กระทำตนเป็นแบบอย่างที่ดี เป็นผู้นำและพัฒนาชุมชนส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา กำหนดนโยบายวางแผน และประเมินผล มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร ตลอดจนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชน

หลักการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนวิถีพุทธกับชุมชน

หลักในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนนั้น มีผู้เสนอแนวคิดไว้อย่างหลากหลาย จึงได้นำแนวคิดของแต่ละคนมาเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ดังนี้

หลักการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ดังนี้^{๑๕๐}

๑. ต้องดำเนินการด้วยความบริสุทธิ์ใจ ตรงไปตรงมา เชื่อถือได้
๒. ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ถือเป็นภารกิจที่ต้องทำอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา
๓. ต้องดำเนินการให้ครอบคลุมทุกด้านที่ชุมชนมีส่วนร่วมรับผิดชอบ
๔. ต้องมีความง่ายและคล่องตัวในการดำเนินงาน
๕. ต้องเป็นไปด้วยความสร้างสรรค์ มิใช่ทำลายภาพพจน์ของโรงเรียนและชุมชน
๖. ต้องดำเนินการปรับให้เข้ากับสภาพชุมชน
๗. ต้องดำเนินการด้วยความยืดหยุ่นให้เข้ากับสาระ วิธีการ และโอกาส

และมีหลักการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ได้แก่^{๑๕๑}

๑. หลักการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลของ Roger มีองค์ประกอบสำคัญ ๓

ประการ

๑.๑ ความจริงใจ ทั้งกาย วาจา ใจ

๑.๒ ความเข้าใจบุคคลอื่นในสภาพที่ตรงต่อความเป็นจริง

๑.๓ การยอมรับคุณค่าของคน

๒. ในการที่จะสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีกับบุคคลอื่นนั้น ในศาสนาคริสต์ ได้บัญญัติกฎทองคำไว้ว่าจงปฏิบัติต่อคนอื่นเหมือนกับที่ท่านต้องการให้ผู้อื่นปฏิบัติต่อท่าน

๓. กฎทองคำขาว

^{๑๔๙} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ, (กรุงเทพมหานคร : อุษาการพิมพ์, ๒๕๔๗), หน้า ๕๖.

^{๑๕๐} นพพงษ์ บุญจิตราดุล, หลักการบริหารการศึกษาทั่วไป, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๔), หน้า ๒๖ - ๒๗.

^{๑๕๑} สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, เอกสารประกอบการอบรมหลักสูตรฝึกอบรมผู้บริหารสถานศึกษา คู่มือปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๐), หน้า ๒๓.

กฎนี้ความเห็นตรงกันข้ามกับกฎหมายฉบับอื่น ปี ค.ศ.๑๙๗๒ และได้รับการสนับสนุนจากผลการวิจัยของนักวิจัย คือ คาร์ล จุง กฏนี้ได้กล่าวว่า จงปฏิบัติต่อเขาตามที่เขากำลังต้องการให้เราปฏิบัติต่อเขา

การให้เด็กเรียนรู้ได้อย่างดี คือ การที่ผู้ปกครองและครูร่วมมือกัน ในการจัดการเรียนรู้ และสร้างสรรค์สัมพันธภาพที่ดี เพื่อให้เด็กนักเรียนประสบความสำเร็จทางการศึกษา ในฐานะครูคนแรกของลูกพ่อแม่ควรทำในสิ่งดังต่อไปนี้^{๑๕๒}

๑. อ่านหนังสือร่วมกันกับลูก
๒. กำหนดกิจกรรมประจำวันในครอบครัว
๓. การใช้โทรทัศน์อย่างชาญฉลาด
๔. สร้างความใกล้ชิดกับโรงเรียน
๕. สร้างความเชื่อมั่นและความภาคภูมิใจแก่ลูก

และได้กล่าวเพิ่มเติมอีกว่า ในการประสานสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครองครูสามารถดำเนินการได้ดังนี้

๑. เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชั้นเรียน
๒. เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองมีสิทธิมีเสียงในการตัดสินใจ
๓. วางแผนเพื่อการประชุมร่วมกันระหว่างครูกับผู้ปกครอง
๔. สร้างการสื่อสารที่ดีระหว่างครูกับผู้ปกครองในระหว่างการประชุม

รวมถึงการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถาบันสงฆ์ โรงเรียนมิได้เป็นเจ้าภาพส่วนเดียวในการจัดการศึกษา แต่มีเจ้าภาพร่วมคือ ชุมชน สถาบันศาสนาโดยมีเด็กเป็นตัวตั้ง เป็นศูนย์กลางการพัฒนา เป็นการร่วมมือกันพัฒนาเด็กให้เก่ง ดี มีสุขโรงเรียนขยายการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็กไปยังบ้านและวัด^{๑๕๓}

โรงเรียนวิสุทธิพุทธและชุมชน จะมีลักษณะของการร่วมมือ ทั้งสถานศึกษา บ้าน วัด และสถาบันต่างๆ ในชุมชนด้วยศรัทธาและฉันทะ ที่จะพัฒนาทั้งนักเรียน และสังคม ตามวิถีแห่งพุทธธรรม เพื่อประโยชน์สุขร่วมกัน ได้เสนอหลักคิดไว้ว่า โรงเรียนวิสุทธิพุทธจะต้องเพียรพัฒนาตน ให้มีผลการพัฒนานักเรียนเป็นที่ยอมรับและศรัทธาของชุมชน เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาสถานศึกษา จัดระดมสรรพกำลังลักษณะต่างๆ อย่างหลากหลาย ในการพัฒนางานทุกด้านของสถานศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนานักเรียน บริการวิชาการ อาคารสถานที่ ร่วมมือสนับสนุนกับชุมชน ในการพัฒนาภูมิธรรม ภูมิปัญญา คุณธรรม จริยธรรม และกิจกรรมสัมาอาชีวะต่างๆ เป็นต้น แก่ชุมชนสังคมด้วยเมตตาธรรมและด้วยความเป็นกัลยาณมิตรเพื่อให้เกิดความเจริญงอกงามและสันติสุข และยังได้เสนอหลักธรรมไว้ว่าสถานศึกษาอาจพิจารณากำหนดและดำเนินงานตามวิสัยทัศน์และแผนปฏิบัติการสถานศึกษา ซึ่งบ่งชี้ถึงความเป็นวิสุทธิพุทธอย่างเข้มแข็งและต่อเนื่อง พร้อมกันนั้นโรงเรียนวิสุทธิพุทธมีลักษณะเปิดกว้างสู่ชุมชนและสังคม พร้อมทั้งจะรับฟังความคิดเห็นเพื่อการปรับปรุง

^{๑๕๒} สรรพพร แดงสกุล, “การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับครู”, ประชาศึกษา, ปีที่ ๕๒, ฉบับที่ ๓ (กุมภาพันธ์ ๒๕๔๕) : ๒๘ - ๓๐.

^{๑๕๓} พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), บ ว ร กับการพัฒนาโรงเรียนวิสุทธิพุทธและอนาคตของสังคมไทย, หน้า ๒๖.

พัฒนาอยู่เสมอและพร้อมที่จะให้ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชนสังคม ด้วยความเกื้อกูลกันและกันอย่างต่อเนื่องและได้เสนอแนะกิจกรรมเกื้อกูลสัมพันธ์ไว้ดังนี้^{๑๕๔}

๑. สถานศึกษา บ้าน วัด ชุมชน ดำเนินกิจกรรมร่วมกัน ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และวันตามประเพณี เช่น กิจกรรมหล่อเทียนพรรษา การทอดกฐินผ้าป่า กิจกรรมวันพ่อ วันแม่

๒. สถานศึกษานำสถานศึกษาร่วมกิจกรรมของวัดและชุมชน เช่น กิจกรรมทำความสะอาดวัด ซึ่งอาจจัดในช่วงกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน หรือกิจกรรมช่วยเหลือสังคมอื่นๆ เช่น นำอาหารไปเลี้ยงคนชราที่บ้านพักคนชรา หรือบ้านเด็กกำพร้า

๓. สถานศึกษาต้องเป็นของชุมชนโดยเปิดต้อนรับผู้ปกครองและชุมชนตลอดเวลา (Open House) เพื่อให้ผู้ปกครองได้มีโอกาสเสนอข้อคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการกิจต่างๆ เช่น ดูแลความสะอาดของโรงอาหาร ดำเนินการเชิญผู้ทรงปัญญาทางพระพุทธศาสนา ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาช่วยสถานศึกษาในการจัดการเรียนรู้ เป็นต้น

๔. เปิดห้องสมุดเพื่อให้ชุมชนใช้บริการได้ในวันหยุด รวมทั้งสนามกีฬา หอประชุม

๕. เป็นศูนย์กลางของชุมชนในด้านวิชาการวิชาชีพ เช่น จัดอบรมให้ความรู้แก่ผู้ปกครองในเรื่องอาชีพพิเศษต่างๆ จัดร้านค้าของสถานศึกษาเพื่อให้ผู้ปกครองนำผลผลิตทางการเกษตรผลิตภัณฑ์ต่างๆ มาขาย โดยนักเรียนเป็นผู้ดูแลกิจการ

๖. ร่วมกับวัดในชุมชนจัดการเรียนธรรมศึกษา กิจกรรมทางด้านศาสนาต่างๆ เช่นนิมนต์พระสงฆ์มาแสดงพระธรรมเทศนา เชิญวิทยากรมาให้ความรู้แก่เยาวชนในเรื่องต่างๆ ในวันหยุด จัดทัศนศึกษาทางธรรม เป็นต้น

๗. จัดกิจกรรมเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษา บ้าน วัด ชุมชน เช่น จัดการแข่งขันกีฬา จัดกิจกรรมปณิชนิเทศ โดยเชิญผู้ปกครองมาร่วมนำอาหารมารับประทานร่วมกันจัดค่ายครอบครัว

๘. เสริมความเข้มแข็งของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เช่น การเยี่ยมบ้านนักเรียน ช่วยเหลือนักเรียนแก้ไขปัญหาครอบครัว

๙. ประชาสัมพันธ์ผลงานของโรงเรียนในรูปแบบต่างๆ เช่น จัดทำหนังสือพิมพ์หรือวารสารของสถานศึกษา เผยแพร่แก่ผู้ปกครอง ศิษย์เก่า ชุมชน

๑๐. ยกย่องเชิดชูเกียรติของผู้กระทำความดีทั้ง ครู อาจารย์ นักเรียน บุคลากรของสถานศึกษาและบุคคลในชุมชน เพื่อให้เป็นตัวอย่างแก่บุคคลทั่วไปเพื่อให้วิถีพุทธเป็นวิถีชีวิตของคนทั้งชุมชน

สรุปได้ว่า ผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษาจะต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพื้นฐานของชุมชน กระบวนการสร้างความสัมพันธ์จะต้องเป็นไปด้วยกันทั้งสองทาง คือ ทั้งโรงเรียนและชุมชนจะต้องมีความเข้าใจที่ติดต่อกันและกันต้องดำเนินการด้วยความบริสุทธิ์ใจ โปร่งใส เป็นไปในทางสร้างสรรค์ ใช้วิธีการที่หลากหลายเหมาะสมกับสภาพการณ์ เวลา โอกาส และกระทำอย่างต่อเนื่อง

^{๑๕๔} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ, หน้า ๕๖ -

วิธีสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

จากบทบาทของโรงเรียนที่มีต่อชุมชนที่เสนอมานั้น จะเป็นทางนำไปสู่จุดหมายปลายทางของการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน รวมทั้งชุมชนได้มีส่วนร่วมและสนับสนุนในการจัดการศึกษาของโรงเรียน วิธีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน อาจทำได้หลายรูปแบบหรือหลายวิธีการ

วิธีการที่โรงเรียนจะสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนนั้น มีอยู่หลายขั้นตอน โดยอาจเริ่มจากการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับบ้าน หรือผู้ปกครอง แล้วจึงขยายความร่วมมือไปสู่หน่วยงานและสถาบันอื่นๆ ในชุมชน การสร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครองนั้น โรงเรียนสามารถดำเนินการได้ดังนี้^{๑๕๕}

๑. จัดให้มีการปฐมนิเทศผู้ปกครองของนักเรียนในวันเปิดภาคเรียนโดยชี้แจงถึงวัตถุประสงค์ของการศึกษา และการดำเนินงานของโรงเรียน ทั้งด้านการสอน การอบรม บ่มนิสัยและการพัฒนาในด้านต่างๆ

๒. เชิญผู้ปกครองมาเยี่ยมชมโรงเรียน เช่น มาชมการเรียนการสอน ชมการแสดงของนักเรียน ชมนิทรรศการที่โรงเรียนจัดขึ้น

๓. เชิญผู้ปกครองมาร่วมแก้ไขปัญหบางอย่างเกี่ยวกับตัวเด็ก

๔. ให้ครูไปเยี่ยมผู้ปกครองและนักเรียนที่บ้าน เพื่อให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกันและมีความสนิทสนมซึ่งกันและกัน

๕. ให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน เช่น เชิญมาเป็นวิทยากรในเรื่องที่เขามีความถนัดและความชำนาญสูง เชิญมาเป็นกรรมการในงานที่โรงเรียนจัดขึ้น

๖. จัดตั้งสมาคมครูและผู้ปกครองขึ้น เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างบ้านและโรงเรียนให้ใกล้ชิดยิ่งขึ้น

กิจกรรมเกื้อกูลสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน มีดังนี้^{๑๕๖}

๑. สถานศึกษา บ้าน วัด ชุมชน ดำเนินกิจกรรมร่วมกันในวันสำคัญทาง พระพุทธศาสนา และวันตามประเพณีต่างๆ

๒. สถานศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมของวัดและชุมชน เช่น กิจกรรมทำ ความสะอาดวัด

๓. สถานศึกษาต้องเป็นของชุมชนโดยเปิดต้อนรับผู้ปกครองและชุมชนตลอดเวลา เพื่อให้ผู้ปกครองได้มีโอกาสเสนอข้อคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการกิจต่างๆ

๔. เปิดห้องสมุดเพื่อให้ชุมชนใช้บริการได้ในวันหยุด รวมทั้งสนามกีฬา หอประชุม

๕. เปิดศูนย์กลางของชุมชนในด้านวิชาการ วิชาชีพต่างๆ

๖. ร่วมกับวัดในชุมชนจัดการเรียนธรรมศึกษา กิจกรรมทางด้านศาสนาต่างๆ

๗. จัดกิจกรรมเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษา บ้าน วัด ชุมชน เช่น การแข่งขันกีฬา เป็นต้น

^{๑๕๕} พินิจดา วีระชาติ, การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน, หน้า ๕๕ - ๕๖.

^{๑๕๖} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ, หน้า ๕๖

๘. เสริมความเข้มแข็งของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เช่น การเยี่ยมบ้านนักเรียน ช่วยเหลือนักเรียนแก้ไขปัญหาคอขวด

๙. ประชาสัมพันธ์ผลงานของโรงเรียนในรูปแบบต่างๆ เช่น จัดทำหนังสือพิมพ์หรือวารสารของสถานศึกษา เผยแพร่แก่ผู้ปกครอง ศิษย์เก่า ชุมชน

๑๐. ยกย่องเชิดชูเกียรติของผู้กระทำความดีทั้งครู อาจารย์ นักเรียน บุคลากรของสถานศึกษาและบุคคลในชุมชน เพื่อให้เป็นตัวอย่างแก่บุคคลทั่วไป เพื่อให้วิถีพุทธเป็นวิถีชีวิตของคนทั้งชุมชน

วิธีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน มีดังนี้^{๑๕๗}

๑. จัดให้มีเอกสารและสิ่งพิมพ์ต่างๆ ของโรงเรียนออกเผยแพร่
๒. จัดให้มีบริการเสนอข่าวจากโรงเรียนถึงบ้านประจำ
๓. จัดให้มีนิทรรศการภายในโรงเรียน
๔. จัดให้มีวันเยี่ยมเยียนโรงเรียน
๕. จัดให้มีวันสัปดาห์แห่งการศึกษา
๖. จัดให้มีโครงการเยี่ยมเยียนผู้ปกครองที่บ้าน
๗. สร้างความสัมพันธ์ระหว่างศิษย์เก่ากับศิษย์ปัจจุบัน
๘. ใช้สื่อมวลชนในด้านต่างๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และอื่นๆ
๙. จัดทำรายงานประจำปีชี้แจงให้ทราบ
๑๐. จัดตั้งสมาคมศิษย์เก่า
๑๑. จัดตั้งสมาคมผู้ปกครองและครู
๑๒. จัดกิจกรรมนอกหลักสูตรเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดี
๑๓. โรงเรียนควรจัดกิจกรรม โดยมีส่วนร่วมในท้องถิ่น เช่น งานประเพณีต่างๆ ของท้องถิ่น นอกจากนั้นควรมีการแสดงละครของนักเรียนหรือการจัดเกมกีฬาต่างๆ

สรุปได้ว่า วิธีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนนั้น ผู้บริหารครู บุคลากรทางการศึกษาเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งที่จะเป็นผู้ขับเคลื่อนกระบวนการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนให้ประสบผลสำเร็จ โดยจะต้องมีการศึกษาสภาพทั่วไปของชุมชน มีการประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึง จัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน เข้าร่วมกิจกรรมชุมชน บริการชุมชน จัดตั้งสมาคมหรือองค์กรระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โรงเรียนจะต้องใช้ทรัพยากรท้องถิ่นและรับฟังความคิดเห็นของชุมชนให้มากที่สุด เพราะชุมชนคือผู้มีส่วนได้เสียในการจัดการศึกษาโดยตรงเพื่อเป็นข้อมูลในการปรับปรุงการดำเนินงานของโรงเรียนให้ดีและมีคุณภาพ

^{๑๕๗} Paul B. Jacobson and others, *The Effective School Principle*, (New York : Prentice-Hall, 1965), p. 143.

ตารางที่ ๒.๑๙ สรุปหลักการสร้างความสัมพันธ์

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	หลักการสร้างความสัมพันธ์
นพพงษ์ บุญจิตราดุล (๒๕๓๔, หน้า ๒๖ - ๒๗)	๑. ดำเนินการด้วยความบริสุทธิ์ใจ ตรงไปตรงมา ๒. ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ๓. ดำเนินการให้ครอบคลุมทุกด้าน ๔. มีความง่ายและคล่องตัวในการดำเนินงาน ๕. เป็นไปด้วยความสร้างสรรค์ ๖. ดำเนินการปรับให้เข้ากับสภาพชุมชน ๗. ดำเนินการด้วยความยืดหยุ่น
พนิจดา วีระชาติ (๒๕๔๒, หน้า ๕๕ - ๕๖)	๑. ชี้แจงถึงวัตถุประสงค์ของการศึกษา และการดำเนินงานของโรงเรียน ทั้งด้านการสอน การอบรม และการพัฒนา ด้านต่างๆ ๒. เชิญผู้ปกครองมาเยี่ยมชมโรงเรียน ๓. เชิญผู้ปกครองมาร่วมแก้ไขปัญหา ๔. ให้ครูไปเยี่ยมผู้ปกครองและนักเรียนที่บ้าน ๕. ให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน ๖. จัดตั้งสมาคมครูและผู้ปกครองขึ้น
Paul B. Jacobson and others (1965, p. 143)	๑. จัดให้มีเอกสารและสิ่งพิมพ์ต่างๆ ของโรงเรียนออกเผยแพร่ ๒. จัดให้มีบริการเสนอข่าวจากโรงเรียนถึงบ้านประจำ ๓. จัดให้มีนิทรรศการภายในโรงเรียน ๔. จัดให้มีวันเยี่ยมเยียนโรงเรียน ๕. จัดให้มีวันสัปดาห์แห่งการศึกษา ๖. จัดให้มีโครงการเยี่ยมเยียนผู้ปกครองที่บ้าน ๗. สร้างความสัมพันธ์ระหว่างศิษย์เก่ากับศิษย์ปัจจุบัน ๘. ใช้สื่อมวลชนในด้านต่างๆ ๙. จัดทำรายงานประจำปีชี้แจงให้ทราบ ๑๐. จัดตั้งสมาคมศิษย์เก่า ๑๑. จัดตั้งสมาคมผู้ปกครองและครู ๑๒. จัดกิจกรรมนอกหลักสูตร ๑๓. โรงเรียนควรจัดกิจกรรม โดยมีส่วนร่วมในท้องถิ่น

สภาพและองค์ประกอบที่สำคัญที่จำเป็นต้องจัดส่งเสริมให้เกิดวิพุทธ ได้แก่

๑. หลักสูตรสถานศึกษา หน่วยการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการเรียนการสอนที่โรงเรียนวิสุทธิพุทธควรคำนึงถึงอย่างยิ่ง แนวคิดหนึ่งของการจัดคือ การบูรณาการหลักธรรมทั้งที่เป็นความรู้ (K) ศรัทธา ค่านิยม คุณธรรม (A) และการฝึกปฏิบัติหลักธรรม (P) ในการเรียนการสอนโดยอาจกำหนดในระดับจุดเน้นหลักสูตรสถานศึกษาที่แทรกในทุกองค์ประกอบหลักสูตรสถานศึกษา หรือกำหนดในระดับหน่วยการเรียนรู้ หรือแผนการจัดการเรียนรู้ ที่ครูจะนำสู่การจัดการเรียนรู้ต่อไป การเตรียมกิจกรรมนักเรียน ที่โรงเรียนต้องคัดและกำหนดให้เหมาะสมกับผู้เรียนของตนมากที่สุด ซึ่งลักษณะกิจกรรมที่กำหนดมีหลากหลายทั้งที่เป็นกิจกรรมประจำวัน ประจำสัปดาห์หรือประจำโอกาสต่างๆ และกิจกรรมวิถีชีวิต ซึ่งถ้าโรงเรียนเลือกกำหนดและเตรียมการไว้ล่วงหน้า จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน อีกสะท้อนให้เห็นถึงคำกล่าวที่ว่า “การศึกษาเริ่มต้นเมื่อคนกิน อยู่ ดู ฟังเป็น”^{๑๕๘}

๒. การจัดสภาพกายภาพสถานศึกษา ที่หมายครอบคลุมถึงอาคารสถานที่ ห้องเรียนแหล่งเรียนรู้ สภาพแวดล้อม อาณาบริเวณของสถานศึกษาซึ่งสถานศึกษาจำเป็นต้องคำนึงถึงการจัดให้เหมาะสม และมุ่งเน้นที่จะส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาไตรสิกขาให้มากที่สุด ทั้งที่ผ่านระบบการเรียนรู้ตามหลักสูตรสถานศึกษาและผ่านการเรียนรู้วิถีชีวิตจริงจาก “การกิน อยู่ ดู ฟัง” ในชีวิตประจำวัน

๓. การจัดบรรยากาศการปฏิสัมพันธ์ โดยผ่านการเตรียมการ การมอบหมายการรับผิดชอบของบุคลากรในการจัดกิจกรรมส่งเสริม หรือดูแลให้บรรยากาศปฏิสัมพันธ์ที่ดีเป็นกลายมิตเกิดขึ้นอย่างจริงจังต่อเนื่อง โดยจัดผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย อาทิเช่น การกระตุ้นทุกคนทำตนเป็นตัวอย่างที่ดี การยกย่องผู้ทำดี การปลูกศรัทธาค่านิยมปฏิบัติดีปฏิบัติชอบต่อผู้อื่น เป็นต้น

๔. การดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา จุดเน้นการดำเนินการพัฒนา คือ นักเรียนของสถานศึกษา โดยเป็นการพัฒนาตามระบบไตรสิกขาที่เป็นลักษณะบูรณาการ ทั้งในกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร และกิจกรรมวิถีธรรมวิถีชีวิตต่างๆ ที่ส่งเสริม “การกิน อยู่ ดู ฟังให้เป็น” เป้าหมายการพัฒนาจัดให้มีความชัดเจนที่พัฒนาทั้งองค์รวมของชีวิต ที่จะนำไปสู่การพัฒนาชีวิตที่สมบูรณ์ในที่สุด นอกจากการพัฒนาผู้เรียนอันเป็นภาระหลักแล้วสถานศึกษาจำเป็นต้องไม่ละเลยการพัฒนาบุคลากรของตนเองทั้งหมดด้วย เพราะบุคลากรโดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือ ครู และผู้บริหารจะเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาผู้เรียน ดังนั้น ยิ่งบุคลากรได้รับการพัฒนาตามระบบไตรสิกขามากเท่าไร จะส่งผลดีต่อการช่วยให้นักเรียนได้รับการพัฒนามากขึ้นเท่านั้น แนวทางการพัฒนาบุคลากรและลักษณะบุคลากรที่เหมาะสมในโรงเรียนวิสุทธิพุทธจะได้นำเสนอในลำดับต่อไปการดำเนินการพัฒนาผู้เรียนและบุคลากรตามระบบไตรสิกขานี้จะดำเนินการได้ดีหากในขั้นเตรียมการขั้นดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ และขั้นตอนดูแลสนับสนุนใกล้ชิดดำเนินการได้อย่างดี เพราะต่างเป็นเหตุปัจจัยที่สำคัญในการดำเนินการพัฒนาผู้เรียน

๕. การดูแลสนับสนุนใกล้ชิด เป็นขั้นตอนสำคัญในการเป็นปัจจัยส่งเสริมให้การดำเนินการพัฒนาเป็นไปอย่างราบรื่นมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ลักษณะของการดูแลสนับสนุนที่เหมาะสมควรมี

^{๑๕๘} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), *วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม*, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สยาม, ๒๕๔๖), หน้า ๓.

ลักษณะของความเป็นกัลยาณมิตร ที่ปรารถนาดีต่อกัน ปรารถนาดีต่อการพัฒนาผู้เรียนหรือต่องาน กิจกรรมที่สำคัญของขั้นนี้คือ การนิเทศติดตาม ที่จะดูแลการดำเนินงานให้เป็นไปตามแผน ที่กำหนดไว้ การให้คำปรึกษาและชี้แนะผู้ปฏิบัติ การให้ความช่วยเหลือทางวิชาการ ฯลฯ การสนับสนุนทั้ง ทรัพยากรข้อมูลและเครื่องมือต่างๆ ในการช่วยดำเนินการให้เป็นไปได้อย่างราบรื่น การรวบรวมข้อมูล และการประเมินผลระหว่างดำเนินการ อันจะเป็นฐานของการปรับปรุงต่อเนื่องต่อไป หรือแม้เป็น ข้อมูลในการพิจารณาจัดการดูแลสนับสนุนได้อย่างเหมาะสม

๖. การปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง เป็นขั้นตอนของระบบบริหารจัดการที่กำหนดเพื่ เน้นย้ำการพัฒนาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยนำข้อมูลในขั้นตอนต้นๆ มาพิจารณาแล้วกำหนด ปรับปรุงหรือพัฒนางานที่กำลังดำเนินการอยู่ให้ดียิ่งขึ้น ทั้งนี้องค์ธรรมที่สนับสนุนการปรับปรุงและ พัฒนางานเป็นไปอย่างชัดเจนต่อเนื่อง คือ การมีอิทธิบาท ๔ (ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา) และ อุปปัญญาธรรม ๒ (ความไม่สันโดษในกุศลธรรม และความไม่ย่อท้อในความพากเพียร) เป็นต้น

๗. การประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน เป็นขั้นตอนที่จะสะท้อนให้ทราบถึงผล การดำเนินงานในช่วงเวลาหนึ่งๆ อาจเป็น ๑ ปี หรือ ๓ ปี หรือเมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรมเป็นต้น และใน การประเมินจะเน้นข้อมูลที่เป็นเชิงประจักษ์ เชื่อถือได้ ให้ข้อมูลที่ชัดเจน ที่สามารถนำสู่การเผยแพร่ หรือรายงานเกี่ยวข้องให้ทราบผลการดำเนินการดำเนินงานนั้นๆ และนำไปเป็นข้อมูลในการวางแผน ดำเนินการอื่นๆ ต่อไป และในระบบประกันคุณภาพ ขั้นตอนนี้มีความสำคัญไม่น้อยต่อการเสนอให้ ผู้เกี่ยวข้องยอมรับในการดำเนินการและบริหารจัดการ

ขั้นตอนการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ

จากนิยามความหมายจะเห็นได้ว่าวัตรกรรมการจัดการศึกษาในรูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธ นั้นมิใช่เป็นเพียงการจัดกิจกรรมต่างๆ ดังที่โรงเรียนทั่วไปจัดกันอยู่จนเกือบจะเรียกได้ว่าเป็น วัฒนธรรมโรงเรียน อาทิเช่น การจัดกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การนิมนต์พระสงฆ์มา แสดงพระธรรมเทศนาหรือมาสอนวิชาพระพุทธศาสนา การมีห้องจริยธรรม มีพระพุทธรูปประจำ โรงเรียน การฝึกให้นักเรียนนั่งสมาธิ การจัดให้นักเรียนสอบธรรมศึกษาการจัดกิจกรรมค่ายคุณธรรม ฯลฯ เท่านั้น เพราะโรงเรียนวิถีพุทธต้องทำมากกว่านั้น คือ นอกจากจัดกิจกรรมในลักษณะที่เป็น วัฒนธรรมโรงเรียนดังกล่าวมาแล้ว โรงเรียนวิถีพุทธยังได้นำหลักธรรมในพระพุทธศาสนา มา ประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานของโรงเรียนทั้งระบบ คือ ทั้งด้านการบริหารจัดการ การจัดการเรียนรู้ การจัดสภาพแวดล้อมทั้งทางกายภาพและสังคม การจัดกิจกรรมต่างๆ รวมตลอดจนการสร้าง ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับบ้าน วัดและชุมชน ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

เกิดระบบที่ยั่งยืน (Accredited System)

- ธรรมนูญโรงเรียน / หลักสูตรสถานศึกษา บ่งบอกถึงความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ อย่างชัดเจน

- โรงเรียนดำเนินงานเรื่องโรงเรียนวิถีพุทธทั้งระบบโรงเรียน
- ผู้เกี่ยวข้อง / ชุมชน พึงพอใจในผลการดำเนินงานและให้การสนับสนุนเพิ่มขึ้น
- มีการดำเนินงานต่อไปอย่างต่อเนื่องจนเป็นวัฒนธรรมองค์กร

บังเกิดผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมาย (Achievement)

- มีระบบการตรวจ ติดตาม ประเมินผล
- มีผลการประเมินตนเองตามข้อบ่งชี้คุณภาพในระดับดี
- มีการรายงานผลการดำเนินงานต่อผู้เกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบ
- มีความสัมพันธ์ที่ดีกับบ้าน วัด และชุมชน
- มีการยกย่อง สร้างขวัญกำลังใจ และเผยแพร่เกียรติคุณผู้มีผลงานดีเด่น

มุ่งมั่นดำเนินงาน (Attempt)

- จัดกิจกรรมวิถีชีวิตที่บูรณาการศิลป สมาธิ ปัญญา
- กำหนดเป้าหมายการดำเนินงานชัดเจน (มีแผนปฏิบัติการ ปฏิทินงาน)
- มีการดำเนินงานตามแผน / ปฏิทินที่กำหนด
- มีแผนการพัฒนาคูอย่างชัดเจนและต่อเนื่อง

สร้างความตระหนัก (Awareness)

- มีการพัฒนาบุคลากร เพื่อสร้างแรงจูงใจ และให้ความรู้พื้นฐานที่จำเป็น
- มีการจัดองค์กร / คณะบุคคลเพื่อรับผิดชอบงานในภาพรวมของโรงเรียน
- มีสารสนเทศ สื่อ และแหล่งเรียนรู้สำหรับครู
- พัฒนาสภาพแวดล้อม สร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม
- มีการประชาสัมพันธ์ให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียรับรู้

๒.๔ ข้อมูลพื้นที่ในการวิจัย

๑) โรงเรียนอนุบาลพระสมุทรเจดีย์

ข้อมูลพื้นฐาน

โรงเรียนอนุบาลพระสมุทรเจดีย์ที่ตั้งเลขที่ ๑๔๑ หมู่ ๓ ตำบลปากคลองบางปลากด อำเภพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ รหัสไปรษณีย์ ๑๐๒๙๐ โทรศัพท์ ๐๒๔๒๕๘๔๑๓ โทรสาร ๐๒๔๒๕๘๔๑๓ Website <http://www.school.obec.go.th/prasamutjadee> สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการเขต ๑ เปิดสอนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาล ๑ ถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ มีเขตพื้นที่บริการได้แก่หมู่ที่ ๓ ตำบลปากคลองบางปลากดและหมู่ที่ ๑๓ ตำบลในคลองบางปลากด

ข้อมูลด้านการบริการ

ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลพระสมุทรเจดีย์ นางวรัววรรณ สิงห์ทอง วุฒิการศึกษาสูงสุด การศึกษามหาบัณฑิต

ประวัติโรงเรียน

โรงเรียนอนุบาลพระสมุทรเจดีย์ เริ่มเปิดการเรียนการสอนตั้งแต่วันที่ ๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๐ โดยใช้ชื่อว่า “โรงเรียนประชาบาล ตำบลปากคลองบางปลากด (พระสมุทรเจดีย์)” โดยอาศัยศาลาพักร้อน (แก่งจีน) ขององค์พระสมุทรเจดีย์เป็นสถานที่จัดการเรียนการสอน พ.ศ.๒๔๘๕ นางสาวเยียม เกษมสุวรรณ บริจาคเงินจำนวน ๑,๐๐๐ บาท นายเจียม เมืองงามขำ บริจาคเงินจำนวน ๕๐๐

บาท สมทบกับเงินราชการสร้างอาคารเรียนแบบ ป.๑ ขนาด ๓ ห้องเรียน ในที่ดินของธงพระสมุทรเจดีย์ เปิดใช้อาคารเรียนเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ. ศ. ๒๔๘๕

พ.ศ. ๒๕๐๔ ได้เปิดสอนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย เป็นโรงเรียนตัวอย่างแห่งแรกของตำบลคลองบางปลากด และในปีนั้น นายประสงค์ ตั้งตรงจิตร เจ้าของห้างขายยาตราใบโพธิ์ บริจาคเงินจำนวน ๑๐,๐๐๐ บาท สมทบกับเงินงบประมาณของทางราชการสร้างอาคารเรียนแบบครูขนาด ๕ ห้องเรียนและได้ทำพิธีเปิดใช้อาคารเรียนเมื่อวันที่ ๒๙ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๐๔ พ.ศ.๒๕๐๙ ได้สร้างอาคารเรียนแบบ ๐๐๘ จำนวน ๔ ห้องเรียน สร้างโรงฝึกงานโดยใช้งบประมาณของทางราชการ

พ.ศ.๒๕๑๓ ได้รับงบประมาณจากทางราชการสร้างอาคารเรียนแบบ ๐๐๘ ต่ออีก ๑ มุขกลางและห้องเรียนอีกจำนวน ๔ ห้องเรียน และประชาชนได้บริจาคจำนวนเงิน ๑๐,๐๐๐ บาท สร้างทางเท้าคอนกรีตเชื่อมต่ออาคารเรียน

จากอดีตจนถึงปัจจุบันได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและพัฒนาโรงเรียนทั้งด้านการจัดการเรียนการสอนและด้านอาคารสถานที่อย่างต่อเนื่อง

๒) โรงเรียนวัดแค

ข้อมูลพื้นฐาน

ชื่อโรงเรียนวัดแค ที่ตั้งเลขที่ ๑ หมู่ ๒ ตำบลปากคลองบางปลากด อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการเขต ๑ โทร ๐๒-๔๒๕๘๔๑๒ โทรสาร ๐๒-๔๒๕๘๔๑๒ Email:watkhae_๒@hotmail.com Website: www.watkhae.com เปิดสอนระดับชั้นอนุบาลปีที่ ๑ ถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ เนื้อที่ ๓ ไร่ ๒ งาน ๙ ตารางวา เขตพื้นที่บริการหมู่ ๒ และหมู่ ๔ ตำบลปากคลองบางปลากด

ประวัติโรงเรียน

โรงเรียนวัดแคเดิมชื่อโรงเรียนประชาบาลบางปลากด ๒ (วัดแค) เปิดทำการสอน เมื่อวันที่ ๒ กันยายน ๒๕๓๖ มีครูทำการสอน ๒ คน โดยมีเรือโทไต้ะ สวพันธุ์ และมีครูฝึกสอนอีก ๑ คน คือ นายสนั่น สังขตะทิ ใช้ศาลาการเปรียญของวัดแคเป็นที่ทำการสอน

พ.ศ.๒๕๔๒ สร้างอาคารเรียนแบบ ป.๑ จำนวน ๓ ห้องเรียน โดยใช้งบประมาณของทางราชการหลังคามุงจาก

พ.ศ.๒๕๑๑ สร้างอาคารเรียนแบบ ป.๑ ข. (พิเศษ) จำนวน ๕ ห้องเรียนใช้งบประมาณจากโครงการนั้นส่วนจังหวัด จำนวน ๘๐,๐๐๐ บาท งบประมาณจากสภาตำบลจำนวน ๗๐,๐๐๐ บาท และงบบริจาคประชาชนจำนวนเงิน ๓๐,๐๐๐ บาท รวมทั้งสิ้น ๑๘๐,๐๐๐ บาท

พ.ศ.๒๕๑๕ สร้างอาคารเรียนแบบ ๐๑๗ จำนวน ๘ ห้องเรียนเป็นเงินจำนวน ๑๓๐,๐๐๐ บาท และได้รับงบประมาณสนับสนุนจากสภาตำบลอีกจำนวน ๑๓๐,๐๐๐ บาท และจากประชาชนร่วมกันบริจาคอีกจำนวน ๘๐,๐๐๐ หหมื่นบาท รวมใช้งบประมาณทั้งสิ้น ๔๐๐,๐๐๐ บาท

พ.ศ.๒๕๓๔ ได้มีการเปลี่ยนหลังคาโรงเรียนอาคารเรียนแบบ ป.๑ ข. (พิเศษ) คิดเป็นมูลค่า ๔๐,๐๐๐ บาท

พ.ศ.๒๕๔๓ สร้างอาคารเรียนแบบ ๑๐๕/ ๒๙ ได้รับงบประมาณจาก สปช. จำนวน ๖ ห้องเรียนและได้มีการปรับปรุงเป็นแปลงจนถึงปัจจุบัน โรงเรียนวัดแค มีอาณาเขตดังนี้

พ.ศ.๒๕๔๕ ได้รับงบจาก สปจ.สมุทรปราการ ต่อเติมชั้นล่างอาคารเรียน แบบ ๑๐๕/๒๙ จำนวน ๒ ห้องเรียน ๑๘๐,๐๐๐ บาท

พ.ศ.๒๕๕๕ ได้รับงบประมาณจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานสร้างส้วม แบบ สปข.๖๐๕/๔๕ จำนวน ๑ หลัง ๑๐ ที่นั่ง เป็นเงิน ๕๕๕,๐๐๐ บาท

ทิศเหนือ	ติดต่อ	โรงงานแหลมทอง
ทิศใต้	ติดต่อ	ชุมชน และโรงงานเหล็ก
ทิศตะวันออก	ติดต่อ	ชุมชน และโรงไม้

ผู้บริหาร

ผู้อำนวยการโรงเรียน ชื่อ-สกุล นางสุขสะอาด จุลสิทธิโยธา โทรศัพท์ ๐๘๑๒๕๕๘๘๘๑๓ Email: beau๒๔๘๙@gmail.com วุฒิการศึกษาสูงสุด ปริญญาโท สาขาบริหารการศึกษา ดำรงตำแหน่งที่โรงเรียนนี้ตั้งแต่วันที่ ๖ ธันวาคม ๒๕๕๕ จนถึงปัจจุบัน

สภาพชุมชนโดยรวม

๑) สภาพชุมชนรอบบริเวณโรงเรียนมีลักษณะเป็นบ้านเช่าตั้งเรียงรายรอบๆ โรงงานมีประชากรประมาณ ๒,๐๐๐ คน บริเวณใกล้เคียงโดยรอบโรงเรียนได้แก่ วัด ชุมชน โรงงาน อาชีพหลักของชุมชนคือ รับจ้างเนื่องจากอยู่ใกล้โรงงาน ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ประเพณี/ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เรารู้จักโดยทั่วไป คือ ประเพณีแห่ผ้าห่มองค์พระสมุทระเจติย์ ประเพณีสงกรานต์พระประแดง เป็นต้น

๒) ผู้ปกครองส่วนใหญ่ จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ อาชีพหลักคือ อาชีพรับจ้างทั่วไป คิดเป็นร้อยละ ๙๐ ผู้ปกครองส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐ ฐานะเศรษฐกิจ/รายได้ โดยเฉลี่ยครอบครัวต่อปี ๕๐,๐๐๐ บาท จำนวนคนเฉลี่ยครอบครัว ๔ คน

๓) โอกาสและข้อจำกัดของโรงเรียน

โอกาส คือ โรงเรียนอยู่ในที่ธรณีสงฆ์ของวัดแค ได้รับการสนับสนุนจากเจ้าอาวาสอย่างดี รวมทั้งชุมชน หมู่ ๑ และหมู่ที่ ๒ ตำบลปากคลองบางปลากด

ข้อจำกัดของโรงเรียน เนื่องจากครอบครัวส่วนใหญ่มีฐานะยากจนมีปัญหาครอบครัวแตกแยก หย่าร้าง เด็กถูกทิ้งให้อยู่กับญาติหรือบุคคลอื่น นักเรียนขาดความรักความอบอุ่น นักเรียนบางส่วนมีสุขภาพดีก็มาป่วยทำให้ปัญหาด้านเอกสารและการสื่อสารกับผู้ปกครอง ปัญหาด้านสภาพแวดล้อมภายนอก คือ ตั้งอยู่ในพื้นที่เสี่ยงต่อการแพร่กระจายของยาเสพติด

๓) ประวัติโรงเรียนละมุลรอดศิริ

ข้อมูลพื้นฐาน

ชื่อโรงเรียน ละมุลรอดศิริ ที่ตั้ง หมู่ที่ ๑๔ ตำบลบางเสาธง อำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการเขต ๒ โทร ๐๒-๓๘๗๙๐๑๑ เปิดสอนระดับชั้นอนุบาลถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ เนื้อที่ ๑๐ ไร่ ๑๑ ตารางวา เขตพื้นที่บริการรับผิดชอบจำนวน ๒ หมู่บ้าน คือในหมู่ที่ ๑๔ ตำบลบางเสาธง และหมู่ที่ ๑๑ ตำบลศิระจรเข้หน้า อำเภอบางเสาธง

ประวัติโรงเรียน

โรงเรียนละมุลรอดศิริ สังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการเขต ๒ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ เริ่มก่อตั้งเมื่อวันที่ ๖ เดือน กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๔๔ หมู่ ๑๔ ตำบลบางเสาธง อำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ ชื่อเดิม **โรงเรียนคลองกลั่นหอม** (จากชุมชนบารุง) ชุมศิริเกษตรประชาบาล กำนันตำบลบางเสาธง และร่วมมือกับประชาชนในท้องถิ่นก่อสร้างขึ้นครั้งแรกเป็นเพียงโรงนาหลังคามุงจาก ต่อมาได้มีการปรับปรุงพัฒนาจนได้อาคารเรียนถาวร ในเนื้อที่ ๒ ไร่ ๑ งาน และนำไปโรงเรียนหลังที่ ๗ ในตำบลบางเสาธง เนื่องจากบริเวณเนื้อที่น้อย ไม่สะดวกในการขยายโรงเรียน ดังนั้นในปีพุทธศักราช ๒๕๑๒ นางละมุลรอดศิริ ได้แสดงความประสงค์ขอบริจาคที่ดินจำนวน ๑๐ ไร่ ๑๑ ตารางวา พร้อมด้วยเงินจำนวน ๘๐,๐๐๐ บาท มาสมทบกับเงินของราชการ อีกจำนวน ๑๖๘,๕๐๐ บาท เพื่อทำการก่อสร้างหลังใหม่ เป็นแบบอาคารเรียนแบบ ๐๑๗ ขนาด ๔ ห้องเรียน เมื่อได้ย้ายเด็กมาเรียนที่อาคารโรงเรียนหลังใหม่แล้วจึงได้แสดงเรื่องขอเปลี่ยนชื่อโรงเรียนเป็นโรงเรียนละมุลรอดศิริ ทั้งนี้เพื่อเกียรติและเป็นอนุสรณ์แก่ผู้บริจาค

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๑๒ ได้รับเงินงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรปราการสร้างอาคารเรียนแบบ ๐๑๗ ขนาด ๔ ห้องเรียนแห่งหนึ่งห้อง

ปีพุทธศักราช ๒๕๓๙ โรงเรียนละมุลรอดศิริ ได้รับพระราชทานรางวัล **“โรงเรียนพระราชทาน ระดับประถมศึกษา ขนาดเล็ก”** ปัจจุบันโรงเรียนละมุลรอดศิริ เปิดสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาลถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ปีการศึกษา ๒๕๕๘ นักเรียนทั้งหมด ๕๙ คน มีครูประจำการ ๓ คน ครูอัตราจ้าง ๒ คน พนักงานบริการ ๑ คน โรงเรียนละมุลรอดศิริให้บริการทั้งการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนในเขตพื้นที่รับผิดชอบจำนวน ๒ หมู่บ้าน คือ ในหมู่ที่ ๑๔ ตำบล ตำบลบางเสาธงและ และหมู่ที่ ๑๑ ตำบลศิระจรเข้้อย อำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ

๔) ประวัติโรงเรียนวัดไตรมิตรวราราม

ข้อมูลพื้นฐาน

๑. โรงเรียนวัดไตรมิตรวราราม ตั้งอยู่เลขที่ ๑๔๘/๔ หมู่ ๑ ถนนสุขสวัสดิ์ ตำบลแหลมฟ้าผ่า อำเภอมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรปราการ เขต ๑ รหัสไปรษณีย์ ๑๐๒๙๐ โทรศัพท์๐-๒๔๒๕๘๓๓๖ โทรสาร๐-๒๔๒๕๘๓๓๖

๒. เปิดสอนตั้งแต่ระดับ อนุบาลปีที่ ๑ ถึงระดับ มัธยมศึกษาปีที่ ๓

๓. เขตพื้นที่บริการ หมู่ ๑ ตำบลแหลมฟ้าผ่า อำเภอมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ

ประวัติโรงเรียน

เดิมโรงเรียนวัดไตรมิตรวราราม มีชื่อว่าโรงเรียนประชาบาลตำบลแหลมฟ้าผ่า ๒ (คณะราษฎรบำรุง ๔ คลองรุ่ม) เปิดทำการสอนครั้งแรกยังไม่มีอาคารเรียนถาวร อาศัยศาลาการเปรียญของวัดโดยมีนายเสนอ บุรารักษ์ เป็นผู้บริหารขณะนั้น และได้หาเงินสร้างอาคารเรียน โดยการนำของพระยาพหลพลพยุหเสนา เป็นอาคารเรียน แบบ ป.๐๑ จำนวน ๔ ห้องเรียน และได้เปิดทำการสอนเป็นทางการเมื่อวันที่ ๒๑ มกราคม ๒๔๗๖ โดยมีนายปลั่ง เผื่อนด้วง เป็นครูใหญ่ ในปี พ.ศ.๒๕๑๙ มี

นักเรียนเพิ่มขึ้น อาคารเรียนไม่พอ ต้องอาศัยศาลาการเปรียญของวัดอีกครั้ง ทางราชการได้จัดสรรงบประมาณสร้างอาคารเรียนแบบ ๐๑๗ ขนาด ๔ ห้องเรียนใต้ถุนโล่ง จำนวน ๑ หลัง พอช่วยบรรเทาได้บ้าง ต่อมาได้งบประมาณต่อเติมชั้นล่างจนเสร็จและมีสิ่งก่อสร้างประกอบด้วยอาคารเรียนแบบ ๐๑๗ จำนวน ๒ หลัง รวม ๑๖ ห้องเรียน

ครั้นเมื่อวันที่ ๖ เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๓๓ เวลาประมาณ ๐๕.๓๐ น.โรงเรียนได้ประสบอัคคีภัยไม่สามารถป้องกันได้อาคารเรียนอาคารประกอบวัสดุอุปกรณ์เสียหายหมดวันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๓๓ นายบุญเพ็ด ประกอบผล ได้ย้ายมาดำรงตำแหน่งอาจารย์ใหญ่ ต่อจาก นายบรรจง โพธิ์คุ้ม ซึ่งเกษียณอายุราชการได้สั่งการให้คณะครูและนักเรียนเข้าอาศัยเรียนที่วัดไตรมิตรวรารามโดยมีพระครูปริยัติยานุกูล เป็นเจ้าอาวาส โดยขอใช้ศาลาวัดจำนวน ๒ หลัง และกุฏิพระอีก ๑ หลัง เป็นที่เรียนชั่วคราว และในปี พ.ศ. ๒๕๓๔ โรงเรียนได้รับงบประมาณก่อสร้างอาคารเรียนอาคารประกอบ ดังนี้

๑) อาคารเรียนแบบ ๒/๒๘ (ปรับปรุง) ๔ ชั้น ๒๑ ห้องเรียน

๒) อาคารอเนกประสงค์ แบบ ๒๐๕/๒๖

๓) บ้านพักครูแบบ ๓๐๓/๒๘ จำนวน ๖ หน่วย (อาศัยพื้นที่โรงเรียนป้อมพระจุลจอมเกล้า)

๔) ส้วมแบบ ๖๐๒/๒๖ จำนวน ๑๒ ที่นั่ง

รวมงบประมาณการก่อสร้างในขณะนั้นเป็นเงิน ๑๘ ล้านบาท ก่อสร้างเสร็จสิ้น เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๕

คำขวัญของโรงเรียน

วินัยดี มีความรู้ เชิดชูคุณธรรม นำชุมชน

เอกลักษณ์ของโรงเรียน

โรงเรียนวิถีพุทธ ระบบโครงสร้างการบริหาร กำหนดปรัชญา วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย และเอกลักษณ์ของสถานศึกษา เป็นแนวทางในการพัฒนา

ข้อมูลด้านอาคารสถานที่ แหล่งเรียนรู้และการใช้

อาคารเรียนและอาคารประกอบ จำนวน ๒ หลัง ได้แก่ อาคารเรียน ๑ หลัง อาคารอเนกประสงค์ ๑ หลัง

จำนวนห้องเรียนทั้งหมด ๑๑ ห้องเรียน แบ่งเป็น

ชั้นอนุบาล	=	๒	ห้องเรียน
ชั้น ป.๑ - ๖	=	๖	ห้องเรียน
ชั้น ม.๑ - ๓	=	๓	ห้องเรียน

โรงเรียนมีคอมพิวเตอร์เพื่อการเรียนการสอน จำนวน ๔๖ เครื่อง มีการติดตั้งอินเทอร์เน็ตเพื่อการค้นคว้าของนักเรียน มีจำนวน ๒๐ เครื่อง

แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน ห้องจริยศึกษา ห้องวิทยาศาสตร์ ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องเรียนอัจฉริยะ ห้องเรียนคุณภาพ ห้องนาฏศิลป์ สวนกล้วยน้ำว้า ห้องสหกรณ์ร้านค้า ห้องพยาบาล สวนหย่อมริมเขื่อน

แหล่งเรียนรู้ภายนอกโรงเรียน ได้แก่ วัดไตรมิตรวราราม องค์พระสมุทรเจดีย์ ป้อมพระจุลจอมเกล้า วัดสาขลา

กิจกรรมวิถีพุทธ

๑. อบรมคุณธรรมนักเรียนโดยพระวิทยากรที่มีความสามารถจำนวน ๓ วัน ตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาล-ม.๓ ในภาคเรียนที่ ๑ ของทุกปีการศึกษา

๒. ครูและนักเรียน แต่งชุดขาวทุกวันพระและไปทำบุญ ฟังเทศน์ที่วัดและรับประทานอาหารมังสวิรัต

๓. ภาศบ่ายก่อนเข้าเรียน นักเรียนทุกคนทำสมาธิและแผ่เมตตา

๔. กิจกรรมไหว้พี่ พี่สวัสดีน้อง

๕. กิจกรรมโรงเรียนสีขาวปลอดยาเสพติด

๗. ส่งเสริมกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา

๕) ประวัติโรงเรียนวัดครุใน

ข้อมูลพื้นฐาน

โรงเรียนวัดครุใน (ปีตะนิลานนทศึกษา) ตั้งอยู่หมู่ ๑๑ ซอยสุขสวัสดิ์ ๗๐ ถนนสุขสวัสดิ์ ตำบลบางครุ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ๑๐๑๓๐ ปัจจุบันเป็นโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษาชั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต ๑

ประวัติโรงเรียน

โรงเรียนวัดครุในได้เปิดทำการสอนครั้งแรกเมื่อวันที่ ๘ เดือนตุลาคมพ.ศ. ๒๔๓๖ โดยนายอำเภอพระประแดงขณะนั้นเป็นผู้จัดตั้ง ซึ่งครั้งแรกใช้ศาลาการเปรียญของวัดครุในเป็นที่เรียน ปีพ.ศ. ๒๔๘๘เจ้าอาวาสวัดครุในขณะนั้น (พระครูสมุทรวรจารย์ หลวงปู่ชั้น ปิยะนิลานนท์) ได้บริจาคเงินส่วนตัวซื้อเรือรบเก่า ซึ่งเป็นไม้สักมาสร้างเป็นอาคารเรียนจำนวน ๑ หลัง ๔ ห้องเรียนทางราชการจึงตั้งชื่อโรงเรียนว่า “โรงเรียนวัดครุใน” (ปีตะนิลานนทศึกษา) ต่อมาภายหลังท้องถิ่นเจริญมากขึ้น มีถนนสุขสวัสดิ์ตัดผ่านใกล้วัดทำให้การคมนาคมสะดวกขึ้น จำนวนนักเรียนเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็วประกอบกับอาคารเรียนเดิมชำรุด จึงได้ของบประมาณทางราชการเพื่อสร้างอาคารเรียนเพิ่มเพื่อทดแทนอาคารเรียนที่ชำรุดจนถึงวันที่ใช้ได้คือ ๑ อาคารเรียนที่ ๒ แบบ ๐๑๗ สร้างครั้งแรก พ.ศ. ๒๕๑๒ ชั้นล่าง ๔ ห้อง ชั้นบน ๔ ห้อง ต่อมาปี ๒๕๑๓ ต่อเติมชั้นบนอีก ๓ ห้อง ชั้นล่าง ๓ ห้อง รวมเป็น ๑๔ ห้องเรียน ซึ่งอาคารหลังนี้ได้อนุมัติให้ทำการรื้อถอนแล้วแต่ยังคงชะลอไว้เพื่อขอใช้เนื่องจากยังขาดแคลนอาคารเรียนอยู่ ๒ อาคารเรียนที่ ๓ แบบ ๐๑๗ ๒ ชั้น ๑๒ ห้องเรียนสร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๔ ๓ อาคารเรียนที่ ๕ แบบ ๐๑๙ ชั้นบน ๕ ห้อง ชั้นล่างเป็นห้องประชุม โดยได้รับงบประมาณสมทบจากมูลนิธิมิตรภาพและคณะกรรมการผู้ปกครองใช้ชื่ออาคารเรียนว่า มิตรภาพ ๑๘๑ อนุสรณ์ แต่พันจ่าอากาศตรี ทอม ดิเรกศรี ซึ่งเสียชีวิตจากการกระโดดร่มแบบดิ่งพสุธา เมื่อวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๐ และสร้างเสร็จในปีเดียวกัน ๔ อาคารเรียนที่ ๖ แบบ ๐๑๗ เป็นอาคารไม้ ๒ ชั้น ได้ถูกล้าง จำนวน ๔ ห้องเรียน นอกจากนี้ยังมีอาคารประกอบคือ

- อาคารโรงฝึกงาน ๒ หลัง สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๑ ปัจจุบันเป็นโรงอาหารและห้องครัว

- เรือนเพาะชำแบบ พ.๑ จำนวน ๑ หลัง สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๐
- ส้วม แบบ สปช.๖๐๒/๒๖ จำนวน ๑๐ ที่นั่ง ๑ หลัง สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๐
- ส้วมอีก ๑ ที่ ๔ ห้อง ราคา ๗๐,๐๐๐ บาท สร้างโดยเงินกองทุน กังเหมิน สร้างเมื่อ พ.ศ.

๒๕๔๐

- ส้วม แบบ สปช.๖๐๒/๒๖ จำนวน ๑๐ ที่นั่ง ๑ หลัง สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๑
- ที่อ่านหนังสือสำหรับนักเรียนและประชาชนโดยโรงเรียนจัดโครงการ“ครูในร่วมใจถวายพระพร” ร่วมกับนาย สำเริง กล่ำดิษฐ์ เทศมนตรีเทศบาลตำบลลัดหลวง ขณะนั้น สร้างเมื่อ วันที่ ๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๙
- ห้องปฏิบัติการทางภาษา ๑ ห้อง และห้องปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์ ๑ ห้อง โดยโรงเรียนเข้าโครงการปฏิรูปการศึกษาเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๐
- ห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ โดยการสนับสนุนจากพระครูสมุทรปัญญาวุธ (อาจารย์สำรวย) เจ้าอาวาสวัดครุใน องค์ปัจจุบันโดยบริจาคเงินสมทบร่วมกับผู้ปกครอง ประชาชน คณะครูตลอดจนจัดกิจกรรมหารายได้ จนทำให้โรงเรียนสามารถเปิดสอนคอมพิวเตอร์เบื้องต้นให้นักเรียนชั้น ป.๔- ป.๖ เริ่มตั้งแต่ปีการศึกษา ๒๕๔๓ เป็นต้นไป แล้วเสร็จเมื่อเดือน ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๒

๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๕.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ

จากการศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ และขอเสนอ ดังนี้

บุญส่ง หาญพานิช ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการความรู้ในสถาบันอุดมศึกษาไทย” ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษา มีความต้องการในระดับมาก ขณะที่สภาพเป็นจริงในปัจจุบันเกิดขึ้นในระดับค่อนข้างน้อยในทุกด้านที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการความรู้ ได้แก่ การสร้างความรู้ การจัดเก็บความรู้ การนำความรู้ไปใช้ การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ การบริการความรู้ การสื่อสารความรู้ การใช้เทคโนโลยี วัฒนธรรมการไว้วางใจ วัฒนธรรมพลังร่วมนวัตกรรมสิ่งสร้างสรรค์ สิ่งท้าทาย และยุทธศาสตร์การบริหารจัดการความรู้ ลักษณะงานที่ผู้บริหาร มีความต้องการในระดับมาก ให้มีการนำองค์ความรู้ใหม่ๆ ซึ่งเกิดจากการบริหารจัดการความรู้ไปใช้ได้แก่ การประกันคุณภาพการศึกษา รองลงมา คือ การพัฒนาการเรียนการสอน หลักสูตร เทคโนโลยี ห้องสมุด การวิจัย การประเมินความดีความชอบ การธำรงรักษาบุคลากร การสร้างนักวิชาการ การกำหนดภาระงานของบุคลากร และการบริการความรู้ ผู้บริหารมีความประสงค์ให้ในระดับมาก ให้มีการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ข้ามหน่วยงานทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการมากขึ้น ให้มีการบริการความรู้ในลักษณะของการร่วมมือที่ต่างฝ่ายต่างเป็นทั้งผู้ให้ และผู้รับบริการใน ๕ ด้าน คือ การเผยแพร่ความรู้สู่สาธารณะ การถ่ายทอดความรู้ การจัดอบรมสัมมนา การอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงความรู้ และการให้คำปรึกษา^{๑๕๙}

วิภา ทองหง่า ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย ๖ องค์ประกอบ คือ ๑) การประกันคุณภาพการศึกษา ๒) การพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ของนักเรียน ๓) การนิเทศการศึกษา ๔) การแนะแนวศึกษา ๕) การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และ ๖) สื่อการเรียนการสอน ซึ่งองค์ประกอบทุกตัวมีความสัมพันธ์กับองค์ประกอบด้านการประกันคุณภาพการศึกษา โดยที่การพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ของนักเรียน การนิเทศการศึกษา การแนะแนวการศึกษา การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และสื่อการเรียนการสอน มีความสัมพันธ์โดยตรงต่อการประกันคุณภาพการศึกษา และมีความสัมพันธ์โดยอ้อมกับการประกันคุณภาพการศึกษาโดยส่งผ่านการพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ของนักเรียน^{๑๖๐}

พูนสุข มาศรีงสรรค์ ได้วิจัยเรื่อง “การจัดการความรุนแรงในครอบครัวเชิงพุทธบูรณาการ” ผลการวิจัยพบว่า คนในสถาบันครอบครัวและในสถาบันอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง สามารถใช้ประโยชน์จากหลักธรรมต่างๆ ในพระพุทธศาสนาเถรวาท โดยการนำมาประยุกต์ร่วมกับแนวทางการดำเนินการของประเทศทางตะวันตก ตะวันออก และประเทศไทย ในสังคมยุคโลกาภิวัตน์ หัวใจสำคัญของการบูร

^{๑๕๙}บุญส่ง หาญพานิช, “การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการความรู้ในสถาบันอุดมศึกษาไทย”, *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖).

^{๑๖๐}วิภา ทองหง่า, “รูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร”, *วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๔).

ณาการเชิงพุทธเพื่อใช้จัดการความรุนแรงในครอบครัวในงานนี้ คือ การเข้าไปจัดการกับฐานของใจในปัจจุบัน ด้วยการฝึกฝน บ่มเพาะจิตใจให้ตั้งมั่น แน่วแน่ มีสัมมาสมาธิในการปรับปรุงพัฒนาตนให้มีสัมมาทิฐิ มีสติสัมปชัญญะอยู่ในปัจจุบันขณะ ไม่ตกเป็นทาสของอารมณ์ร้ายต่างๆ โดยเริ่มจากการปรับเปลี่ยนองค์ประกอบภายในจิตใจตนเอง ได้แก่ ตัณหา ทิฐิ มานะ เพื่อลด ละ เลิก ความยึดมั่นในตัวตน ความเห็นแก่ตัว ความตระหนี่ ความมักได้ และความไม่เห็นอกเห็นใจผู้อื่น อันเป็นสาเหตุแห่งความก้าวร้าวรุนแรงร่วมกับการพัฒนารูปแบบของการดำเนินชีวิตครอบครัวของปัจเจกให้เศรษฐกิจกับจิตใจไปด้วยกันในหลักแห่งความสันโดษ พอเพียงในทางสายกลางอันอุดมด้วยศีล สมาธิและปัญญา (ไตรสิกขา) จากหลักพุทธธรรมต่างๆ ผสานกับการใช้แนวทางดีๆ ของตะวันตกและตะวันออก รวมถึงความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเพื่อประโยชน์สูงสุด ปลอดภัยจากความขัดแย้งรุนแรงใดๆ เพราะเมื่อใจของปัจเจกสงบสันติสุขแล้ว ความวุ่นวาย ขัดแย้ง สับสน ไม่ลงรอยในรูปต่างๆ จากใครหรืออะไรก็ตาม ไม่อาจสร้างความกดดันในใจของเขาให้ประทุเป็นความรุนแรงทางวาจาและทางกายได้อีก ที่สำคัญอีกสิ่งหนึ่งคือ สังคมโดยองค์รวมต้องร่วมสร้างค่านิยมในคุณค่าที่มากกว่าคุณค่าเทียมในทุกสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตครอบครัว ทั้งทางตรงและทางอ้อม ^{๑๖๑}

สิริมา หมอนไหม ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการศึกษาเพื่อสิทธิเด็กในโรงเรียนมัธยมศึกษาตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กแห่งสหประชาชาติ” ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบการบริหารจัดการศึกษาเพื่อสิทธิเด็กในโรงเรียนมัธยมศึกษา มี ๗ องค์ประกอบ คือ ๑) การพัฒนาผู้เรียน ๒) การดูแลช่วยเหลือนักเรียน ๓) การจัดสภาพแวดล้อม ๔) การเสริมสร้างความปลอดภัย ๕) การมีส่วนร่วม ๖) การวางแผน และ ๗) การส่งเสริมสุขภาพ ^{๑๖๒}

ดวงใจ ช่วยตระกูล ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารความเสี่ยงในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน” ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยความเสี่ยงด้านการเรียนการสอน ควรใช้วิธีการบริหารความเสี่ยงโดยการควบคุมและหามาตรการในการป้องกันความเสี่ยง รวมไปถึงถ่ายโอนความเสี่ยง ปัจจัยความเสี่ยงด้านการเงิน ควรใช้วิธีการบริหารความเสี่ยงโดยการควบคุมและหามาตรการในการป้องกันความเสี่ยง ปัจจัยความเสี่ยงด้านความมั่นใจทางการศึกษา ควรใช้วิธีการควบคุมและหามาตรการในการป้องกันความเสี่ยง รวมถึงการมีส่วนร่วมของภาคีคือชุมชน ผู้ปกครองและผู้ประกอบการ ปัจจัยความเสี่ยงด้านสิ่งแวดล้อม ควรใช้วิธีการบริหารความเสี่ยงโดยการควบคุมและหามาตรการในการป้องกันความเสี่ยง รวมไปถึงถ่ายโอนความเสี่ยง ปัจจัยความเสี่ยงด้านการบริหารจัดการความปลอดภัย ควรใช้วิธีการควบคุมและหามาตรการในการป้องกันความเสี่ยง รวมไปถึงการมีส่วนร่วมของนักเรียน ผู้ปกครอง บุคลากรในสถานศึกษา ชุมชน คณะกรรมการสถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้อง ^{๑๖๓}

^{๑๖๑} พูนสุข มาศรีรังสรรค์, “การจัดการความรุนแรงในครอบครัวเชิงพุทธบูรณาการ”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^{๑๖๒} สิริมา หมอนไหม, “การบริหารจัดการศึกษาเพื่อสิทธิเด็กในโรงเรียนมัธยมศึกษาตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กแห่งสหประชาชาติ”, **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๔).

^{๑๖๓} ดวงใจ ช่วยตระกูล, “การบริหารความเสี่ยงในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน”, **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๑).

ชัยวัฒน์ อุทัยแสน ได้วิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การบริหารความปลอดภัยสถานศึกษา” ผลการวิจัยพบว่า กลยุทธ์การบริหารความปลอดภัยสถานศึกษา ประกอบด้วย ๑) การกำหนดแนวทางปฏิบัติเพื่อความปลอดภัย ๒) การบริหารความเสี่ยง ๓) การกำหนดแผนและมาตรฐานความปลอดภัย ๔) การประเมินความปลอดภัย ๕) นโยบายด้านความปลอดภัย และ ๖) การป้องกันความเสียหาย โดยที่รูปแบบความสัมพันธ์ของกลยุทธ์การบริหารความปลอดภัยสถานศึกษา จากการวิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis) พบว่า กลยุทธ์ทั้ง ๖ มีความสัมพันธ์กัน โดยมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์^{๑๖๔}

พระปลัดสมบัติ จิตติภาณ ได้วิจัยเรื่อง “การจัดการความรู้ตามหลักพุทธธรรมในโรงเรียนจังหวัดนครสวรรค์” ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการจัดการความรู้ตามหลักพุทธธรรมในโรงเรียนจังหวัดนครสวรรค์นั้น ผู้บริหารจะต้องสร้างแบบที่ดีในการบริหาร รวมถึงการจัดการความรู้ในโรงเรียนจังหวัดนครสวรรค์ จะเป็นต้นแบบได้ดี เพราะสังคย้อมจับตามองถึงพฤติกรรมกระทำทุกกิริยาของผู้บริหารโรงเรียน ดังนั้น ทิศทางการจัดการความรู้และบูรณาการแบบองค์รวม องค์การบุคลากร สถานศึกษา การจัดการ ให้เชื่อมโยงกับภารกิจ ๔ ด้าน ได้แก่ ผู้บริหารการจัดการความรู้ ทักษะคิด ความคิด และพฤติกรรมบุคลากร การบูรณาการทางการศึกษาของโรงเรียน แผนการจัดการความรู้สมบูรณ์ที่สุดด้วยการจัดการความรู้ เป็นกำลังใจให้กับบุคลากรในองค์กร การให้อภัย มีความรอบคอบ รับผิดชอบ เป็นกำลังใจให้แก่บุคลากร และไม่ปกป้องคนชั่ว แต่ต้องช่วยเหลือคนดีเป็นต้น^{๑๖๕}

พระครูศรีรัตนธรรมวิเทศ (ปกานนท์ พิลานันท์) ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติกัมมัฏฐานของผู้นำชาวพุทธในประเทศไทย” ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติกัมมัฏฐานของผู้นำชาวพุทธในประเทศไทย ได้แก่ ๑) ด้านสถานที่ วัดต้องมีสัปปายะทั้ง ๗ (๑.ที่อยู่ เสนาสนะสัปปายะ ๒.โคจรคาม การเดินทางสะดวก ๓.การพุดคุย คือ ธรรม์สสนสัปปายะ ๔.บุคคล คือ บุคคลสัปปายะ ๕.โภชนะ คือ อาหารสัปปายะ ๖.ฤดู คือ ฤดูสัปปายะ และ ๗.อิริยาบถ) ตามหลักสัปปายะ ๒) ด้านวิทยากร ควรเป็นรูปแบบวิทยากรมีความรู้ดี ตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ คือ มีความประพฤติดี มีความสามารถดี รู้เหตุแห่งการเกิดของสุขหรือทุกข์ และผลที่จะเกิดจากเหตุ รู้จักตนเอง รู้จักประมาณ รู้จักกาลเทศะ รู้จักชุมชน และบุคคลที่เข้าไปเกี่ยวข้อง แล้วนำกระบวนการพัฒนาเชิงระบบมาใช้ ๓) การบริหารจัดการที่ดี ต้องมีการประชุมปรึกษาหารือกันเรื่อยๆ และมีการวางแผนระยะสั้นและแผนระยะยาว ระยะ ๑ ปี ๕ ปี ๑๐ ปี ตามหลักอปริหานิยธรรม ๗^{๑๖๖}

^{๑๖๔}ชัยวัฒน์ อุทัยแสน, “กลยุทธ์การบริหารความปลอดภัยสถานศึกษา”, **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๕).

^{๑๖๕}พระปลัดสมบัติ จิตติภาณ, “การจัดการความรู้ตามหลักพุทธธรรมในโรงเรียนจังหวัดนครสวรรค์”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

^{๑๖๖}พระครูศรีรัตนธรรมวิเทศ (ปกานนท์ พิลานันท์), “รูปแบบการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติกัมมัฏฐานของผู้นำชาวพุทธในประเทศไทย”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

แม่ชีเณรชฌา ศักดิ์ศิริสัมพันธ์ ได้วิจัยเรื่อง “พุทธวิธีบริหารเพื่อการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรม” ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบพุทธวิธีบริหารเพื่อการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมฝ่ายคณะสงฆ์ใช้หลักในการบริหารสอดคล้องกับพุทธวิธีบริหารของพระพุทธเจ้า ส่วนของคฤหัสถ์ใช้การประยุกต์หลักบริหารตะวันตกผสมผสานกับหลักธรรมในการพัฒนาเป็นการพัฒนาองค์กร ๖ ด้าน การปฏิบัติใช้หลักสติปัฏฐาน ๔ และกิจกรรมที่ประยุกต์ร่วมสมัย โดยใช้หลักธรรมได้แก่ ไตรสิกขา เมตตา โดยมีจุดหมายเพื่อให้มีความสำคัญกับการปฏิบัติธรรม พร้อมกันกับการช่วยกันรักษา ปฏิบัติตาม และถ่ายทอดสู่คนรุ่นหลังได้ปฏิบัติสืบต่อไป^{๑๖๗}

สรุปได้ว่า การบริหาร คือ การวางแผนและการจัดองค์การให้สามารถดำเนินกิจการต่างๆ ได้ตามวัตถุประสงค์ที่องค์การนั้นตั้งไว้ การวางแผนยังหมายรวมถึงการจัดคนเข้าทำงาน การสั่งการ และการควบคุมการทำงานเพื่อให้กิจกรรมขององค์การดำเนินไปตามวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุดและคุ้มค่ากับทรัพยากรที่มีอยู่ โดยอยู่บนพื้นฐานของปัจจัยในการบริหารในองค์กรเป็นสำคัญ

ตารางที่ ๒.๒๐ สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ

นักวิจัย	ผลการวิจัย
บุญส่ง หาญพานิช, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๖)	ยุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการความรู้ ได้แก่ ๑. ยุทธศาสตร์ผู้บริหาร ๒. ยุทธศาสตร์นอลลิติจ์เวอร์เคอร์ ๓. ยุทธศาสตร์ปฏิสัมพันธ์ความรู้ ๔. ยุทธศาสตร์การสื่อสารความรู้และเทคโนโลยี ๕. ยุทธศาสตร์การไว้วางใจ ๖. ยุทธศาสตร์พลังร่วม
วิภา ทองหง่า, วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, (มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๔)	องค์ประกอบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน ๑) การประกันคุณภาพการศึกษา ๒) การพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ของนักเรียน ๓) การนิเทศการศึกษา ๔) การแนะแนวศึกษา ๕) การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ๖) สื่อการเรียนการสอน

^{๑๖๗} แม่ชีเณรชฌา ศักดิ์ศิริสัมพันธ์, “พุทธวิธีบริหารเพื่อการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรม”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

ตารางที่ ๒.๒๑ สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ (ต่อ)

นักวิจัย	ผลการวิจัย
พูนสุข มาศรีงสรรค์, วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิต, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย, ๒๕๕๔)	การจัดการความรุนแรงในครอบครัวเชิงพุทธบูรณาการ ๑. การแปรเปลี่ยนความขัดแย้งที่เป็นความก้าวร้าว รุนแรง ให้เป็นความเข้าใจอันดีต่อกัน (Transformation) ๒. การแก้ไขปัญหาความรุนแรงในระดับต่างๆ รวมถึงการ ป้องกันมิให้เกิดซ้ำซ้อน (Solution in Terms of Problem Solving and Prevention) ๓. การเยียวยา (Healing) รักษาใจตนให้สงบสันติไป พร้อมๆ กับคนในครอบครัว
สิริมา หมอนไหม, วิทยานิพนธ์ ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, (มหาวิทยาลัย ศิลปากร, ๒๕๕๔)	องค์ประกอบการบริหารจัดการศึกษาเพื่อสิทธิเด็ก ๑) การพัฒนาผู้เรียน ๒) การดูแลช่วยเหลือนักเรียน ๓) การจัดสภาพแวดล้อม ๔) การเสริมสร้างความปลอดภัย ๕) การมีส่วนร่วม ๖) การวางแผน ๗) การส่งเสริมสุขภาพ
ดวงใจ ช่วยตระกูล, วิทยานิพนธ์ ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, (มหาวิทยาลัย ศิลปากร, ๒๕๕๑)	การบริหารความเสี่ยงในสถานศึกษา ๑. ด้านการเรียนการสอน ๒. ด้านการเงิน ๓. ด้านความมั่นใจทางการศึกษา ๔. ด้านสิ่งแวดล้อม ๕. ด้านการบริหารจัดการความปลอดภัย ควรใช้วิธีการควบคุมและมาตรการในการป้องกันความ เสี่ยง รวมไปถึงการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง
ชัยวัฒน์ อุทัยแสน, วิทยานิพนธ์ ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, (มหาวิทยาลัย ศิลปากร, ๒๕๕๕)	กลยุทธ์การบริหารความปลอดภัยสถานศึกษา ๑) การกำหนดแนวทางปฏิบัติเพื่อความปลอดภัย ๒) การบริหารความเสี่ยง ๓) การกำหนดแผนและมาตรฐานความปลอดภัย ๔) การประเมินความปลอดภัย ๕) นโยบายด้านความปลอดภัย ๖) การป้องกันความเสียหาย

ตารางที่ ๒.๒๑ สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ (ต่อ)

นักวิจัย	ผลการวิจัย
พระปลัดสมบัติ จิตติภาณ, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย, ๒๕๕๗)	การจัดการความรู้ตามหลักพุทธธรรมในโรงเรียน ๑. ความรู้ ๒. ทักษะ ๓. ความคิด ๔. พฤติกรรมบุคลากร
พระครูศรีรัตนธรรมวิเทศ (ปกานนท์ พิลาพันธ์), วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร ดุษฎีบัณฑิต, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาล งกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗)	รูปแบบการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติกัมมัฏฐาน ๑. ด้านสถานที่ วัดต้องมีสัปปายะทั้ง ๗ ๒. ด้านวิทยากร ควรเป็นรูปแบบวิทยากรมีความรู้ดี ตาม หลักสัปปุริสธรรม ๗ ๓. การบริหารจัดการที่ดี ต้องมีการประชุมปรึกษาหารือ กันเรื่อยๆ ตามหลักอภิธานิยธรรม ๗
แม่ชีเนรชมา ศักดิ์ศิริสัมพันธ์, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย, ๒๕๕๗)	พุทธวิธีบริหารเพื่อการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรม ๑. ฝ่ายคณะสงฆ์ใช้หลักในการบริหารสอดคล้องกับพุทธ วิธีบริหารของพระพุทธเจ้า ๒. ฝ่ายคฤหัสถ์ใช้การประยุกต์หลักบริหารตะวันตกผสม กับหลักธรรมในการพัฒนาเป็นการพัฒนาองค์กร ๖ ด้าน

๒.๕.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนวิถีพุทธ

จากการศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนวิถีพุทธ และขอเสนอ ดังนี้

มณีกาญจน์ ทองใบ ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาแบบการบริหารโครงการโรงเรียนวิถีพุทธของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน” ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารโครงการโรงเรียนวิถีพุทธของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านโครงสร้างการบริหารงาน ได้แก่ การกำหนดอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารอย่างชัดเจน สามารถปรับโครงสร้างขององค์กรให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหารและคณะกรรมการสถานศึกษา คณะครู นักเรียน ผู้ปกครอง พระสงฆ์ องค์กรทางราชการและองค์กรในชุมชน ร่วมกันรับผิดชอบในการดูแลเยาวชนให้ประพฤติตนเป็นคนดี ด้านกระบวนการดำเนินงาน มีการสรุปและรายงานผลการดำเนินงานตามโครงการอย่างสม่ำเสมอ ด้านผลสำเร็จที่คาดว่าจะได้รับ โดยการสร้างเยาวชนให้มีขันติ มีความอดทน อดกลั้น มีวิริยะอุตสาหะ รู้จักการให้และทำกิจกรรมต่างๆ เป็นหมู่คณะได้^{๑๖๘}

^{๑๖๘} มณีกาญจน์ ทองใบ, “การพัฒนาแบบการบริหารโครงการโรงเรียนวิถีพุทธของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๙).

พระเมธีธรรมาลังการ และคณะ ได้วิจัยเรื่อง “การใช้หลักธรรมพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา แพร่ เขต ๑” ผลการวิจัยพบว่า

๑. สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลได้ทั้งสิ้น ๒๔๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๐.๕๒ เป็นเพศชาย จำนวน ๑๐๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๓.๕๕ เป็นเพศหญิง จำนวน ๑๔๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๖.๔๕ มีวุฒิการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน ๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๑.๖๑ วุฒิการศึกษาปริญญาตรี จำนวน ๒๒๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๙๒.๓๔ วุฒิการศึกษาปริญญาโท จำนวน ๑๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๕.๖๕ และวุฒิการศึกษาปริญญาเอก จำนวน ๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๐.๔๐ มีประสบการณ์การทำงานต่ำกว่า ๑๐ ปี จำนวน ๑๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๖.๐๕ และประสบการณ์การทำงานตั้งแต่ ๑๐ ปีขึ้นไป จำนวน ๒๓๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๙๓.๙๕ เป็นโรงเรียนประถมศึกษา จำนวน ๑๓๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๓.๒๓ และโรงเรียนประถมศึกษาที่ขยายโอกาสทางการศึกษา จำนวน ๑๑๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๗๗

๒. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้หลักธรรมพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแพร่ เขต ๑ ใน ๔ ด้าน คือ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๔.๐๙) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกด้าน

๓. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้หลักธรรมพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแพร่ เขต ๑ จำแนกตามประเภทของโรงเรียน พบว่า ในภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ^{๑๖๙}

สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย และคณะ ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์รูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธ : ศึกษากรณี โรงเรียนวิถีพุทธ ๑๐ เขตพื้นที่ศึกษา” ผลการวิจัยพบว่า ผู้เรียนได้รับการจัดการศึกษาในระดับดีมาก และอาจารย์และผู้บริหารมีการจัดการศึกษาในระดับมากแก่ผู้เรียนในโรงเรียนวิถีพุทธ ทั้งในการเตรียมปัจจัยภายนอก ความเป็นกัลยาณมิตร หลักสูตรการบริหารการเรียนการสอน การจัดการเรียนการสอน กิจกรรมการเรียนรู้ในและนอกชั้นเรียน การวัดและประเมินผล และผู้เรียนตามวิถีพุทธ ซึ่งเป็นปัจจัยตาม เมื่อแยกพิจารณาตามเพศทั้งผู้เรียนและอาจารย์ผู้บริหารไม่มีความแตกต่างกันในด้านรูปแบบ แยกตามภูมิลาเนา ระดับการศึกษาและตำแหน่งอาจารย์ของผู้บริหารและอาจารย์มีการจัดการศึกษาให้แก่ผู้เรียนไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อแยกตามอายุ ระดับชั้นที่ศึกษา อายุ ที่ตั้งของโรงเรียน และโรงเรียนที่แตกต่างกันผู้เรียนจะได้รับการจัดการศึกษาที่แตกต่างกัน และผู้บริหาร และอาจารย์ที่ปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่ตั้งของโรงเรียนต่างกัน มีการจัดการศึกษาให้แก่ผู้เรียนต่างกัน โดยภาคกลางมีการจัดการศึกษาตามวิถีพุทธในระดับดีมากกว่าพื้นที่อื่น

^{๑๖๙} พระเมธีธรรมาลังการ และคณะ, “การใช้หลักธรรมพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแพร่ เขต ๑”, รายงานการวิจัย, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙), หน้า ก - ข.

การจัดการศึกษาตามวิถีพุทธให้แก่สถานศึกษาในแต่ละโรงเรียน มีรูปแบบที่เป็นไปในแนวเดียวกัน มาตรฐานเดียวกันและเสมอภาคกัน จะต้องจัดการโดยทุกฝ่ายทั้งชุมชน ผู้ปกครอง ครู อาจารย์ ผู้บริหาร นักเรียนและผู้บริหารในพื้นที่ และการจัดสรรทรัพยากรให้ทั่วถึงเกิดประโยชน์แก่ทั้งโรงเรียน และผู้เรียนต้องได้รับความร่วมมือในการเข้าร่วมการจัดสรร และการกำหนดแนวทางการบริหาร มาตรฐานศึกษาและการจัดการเรียนรู้โดยผู้บริหารการศึกษาระดับชาติ ระดับท้องถิ่นหรือพื้นฐานและระดับโรงเรียนร่วมกัน เพื่อให้เกิดโรงเรียนวิถีพุทธตามความต้องการของสังคม^{๑๗๐}

เสื่อ สัชชานนท์ และคณะ ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษารูปแบบการพัฒนาจริยธรรมแนวพุทธในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์” ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการพัฒนาจริยธรรมตามหลักไตรสิกขา มีรูปแบบการพัฒนาที่ชัดเจนทั้งในด้านลักษณะทางกายภาพ พฤติกรรม การพัฒนาจิตใจ และปัญญา คือ รูปแบบของการพัฒนาจริยธรรมในขั้นศีล พบว่า เป็นการพัฒนาพฤติกรรมทางกายและวาจา โดยใช้เครื่องมือในการฝึก คือ วินัย กฎหมาย กฎ กติกา ระเบียบ การพัฒนาจริยธรรมในขั้นศีลเป็นการสร้างฐานชีวิตให้แข็งแกร่ง คนมีศีลเป็นคนไม่มีโทษ เพราะประพฤติสุจริตทางกาย การฝึกการสื่อสารที่ดี การประกอบอาชีพที่ส่งผลให้การดำรงชีวิตมีความสุข รูปแบบของการพัฒนาจริยธรรมในขั้นสมาธิ พบว่า สมาธิเป็นเครื่องมือในการทำจิตใจให้หนักแน่น เป็นการรวมกระแสจิตเป็นหนึ่งเดียว ทำให้ใจแน่วแน่ในสิ่งเดียว มีคุณภาพและสมรรถภาพทางจิต ทำให้จิตใจเข้มแข็งมั่นคง สามารถควบคุมตนเองได้ดี ทำให้จิตนุ่มนวลควรแก่การงาน และจิตมีพลังมีคุณสมบัติความพร้อมในการปฏิบัติงาน รูปแบบของการพัฒนาจริยธรรมในขั้นปัญญา เป็นการพัฒนาฝึกฝนศึกษาให้เข้าใจ มีความรู้ เกิดความเข้าใจในสรรพสิ่งตามความเป็นจริง เข้าใจตามความเกิดขึ้นของสิ่งนั้น พิจารณาสภาพปัญหาตามเหตุ ตามปัจจัยที่ส่งผลต่อกัน ยอมรับความจริงที่เกิดขึ้น ใช้หลักความจริงแก้ปัญหาตามที่เกิดขึ้นจริง มีจิตใจเป็นอิสระจากสิ่งที่มีสัมพันธ์กับชีวิต ดำรงตนอยู่อย่างรู้เท่าทัน ใช้ปัญญาเป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิต เข้าใจจุดมุ่งหมายของชีวิต รู้จักวิถีที่จะนำชีวิตไปในทางที่ดี รู้จักสร้างระเบียบวินัยให้กับชีวิตและอยู่อย่างปลอดภัยไว้เฝ้า^{๑๗๑}

สุกัลยา สุเมธ ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาองค์ประกอบและการส่งเสริมพรหมวิหารสี่ของเด็กปฐมวัยด้วยรูปแบบการเรียนการสอนแบบ RACA” ผลการวิจัยพบว่า การส่งเสริมพรหมวิหาร ๔ ในเด็กปฐมวัย ควรส่งเสริมทั้ง ๔ องค์ประกอบ คือ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ซึ่งเป็นธรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาความมีน้ำใจ ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รวมถึงความมีมนุษยสัมพันธ์ด้วย ทั้งนี้เนื่องจากถ้าทุกคนมีเมตตา กรุณา มุทิตา โดยมีอุเบกขากำกับอยู่ ก็จะมีน้ำใจช่วยเหลือส่งเสริมกันด้วย

^{๑๗๐} สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย และคณะ, “การศึกษาวิเคราะห์รูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธ : ศึกษากรณี โรงเรียนวิถีพุทธ ๑๐ เขตพื้นที่ศึกษา”, รายงานการวิจัย, (คณะครุศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้า ก - ข.

^{๑๗๑} เสื่อ สัชชานนท์ และคณะ, “การศึกษารูปแบบการพัฒนาจริยธรรมแนวพุทธในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์”, รายงานการวิจัย, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้า ก - ข.

ความสัมพันธ์อันดี พร้อมทั้งดำรงรักษาความเป็นธรรมในสังคม และความเข้มแข็งรับผิดชอบตัวตนไว้ได้ รวมทั้งดำรงรักษาสังคมเล็กในบ้าน สังคมสากลของมวลมนุษยชาติ ตลอดจนถึงการอภิบาลโลกด้วย^{๑๗๒}

สิน งามประโคน และคณะ ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล” ผลการวิจัยพบว่า ครูอาจารย์และนิสิตนักศึกษา มีความคิดเห็นต่อคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาในแต่ละด้าน ดังนี้

๑. ด้านการพัฒนาตนเองของครูอาจารย์ นิสิตนักศึกษา มีความคิดเห็นสอดคล้องกันที่เด่นชัด คือ มีความกตัญญูต่อบุคคลที่สำนึกในบุญคุณของผู้อื่นหรือสิ่งอื่น รู้จักเลือกแบบอย่างที่ดี นำไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิตและมีระเบียบวินัยในการดำเนินชีวิตโดยสุจริตและรู้จักรับฟังเหตุผลจากผู้อื่น และพร้อมที่จะแก้ไขปรับปรุงตนเอง ในระดับปานกลาง ต่ำกว่าความคิดเห็นของครูอาจารย์ คือ รู้หลักการปฏิบัติตนให้ดีในท้องถิ่น ชุมชนและสังคม รู้จักประมาณในการบริโภคและการใช้จ่ายทรัพย์สิน รู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์

๒. ด้านสังคม ครูอาจารย์ นิสิตนักศึกษา มีความคิดเห็นสอดคล้องกันที่เด่นชัด คือ นิสิตนักศึกษาไม่ล่วงละเมิดสิ่งที่รักของหวงแหนของผู้อื่น รวมทั้งสิ่งของและข่มเหงจิตใจลบลู่เกียรติและวงศ์ตระกูล แสดงไมตรีและความหวังต่อเพื่อนร่วมงานด้วยความเต็มใจ โดยไม่เอาเปรียบเบียดเบียนใครซึ่งกันและกัน และเข้าใจในหลักกรรมว่า ทำดีมีผลดี ทำชั่วมีผลชั่ว

๓. ด้านคุณลักษณะ การเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมของนิสิต นักศึกษาที่เด่นชัด คือ เมื่อเห็นผู้อื่นทำดีประสบความสำเร็จก็พลอยยินดี มีใจเป็นกลาง เข้าใจด้วยเหตุผล และอยากช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์

๔. ด้านการบำเพ็ญตนสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้อื่นของนิสิตนักศึกษาที่เด่นชัด คือ การรู้จักปรับตัวให้เข้ากับคนอื่นได้ และวางตนเสมอต้นเสมอปลาย แนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์และเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เสียสละ และรู้จักพูดให้เกิดความเข้าใจดี สมานสามัคคีต่อกัน

๕. ด้านสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาที่เด่นชัด คือ นักศึกษาชอบอ่านหนังสือเมื่ออยู่กับครอบครัว และสภาพแวดล้อมทางสังคมเป็นสื่อกลางส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ด้านคุณธรรมและจริยธรรม

ปัญหาและอุปสรรคต่อการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาในแต่ละด้านดังต่อไปนี้

๑. ปัญหาและอุปสรรคของตัวนิสิตนักศึกษาด้านการพัฒนาตนเอง ที่เด่นชัด คือ ปล่อยใจไปตามกระแสบริโภคนิยม ขาดการควบคุมกาย และจิตใจ และนักศึกษามีค่านิยมไม่เหมาะสมในด้านต่างๆ โดยไม่คำนึงถึงฐานะทางเศรษฐกิจ ก่อให้เกิดปัญหาในตนเอง และสังคมมากขึ้น ไม่รู้จักฐานะตนเองในการดำเนินชีวิต

^{๑๗๒} สุกัลยา สุเมธ, “การศึกษาองค์ประกอบและการส่งเสริมพรหมวิหารสี่ของเด็กปฐมวัยด้วยรูปแบบการเรียนการสอนแบบ RACA”, วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ปีที่ ๒๓ ฉบับที่ ๒, (กุมภาพันธ์ - พฤษภาคม ๒๕๕๕) : ๑๐๐.

๒. ปัญหาและอุปสรรคของตัวนิสิตนักศึกษาด้านสังคมที่เด่นชัด คือ นักศึกษาติดเพื่อน มีพฤติกรรมเลียนแบบซึ่งกันและกัน แม้จะรู้ว่าสิ่งนั้นไม่ถูกต้อง และนักศึกษาสงสัยการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและโลกในปัจจุบัน

๓. ปัญหาและอุปสรรคของตัวนิสิตนักศึกษาด้านสภาพแวดล้อมที่เด่นชัด คือ ครูอาจารย์ ยังไม่เปลี่ยนทัศนคติของนักศึกษา นักศึกษาชอบเลียนแบบพฤติกรรมแบบตะวันตก เช่น การแต่งกาย การใช้ยาสูบเพื่อผ่อนคลาย เปลี่ยนทรงผม สภาพแวดล้อมทางสังคมและสื่อประเภทต่างๆ มอมเมา นักศึกษาให้เกิดพฤติกรรมบริโภคอย่างขาดสติ และนักศึกษายังหลงคำโฆษณาชวนเชื่อสิ่งบริโภคและอุปโภคต่างๆ ในทางผิด เช่น การโฆษณาทางโทรศัพท์ โดยขาดวิจารณญาณที่ดี

๔. ปัญหาและอุปสรรคของตัวนิสิตนักศึกษาด้านการเรียนการสอนที่เด่นชัด คือ การอบรมสั่งสอนและปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่นิสิต นักศึกษา ครูอาจารย์ มีภาระหน้าที่ในการสอนและงานอื่นๆ มาก จึงไม่มีเวลาเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมแก่นิสิตนักศึกษา

๕. ปัญหาและอุปสรรคของตัวนิสิตนักศึกษาด้านกลุ่มเพื่อนที่เด่นชัด คือ นักศึกษามักจะเชื่อเพื่อนและช่วยกันปกปิดความลับของเพื่อนในทางที่ไม่ถูกและบางครั้งนักศึกษชอบทำตามเพื่อนทางที่ไม่ถูกไม่ควร เช่น การดื่มสุรา สูบบุหรี่ และสารเสพติด เป็นต้น เมื่อพิจารณาโดยภาพรวม พบว่าครูอาจารย์ และนิสิตนักศึกษา มีความเห็นในข้อที่นิสิตนักศึกษาต้องปรับปรุงแก้ไขตนเอง คือ การรู้จักคิดริเริ่มสร้างสรรค์และการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล และมีความขยัน ประหยัด และอดทนซึ่งอยู่ในเกณฑ์ต่ำ

แนวทางในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมแก่นิสิตนักศึกษาที่เด่นชัด คือ พ่อแม่ให้การอบรมสั่งสอน ช่วยชี้แนะพฤติกรรมของตนเป็นแบบอย่างที่ดีด้วย กลุ่มเพื่อนมีส่วนช่วยชักจูงใจให้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ดี ควรมีการแนะนำต้นแบบที่ดี หรือแบบอย่างที่ดีแก่นิสิตนักศึกษา และควรจัดกิจกรรมให้มีการยกย่องส่งเสริมคนดี และกล่าวตักเตือนให้นิสิตนักศึกษา ปรับปรุงพฤติกรรมที่บกพร่องและการจัดสภาพแวดล้อมสื่อ เพื่อส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา^{๑๗๓}

รัตน อัทธมสุวรรณ และสมชาย เวชกรรม ได้วิจัยเรื่อง “การจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาที่มีผลต่อทัศนคติในการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา หลักสูตรเตรียมวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ” พบว่า การจัดสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา ควรจัดให้มีการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมภายในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นการเสริมสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในการติดตามข่าวสารข้อมูลการประชาสัมพันธ์ทั่วไปของโรงเรียน และควรมีการวางแผนอย่างเป็นระบบในการนำเสนอรูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมภายในสถานศึกษาให้มีความหลากหลาย โดยเฉพาะรูปแบบที่สามารถสร้างปฏิสัมพันธ์ในการโต้ตอบกับผู้เรียนได้ และที่สำคัญสถานศึกษาควรสนับสนุนให้มีการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรม ซึ่ง

^{๑๗๓} สีน งามประโคน และคณะ, “การศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล”, รายงานการวิจัย, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ก - ค.

สภาพแวดล้อมมีอิทธิพลต่อการรับรู้และการแสดงพฤติกรรมให้กับเยาวชน เช่น การจัดระเบียบการขึ้นลงบันได ให้เป็นทางเดินเดียวกัน การใช้ลิฟท์ร่วมกัน เป็นต้น^{๑๗๔}

พระประวิทย์ สมสนุก และคณะ ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารุงเทพมหานคร เขต ๑” พบว่า การบริหารจัดการโรงเรียนวิถิพุทธ ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ควรมีการจัดกิจกรรมให้นักเรียนและครูปฏิบัติอย่างต่อเนื่องตามหลักการทางพระพุทธศาสนา อีกทั้งครูควรสร้างความเข้าใจและตระหนักในความประพฤติก่อให้เกิดความดี ตั้งแต่กาย วาจา ใจ เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดี ผู้บริหารและครูต้องร่วมกันอบรมให้นักเรียนมีจิตสำนึกในหน้าที่ของตนเอง ปลูกฝังให้นักเรียนมีระเบียบวินัย เช่น มาโรงเรียนให้ทันเช้าแถว รับประทานอาหารเสร็จแล้วต้องเก็บจานให้เรียบร้อย เป็นต้น^{๑๗๕}

สรุปได้ว่า โรงเรียนวิถิพุทธนั้น จะเน้นการจัดการเรียนการสอน และรูปแบบภายในโรงเรียนให้สอดคล้องกับคำสอนของพระพุทธศาสนา มีหลักไตรสิกขา เป็นเบื้องต้น เพื่อพัฒนาคุณภาพของนักเรียน ทางด้านคุณธรรมจริยธรรมควบคู่ไปกับการรู้สามัญศึกษาเหมือนกับโรงเรียนอื่นๆ รวมทั้งยังเน้นให้บุคลากรมีคุณธรรมจริยธรรม เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน และส่งเสริมให้นักเรียนสามารถนำเอาหลักธรรมที่ผสมผสานกับสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียนไปบูรณาการใช้ในชีวิตรประจำวันและในสังคมได้อย่างมีความสุข

^{๑๗๔} รัตนา อัทธภูมิสุวรรณ และสมชาย เวชกรรม, “การจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาที่มีผลต่อทัศนคติในการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมของนักศึกษา หลักสูตรเตรียมวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ”, วารสารวิชาการศิลปศาสตร์ประยุกต์, (มกราคม - มิถุนายน ๒๕๕๒) : ๕๔.

^{๑๗๕} พระประวิทย์ สมสนุก, พระมหาวรวิทย์ ทาระพันธ์ และพระมหาสุพจน์ คนไฉ, “การศึกษาการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารุงเทพมหานคร เขต ๑”, รายงานการวิจัย, (มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๕๙), หน้า ๑๐๔.

ตารางที่ ๒.๒๑ สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนวิถีพุทธ

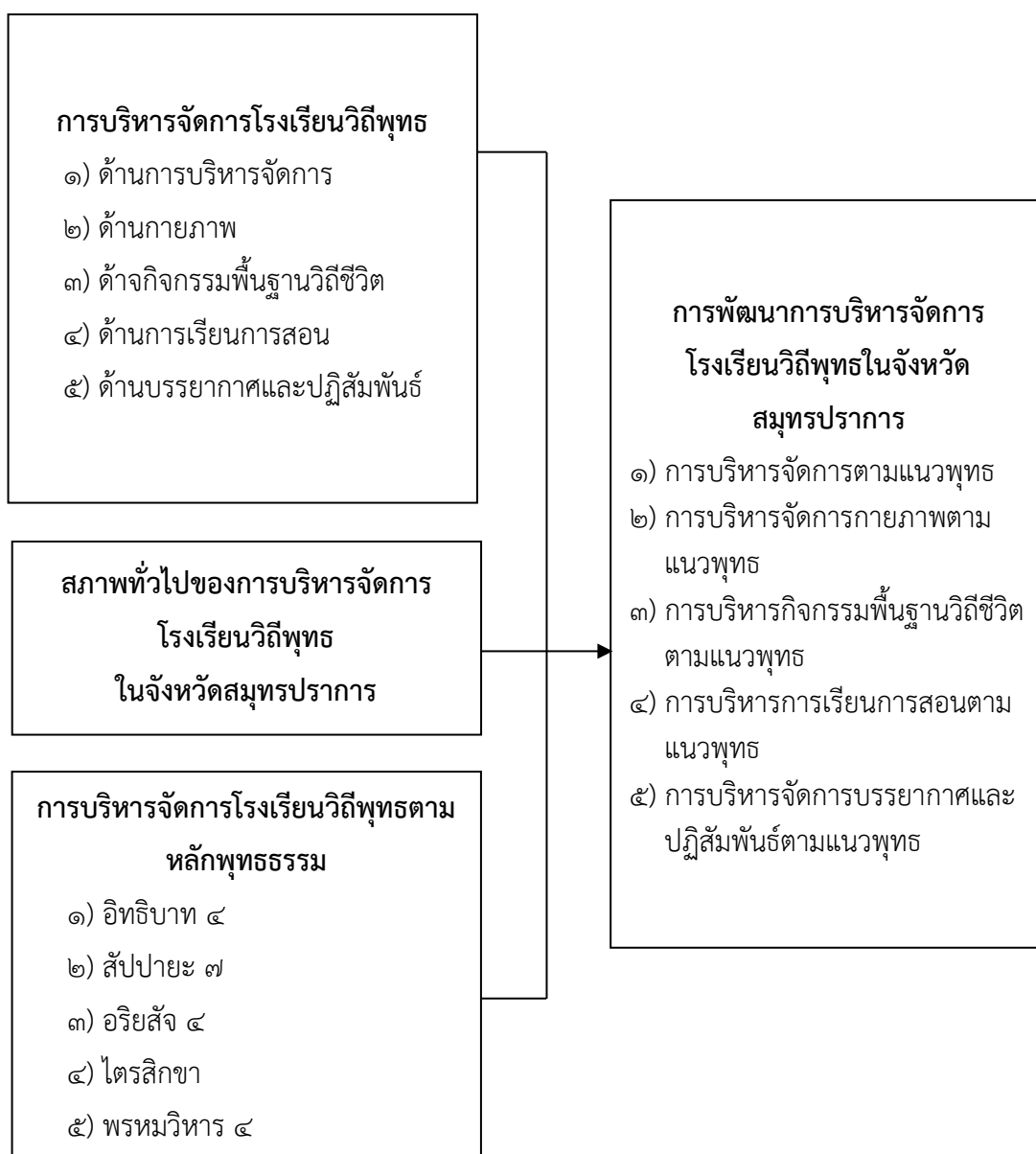
นักวิจัย	ผลการวิจัย
มณฑาญจน์ ทองใย, วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๙)	รูปแบบการบริหารโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ๑. การกำหนดอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการบริหาร อย่างชัดเจน ๒. ปรับโครงสร้างขององค์กรให้สอดคล้องกับบริบทของ โรงเรียนที่เปลี่ยนแปลงไป ๓. มีการสรุปและรายงานผลการดำเนินงานตามโครงการ อย่างสม่ำเสมอ
พระเมธีธรรมาลังการ และคณะ, รายงานการวิจัย, (มหาวิทยาลัยมหา จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ก - ข.	หลักธรรมในการบริหารโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ พรหมวิหารธรรม ๑. เมตตา ๒. กรุณา ๓. มุทิตา ๔. อุเบกขา
สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย และคณะ, รายงาน การวิจัย, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง กรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ก - ข.	แนวทางการจัดการศึกษาของโรงเรียนวิถีพุทธ ๑. ต้องจัดการโดยทุกฝ่ายทั้งชุมชน ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ ผู้บริหาร นักเรียนและผู้บริหารในพื้นที่ ๒. การจัดสรรทรัพยากรให้ทั่วถึงเกิดประโยชน์แก่ทั้ง โรงเรียน ๓. ผู้เรียนต้องได้รับความร่วมมือในการเข้าร่วมการ จัดสรร ๔. กำหนดแนวทางการบริหารมาตรฐานศึกษาและการ จัดการเรียนรู้โดยผู้บริหารการศึกษาระดับชาติ ระดับ ท้องถิ่นหรือพื้นฐานและระดับโรงเรียนร่วมกัน
เสื่อ สัชชานนท์ และคณะ, รายงาน การวิจัย, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง กรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ก - ข.	รูปแบบการพัฒนาจริยธรรมตามหลักไตรสิกขา ๑. รูปแบบของการพัฒนาจริยธรรมในขั้นศีล ๒. รูปแบบของการพัฒนาจริยธรรมในขั้นสมาธิ ๓. รูปแบบของการพัฒนาจริยธรรมในขั้นปัญญา
สุกัลยา สุเมธ, วารสารศึกษาศาสตร์, (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๕) : ๑๐๐.	สร้างมนุษยสัมพันธ์ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ๑. เมตตา ๒. กรุณา ๓. มุทิตา ๔. อุเบกขา

ตารางที่ ๒.๒๒ สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนวิถีพุทธ (ต่อ)

นักวิจัย	ผลการวิจัย
ดร.สิน งามประโคน และคณะ, รายงานการวิจัย, (มหาวิทยาลัยมหา จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ก - ค.	แนวทางในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม ๑. พ่อแม่ให้การอบรมสั่งสอน ช่วยชี้แนะพฤติกรรมของ ตนเป็นแบบอย่างที่ดีด้วย ๒. กลุ่มเพื่อนมีส่วนช่วยชักจูงใจให้เปลี่ยนแปลง พฤติกรรมที่ดี ๓. ควรมีการแนะนำต้นแบบที่ดี หรือแบบอย่างที่ดีแก่ นิสิตนักศึกษา ๔. ควรจัดกิจกรรมให้มีการยกย่องส่งเสริมคนดี และว่า กล่าวตักเตือนให้นิสิตนักศึกษา ปรับปรุงพฤติกรรมที่ บกพร่องและการจัดสภาพแวดล้อมสื่อ เพื่อส่งเสริม คุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา
รัตนา อัทธภูมิสุวรรณ และสมชาย เวชกรรม, วารสารวิชาการศิลปศาสตร์ ประยุกต์, (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี พระจอมเกล้าพระนครเหนือ, ๒๕๕๒) : ๕๔.	การจัดสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา ๑. จัดอย่างต่อเนื่อง ๒. สร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียน ๓. วางแผนอย่างเป็นระบบและมีความหลากหลาย ๔. เอื้ออำนวยต่อการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรม
พระประวิทย์ สมสนุก, พระมหาวรวิทย์ ทาระพันธ์ และพระมหาสุพจน์ คนไฉ, รายงานการวิจัย, (มหาวิทยาลัย นเรศวร, ๒๕๔๙), หน้า ๑๐๔.	แนวทางการบริหารจัดการด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ๑. จัดกิจกรรมให้นักเรียนและครูปฏิบัติตามหลักการทาง พระพุทธศาสนา ๒. สร้างความเข้าใจและตระหนักในความประพฤติให้ มาก ๓. เป็นแบบอย่างที่ดี ๔. ปลุกฝังจิตสำนึกในหน้าที่ของตนเอง มีระเบียบวินัย

๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นได้สังเคราะห์และนำมากำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังแผนภาพที่ ๒.๕

แผนภาพที่ ๒.๕ กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ” ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ประกอบด้วย

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

๓.๒ ประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ” ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ดำเนินการโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๒๐ ท่าน (Key Informants) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) จำนวน ๑๒ ท่าน พร้อมทั้งวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) จากแบบสอบถาม (Questionnaire) เพื่อสนับสนุนข้อมูลเชิงคุณภาพ

๓.๑.๑ รูปแบบการดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ

ศึกษาจากเอกสาร หนังสือ เช่น พระไตรปิฎก งานวิชาการของผู้ทรงคุณวุฒิ และงานวิจัย เช่น วิทยานิพนธ์ เป็นต้น นอกจากนี้มีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth Interview) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

๓.๑.๒ รูปแบบการดำเนินการวิจัยเชิงปริมาณ

ศึกษาจากแบบสอบถามของผู้ตอบแบบสอบถาม ทั้งตัวแปรต้น คือคุณลักษณะ ส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม และตัวแปรตามคือแบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ตลอดจนปัญหา อุปสรรค และการแก้ไขปัญหาในการดำเนินงาน

๓.๒ ประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๓.๒.๑ ประชากร

ประชากร (Population) ได้แก่ ผู้บริหาร ครู บุคลากร และนักเรียน ของโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ จำนวน ๕ โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลพระสมุทรเจดีย์ โรงเรียนวัด

แค โรงเรียนละมุลรอดศิริ โรงเรียนวัดไตรมิตรวราราม และโรงเรียนวัดครุใน จำนวนทั้งสิ้น ๒,๗๘๖ คน^๑

๓.๒.๒ กลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้สุ่มตัวอย่างจากประชากร จำนวน ๒,๗๘๖ คน ซึ่งคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) ดังนี้^๒

$$\text{สูตร } n = \frac{N}{1+N(e)^2}$$

โดยที่ n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง
 N = จำนวนประชากร
 e = ความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ เท่ากับ ๐.๐๕

$$\text{แทนค่าในสูตร } n = \frac{2,786}{1+2,786(0.05)^2}$$

$$= 399.8565$$

ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๔๐๐ คน

สามารถจัดกลุ่มตัวอย่างในจำนวน ๔๐๐ คน โดยกลุ่มประชากรทั้งหมด ๒,๗๘๖ คน ได้จำนวนประชากรกลุ่มตัวอย่างของแต่ละกลุ่มที่ใช้เป็นตัวแทน ในการวิจัยดังนี้ ดังตารางที่ ๓.๑

ตารางที่ ๓.๑ จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

ที่	กลุ่มเป้าหมาย	ประชากร (คน)	กลุ่มตัวอย่าง (คน)
๑	โรงเรียนอนุบาลพระสมุทรเจดีย์	๒๓๕	๓๔
๒	โรงเรียนวัดแค	๗๕๐	๑๐๘
๓	โรงเรียนละมุลรอดศิริ	๔๘๒	๖๙
๔	โรงเรียนวัดไตรมิตรวราราม	๕๗๔	๘๒
๕	โรงเรียนวัดครุใน	๗๔๕	๑๐๗
		๒,๗๘๖	๔๐๐

^๑สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ, ข้อมูลทางการศึกษาปี ๒๕๕๙, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : http://www.Samutprakarn1.go.th/index.php?option=com_content&view=article&id=140 [๑ ธันวาคม ๒๕๕๙].

^๒สุวรีย์ สิริโกศาภิรมณ์, การวิจัยทางการศึกษา, (ลพบุรี : ฝายเอกสารการพิมพ์สถาบันราชภัฏ-เทพสตรี, ๒๕๔๖), หน้า ๑๒๙-๑๓๐.

๓.๒.๓ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

ผู้วิจัยได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญไว้ดังนี้คือ

๑. นางสาวเพ็ญศรี ชินตาปัญญากุล ผู้อำนวยการ โรงเรียนอินทรมพริยอนุสรณ์
๒. นายจิระพงศ์ ศุภศรี ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดโยธินประดิษฐ์
๓. นางสาวดาววัลย์ ชูไสว ผู้อำนวยการ โรงเรียนชุมชนวัดราษฎร์บำรุง
๔. นางอรวิ นิจจอหอ ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดปทุมคงคาสนาท
๕. นางปัทมาพร ศรีอภัย ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดบางหัวเสือ
๖. ดร.ปิ่นทอง ใจสีทิ ผู้อำนวยการ โรงเรียนบ้านขุนสมุทรไทย
๗. นางสาวนวลอนงค์ วงเพ็ชร ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดสุขกร
๘. นางสาววรรณชนก รอดใหญ่ ผู้อำนวยการ โรงเรียนคลองกระทุ่มราษฎร์อุทิศ
๙. นางสาวชนันฐดา ฤทธิ์แดง ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดนางเกรง
๑๐. นางสาวณฐมน บุญมาเลิศ ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดคู่สร้าง
๑๑. นางวีรวรรณ สิงห์ทอง ผู้อำนวยการ โรงเรียนอนุบาลพระสมุทรเจดีย์
๑๒. นางปราณี ตั้งศิริวัฒนกุล ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดครุใน
๑๓. นางสมหมาย เนียมฉาย ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดไตรมิตรวราราม
๑๔. นางณัฐกานต์ แก้วประเสริฐ ผู้อำนวยการ โรงเรียนระมุขารอดศิริ
๑๕. นางกัญรัตน์ จิตตเกษม ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดแค
๑๖. นายสุรพงษ์ กลิ่นคง ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดสำโรงเหนือ
๑๗. นายศักดิ์เดช แก้วน้อย ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดตำหรุ
๑๘. นายกำจัด สุวรรณपाल ผู้อำนวยการ โรงเรียนชุมชนวัดสาขลา
๑๙. นายกิตติศักดิ์ ชาญอักษร ผู้อำนวยการ โรงเรียนเตรียมอุดมม่น้อมเกล้า สมุทรปราการ
๒๐. นายสมหมาย ทองสุทธิ ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดใหม่ (สมุทรกิกิพิทยาคม)

๓.๒.๓ ผู้เชี่ยวชาญในการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

ผู้เชี่ยวชาญในการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ได้แก่

๑. นายทองหนัก ศิริมาก	ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดคันลัด
๒. นางสาวอรการ สินธุ์สุวรรณ	ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดครองแก้ว
๓. นางสาวอุษณีย์ จำเมือง	ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดกลาง
๔. นางศิริรัตน์ อัคระกุล	ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดบางน้ำผึ้งนอก
๕. นางอมรพันธ์ พุ่มภชาติ	ผู้อำนวยการ โรงเรียนพลอยจาตุรจินดา
๖. นางนภาพร สุเรนทร	ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดรวก
๗. นายปรีชา ลิมสุริวงษ์	ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดบางกอบัว
๘. นางสาวปรีเปรม เค้าอัน	ผู้อำนวยการ โรงเรียนบางน้ำผึ้งนอก
๙. นางวัชรีย์ จันทรา	ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดบางกระเจ้ากลาง
๑๐. นางสุริรัตน์ เปลียนบางช้าง	ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดป่าเกิด
๑๑. นางสาวชดา เข้มมณฑา	รองผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดบางกระสอบ
๑๒. นางสาวหฤทัย บุญประสพ	รองผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดบางกระสอบ

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓.๓.๑ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ

แบบสัมภาษณ์

๑) ศึกษาวิธีการสร้างแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจากเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบความคิดในการสร้างแบบสัมภาษณ์

๒) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารการวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยพิจารณาถึงรายละเอียดต่าง ๆ เพื่อให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้

๓) ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์

๔) สร้างแบบสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อนำมาวิเคราะห์

การสนทนากลุ่มเฉพาะ ผู้วิจัยได้ทำการสนทนากลุ่มเฉพาะกับผู้บริหาร ครู บุคลากร และนักเรียน ของโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ รวมจำนวนทั้งสิ้น ๑๒ คน เพื่อยืนยันข้อมูล

๓.๓.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ

๑) ศึกษาวิธีการสร้างแบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจากเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบความคิดในการสร้างแบบสอบถาม

๒) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารการวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยพิจารณาถึงรายละเอียดต่าง ๆ เพื่อให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้

๓) ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม

๔) สร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

๕) นำเสนอร่างแบบสอบถามต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข

๖) นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) กับประชากรที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) แล้วนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษา

๗) จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับจริง และนำไปแจกกับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

๘) รวบรวมแบบสอบถาม แล้วนำมาวิเคราะห์

การหาคุณภาพของแบบสอบถาม

ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามมาหาคุณภาพของแบบสอบถาม โดยการหาความเที่ยงตรง (Validity) และความเชื่อมั่น (Reliability) ดังนี้

๑. ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบเครื่องมือที่สร้างไว้

๒. หาความเที่ยงตรง (Validity) โดยการนำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จ เสนอประธานและกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม จำนวน ๕ ท่าน ได้แก่

๑) อาจารย์ พระอุดมสิทธินายก, ดร. ตำแหน่ง อาจารย์ประจำหลักสูตร
บัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

๒) อาจารย์ พระมหาสุพันธ์์ สุนนโท, ดร. ตำแหน่ง อาจารย์ประจำหลักสูตร
บัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

๓) อาจารย์ อาจารย์ ดร.สุริยา รักษาเมือง ตำแหน่ง อาจารย์ประจำหลักสูตร
บัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

๔) อาจารย์ ดร.ประเสริฐ ธิลาว ตำแหน่ง อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

๕) อาจารย์ ดร.พงษ์พัฒน์ จิตตานุรักษ์ ตำแหน่ง อาจารย์ประจำหลักสูตร
บัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

แต่ละข้อ (Index of Item Objective Congruence : IOC) ได้ค่าความเชื่อมั่นมากกว่า
0.60 ซึ่งอธิบายได้ว่า เครื่องมือมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์

๓. หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้ว
ไปทดลองใช้เครื่องมือ (Try Out) จากกลุ่มตัวอย่างที่มีการปฏิบัติงานในลักษณะคล้ายคลึงกัน
คือ ผู้บริการ ครู และบุคลากรของโรงเรียนเทพศิรินทร์ นนทบุรี จำนวน ๓๐ ชุด เพื่อหาค่าความ
เชื่อมั่นด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha α -Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ =
๐.๙๕๑

๔. นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอ
ความเห็นชอบและจัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ในการนำไปใช้แจกกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย
ต่อไป

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๔.๑ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีขั้นตอน ดังนี้

๑) ขอนหนังสือจากผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ
เชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถึงผู้บริหารหรือหัวหน้าหน่วยงานกลุ่มเป้าหมาย
เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามจากบุคลากรในพื้นที่

๒) นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปเก็บข้อมูล กับ กลุ่มตัวอย่างที่ได้กำหนดไว้ จำนวน
๔๐๐ ชุด และเก็บแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง แล้วนำมาตรวจสอบความถูกต้อง ได้ข้อมูล ที่สมบูรณ์
ทั้งหมด จำนวน ๔๐๐ ชุด คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐ ของจำนวนแบบสอบถามทั้งหมด

๓) นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัย
ทางสังคมศาสตร์ต่อไป

๓.๔.๒ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีขั้นตอน ดังนี้

๑) ขอลหนังสือจากผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการให้สัมภาษณ์

๒) ทำการนัดวัน เวลา และสถานที่กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อสัมภาษณ์ตามที่กำหนดไว้

๓) ดำเนินการสัมภาษณ์ตามวัน เวลาและสถานที่ที่กำหนดนัดไว้ จนครบทุกประเด็น โดยขออนุญาตใช้วิธีการจดบันทึก และการบันทึกเสียงประกอบการสัมภาษณ์

๔) นำข้อมูลดิบที่ได้มารวบรวมเพื่อวิเคราะห์โดยวิธีการที่เหมาะสมและนำเสนอต่อไป

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๕.๑ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยวิเคราะห์โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ จากนั้นนำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ตีความหมาย เชื่อมโยงความสัมพันธ์ และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่าง ๆ ที่รวบรวมได้ เพื่อจะได้ศึกษาประเด็นได้ลึกซึ้ง เมื่อประเด็นใดวิเคราะห์แล้วไม่มีความชัดเจนก็ตามไปเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในประเด็นต่าง ๆ นั้น เพื่อตอบคำถามหลักตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

๓.๕.๒ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัย เมื่อได้รับและรวบรวมแบบสอบถามเรียบร้อยแล้ว นำแบบสอบถามที่ได้รับกลับมาตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ แล้วนำมาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

เกณฑ์ที่ใช้แปลผลข้อคำถามที่ได้จากการประเมินผล มีดังนี้

ช่วงค่าเฉลี่ย	การแปลความหมาย
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๔.๒๑ – ๕.๐๐	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๓.๔๑ – ๔.๒๐	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ มาก
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๒.๖๑ – ๓.๔๐	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ ปานกลาง
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๑.๘๑ – ๒.๖๐	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ น้อย
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๑.๐๐ – ๑.๘๐	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ น้อยที่สุด ^๓

^๓ วัฒนา สุนทรชัย, เรียนสถิติด้วย SPSS ภาคการวิเคราะห์เครื่องมือการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อสอบ, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท จูเน่พลบลิซซิ่ง จำกัด, ๒๕๕๗), หน้า ๗๑.

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง “การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ” เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ระดับผู้บริหาร และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ที่ใช้การศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) จากแบบสอบถาม (Questionnaire) จากนั้นนำมาสังเคราะห์ข้อมูลให้เป็นแนวทางการบริหารจัดการ ก่อนที่จะนำเสนอต่อเวทีสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อสนับสนุนข้อมูลให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ทั้งนี้ ผลการวิจัยแบ่งออกเป็น ๓ ตอน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๔.๑ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ

๔.๒ สภาพทั่วไปของการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ

๔.๓ แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ

๔.๔ สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

๔.๑ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ

จากการศึกษาข้อมูลทางเอกสาร (Documentary Research) ที่เป็นแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ รวมถึงหลักพุทธธรรมที่ได้จากการศึกษาพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา คัมภีร์ ทั้งฉบับภาษาบาลีและภาษาไทย และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้นำไปสู่การสร้างเครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์ เพื่อสรุปสภาพทั่วไปของการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ และนำมาสู่การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

ในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพมาสังเคราะห์ ซึ่งจะช่วยให้ทราบถึงแนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธจังหวัดสมุทรปราการ นอกจากจะศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยแล้วผู้วิจัยได้ดำเนินการโดยการลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน ๒๐ คน ผลการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญข้างต้น ถือเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งสามารถสรุปผลได้ดังนี้

๑) การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านการบริหารจัดการ

การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านการบริหารจัดการ จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) พบว่า การจัดประชุมเพื่อสร้างความ

ตระหนักและความเข้าใจกับบุคคลทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์และแนวทางปฏิบัติในการดำเนินงานของโรงเรียนวิถีพุทธ ไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร^๑ เพราะมีปัญหาที่ระบุให้เห็นว่า บุคลากรยังขาดความเข้าใจ ขาดการสื่อสาร และประสานงานกันเกี่ยวกับการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ นอกจากนี้ทุกฝ่ายควรร่วมมือกันกำหนดนโยบายและวางแผนการดำเนินงานของแต่ละโรงเรียนแล้ว ควรร่วมกันปลูกจิตสำนึกและตระหนักถึงความสำคัญในการดำเนินงานของโรงเรียนวิถีพุทธให้มากขึ้น^๒ และมอบหมายให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานตามแนววิถีพุทธอย่างชัดเจน

แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านการบริหารจัดการ ในประเด็นปัญหาดังกล่าวนั้น จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) พบว่าการจัดประชุมสร้างความตระหนักและความเข้าใจให้เกิดกับผู้ปกครอง ผู้นำชุมชนและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องให้ทราบวัตถุประสงค์และแนวทางปฏิบัติที่มีผลต่อการดำเนินงานของโรงเรียนวิถีพุทธนั้น ควรมีการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานอย่างชัดเจน และมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบให้กับบุคลากรทุกๆ ฝ่ายได้มีส่วนร่วมในการรับผิดชอบ เพื่อเป็นการสร้างแรงกระตุ้นให้มีความตื่นตัว^๓ และเรียนรู้วัตถุประสงค์และแนวทางปฏิบัติในการดำเนินงานของโรงเรียนวิถีพุทธเพิ่มมากขึ้น เมื่อมีการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานแล้ว กำหนดนโยบายให้มีความสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนและของชุมชน รวมถึงวางแผนการดำเนินงานร่วมกันทุกฝ่าย มอบหมายภาระงานเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติจริง ดำเนินการติดตามและตรวจสอบประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ เพื่อค้นหาจุดบกพร่อง และดำเนินการแก้ไขต่อไป^๔

ตามแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ด้านการบริหารจัดการนั้น แบ่งออกเป็น ๓ ส่วน คือ ๑) หลักสูตรสถานศึกษา ควรสอดแทรกหลักพุทธธรรมเข้าไปในวิสัยทัศน์ของผู้เรียน เพิ่มเติมการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม และสอดแทรกความรู้และการปฏิบัติจริงด้วยการบูรณาการพุทธธรรมในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน ๒) ผู้สอน ควรเป็นตัวอย่าง เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับผู้เรียน ในลักษณะที่เรียกว่า “สอนให้รู้ ให้ทำดู อยู่ให้เป็น” อย่างสม่ำเสมอ^๕ และมีความเป็นกัลยาณมิตรต่อผู้เรียน มีเมตตาธรรม อ่อนโยน อดทน อดกลั้น และเสริมสร้างขวัญกำลังใจให้แก่ผู้เรียนอยู่เสมอ และ ๓) การจัดการเรียนรู้ ควรพัฒนาผู้เรียนรอบด้าน ให้มีความสมดุล สมบูรณ์ทั้งทางกาย (กายภาวนา) ความประพฤติ (ศีลภาวนา) จิตใจ (จิตตภาวนา) และปัญญา (ปัญญาภาวนา) โดยให้โอกาสผู้เรียนได้เรียนรู้และปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ สอดคล้องกับวิถีชีวิต (กิน อยู่ ดู ฟัง) รวมถึงเน้นกระบวนการให้เกิดการเรียนรู้แบบโยนิโสมนสิการ เข้าใจและค้นพบคุณค่าที่แท้จริงของสิ่งต่างๆ ด้วยตัวเอง^๖

^๑สัมภาษณ์ นายกำจัด สุวรรณपाल, ผู้อำนวยการ โรงเรียนชุมชนวัดสาขลา, ๑๕ มกราคม ๒๕๖๐.

^๒สัมภาษณ์ นางสาวนวลอนงค์ วงเพชร ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดสุขกร, ๑๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^๓สัมภาษณ์ นายกิตติศักดิ์ ขาญอักษร, ผู้อำนวยการ โรงเรียนเตรียมอุดมมถมน้อมเกล้า สมุทรปราการ, ๑๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^๔สัมภาษณ์ นายจิระพงศ์ ศุภศรี, ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดโยธินประดิษฐ์, ๒๐ มกราคม ๒๕๕๙.

^๕สัมภาษณ์ นางวริวรรณ สิงห์ทอง, ผู้อำนวยการ โรงเรียนอนุบาลพระสมุทรเจดีย์, ๑๔ มกราคม ๒๕๖๐.

^๖สัมภาษณ์ นายสุรพงษ์ กลิ่นคง, ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดสำโรงเหนือ, ๑๔ มกราคม ๒๕๖๐.

อีกประเด็นหนึ่งที่ค่อนข้างเป็นปัญหาในการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ นั่นคือเรื่องของงบประมาณ ที่จำเป็นควรมีกระบวนการที่ชัดเจน โดยควรมีการประสานงานร่วมกันของทุกฝ่าย^๗ แต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อรับผิดชอบดูแล มีการวางแผน กระบวนการสรรหา การบริหารให้เกิดประโยชน์สูงสุด มีกระบวนการควบคุมและตรวจสอบให้เป็นไปตามนโยบายหรือแผนงานที่ได้กำหนดไว้^๘

การที่องค์กรใดองค์กรหนึ่งบริหารจัดการงานให้ประสบความสำเร็จได้ ก็ย่อมที่มีหลักหรือแนวทางสำหรับบริหารจัดการไปสู่ความสำเร็จ ในทางพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงหลักที่นำไปสู่ความสำเร็จไว้ คือ อิทธิบาทธรรม^๙ ได้แก่ **๑) ฉันทะ** คือ การมีใจรักในสิ่งที่ทำ ใจที่รักอันเกิดจากความศรัทธาและเชื่อมั่นต่อสิ่งที่ทำ จึงจะเกิดผลจริงตามควร ซึ่งมักจะเคยได้ยินคำว่า "ขอฉันตามติจากประชุม" บ่อยๆ หรือ "มีฉันทะร่วมกัน" ก่อนเลิกการประชุมบางอันเป็นเสมือนสัญญาะหว่างกันว่าจะทำสิ่งนั้นสิ่งนี้ร่วมกันหรือละเว้นบางสิ่งร่วมกัน ความหมายของ "ฉันทะ" ที่แท้จริงนั้น เป็นสัญญาใจและเป็นใจที่ผูกพัน เป็นใจที่ศรัทธาและเชื่อมั่นต่อสิ่งนั้นอยู่เต็มเปี่ยม จึงจะเกิดความเพียรตามมาเปรียบได้กับนักวิจัยที่ศรัทธาและเชื่อมั่นในแนวคิดแนวปฏิบัติของงานวิจัย เพื่อค้นหาความจริงซึ่งอาจมีมากมายต่างกัน ไม่มีใครสามารถบอกได้ นอกจากตัวนักวิจัยเองและผลของงานที่เกิดขึ้นจริงเป็นที่ประจักษ์ต่อสาธารณะชน^{๑๐} การมีใจรัก ถือว่าสำคัญมาก ไม่ใช่ทำใจให้รักเพื่ออะไรสักอย่าง หรือห้ามใจไม่ให้รัก มันก็ยากยิ่งพอๆ กัน หากไม่ได้เกิดจากความรักความศรัทธาของจริงๆ ผืนทำไปก็จะเป็นเรื่องทุกข์ทรมาน แม้จะได้บางสิ่งที่มุ่งหวังแล้วก็ตาม **๒) วิริยะ** คือ ความมุ่งมั่นทุ่มเท เป็นความมุ่งมั่นทุ่มเททั้งกายและใจ ที่จะเรียนรู้และทำให้เข้าถึงแก่นแท้ของสิ่งนั้นเรื่องนั้น ถ้าหากกระทำก็จะทำจนเชี่ยวชาญจนเป็นผู้รู้ ถ้าหากศึกษาก็จะศึกษาให้รู้จนถึงรากเหง้าของเรื่องราวต่างๆ ดังนั้น คำว่า "วิริยะ" จึงหมายถึงความเพียรพยายามอย่างสูงที่จะทำตามฉันทะหรือศรัทธาของตัวเอง หากไม่มีความเพียรแล้วก็อนุมานได้ว่าเรามีฉันทะหลอกๆ หรือศรัทธาหลอกๆ ดังนั้น จึงต้องมีใจรักในสิ่งที่ทำอันเป็นศรัทธาสูงสุด วิริยะนี้มาคู่กับความอดทนอดกลั้น เป็นความรู้สึกไม่ย่อท้อต่อปัญหาและมีความหวังที่จะเอาชนะอุปสรรคทั้งปวง โดยมีศรัทธาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ นำใจ และเตือนใจความอดทนเป็นเครื่องมือสำหรับคนใจเย็นและใจงามด้วย ไม่มั่วหะลุตุตันรบเร้าและรุ่มร้อน เพราะมันจะทำให้มีโอกาสผิดพลาดได้ง่าย หรือสูญเสียความอดทนในที่สุด ดังนั้น ความวิริยะอุตสาหะ จึงเป็นวิถีทางของบุคคลที่หาญกล้าและหายท่าต่ออุปสรรคใดๆ ทั้งมวล **๓) จิตตะ** คือ ใจที่จดจ่อและรับผิดชอบ เมื่อมีใจที่จดจ่อแล้วก็จะเกิดความรอบคอบตาม การมีใจที่จดจ่อต่อสิ่งที่คิดที่กระทำและรับผิดชอบแล้ว ไม่ว่าจะเป็นการเรียนหรือการทำงานก็ตาม ทุกอย่างก็จะดีขึ้นไปเอง จะมีความรอบรู้มากขึ้นเรื่อยๆ ด้วยใจที่จดจ่อตั้งมั่นและใฝ่เรียนรู้ของเรา เมื่อมีความรอบรู้มากขึ้นก็จะเกิดความรอบคอบตามมา เมื่อมีความรอบคอบแล้วการตัดสินใจทำอะไรก็จะเกิดความผิดพลาดน้อยตามไปด้วย ความ

^๗สัมภาษณ์ นางสาวเพ็ญศรี ชินตาปัญญากุล, ผู้อำนวยการ โรงเรียนอินทรมพริยอนุสรณ์, ๑๔ มกราคม ๒๕๖๐.

^๘สัมภาษณ์ นายกำจัด สุวรรณपाल, ผู้อำนวยการ โรงเรียนชุมชนวัดสาขลา, ๑๕ มกราคม ๒๕๖๐.

^๙สัมภาษณ์ นางอรวิ นิจอหอ, ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดปิ่นทังสนาวาส, ๒๐ มกราคม ๒๕๕๙.

^{๑๐}สัมภาษณ์ นางสาวนวลอนงค์ วงเพชร, ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดสุขกร, ๑๑ มกราคม ๒๕๖๐.

รอบคอบจะดำรงอยู่คู่กับความรอบรู้ และยังต้องอาศัยความดีงามเป็นเครื่องเตือนสติด้วย จึงจะสามารถใช้จิตพินิจพิจารณาและตรึกตรองในเนื้อแท้ของสิ่งต่างๆ นั้นได้อย่างเหมาะสม เพราะความดีงามตามแบบอย่างของคุณธรรมตามหลักศาสนาและจริยธรรมของสังคม^{๑๑} นั้นเป็นสิ่งเดียวที่จะทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข และ ๔) **วิมิงสา** คือ การทบทวนในสิ่งที่ได้คิดได้ทำมา อันเกิดจากการมีใจรัก (ฉันทะ) แล้วทำด้วยความมุ่งมั่น (วิริยะ) อย่างใจจดใจจ่อและรับผิดชอบ (จิตตะ) โดยใช้วิจรรณญาณอย่างรอบรู้และรอบคอบ จึงนำไปสู่การทบทวนตัวเอง และทบทวนองค์กรหรือทบทวนขบวนการ ทบทวนในสิ่งที่ได้คิดสิ่งได้ทำผ่านมาว่าเกิดผลดีผลเสียอย่างไร ทั้งที่เป็นเรื่องส่วนตัวของเราเองและเป็นเรื่องที่ร่วมคิดร่วมทำกับคนอื่น เพื่อปรับปรุงปรับแก้ให้ดียิ่งขึ้น

เมื่อเปรียบเทียบกับแนวคิดและทฤษฎีของชาวตะวันตก ก็พบว่า อิทธิบาทธรรม ๔ ประการดังกล่าว สอดคล้องกับวงจรคุณภาพ (PDCA) นั้นเพราะ P- (Plan) คือ การวางแผนโดยมีวัตถุประสงค์ เป้าหมาย แผนงาน/กระบวนการ/วิธีการระยะเวลา บุคลากรทรัพยากร/อุปกรณ์/เครื่องมือ และงบประมาณ ทุกการวางแผนล้วนแต่ต้องเริ่มมาจาก "ฉันทะ" ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น เช่น ถ้าจะลงทุนลงแรงทำงานสักอย่างให้สำเร็จ ก็ควรมีความชอบและรักที่จะทำจริงๆ จึงจะประสบความสำเร็จได้ เป็นต้น D-(Do) คือ การปฏิบัติงานมีความเข้าใจ และทำตามแผนงานที่วางไว้ ลงมือปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง หรือเรียกว่าต้องมี "วิริยะ" คือ ความพากเพียร C-(Check) คือ การตรวจสอบมีการติดตามผลและความก้าวหน้าของงานเก็บสถิติเพื่อเป็นข้อมูลในการประเมิน และเปรียบเทียบกับแผนงานที่วางไว้ หรือ "จิตตะ" อันหมายถึง ความไม่ทอดทิ้งสิ่งนั้นไปจากความรู้สึกของตัว และ A-(Act) คือ การดำเนินการนำผลของการปฏิบัติงาน พร้อมข้อมูลทางสถิติ มาประเมินผล หรือ "วิมิงสา" หมายถึง ความสอดส่องในเหตุและผลแห่งความสำเร็จ เกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ ให้ลึกซึ้งยิ่งๆ ขึ้นไปตลอดเวลา และนำไปสู่การพัฒนา ปรับปรุงแก้ไข นั้นเอง^{๑๒}

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) สรุปได้ว่า การบริหารจัดการที่ประสบความสำเร็จ ควรอาศัยความร่วมมือจากหลายๆ ฝ่าย มีมุมมอง ทักษะคติ วิสัยทัศน์ และเป้าหมายที่ชัดเจนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน การชี้แจงให้ทุกฝ่ายได้รับทราบข้อมูลและเข้าใจถึงแนวทางหรือกระบวนการในการบริหารงาน ก็จะทำให้การบริหารจัดการเป็นไปอย่างราบรื่น พร้อมส่งผลให้ประสบความสำเร็จได้ ซึ่งแนวทางการพัฒนาที่ได้จากการศึกษาวิจัยนั้น ประกอบด้วย

๑. สร้างความเข้าใจในกระบวนการบริหารจัดการร่วมกันของทุกๆ ฝ่าย
๒. มอบหมายหน้าที่และความรับผิดชอบอย่างชัดเจน
๓. กำหนดให้บุคลากรทุกคนได้มีส่วนร่วม
๔. ร่วมประชุมวางแผนกำหนดนโยบาย
๕. บูรณาการพุทธธรรมในการบริหารจัดการ
๖. ติดตามและประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ

^{๑๑}สัมภาษณ์ นางสาววรรณชนก รอดใหญ่, ผู้อำนวยการ โรงเรียนคลองกระทุ่มราษฎร์อุทิศ, ๑๒ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๒}สัมภาษณ์ นางสาวเพ็ญศรี ชินตาปัญญากุล, ผู้อำนวยการ โรงเรียนอินทรมรรยอนุสรณ์, ๑๔ มกราคม ๒๕๖๐.

๗. บริหารงบประมาณอย่างเหมาะสม
๘. พัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการอย่างแท้จริง
๙. บูรณาการหลักอิทธิบาทธรรม ๔ ประการ
๑๐. ควบคุมหลักบริหารงานด้วยวงจรคุณภาพ (PDCA)

๒) การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านกายภาพ

การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านกายภาพพบว่า บางโรงเรียนยังไม่มีห้องพระพุทธรูปศาสนาสำหรับศึกษาพุทธธรรม ผิดสมมติ ที่เป็นเอกเทศ และไม่สามารถจัดสถานที่ให้เอื้อต่อการจัดกิจกรรมวิถีพุทธทุกอย่างได้ สภาพแวดล้อมบางโรงเรียนยังไม่เอื้อต่อการจัดการตามวิถีพุทธมากนัก รวมถึงบางโรงเรียนมีห้องจริยธรรมที่ไม่เหมาะสมกับจำนวนนักเรียน เพราะนักเรียนมีจำนวนมากเกินกว่าจะนำเข้าห้องจริยธรรมพร้อมกันได้^{๑๓} โดยปัญหาและอุปสรรคดังกล่าวนี้ เนื่องจากงบประมาณในการสนับสนุนยังไม่เพียงพอที่จะนำมาจัดสร้างและปรับปรุงห้องพุทธธรรมให้เป็นสัดส่วนอย่างเหมาะสมได้ ซึ่งบางโรงเรียนยังต้องใช้ห้องสมุดของโรงเรียนเป็นห้องพุทธธรรมร่วมกัน เพราะการจะดำเนินการจัดห้องพุทธธรรมให้สามารถรองรับกับจำนวนนักเรียนได้อย่างเพียงพอ ต้องใช้งบประมาณมากพอสมควร รวมถึงการปรับปรุงให้มีความสะอาด สงบ ให้มีบรรยากาศในการศึกษาพุทธธรรมและการปฏิบัติกิจกรรมเจริญภาวนาอย่างเหมาะสม

แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านกายภาพ ในประเด็นปัญหาดังกล่าวนั้น จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) พบว่า การสรรหางบประมาณเป็นเรื่องสำคัญที่ควรมีกระบวนการวางแผนที่ดี เพื่อที่จะสามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ เพราะงบประมาณของภาครัฐนั้น มีไม่เพียงพอในการที่จะทำกิจกรรมวิถีพุทธทุกอย่างได้ทั้งหมด จึงจำเป็นต้องมีการวางแผนการสรรหางบประมาณ โดยการสร้างเครือข่ายความร่วมมือการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ โดยอาศัยองค์กรที่มีความเกี่ยวข้องและเล็งเห็นซึ่งประโยชน์ร่วมกัน ตามหลัก บ ว ร คือ บ้าน วัด และโรงเรียน ร่วมกันเป็นคณะกรรมการเครือข่ายระดับโรงเรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดยุทธศาสตร์ แผนปฏิบัติงานที่ชัดเจน ที่สามารถดำเนินงานได้จริง ตลอดจนถึงการวางแผน การปฏิบัติ การประเมินผล และการระดมพลังในการปรับปรุงแก้ไข เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน^{๑๔} โดยการนำกระบวนการบริหารจัดการที่มีคุณภาพหรือวงจรคุณภาพ (PDCA) เริ่มต้นที่ ๑) ให้มีการประชุมระหว่างส่วนงานหรือองค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อกำหนดแผนนโยบายในการดำเนินงานให้เหมาะสมกับบริบทต่างๆ ๒) มอบหมายให้มีผู้รับผิดชอบและปฏิบัติไปตามแผนนโยบายที่ได้วางไว้ ๓) ติดตามการปฏิบัติงานและประเมินผลงานว่าเป็นไปตามแผนหรือไม่ อย่างไร ประสพผลสำเร็จมาก

^{๑๓}สัมภาษณ์ นายกิตติศักดิ์ ชาญอักษร, ผู้อำนวยการ โรงเรียนเตรียมอุดมมถมน้อมเกล้า สมุทรปราการ, ๒๖ มกราคม ๒๕๕๙.

^{๑๔}สัมภาษณ์ นางสาวนวลอนงค์ วงเพ็ชร ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดสุขกร, ๑๑ มกราคม ๒๕๖๐.

น้อยเพียงใด^{๑๕} และ ๔) สรุปผลและวิเคราะห์ผลลัพธ์หรือผลงานที่ได้เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไข หรือพัฒนาให้แผนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และควรให้มีการขยายเครือข่ายความร่วมมือในการดำเนินงานให้กว้างขวางออกไปสู่ระดับเขตพื้นที่การศึกษา ไปสู่องค์กรภายนอก เช่น พุทธสมาคม สภาวัฒนธรรม ฯลฯ เพื่อเป็นการระดมทรัพยากรในการพัฒนาร่วมกัน^{๑๖}

การระดมทุนก็เป็นวิธีการหนึ่งที่จะเป็นตัวช่วยในการสรรหางบประมาณมาเพื่อแก้ไข ปัญหาเรื่องงบประมาณไปไม่เพียงพอ โดยขอความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องให้เข้ามามีส่วนร่วม ในการจัดสรรทุนผ่านกิจกรรมของชุมชน วัด และโรงเรียน เช่น การทอดผ้าป่าสามัคคีเพื่อสร้างอาคาร เรียน สร้างห้องเรียน เป็นต้น^{๑๗} หรือการเสนอโครงการฯ กับองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นให้เข้ามามี ส่วนร่วม ซึ่งความเป็นจริงแล้ว วิถีชีวิตชุมชนเป็นวิถีชีวิตแห่งการพึ่งพาอาศัยกันและกันมานาน จึงไม่ น่าเป็นอุปสรรคในการสร้างเครือข่ายและสร้างความร่วมมือกันให้บรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ ที่ตั้งไว้ได้ ทั้งนี้ การสร้างความเข้าใจและเล็งเห็นความสำคัญในการดำเนินชีวิตประจำวันให้เป็นไปตาม วิถีพุทธ จึงเป็นสิ่งสำคัญระดับต้นๆ^{๑๘} ที่ควรให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อส่งเสริมให้เป็นแนวทาง การดำเนินการต่อไป

การจัดสถานที่ภายในโรงเรียนให้มียอดประกอบต่างๆ สอดคล้องกับแนวทางที่เป็นไป ตามหลักพุทธธรรมหรือวิถีพุทธ สิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งสำคัญที่จะเป็นตัวกระตุ้นการเรียนรู้และสร้างเสริม ประสพการณ์ให้กับนักเรียนได้^{๑๙} โดยอาศัยหลักธรรม ชื่อว่า สัปายะ คือ สิ่งที่เหมาะสม สิ่งที่เหมาะสม ช่วยสนับสนุนในการบำเพ็ญภาวนาให้ได้ผลดี ช่วยให้สมาธิตั้งมั่น ไม่เสื่อมถอย ประกอบด้วย ๑) อาวาสสัปายะ อยู่ในที่ซึ่งเหมาะสม เช่น ไม่พลุกพล่านจอแจ ๒) โคจรสัปายะ อยู่ในที่ที่เดินทาง สัจจรไปมาได้สะดวก อยู่ไม่ใกล้ไม่ไกลเกินไป ๓) ภัตตสัปายะ อยู่ในที่ที่พุดคุยเหมาะสม ได้แก่ การพูดแต่สิ่งที่ดีๆ มีประโยชน์ พูดแต่พอประมาณ^{๒๐} ๔) บุคคลสัปายะ อยู่ในที่ที่บุคคลเหมาะสม เช่น มีท่านผู้ทรงคุณธรรม ทรงภูมิปัญญาเป็นที่ปรึกษาเหมาะสม^{๒๑} ๕) โภชนสัปายะ อยู่ในที่มีอาหาร ที่เหมาะสม เช่น ถูกกับร่างกาย เกื้อกูลต่อสุขภาพ รับประทานไม่ยาก ๖) อุตสัปายะ อยู่ในที่ที่ดินฟ้า อากาศธรรมชาติแวดล้อมที่เหมาะสม เช่น ไม่หนาวเกินไป ไม่ร้อนเกินไป เป็นต้น และ ๗) อิริยาบถ สัปายะ อยู่ในที่มีอิริยาบถที่เหมาะสม เช่น การยืน การนั่ง การนอน ตลอดจนมีการเคลื่อนไหวที่ พอดี ซึ่งทั้ง ๗ ประการนี้ จะเป็นแนวทางในการจัดอาคารสถานที่ สภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนให้ เหมาะสมกับการดำเนินการตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธได้เป็นอย่างดี^{๒๒}

^{๑๕} สัมภาษณ์ นางสาวชนัญฐา ฤทธิแดง, ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดนางเกรง, ๑๔ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๖} สัมภาษณ์ นายสุรพงษ์ กลิ่นคง, ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดสำโรงเหนือ, ๑๔ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๗} สัมภาษณ์ นางสมหมาย เนียมฉาย, ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดไตรมิตรวราราม, ๑๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๘} สัมภาษณ์ นายสุรพงษ์ กลิ่นคง, ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดสำโรงเหนือ, ๑๔ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๙} สัมภาษณ์ นายศักดิ์เดช แก้วน้อย, ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดตำหรุ, ๒๖ มกราคม ๒๕๕๙.

^{๒๐} สัมภาษณ์ นางสาวณฐมน บุญมาเลิศ, ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดคูสร้าง, ๑๖ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๑} สัมภาษณ์ นายจิระพงศ์ ศุภศรี, ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดโยธินประดิษฐ์, ๒๐ มกราคม ๒๕๕๙.

^{๒๒} สัมภาษณ์ นางสาววรรณชนก รอดใหญ่, ผู้อำนวยการ โรงเรียนคลองกระทุ่มราษฎร์อุทิศ, ๑๒ มกราคม

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) สรุปได้ว่า เรื่องงบประมาณที่ไม่เพียงพอต่อการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านกายภาพเกี่ยวกับห้องพุทธธรรม และสถานที่ที่ไม่สามารถรองรับจำนวนนักเรียนได้อย่างเพียงพอ นั้น เป็นเรื่องสำคัญที่ต้องไม่ควรเพิกเฉย เพราะเรื่องของอาคารสถานที่ ห้องเรียน ห้องพุทธธรรม เป็นสภาพแวดล้อมเบื้องต้นที่จะทำให้ นักเรียนสามารถซึมซับความเป็นวิถีพุทธได้จากสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัว สำหรับแนวทางการพัฒนาที่ได้จากการศึกษาวิจัยนั้น ประกอบด้วย

๑. ดำเนินการตามขั้นตอนการบริหารจัดการวงจรคุณภาพ (PDCA)
๒. บ้าน วัด โรงเรียน ควรประสานงานกัน กำหนดแผนนโยบายร่วมกัน
๓. ระดมทุนปัจจัยในการปรับปรุงสถานที่และจัดสร้างห้องพุทธธรรม
๔. ตระหนักถึงความสำคัญของการดำเนินชีวิตตามแนววิถีพุทธ
๕. สร้างความเข้าใจในการวิถีชีวิตและวัฒนธรรมแบบวิถีพุทธ
๖. จัดอาคารสถานที่ให้เป็นไปตามหลักสัปปายะ ๗

๓) การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต

การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต พบว่า ผู้ปกครองและนักเรียนส่วนใหญ่มีวิถีชีวิตแบบสังคมเมือง และมีความเป็นวัตถุนิยม พึ่งพา สะดวกสบายมากเกินไป อีกทั้งนักเรียนไม่สามารถนำเอาหลักธรรมไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้ เพราะคิดว่าหลักธรรมเกี่ยวข้องกับวัดและพระเท่านั้น บางส่วนก็มีสภาพครอบครัวแตกแยก จึงเป็นเหตุผลให้ไม่เอื้อต่อการประพฤติปฏิบัติตนอย่างถูกต้องตามแนววิถีพุทธ รวมถึงสภาพความเป็นอยู่และฐานะครอบครัวของนักเรียนแต่ละคนมีความแตกต่างกันมาก ทำให้มีอุปนิสัยต่างกัน^{๒๓} การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมจึงเป็นเรื่องที่ยาก และพื้นฐานวิถีชีวิตของนักเรียนมีความแตกต่างกันมาก ทำให้การดำเนินงานหรือการพัฒนาวิถีพุทธช้าลง ซึ่งจากปัญหาดังกล่าว จะเห็นได้ว่า การมีส่วนร่วมของครอบครัวและผู้ปกครองในการทำกิจกรรมเพื่อส่งเสริมทักษะให้แก่ผู้เรียนนั้น เป็นไปได้บ้าง และค่อนข้างยาก เนื่องจากบริบททางสังคมที่มีการแข่งขันในเรื่องของการประกอบอาชีพ การทำมาหากิน เพื่อให้ได้มาซึ่งค่าครองชีพในชีวิตประจำวัน การน้อมนำเอาหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตจึงไม่ค่อยได้รับการปลูกฝังจากครอบครัว กิจกรรมที่โรงเรียนจัดก็ไม่ค่อยได้รับความร่วมมือจากผู้ปกครองมากนัก^{๒๔} กิจกรรมที่จัดขึ้นจึงไม่ค่อยจะบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ เป้าหมายกลับเป็นเพียงแค่ปริมาณเท่านั้น

แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ในประเด็นปัญหาดังกล่าวนั้น จากการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนควรกำหนดแผนการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนไว้ในหลักสูตรสถานศึกษา และโดยการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย พร้อมทั้งต้องชี้แจง ทำความเข้าใจ และสร้างความตระหนัก

^{๒๓} สัมภาษณ์ นางสาววาลย์ ชูใสว, ผู้อำนวยการ โรงเรียนชุมชนวัดราชบุรุษบำรุง, ๒๐ มกราคม ๒๕๕๙.

^{๒๔} สัมภาษณ์ นางสาวณฐมน บุญมาเลิศ, ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดคู่สร้าง, ๑๖ มกราคม ๒๕๖๐.

ให้บุคลากรและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกคนเห็นคุณค่าและร่วมมือในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน^{๒๕} ประกอบกับควรมีการพัฒนาและส่งเสริมสนับสนุนให้ครูมีความรู้ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ และมีความทันสมัยในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่หลากหลายสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สอดคล้องกับแนวทางวิถียุทธ และสถานการณ์ปัจจุบันอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ และที่สำคัญ ควรสร้างเครือข่ายและประสานความร่วมมือและความเข้าใจอันดีระหว่างโรงเรียนกับผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน วัด องค์กรภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อสนับสนุนการจัดกิจกรรม ซึ่งกระบวนการที่กล่าวมาควรมีการนิเทศ ติดตาม ให้คำปรึกษา และประเมินผล พร้อมทั้งควรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และเผยแพร่ผลงานที่ประสบผลสำเร็จกับหน่วยงานและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้ศึกษาผลการดำเนินงานและนำไปสู่การพัฒนาขั้นต่อไป^{๒๖}

ในส่วนที่เป็นประเด็นสำคัญ คือ ครอบครัวยุคใหม่หรือผู้ปกครองที่มีผลต่อการกำหนดแผน กิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะตามแนวทางวิถียุทธนั้น ก็ควรทำความเข้าใจร่วมกัน โดยจัดให้เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดกิจกรรม และอาสาสมัครกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนและชุมชน^{๒๗} โดยจัดสรรเวลาให้เหมาะสมและไม่กระทบต่อการประกอบอาชีพหรือการงานอื่นๆ มากนัก และผู้ปกครองเองก็ควรที่จะยอมรับในศักยภาพของผู้เรียน ให้โอกาสให้ผู้เรียนได้สำรวจตนเอง เพื่อประกอบการตัดสินใจในการเลือกทำกิจกรรมด้วยความสมัครใจ ปฏิบัติตนให้เป็นที่ปรึกษาหรือแนะแนวทางการดำเนินชีวิตที่ดีงาม และให้ร่วมมือกับโรงเรียนในการติดตาม ประเมินผล พัฒนา และการปฏิบัติกิจกรรมของผู้เรียน เพื่อให้กิจกรรมนั้นๆ สมฤทธิ์ผลตามวัตถุประสงค์ที่แท้จริง^{๒๘}

โดยเฉพาะวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมนั้น ก็เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีพื้นฐานวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับวิถีพุทธ เรียนรู้หลักธรรมที่จะนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้ เช่น อริยสัจ ๔ คือ ๑) ธรรมที่ควรรู้ (ทุกข์) สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตหรือในจิตใจและเกิดผลไม่ดีขึ้นแล้ว ซึ่งจำเป็นต้องพึงพิจารณา ไตร่ตรองให้เข้าใจให้รู้อย่างถ้วนถี่ ละเอียดลุลอว่า ทุกข์นั้นมันเกิดขึ้นได้อย่างไร เกิดจากสาเหตุใด ๒) ธรรมที่ควรละ (สมุทัย) เป็นสาเหตุแห่งการก่อให้เกิดการกระทำที่เลว ที่ชั่ว ที่ไม่ดี อันจะส่งผลให้เกิดผลที่เป็นทุกข์หรือเป็นปัญหาแก่ชีวิต และจิตใจ ดังนั้น เมื่อพอรู้แล้วว่าการทำตามเหตุที่เลว ที่ชั่ว หรือเหตุที่ไม่ดี ย่อมจะส่งผลให้เกิดผลเลว ผลชั่ว หรือผลที่ไม่ดี ไม่เป็นที่พึงประสงค์แก่ทุกชีวิต จึงเป็นสิ่งที่ควรละเว้น ไม่สมควรกระทำ เพราะมันเป็นสาเหตุที่ชวนให้กระทำชั่ว หากกระทำลงไปก็จะเกิดผลชั่วตามมาอย่างแน่นอน ตามหลักกฎแห่งกรรมที่ว่า บุคคลใดทำดีเป็นเหตุ ย่อมได้ดีเป็นผลตามมาตอบแทน และบุคคลใดทำชั่วเป็นเหตุก็ย่อมได้ชั่วเป็นผลตามมาตอบแทน เช่นกัน^{๒๙} ๓) ธรรมที่ควรเจริญหรือควรปฏิบัติ (มรรค) เป็นแนวปฏิบัติที่ดีงาม นับเป็นสาเหตุที่ดีที่เราเลือก ที่จะปฏิบัติ เป็นวิถีทาง เป็นครรลองที่เห็นสมควรว่าควรนำไปปฏิบัติ เพราะเราเชื่อในกฎแห่งกรรมที่ว่าทำดีเป็นเหตุ ย่อมได้รับดีเป็นผล เป็นการพัฒนาหรือเปลี่ยนอดีตที่ไม่ดี (ทุกข์) ซึ่งเรา

^{๒๕} สัมภาษณ์ นางสาวชนัญฐา ฤทธิแดง, ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดนางเกรง, ๑๔ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๖} สัมภาษณ์ นางณัฐกานต์ แก้วประเสริฐ, ผู้อำนวยการ โรงเรียนระมุขารอดศิริ, ๑๓ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๗} สัมภาษณ์ นางสาวณฐมน บุญมาเลิศ, ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดคูสร้าง, ๒๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๘} สัมภาษณ์ นายจิระพงศ์ ศุภศรี, ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดโยธินประดิษฐ์, ๒๐ มกราคม ๒๕๕๙.

^{๒๙} สัมภาษณ์ นางสาวชนัญฐา ฤทธิแดง, ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดนางเกรง, ๑๔ มกราคม ๒๕๖๐.

พอจะทราบแล้วว่ามาจากการกระทำตามเหตุที่ไม่ดี (สมุทัย) ทุกข์และสมุทัย จึงเป็นเพียงอดีตเพื่อเป็นบทเรียนให้เปลี่ยนแปลงการกระทำในปัจจุบัน (มรรค) เพราะมรรคหรือแนวทางปฏิบัติที่ดีงาม หากทำลงไป ย่อมหวังผลได้เลยว่าจะได้รับผลดี มีความสุข หรือเป็นสภาพที่คลี่คลาย ไม่มีปัญหาอีกต่อไป ซึ่งก็คือ ความดับทุกข์ (นิโรธ) และ ๔) ธรรมที่ควรบรรลु หรือธรรมที่ควรเข้าใจถึง (นิโรธ) มีสภาพเป็นผลที่ดี ที่สำเร็จ หรือผลที่น่าพึงพอใจ สภาพที่ผ่อนคลายปัญหาให้เบาบางลง จนหมดสิ้นไปในที่สุด สรุปว่า นิโรธ เป็นผลจากการการกระทำดีเป็นเหตุ (มรรค) ซึ่งทำให้เกิดผลดี (นิโรธ) ดังที่เห็น นิโรธจึงเป็นผลดีที่เกิดจากการทำตามเหตุที่ดี (มรรค) นั่นเอง^{๓๐}

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) สรุปได้ว่า แผนในการจัดกิจกรรมเพื่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและทักษะชีวิตให้แก่ผู้เรียน จำเป็นควรศึกษาถึงบริบทของชุมชน วิถีชีวิตของแต่ละครอบครัวอย่างชัดเจน ซึ่งการดำเนินชีวิตในปัจจุบันนั้น ส่งผลต่อการดำเนินการจัดกิจกรรมพอสมควร บางกิจกรรมจำเป็นต้องเชิญผู้ปกครองหรือบุคคลในครอบครัวร่วมด้วย บางครอบครัวก็ไม่สามารถให้ความร่วมมือได้ เพราะภาระการประกอบอาชีพหรือการงาน ซึ่งแนวทางการพัฒนาที่ได้จากการศึกษาวิจัยนั้น ประกอบด้วย

๑. ควรกำหนดแผนและนโยบายร่วมกัน
๒. ควรเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติร่วมกัน
๓. ควรมีการติดตามและประเมินผล
๔. ควรประสานงานแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกัน
๕. บูรณาการตามหลักอริยสัจ ๔
๖. ตระหนักถึงความสำคัญของกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต
๗. จัดสรรเวลาให้เหมาะสมกับทุกๆ ฝ่าย
๘. ประพฤติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี

๔) การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านการเรียนการสอน

การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านการเรียนการสอน พบว่า โรงเรียนยังขาดบุคลากรที่มีความรู้อย่างแท้จริงเกี่ยวกับคำสอนและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ขาดความเชี่ยวชาญที่จะนำคำสอนมาประยุกต์ใช้และเป็นแบบอย่างที่ดีชัดเจนได้^{๓๑} และ กิจกรรมวิถีพุทธบางกิจกรรมทับซ้อนกับชั่วโมงเรียนปกติ ทำให้เกิดปัญหาเวลาเรียนไม่พอ^{๓๒} อีกทั้งการจัดกระบวนการเรียนการสอนภาคปฏิบัติมีน้อย และที่สำคัญเครื่องมือวัดความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับวิถีพุทธที่ชัดเจน และเป็นเอกภาพนั้น ยังไม่มีและไม่สามารถวัดได้อย่างชัดเจน ซึ่งจากปัญหาดังกล่าว จะพบว่า การตรวจสอบประเมินผลในการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธอย่างแท้จริง ด้วยเครื่องมือ

^{๓๐} สัมภาษณ์ นายศักดิ์เดช แก้วน้อย, ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดตำหรุ, ๒๖ มกราคม ๒๕๕๙.

^{๓๑} สัมภาษณ์ นางสาวดาววัลย์ ชูใสว, ผู้อำนวยการ โรงเรียนชุมชนวัดราชบุรุษบำรุง, ๒๐ มกราคม ๒๕๕๙.

^{๓๒} สัมภาษณ์ นายจิระพงศ์ ศุภศรี, ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดโยธินประดิษฐ์, ๒๐ มกราคม ๒๕๕๙.

นั้น เป็นไปได้ค่อนข้างยาก และยังไม่มีความชัดเจน ถึงแม้ว่าจะกำหนดให้มีตัวชี้วัดในด้านต่างๆ แต่ก็ยังเป็นเพียงการประเมินที่เป็นเรื่องของกายภาพมากกว่า ซึ่งจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนตามแนวทางวิถิพุทธนั้น คือการสอดแทรกหลักธรรมเข้ากับกระบวนการเรียนการสอนอย่างสอดคล้องกัน และผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันหรือเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างถูกต้อง^{๓๓} แต่เนื่องจากไม่มีเครื่องมือที่จะวัดความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับวิถิพุทธได้อย่างชัดเจน การสังเกตพฤติกรรม การสอบถาม การติดตาม และขอความร่วมมือจากผู้ปกครองจากครอบครัวของผู้เรียน จึงเป็นเรื่องสำคัญอีกประการหนึ่ง

แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถิพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านการเรียนการสอน ในประเด็นปัญหาดังกล่าวนั้น จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) พบว่าผู้บริหาร ครู และบุคลากรของโรงเรียน ต่างก็เป็นแบบอย่างให้กับผู้เรียน โดยไม่ต้องผ่านกระบวนการเรียนการสอน แต่เป็นการทำให้ดู อยู่ให้เห็น ผู้เรียนก็จะเรียนรู้และจดจำได้ง่ายกว่าการสอนในชั้นเรียน^{๓๔} แต่การเรียนการสอนเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องให้ดำเนินไปตามหลักสูตรที่กำหนด โดยการเรียนการสอนตามแนวทางการดำเนินงานของโรงเรียนวิถิพุทธนั้น เป็นการเรียนการสอนที่สอดแทรกหลักธรรม ประยุกต์หลักพุทธธรรมเข้าไปในหลักสูตรการเรียนการสอน จัดเข้าในกิจกรรมการเรียนรู้ของแต่ละรายวิชา ซึ่งประเด็นไม่ได้อยู่ที่ว่าผู้เรียนจะสามารถจำได้ หรือเข้าใจมากน้อยเพียงใด แต่ประเด็นอยู่ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างไร^{๓๕} ดังนั้น การเรียนการสอนจึงไม่ได้เน้นที่ควรเรียนภายในห้องเรียนเท่านั้น การจัดการเรียนการสอนให้เกิดการเรียนรู้นอกพื้นที่ เช่น ในชุมชน ในวัด เป็นต้น เป็นสถานที่ที่เหมาะสมในการนำไปสู่การประยุกต์ใช้ได้จริงและควรประสานความร่วมมือกับวัด ในการจัดการเรียนรู้ในกลุ่มสาระพระพุทธศาสนา และกิจกรรมอื่นๆ รวมถึงการบูรณาการหลักพุทธธรรม เน้นให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะ กิน อยู่ ดู เป็น สร้างประโยชน์ให้กับตนเองและสังคม^{๓๖}

การเรียนการสอนในโรงเรียนวิถิพุทธ จะเน้นการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา^{๓๗} เป็นการสอนที่ผู้เรียนต้องลงมือปฏิบัติสิ่งที่เรียนด้วยตนเองอย่างแท้จริง และใช้ปัญญารู้จักคิดพิจารณาฝึกฝนจนสามารถกำหนดรู้สามัญลักษณะ สามารถวิเคราะห์พฤติกรรมทางกาย ทางวาจา ทางใจ และแยกแยะได้ว่าสิ่งใดดีสิ่งใดชั่ว จนสามารถกำหนดข้อควบคุมพฤติกรรมให้ผู้เรียน ส่วนในการปฏิบัติ นักเรียนต้องปฏิบัติด้วยตนเอง วิธีสอนนี้ครูจะเป็นผู้ประคับประคองชี้จุดสำคัญ การสอนแบบไตรสิกขา สรุปเป็นกระบวนการเรียนรู้ โดยขั้นตอนการเรียนรู้ที่ควรพึงพึงครู ผู้เรียนต้องเรียนตามแบบของรายวิชานั้นๆ ลงมือฝึกปฏิบัติตามหลักการทฤษฎีเลียนแบบครู เป็นขั้นศีล^{๓๘} ที่ควรศึกษาข้อมูลข้อเท็จจริง ทฤษฎี หลักการ หลังจากนั้น ผู้เรียนจะเริ่มสร้างกระบวนการคิดของตนเอง โดยอาศัยแนว

^{๓๓} สัมภาษณ์ นางณัฐกานต์ แก้วประเสริฐ, ผู้อำนวยการ โรงเรียนนระมุลรอดศิริ, ๑๓ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๓๔} สัมภาษณ์ นางกัญยรัตน์ จิตตเกษม, ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดแค, ๑๒ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๓๕} สัมภาษณ์ นางปัทมาพร ศรีอภัย, ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดบางหัวเสือ, ๒๑ มกราคม ๒๕๕๙.

^{๓๖} สัมภาษณ์ นางสาวณฐมน บุญมาเลิศ, ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดคู่สร้าง, ๑๖ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๓๗} สัมภาษณ์ นางปราณี ตั้งศิริวัฒนกุล, ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดครุไโน, ๑๓ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๓๘} สัมภาษณ์ นางณัฐกานต์ แก้วประเสริฐ, ผู้อำนวยการ โรงเรียนนระมุลรอดศิริ, ๑๓ มกราคม ๒๕๖๐.

หลักการทฤษฎีที่เรียนรู้จากภายนอก เข้าไปสู่การคิด วิเคราะห์ ทบทวน ลงมือฝึกปฏิบัติ ฝึกฝนให้คล่องแคล่วโดยอัตโนมัติ วางแผน สร้างโครงการ โครงการงาน เพื่อการค้นหาคำตอบด้วยตนเองถือเป็นขั้นสมาธิ และสุดท้าย ผู้เรียนใช้ความคิดในการสร้างองค์ความรู้ใหม่ๆ สร้างสรรค์ชิ้นงาน ผลงานใหม่ๆ ด้วยความคิด ด้วยปัญญาของตนเอง ถือเป็นการเรียนรู้ที่แท้จริงและเป็นการเรียนรู้ที่บูรณาการเข้าด้วยกัน ระหว่างความรู้รอบและรู้ลึกจากการรับข้อมูลแหล่งความรู้ภายนอกตัวผู้เรียน (ปรีโตโฆสะ) ความรู้รอบและรู้ลึกจากการคิด กระบวนการทำงานของจิตภายในตัวผู้เรียน (โยนิโสมนสิการ) และความรู้รอบและรู้ลึกจากการลงมือปฏิบัติ (ภาวนามยปัญญา)^{๓๙}

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) สรุปได้ว่า การตรวจสอบประเมินผลเป็นกระบวนการหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างมาก เพราะการตรวจสอบประเมินผลจะเป็นขั้นตอนที่นำไปสู่การพัฒนา แม้ว่าเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผลจะไม่สามารถทำได้อย่างชัดเจน จึงจำเป็นต้องใช้การสังเกต สอบถาม และสนทนา เป็นต้น ในการประเมินผล ซึ่งแนวทางการพัฒนาที่ได้จากการศึกษาวิจัยนั้น ประกอบด้วย

๑. ควรกำหนดหลักสูตรให้มีความสอดคล้องกับวิถีพุทธ
๒. ผู้บริหาร ครู และบุคลากรของโรงเรียน ควรเป็นต้นแบบในการเรียนรู้ที่ดี
๓. พัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมอย่างแท้จริง
๔. เน้นการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการนำไปใช้จริงในชีวิตประจำวัน
๕. พัฒนากระบวนการตรวจสอบประเมินผล ให้มีความชัดเจน
๖. จัดการเรียนการสอนตามหลักไตรสิกขา
๗. บูรณาการหลักพุทธธรรม

๕) การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์

การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ พบว่า ครูและนักเรียนยังไม่สามารถสร้างบรรยากาศวิถีพุทธได้อย่างเต็มที่ เพราะบุคลากรบางกลุ่มยังไม่เห็นความสำคัญและไม่ค่อยให้ความร่วมมือ รวมถึงผู้ปกครองของนักเรียนที่นับถือต่างศาสนา^{๔๐} ไม่ยินยอมให้นักเรียนร่วมทำกิจกรรม และบางกิจกรรมไม่สามารถดำเนินการจัดกิจกรรมวิถีพุทธได้อย่างเด่นชัด เป็นเพียงแต่การจัดกิจกรรมแฝงวิถีพุทธเท่านั้น^{๔๑} ซึ่งจากปัญหาดังกล่าว พบว่า ครูและนักเรียนยังไม่สามารถสร้างบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ได้เท่าที่ควร เพราะส่วนหนึ่งยังไม่เข้าใจในการสร้างบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์แบบวิถีพุทธ ซึ่งหมายถึงการมีกัลยาณมิตรต่อกัน ยกย่อง ชื่นชมกัน มีความยินดีเมื่อผู้อื่นประสบความสำเร็จหรือมีความสุข เหล่านี้เป็นต้น

^{๓๙} สัมภาษณ์ นางสาวชนันฐา ฤทธิแดง, ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดนางเกรง, ๑๔ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๔๐} สัมภาษณ์ นางสาวเพ็ญศรี ชินตาปัญญากุล, ผู้อำนวยการ โรงเรียนอินทรมุขปริยอนุสรณ์, ๑๔ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๔๑} สัมภาษณ์ นางกัญยรัตน์ จิตตเกษม, ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดแค, ๑๒ มกราคม ๒๕๖๐.

แนวทางการพัฒนาการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ ในประเด็นปัญหาดังกล่าวนั้น จากการสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่า การสร้างความเข้าใจในการสร้างบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ในการอยู่ร่วมกันในโรงเรียนของครูและนักเรียนเป็นเรื่องที่สำคัญ การแสดงใบหน้าที่ยิ้มแย้มแจ่มใส^{๔๒} และมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันด้วยความจริงใจ^{๔๓} จะเป็นการสร้างบรรยากาศและการปฏิสัมพันธ์ที่ดี รวมถึงการแสดงความเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน ทั้งระหว่างครูกับครู ครูกับนักเรียน นักเรียนกับนักเรียน และบุคลากรภายในโรงเรียนทุกๆ คน ล้วนมีความเป็นกัลยาณมิตรต่อกันได้ ควรที่จะยิ้มแย้มแจ่มใส ทักทายกันด้วยความจริงใจ และปฏิบัติเป็นแบบอย่างที่ดีต่อไป^{๔๔} ตามหลักของการบริหารจัดการนั้น ควรจัดประชุมเพื่อรับทราบทำความเข้าใจร่วมกันระหว่างผู้บริหาร ครู และบุคลากรภายในโรงเรียน ในการสร้างบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ความเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน ปฏิบัติให้เป็นแบบอย่างให้กับผู้เรียนได้เห็นและปฏิบัติร่วมกันได้อย่างปกติ รวมถึงการปลูกต้นไม้ที่ให้ความร่มรื่น ร่มเย็น ดอกไม้มีสีสันทวยงาม มีกลิ่นหอมเย็น ทำให้เกิดความรู้สึกสุขใจ สบายใจ เป็นต้น^{๔๕} และควรมีการติดตามประเมินผล ซึ่งสามารถใช้การสังเกตพฤติกรรม หรือการสำรวจสอบถามเพื่อนร่วมงาน เพื่อนักเรียน เพื่อเป็นข้อมูลในการสรุปรายงานและปรับปรุงแก้ไข ดำเนินการพัฒนาต่อไป^{๔๖}

ผู้บริหาร ครู และบุคลากร ควรยึดหลักพรหมวิหารธรรม ได้แก่ ๑) เมตตา รู้สึกสงสารผู้อื่น^{๔๗} เอ็นดูผู้อื่นอยู่เสมอ สิ่งนี้จะทำให้ทุกคนมีความสุข ไม่มีการเบียดเบียน ทะเลาะเบาะแว้งกัน ๒) กรุณา ยื่นมือช่วยเหลือผู้ประสบทุกข์ ช่วยเหลือแม้กระทั่งคนที่คิดร้าย หรือไม่ชอบกัน โดยไม่คำนึงถึงผลตอบแทนใดๆ ๓) มุทิตา ยินดีในสิ่งที่ผู้อื่นมี ยินดีในสิ่งที่ผู้อื่นเป็น ยินดีเมื่อคนอื่นได้ดี ไม่อิจฉาริษยา ไม่ินทาให้ร้าย และ ๔) อุเบกขา การวางเฉย การวางใจเป็นกลางเพราะพิจารณาเห็นว่า ใครทำดีย่อมได้ดี ใครทำชั่วย่อมได้ชั่ว ไม่ควรดีใจหรือคิดซ้ำเติมในเรื่องที่เกิดขึ้น ควรมีความปรารถนาดี^{๔๘} คือพยายามช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ในลักษณะที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม ซึ่งหลักธรรมทั้ง ๔ ประการนี้ จะทำให้การปฏิสัมพันธ์ภายในโรงเรียนเต็มไปด้วยบรรยากาศของการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน^{๔๙}

สรุปได้ว่า ผู้บริหาร ครู บุคลากรของโรงเรียน ควรให้ความสำคัญในการสร้างบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นร่วมกัน ความเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน มีเมตตาและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ก็

^{๔๒} สัมภาษณ์ นางปัทมาพร ศรีอภัย, ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดบางหัวเสือ, ๒๑ มกราคม ๒๕๕๙.

^{๔๓} สัมภาษณ์ นายจิระพงศ์ ศุภศรี, ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดโยธินประดิษฐ์, ๒๐ มกราคม ๒๕๕๙.

^{๔๔} สัมภาษณ์ นายสมหมาย ทองสุทธิ, ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดใหม่ (สมุทรกิจพิทยาคม) , ๑๒ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๔๕} สัมภาษณ์ นางกันยารัตน์ จิตตเกษม, ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดแค, ๑๒ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๔๖} สัมภาษณ์ นางสาวดาววัลย์ ชูใสว, ผู้อำนวยการ โรงเรียนชุมชนวัดราชภูษำรุง, ๒๐ มกราคม ๒๕๕๙.

^{๔๗} สัมภาษณ์ นางสมหมาย เนียมฉาย, ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดไตรมิตรวราราม, ๑๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๔๘} สัมภาษณ์ นางสาวเพ็ญศรี ชินดาปัญญากุล, ผู้อำนวยการ โรงเรียนอินทรมุขรย์อนุสรณ์, ๑๔ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๔๙} สัมภาษณ์ ดร.ปิ่นทอง ใจสิทธิ, ผู้อำนวยการ โรงเรียนบ้านขุนสมุทรไทย, ๒๑ มกราคม ๒๕๕๙.

เป็นการสร้างบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ตามแบบวิถีพุทธได้อย่างดียิ่ง เพราะโดยปกติวิถีชีวิตของคนไทย จะยิ้มแย้มแจ่มใสและมีน้ำใจเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ซึ่งแนวทางการพัฒนาที่ได้จากการศึกษาวิจัยนั้น ประกอบด้วย

๑. สร้างความตระหนักในความสำคัญและความเข้าใจร่วมกัน
๒. ยิ้มแย้มแจ่มใสทักทายกัน
๓. มีความเป็นกัลยาณมิตร
๔. ปลุกต้นไม้ให้ความร่มเย็น ดอกไม้สีสวยกลิ่นหอมเย็น
๕. บูรณาการหลักพรหมวิหารธรรม
๖. ผู้บริหาร ครู และบุคลากร ควรปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่าง
๗. ติดตามและประเมินผลจากการสังเกตและสอบถาม
๘. ปรับปรุงแก้ไขปัญหาที่บกพร่อง

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านการบริหารจัดการ ควรที่จะอาศัยความร่วมมือจากหลายๆ ฝ่าย มีมุมมอง ทักษะคติ วิสัยทัศน์ และเป้าหมายที่ชัดเจน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน การชี้แจงให้ทุกฝ่ายได้รับทราบข้อมูลและเข้าใจถึงแนวทางหรือกระบวนการในการบริหารงาน ก็จะทำให้การบริหารจัดการเป็นไปอย่างราบรื่น พร้อมส่งผลให้ประสบความสำเร็จได้ ซึ่งแนวทางการพัฒนาที่ได้จากการศึกษาวิจัยนั้น ประกอบด้วย ๑) สร้างความเข้าใจในกระบวนการบริหารจัดการร่วมกันของทุกๆ ฝ่าย ๒) มอบหมายหน้าที่และความรับผิดชอบอย่างชัดเจน ๓) กำหนดให้บุคลากรทุกคนได้มีส่วนร่วม ๔) ร่วมประชุมวางแผน กำหนดนโยบาย ๕) บูรณาการพุทธธรรมในการบริหารจัดการ ๖) ติดตามและประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ ๗) บริหารงบประมาณอย่างเหมาะสม ๘) พัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการอย่างแท้จริง ๙) บูรณาการหลักกัทธิบาทธรรม ๔ ประการ และ ๑๐) ดำเนินการควบคุมหลักบริหารงานด้วยวงจรคุณภาพ (PDCA)

การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านกายภาพ มีปัญหาเกี่ยวกับห้องพุทธธรรม และสถานที่ที่ไม่สามารถรองรับจำนวนนักเรียนได้อย่างเพียงพอ นั้น เป็นเรื่องสำคัญที่ต้องไม่ควรเพิกเฉย เพราะเรื่องของอาคารสถานที่ ห้องเรียน ห้องพุทธธรรม เป็นสภาพแวดล้อมเบื้องต้นที่จะทำให้ นักเรียนสามารถซึมซับความเป็นวิถีพุทธได้จากสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัว สำหรับแนวทางการพัฒนาที่ได้จากการศึกษาวิจัยนั้น ประกอบด้วย ๑) ดำเนินการตามขั้นตอนการบริหารจัดการวงจรคุณภาพ (PDCA) ๒) บ้าน วัด โรงเรียน ควรประสานงานกัน กำหนดแผนนโยบาย ร่วมกัน ๓) ระดมทุนปัจจัยในการปรับปรุงสถานที่และจัดสร้างห้องพุทธธรรม ๔) ตระหนักถึงความสำคัญของการดำเนินชีวิตตามแนววิถีพุทธ ๕) สร้างความเข้าใจในการวิถีชีวิตและวัฒนธรรมแบบวิถีพุทธ และ ๖) จัดอาคารสถานที่ให้เป็นไปตามหลักสัปปายะ ๗

การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านกิจกรรม พื้นฐานวิถีชีวิต ควรจัดทำแผนในการจัดกิจกรรมเพื่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและทักษะชีวิตให้แก่ผู้เรียน โดยจำเป็นควรศึกษาถึงบริบทของชุมชน วิถีชีวิตของแต่ละครอบครัวอย่างชัดเจน ซึ่งการดำเนินชีวิตในปัจจุบันนี้ ส่งผลต่อการดำเนินการจัดกิจกรรมพอสมควร บางกิจกรรมจำเป็นควรเชิญผู้ปกครองหรือบุคคลในครอบครัวร่วมด้วย บางครอบครัวก็ไม่สามารถให้ความร่วมมือได้ เพราะภาระ

การประกอบอาชีพหรือการทำงาน ซึ่งแนวทางการพัฒนาที่ได้จากการศึกษาวิจัยนั้น ประกอบด้วย ๑) ควรกำหนดแผนและนโยบายร่วมกัน ๒) ควรเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติร่วมกัน ๓) ควรมีการติดตามและประเมินผล ๔) ควรประสานงานแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกัน ๕) บูรณาการตามหลักอริยสัจ ๔ ๖) ตระหนักถึงความสำคัญของกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ๗) จัดสรรเวลาให้เหมาะสมกับทุกๆ ฝ่าย และ ๘) ประพฤติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี

การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านการเรียนการสอน ควรกำหนดให้มีการตรวจสอบประเมินผล ซึ่งเป็นกระบวนการหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างมาก เพราะการตรวจสอบประเมินผลจะเป็นขั้นตอนที่นำไปสู่การพัฒนา แม้ว่าเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผลจะไม่สามารถทำได้อย่างชัดเจน จึงจำเป็นต้องใช้การสังเกต สอบถาม และสนทนา เป็นต้น ในการประเมินผล ซึ่งแนวทางการพัฒนาที่ได้จากการศึกษาวิจัยนั้น ประกอบด้วย ๑) ควรกำหนดหลักสูตรให้มีความสอดคล้องกับวิถีพุทธ ๒) ผู้บริหาร ครู และบุคลากรของโรงเรียน ควรเป็นต้นแบบในการเรียนรู้ที่ดี ๓) พัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมอย่างแท้จริง ๔) เน้นการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการนำไปใช้จริงในชีวิตประจำวัน ๕) พัฒนากระบวนการตรวจสอบประเมินผล ให้มีความชัดเจน ๖) จัดการเรียนการสอนตามหลักไตรสิกขา และ ๗) บูรณาการหลักพุทธธรรม

การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ ห้องพุทธธรรมหรือห้องปฏิบัติกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา เป็นอีกสถานที่หนึ่งที่มีความสำคัญในการสร้างบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นร่วมกัน ความเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน มีเมตตาและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ก็เป็นการสร้างบรรยากาศวิถีพุทธได้อย่างยิ่ง เพราะโดยปกติวิถีชีวิตของคนไทย จะยิ้มแย้มแจ่มใสและมีน้ำใจเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ซึ่งแนวทางการพัฒนาที่ได้จากการศึกษาวิจัยนั้น ประกอบด้วย ๑) สร้างความตระหนักในความสำคัญและความเข้าใจร่วมกัน ๒) ยิ้มแย้มแจ่มใสทักทายกัน ๓) มีความเป็นกัลยาณมิตร ๔) ปลุกต้นไม้มิให้ความร่มเย็น ดอกไม้สวยงามกลิ่นหอมเย็น ๕) บูรณาการหลักพรหมวิหารธรรม ๖) ผู้บริหาร ครู และบุคลากร ควรปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่าง ๗) ติดตามและประเมินผลจากการสังเกตและสอบถาม และ ๘) ปรับปรุงแก้ไขปัญหาคบพร่อง

๔.๒ สภาพทั่วไปของการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ

๑) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

การศึกษาข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหาร ครู บุคลากร และนักเรียน ของโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ โดยจำแนกปัจจัยส่วนบุคคลตาม เพศ อายุ ตำแหน่งหน้าที่ ระดับการศึกษา และขนาดของโรงเรียน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลได้ปรากฏผลดังรายละเอียดในตารางที่

ตารางที่ ๔.๑ แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

(n = ๔๐๐)

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	๑๗๗	๔๔.๒๕
หญิง	๒๒๓	๕๕.๗๕
รวม	๔๐๐	๑๐๐
อายุ		
ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๒๑๘	๕๔.๕๐
๒๑ - ๓๐ ปี	๙๘	๒๔.๕๐
๓๑ - ๔๐ ปี	๓๖	๙.๐๐
๔๑ - ๕๐ ปี	๔๒	๑๐.๕๐
๕๑ - ๖๐ ปี	๖	๑.๕๐
รวม	๔๐๐	๑๐๐
ตำแหน่งหน้าที่		
ผู้บริหาร	๒๕	๖.๒๕
ครู	๑๔๐	๓๕.๐๐
บุคลากร	๒๘	๗.๐๐
นักเรียน	๒๐๗	๕๑.๗๕
รวม	๔๐๐	๑๐๐
ระดับการศึกษา		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๒๓๓	๕๘.๒๕
ปริญญาตรี	๑๒๑	๓๐.๒๕
สูงกว่าปริญญาตรี	๔๖	๑๑.๕๐
รวม	๔๐๐	๑๐๐

จากตารางที่ ๔.๑ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน ๒๒๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๕.๗๕ มีอายุต่ำกว่า ๒๐ ปี จำนวน ๒๑๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๕๐ เป็นนักเรียน จำนวน ๒๐๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๑.๗๕ มีการศึกษาในระดับต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน ๒๓๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๘.๒๕

๒) ระดับการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ

การวิเคราะห์การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการตามความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยรวมทุกด้าน ได้แก่ ด้านกายภาพ ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ด้านการเรียนการสอน ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ และด้านการบริหารจัดการ ดัง

รายละเอียดที่แสดงด้วยค่าเฉลี่ย (Mean = $\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation = S.D.) ในตารางที่ ๔.๒ - ๔.๗ ตามลำดับต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๒ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรปราการ ในภาพรวม

(n = ๔๐๐)

การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรปราการ		ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑.	ด้านการบริหารจัดการ	๔.๒๕	๐.๕๘	มากที่สุด
๒.	ด้านกายภาพ	๔.๔๗	๐.๕๔	มากที่สุด
๓.	ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต	๔.๓๑	๐.๕๗	มากที่สุด
๔.	ด้านการเรียนการสอน	๔.๒๒	๐.๖๑	มากที่สุด
๕.	ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์	๔.๑๒	๐.๖๒	มาก
ภาพรวม		๔.๒๕	๐.๕๙	มากที่สุด

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = ๔.๒๕, S.D. = ๐.๕๙) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านด้านกายภาพ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = ๔.๔๗, S.D. = ๐.๕๔) รองลงมา ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = ๔.๓๑, S.D. = ๐.๕๗) และด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๔.๑๒, S.D. = ๐.๕๙)

ตารางที่ ๔.๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านการบริหารจัดการ

(n = ๔๐๐)

ที่	การพัฒนา ด้านการบริหารจัดการ	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑.	โรงเรียนมีการวางแผนในการวางวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย แผนพัฒนาโรงเรียนที่มีจุดเน้นการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ	๔.๖๑	๐.๖๕	มากที่สุด
๒.	โรงเรียนปลูกฝังศรัทธา สร้างเสริมปัญญาในพระพุทธศาสนาให้เกิดขึ้นกับบุคลากรและผู้เกี่ยวข้อง	๔.๑๕	๐.๖๓	มาก
๓.	โรงเรียนแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน แต่งตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธและบริหารดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง โดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย คือ บ้าน วัด โรงเรียน	๔.๓๘	๐.๗๔	มากที่สุด
๔.	โรงเรียนร่วมมือกับผู้ปกครอง วัด ชุมชน เพื่อพัฒนาผู้เรียนและชุมชนอย่างต่อเนื่อง	๔.๑๗	๐.๖๑	มาก
๕.	โรงเรียนจัดประชุมเพื่อสร้างความตระหนักและความเข้าใจให้เกิดกับผู้ปกครอง ผู้นำชุมชนและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องให้ทราบวัตถุประสงค์และแนวทางปฏิบัติที่มีผลต่อการดำเนินงานของโรงเรียนวิถีพุทธ	๓.๙๗	๐.๕๘	มาก
๖.	โรงเรียนกำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบให้กับบุคลากรของโรงเรียน ปฏิบัติงานตามแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ	๔.๓๕	๐.๕๓	มากที่สุด
๗.	โรงเรียนจัดกิจกรรมเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน บ้าน วัด และชุมชน เช่น กิจกรรมวันเด็ก กิจกรรมวันแม่ กิจกรรมปัจฉิมนิเทศ เป็นต้น	๓.๙๘	๐.๕๙	มาก
๘.	โรงเรียนจัดทำระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เช่น โครงการเยี่ยมบ้านนักเรียน ทุนการศึกษา เป็นต้น	๔.๕๓	๐.๕๖	มากที่สุด
๙.	ชุมชนมีส่วนช่วยเหลือในการพัฒนาชุมชนและโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง มีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรโรงเรียน	๔.๑๓	๐.๗๒	มาก
๑๐.	โรงเรียนได้รับความไว้วางใจเชื่อมั่นศรัทธาและได้รับความร่วมมือจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง	๔.๒๒	๐.๖๑	มากที่สุด
รวม		๔.๒๕	๐.๕๘	มากที่สุด

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ในด้านการบริหารจัดการนั้น โดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๒๕$, S.D. = ๐.๕๘) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า โรงเรียนมีการวางแผนในการวางวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย แผนพัฒนาโรงเรียนที่มีจุดเน้นการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๖๑$, S.D. = ๐.๖๕) รองลงมา โรงเรียนจัดทำระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เช่น โครงการเยี่ยมบ้านนักเรียน ทุนการศึกษา เป็นต้น มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๕๓$, S.D. = ๐.๕๖) และ โรงเรียนจัดประชุมเพื่อสร้างความตระหนักและความเข้าใจให้เกิดกับผู้ปกครอง ผู้นำชุมชนและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องให้ทราบวัตถุประสงค์และแนวทางปฏิบัติที่มีผลต่อการดำเนินงานของโรงเรียนวิถีพุทธ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๙๗$, S.D. = ๐.๕๘)

ตารางที่ ๔.๔ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านกายภาพ

(n = ๔๐๐)

ที่	การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธใน จังหวัดสมุทรปราการ	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑.	โรงเรียนมีการประดิษฐานพระพุทธรูปประจำโรงเรียนได้อย่างเหมาะสม และมองเห็นได้ชัดเจน	๔.๖๓	๐.๕๙	มากที่สุด
๒.	โรงเรียนมีการจัดทำป้ายนิเทศ ป้ายคติธรรม คำขวัญ คุณธรรมจริยธรรมโดยทั่วไปในบริเวณโรงเรียน	๔.๔๗	๐.๖๓	มากที่สุด
๓.	โรงเรียนได้ดำเนินการจัดอาคารสถานที่ สภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนได้เหมาะแก่การศึกษาเรียนรู้วิถีพุทธ	๔.๔๓	๐.๗๑	มากที่สุด
๔.	โรงเรียนจัดสภาพห้องศึกษาพุทธธรรม ห้องบริหารจัดการให้มีความสะอาด ร่มรื่น ปลอดภัย สงบ และใกล้ชิดธรรมชาติ	๔.๒๖	๐.๗๓	มากที่สุด
๕.	โรงเรียนมีการจัดสภาพห้องเรียนได้อย่างเพียงพอและเหมาะสมแก่นักเรียน	๔.๐๗	๐.๖๕	มาก
๖.	โรงเรียนจัดบริเวณโดยรอบโรงเรียนให้ปราศจากสิ่งเสพติด อบายมุข และสิ่งชั่วร้ายทุกชนิด	๔.๔๘	๐.๖๖	มากที่สุด
๗.	โรงเรียนมีการจัดเตรียมสถานที่เพื่อทำกิจกรรมกีฬาและการอบรมด้านคุณธรรมเป็นสัดส่วน มีความเหมาะสม	๔.๔๑	๐.๖๔	มากที่สุด
๘.	โรงเรียนกำหนดการแต่งกายของครูและนักเรียนเพื่อส่งเสริมวิถีพุทธ เช่น วันธรรมสวนะ (วันพระ) สวมชุดขาวมาโรงเรียน เป็นต้น	๔.๑๖	๐.๗๑	มาก
๙.	โรงเรียนมีการปรับปรุงสถานที่เพื่อเอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียน	๔.๒๙	๐.๕๙	มากที่สุด
๑๐.	โรงเรียนมีการควบคุมดูแลเกี่ยวกับเสียงไม่ให้ดังอีกทีกหรือเปิดเพลงที่ส่งเสริมสมาธิ ประเทืองปัญญา เป็นต้น	๔.๒๑	๐.๖๗	มากที่สุด
รวม		๔.๔๗	๐.๕๔	มากที่สุด

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ในด้านกายภาพ โดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๔๗$, S.D. = ๐.๕๔) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า โรงเรียนมีการประดิษฐานพระพุทธรูปประจำโรงเรียนได้อย่างเหมาะสมและมองเห็นได้ชัดเจน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๖๓$, S.D. = ๐.๕๙) รองลงมาโรงเรียนจัดบริเวณโดยรอบโรงเรียนให้ปราศจากสิ่งเสพติด อบายมุข และสิ่งชั่วร้ายทุกชนิด มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๔๘$, S.D. = ๐.๖๖) และ โรงเรียนมีการจัดสภาพห้องเรียนได้อย่างเพียงพอและเหมาะสมแก่นักเรียน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๐๗$, S.D. = ๐.๖๕)

ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต

(n = ๔๐๐)

ที่	การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธใน จังหวัดสมุทรปราการ	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑.	โรงเรียนมีแผนจัดกิจกรรมการเข้าค่ายคุณธรรมจริยธรรม เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตให้แก่ผู้เรียน	๓.๘๖	๐.๗๕	มาก
๒.	โรงเรียนจัดฝึกอบรมนักเรียน จัดกิจกรรมให้นักเรียนเกิดพฤติกรรมในชีวิตประจำวันที่ดีขึ้น อยู่เป็น ดูแลเป็น ฟังเป็นหรือการดำรงชีวิตประจำวัน รู้จักเลือกปฏิบัติในสิ่งที่เกิดประโยชน์ต่อชีวิตประจำวัน	๔.๔๓	๐.๕๙	มากที่สุด
๓.	โรงเรียนส่งเสริมกิจกรรมความรับผิดชอบ ช่วยเหลือดูแลรักษาพัฒนาอาคารสถานที่สาธารณสมบัติและสิ่งแวดล้อมส่วนรวมให้นักเรียนอย่างสม่ำเสมอจนเกิดเป็นนิสัย	๔.๓๙	๐.๖๖	มากที่สุด
๔.	โรงเรียนส่งเสริมการปฏิบัติกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา รวมทั้งศาสนพิธีต่างๆ อย่างต่อเนื่องและชี้ให้เห็นคุณค่าของการปฏิบัติกิจกรรมนั้นๆ ควบคู่กันไป	๔.๕๑	๐.๕๑	มากที่สุด
๕.	โรงเรียนจัดกิจกรรมส่งเสริมระลึกและศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นประจำและในโอกาสสำคัญจนเป็นวิถีชีวิต	๓.๙๘	๐.๖๗	มาก
๖.	โรงเรียนจัดกิจกรรม เช่น กิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การกราบพระ การสวดมนต์ทุกวัน การรับศีล กิจกรรมปฏิบัติสมาธิ พิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ พิจารณาก่อนรับประทานอาหาร	๔.๕๖	๐.๕๘	มากที่สุด
๗.	โรงเรียนส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมและเห็นคุณค่าในการรักษาและสืบทอดพระพุทธศาสนา	๔.๓๙	๐.๖๓	มากที่สุด
๘.	โรงเรียนติดตามพฤติกรรมของนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ	๔.๔๑	๐.๖๕	มากที่สุด
๙.	โรงเรียนสนับสนุนให้บุคลากร นักเรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา	๔.๓๕	๐.๗๑	มากที่สุด
๑๐.	โรงเรียนจัดกิจกรรมส่งเสริมความสัมพันธ์ในครอบครัว และสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนร่วมกันระหว่างผู้ปกครองและโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ	๔.๓๙	๐.๖๑	มากที่สุด
รวม		๔.๓๑	๐.๕๗	มากที่สุด

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ในด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต โดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๓๑$, S.D. = ๐.๕๗) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า โรงเรียนจัดกิจกรรม เช่น กิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การกราบพระ การสวดมนต์ทุกวัน การรับศีล กิจกรรมปฏิบัติสมาธิ พิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ พิจารณาก่อนรับประทานอาหาร มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๕๖$, S.D. = ๐.๕๘) รองลงมา โรงเรียนส่งเสริมการปฏิบัติกิจกรรมทางพระพุทธศาสนารวมทั้งศาสนพิธีต่างๆ อย่างต่อเนื่องและชี้ให้เห็นคุณค่าของการปฏิบัติกิจกรรมนั้นๆ ควบคู่กันไป มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๕๑$, S.D. = ๐.๕๑) และ โรงเรียนมีแผนจัดกิจกรรมการเข้าค่ายคุณธรรมจริยธรรม เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตให้แก่ผู้เรียน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๖$, S.D. = ๐.๗๕)

ตารางที่ ๔.๖ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านการเรียนการสอน

(n = ๔๐๐)

ที่	การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑.	โรงเรียนมีการวางแผนการจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการพุทธธรรม (สวดแทรกคุณธรรม) หรือ หลักไตรสิกขาในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้และเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน	๔.๕๖	๐.๕๓	มากที่สุด
๒.	โรงเรียนส่งเสริมให้มีการนำหลักธรรมมาเป็นฐานในการคิดวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาต่างๆ ในชีวิตประจำวัน	๔.๐๕	๐.๕๒	มาก
๓.	โรงเรียนมีหลักสูตรโรงเรียน หน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการพุทธธรรมทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้	๔.๐๗	๐.๖๑	มาก
๔.	โรงเรียนจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการใฝ่รู้และแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเองจากแหล่งต่างๆ	๔.๔๑	๐.๖๓	มากที่สุด
๕.	ครูจัดกิจกรรมบริหารจัดการ กำหนดสติก่อนเรียน ก่อนการแข่งขันกีฬาและก่อนนอนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อประโยชน์ในชีวิตประจำวัน	๔.๗๑	๐.๕๘	มากที่สุด
๖.	ครูจัดหาสื่อการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการใฝ่รู้แสวงหาความรู้ด้วยตนเองอยู่เสมอ	๔.๑๒	๐.๕๖	มาก
๗.	นิมนต์พระสงฆ์หรือเชียววิทยากรภูมิปัญญาทางพระพุทธศาสนามาสอนนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ	๔.๓๙	๐.๖๖	มากที่สุด
๘.	โรงเรียนนำนักเรียนไปเรียนรู้ที่วัดหรือศาสนสถานที่ใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ประจำของโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง	๓.๙๘	๐.๗๑	มาก
๙.	โรงเรียนมีการนิเทศ กำกับ ติดตามการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธอย่างต่อเนื่อง	๓.๗๗	๐.๖๔	มาก
๑๐.	โรงเรียนมีการตรวจสอบประเมินผลและเปิดโอกาสให้มีการเสนอแนะแสดงความคิดเห็นอย่างกัลยาณมิตร เพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง	๔.๑๓	๐.๖๒	มาก
รวม		๔.๒๒	๐.๖๑	มากที่สุด

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ในด้านการเรียนการสอน โดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๒๒$, S.D. = ๐.๖๑) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ครูจัดกิจกรรมบริหารจัดการ กำหนดสติก่อนเรียน ก่อนการแข่งขัน กีฬาและก่อนนอนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อประโยชน์ในชีวิตประจำวัน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๗๑$, S.D. = ๐.๕๘) รองลงมา โรงเรียนมีการวางแผนการจัดการเรียนรู้ โดยบูรณาการ พุทธธรรม (สอดแทรกคุณธรรม) หรือ หลักไตรสิกขาในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้และเชื่อมโยงกับ ชีวิตประจำวัน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๕๖$, S.D. = ๐.๕๓) และ โรงเรียนมีการนิเทศ กำกับ ติดตามการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธอย่างต่อเนื่อง มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๗๗$, S.D. = ๐.๖๔)

ตารางที่ ๔.๗ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์

(n = ๔๐๐)

ที่	การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธใน จังหวัดสมุทรปราการ	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑.	โรงเรียนจัดบรรยากาศภายในโรงเรียน ให้เป็นธรรมชาติ มีความร่มรื่น สวยงาม สะอาด และเป็นระเบียบ	๔.๕๗	๐.๕๙	มากที่สุด
๒.	โรงเรียนจัดให้มีห้องปฏิบัติการกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ที่เอื้อต่อการเรียนรู้พระพุทธศาสนา มีความสงบ สะอาด	๓.๘๗	๐.๖๓๗	มาก
๓.	โรงเรียนจัดให้มีห้องปฏิบัติการกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ที่มีสื่อและอุปกรณ์ที่ทันสมัยและครบครัน	๓.๗๖	๐.๗๔๑	มาก
๔.	ครูจัดบรรยากาศขณะเรียนรู้ให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม สร้างบรรยากาศการกระตือรือร้น จูงใจ ทำทนายให้อยากรู้ สนุกเพลิดเพลินกับการเรียนรู้	๓.๙๓	๐.๖๕๗	มาก
๕.	ครูและนักเรียน ทักทายกันด้วยการไหว้ มีใบหน้ายิ้มแย้มแจ่มใส มีความจริงใจต่อกัน	๔.๔๗	๐.๕๕๗	มากที่สุด
๖.	โรงเรียนส่งเสริมให้ครูมีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม (ลด ละ เลิก อบายมุข) ถือศีล ๕ และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี	๔.๓๓	๐.๕๘๐	มากที่สุด
๗.	โรงเรียนส่งเสริมให้ครูมีพรหมวิหารธรรม มีความเป็นกัลยาณมิตร มุ่งพัฒนานักเรียนให้เกิดความเจริญงอกงามตามหลักไตรสิกขา	๓.๗๗	๐.๕๗๖	มาก
๘.	โรงเรียนส่งเสริมให้ครูมีความรู้และความเข้าใจในการพัฒนานักเรียนตามหลักไตรสิกขา	๓.๘๔	๐.๖๕๙	มาก
๙.	โรงเรียนส่งเสริมความสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตร อ่อนน้อมถ่อมตน เคารพให้เกียรติซึ่งกันและกัน ทั้งครูและนักเรียน ครูต่อครู นักเรียนต่อนักเรียน และครูต่อผู้ปกครอง	๔.๔๑	๐.๕๑๗	มากที่สุด
๑๐.	โรงเรียนส่งเสริมบุคลากรและนักเรียนให้ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีต่อผู้อื่น ส่งเสริมยกย่องเชิดชู ผู้กระทำความดีเป็นประจำ	๔.๒๑	๐.๕๖๑	มากที่สุด
รวม		๔.๑๒	๐.๖๒	มาก

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่า การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ในด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์นั้น โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๑๒$, S.D. = ๐.๖๒) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า โรงเรียนจัดบรรยากาศภายในโรงเรียน ให้เป็นธรรมชาติ มีความร่มรื่น สวยงาม สะอาด และเป็นระเบียบ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๕๗$, S.D. = ๐.๕๙) รองลงมา ครูและนักเรียน ทักทายกันด้วยการไหว้ มีใบหน้ายิ้มแย้มแจ่มใส มีความจริงใจต่อกัน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๔๗$, S.D. = ๐.๕๙) และ โรงเรียนจัดให้มีห้องปฏิบัติกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาที่มีสื่อและอุปกรณ์ที่ทันสมัยและครบครัน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๗๖$, S.D. = ๐.๗๘)

๓) ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ

จากการศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการตามความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม ในด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านกายภาพ ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ด้านการเรียนการสอน ด้านบรรยากาศและภูมิทัศน์ และด้านการบริหารจัดการ ผู้วิจัยพอสรุปรายละเอียดได้ตามตารางที่ ๔.๘ - ๔.๑๗ ตามลำดับต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๘ ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านการบริหารจัดการ

ที่	ปัญหาและอุปสรรค	จำนวน (คน)
๑.	งบประมาณในการจัดกิจกรรมวิถีพุทธมีน้อย ไม่เพียงพอ	๓๒
๒.	บุคลากรบางกลุ่มยังขาดความสนใจที่จะให้ความสำคัญกับเรื่องวิถีพุทธ	๒๘
๓.	บุคลากรยังขาดความเข้าใจในระเบียบวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการบริหารวิถีพุทธ และความเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน	๒๔
๔.	การติดตามความก้าวหน้าและการประเมินผลเป็นระยะๆ ยังมีน้อย	๑๙
๕.	ขาดการสื่อสารกับบุคลากรในโรงเรียนให้รับรู้และปฏิบัติตามแนววิถีพุทธได้อย่างถูกต้อง	๑๓

จากตารางที่ ๔.๑๘ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านการบริหารจัดการ เป็นจำนวน ๑๑๖ คน และได้แสดงความคิดเห็นว่า งบประมาณในการจัดกิจกรรมวิถีพุทธมีน้อย ไม่เพียงพอ มีจำนวน ๓๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๗.๕๙, บุคลากรบางกลุ่มยังขาดความสนใจที่จะให้ความสำคัญกับเรื่องวิถีพุทธ มีจำนวน ๒๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๔.๑๔, บุคลากรยังขาดความเข้าใจในระเบียบวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการบริหารวิถีพุทธและความเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน มีจำนวน ๒๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๐.๕๙, การติดตามความก้าวหน้าและการประเมินผลเป็นระยะๆ ยังมีน้อย มีจำนวน ๑๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๓๘ และขาดการสื่อสารกับบุคลากรในโรงเรียนให้รับรู้และปฏิบัติตามแนววิถีพุทธได้อย่างถูกต้อง มีจำนวน ๑๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๒๑ ตามลำดับ

**ตารางที่ ๔.๙ ข้อเสนอแนะในการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ
ด้านการบริหารจัดการ**

ที่	ข้อเสนอแนะ	จำนวน (คน)
๑.	ควรขอความร่วมมือจากทุกฝ่าย ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง ชุมชน วัด ต้องร่วมกันกำหนดแนวทางในการบริหารจัดการอย่างชัดเจนและเป็นระบบ	๕๖
๒.	ควรกำหนดให้เป็นนโยบายที่สำคัญของสถานศึกษาที่ควรดำเนินงาน	๓๔
๓.	ควรจัดการประชุมคณะกรรมการงานด้านวิถีพุทธเพื่อให้ทราบบทบาทและภารกิจ รวมทั้งศึกษาดูงานและเข้าร่วมกิจกรรมนิทรรศการต่างๆ เกี่ยวกับวิถีพุทธอย่างต่อเนื่อง	๑๙
๔.	ควรมีการนิเทศติดตามผลอยู่เสมอ ทำให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น	๑๕
๕.	ควรส่งเสริมการฝึกอบรมบุคลากรให้มากขึ้นตามความเหมาะสม โดยเน้นถึงความเข้าใจและการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง	๕

จากตารางที่ ๔.๙ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อเสนอแนะในการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านการบริหารจัดการ เป็นจำนวน ๑๒๙ คน และได้แสดงความคิดเห็นว่า ควรขอความร่วมมือจากทุกฝ่าย ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง ชุมชน วัด ต้องร่วมกันกำหนดแนวทางในการบริหารจัดการอย่างชัดเจนและเป็นระบบ มีจำนวน ๕๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๓.๔๑, ควรกำหนดให้เป็นนโยบายที่สำคัญของสถานศึกษาที่ควรดำเนินงาน มีจำนวน ๓๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๖.๓๖, ควรจัดการประชุมคณะกรรมการงานด้านวิถีพุทธเพื่อให้ทราบบทบาทและภารกิจ รวมทั้งศึกษาดูงานและเข้าร่วมกิจกรรมนิทรรศการต่างๆ เกี่ยวกับวิถีพุทธอย่างต่อเนื่อง มีจำนวน ๑๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๔.๗๓, ควรมีการนิเทศติดตามผลอยู่เสมอ ทำให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น มีจำนวน ๑๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๖๓ และควรส่งเสริมการฝึกอบรมบุคลากรให้มากขึ้นตามความเหมาะสม โดยเน้นถึงความเข้าใจและการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง มีจำนวน ๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๓.๘๘ ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๑๐ ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัด
สมุทรปราการ ด้านกายภาพ

ที่	ปัญหาและอุปสรรค	จำนวน (คน)
๑.	ยังไม่มีห้องพระพุทธศาสนา สำหรับศึกษาพุทธธรรม ฝึกสมาธิ ที่เป็นเอกเทศ	๓๒
๒.	ไม่สามารถจัดสถานที่ให้เอื้อต่อการจัดกิจกรรมวิถีพุทธทุกอย่างได้	๒๕
๓.	สภาพแวดล้อมยังไม่เอื้อต่อการจัดการตามวิถีพุทธ	๑๘
๔.	นักเรียนมีจำนวนมากเกินกว่าจะนำเข้าห้องจริยธรรมพร้อมกันได้	๑๑
๕.	สภาพแวดล้อมมีเสียงรบกวนจากภายนอก	๓

จากตารางที่ ๔.๑๐ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านกายภาพ เป็นจำนวน ๘๙ คน และได้แสดงความคิดเห็นว่า ยังไม่มีห้องพระพุทธศาสนา สำหรับศึกษาพุทธธรรม ฝึกสมาธิ ที่เป็นเอกเทศ มีจำนวน ๓๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๕.๙๖, ไม่สามารถจัดสถานที่ให้เอื้อต่อการจัดกิจกรรมวิถีพุทธทุกอย่างได้ มีจำนวน ๒๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๘.๐๙, สภาพแวดล้อมยังไม่เอื้อต่อการจัดการตามวิถีพุทธ มีจำนวน ๑๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๐.๒๒ คน, นักเรียนมีจำนวนมากเกินกว่าจะนำเข้าห้องจริยธรรมพร้อมกันได้ มีจำนวน ๑๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๓๖ และ สภาพแวดล้อมมีเสียงรบกวนจากภายนอก ได้ มีจำนวน ๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๓.๓๗ ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๑๑ ข้อเสนอแนะในการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ
ด้านกายภาพ

ที่	ข้อเสนอแนะ	จำนวน (คน)
๑.	ควรมีการวางแผนระยะยาวในการปรับปรุงสถานที่ที่ใช้จัดกิจกรรม และส่วนงานที่เกี่ยวข้องจัดตั้งงบประมาณให้เหมาะสม	๕๑
๒.	ควรจัดหางบสนับสนุน เพื่อทำห้องพระพุทธศาสนา ห้องศึกษาพุทธธรรม บริหารจิต เจริญภาวนาที่เหมาะสมกับผู้เรียน	๒๗
๓.	ควรให้ความสำคัญกับวิถีพุทธ จัดสภาพแวดล้อมให้ใกล้ชิดธรรมชาติ เพื่อให้จิตใจสงบและส่งเสริมปัญญา	๙
๔.	ควรเปิดโอกาสให้พระสงฆ์เข้ามามีส่วนร่วมในการปรับปรุงสถานที่ภูมิทัศน์ เพื่อสร้างบรรยากาศวิถีพุทธในโรงเรียน	๗

จากตารางที่ ๔.๑๑ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อเสนอแนะในการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านกายภาพ เป็นจำนวน ๘๔ คน และได้แสดงความคิดเห็นว่า ควรมีการวางแผนระยะยาวในการปรับปรุงสถานที่ที่ใช้จัดกิจกรรม และส่วนงานที่เกี่ยวข้องจัดตั้งงบประมาณให้เหมาะสม มีจำนวน ๔๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๘.๘๑, ควรจัดหางบสนับสนุน เพื่อทำห้องพระพุทธศาสนา ห้องศึกษาพุทธธรรม บริหารจิต เจริญภาวนาที่เหมาะสมกับผู้เรียน มีจำนวน ๒๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๒.๑๔, ควรให้ความสำคัญกับวิถีพุทธ จัดสภาพแวดล้อมให้ใกล้ชิดธรรมชาติ เพื่อให้จิตใจสงบและส่งเสริมปัญญา มีจำนวน ๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๗๑ และควรเปิดโอกาสให้พระสงฆ์เข้ามามีส่วนร่วมในการปรับปรุงสถานที่ภูมิทัศน์ เพื่อสร้างบรรยากาศวิถีพุทธในโรงเรียน มีจำนวน ๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๘.๓๓ ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๑๒ ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัด
สมุทรปราการ ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต

ที่	ปัญหาและอุปสรรค	จำนวน (คน)
๑.	ผู้ปกครองและนักเรียนส่วนใหญ่มีวิถีชีวิตแบบสังคมเมือง และมีความเป็น วัตถุนิยม ฟุ้งเฟ้อ สะดวกสบายมากเกินไป	๓๒
๒.	นักเรียนไม่สามารถนำเอาหลักธรรมไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้ เพราะคิดว่า หลักธรรมเกี่ยวข้องกับวัดและพระเท่านั้น	๒๓
๓.	นักเรียนบางส่วนมีสภาพครอบครัวแตกแยก จึงเป็นเหตุผลให้ไม่เอื้อต่อ การประพฤติปฏิบัติตนอย่างถูกต้องตามแนววิถีพุทธ	๑๔
๔.	สภาพความเป็นอยู่และฐานะครอบครัวของนักเรียนแต่ละคนมีความ แตกต่างกันมาก ทำให้มีอุปนิสัยต่างกัน การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมจึง เป็นเรื่องที่ยาก	๑๐
๕.	พื้นฐานวิถีชีวิตของนักเรียนมีความแตกต่างกันมาก ทำให้การดำเนินงาน หรือการพัฒนาวิถีพุทธช้าลง	๔

จากตารางที่ ๔.๑๒ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต เป็นจำนวน ๘๓ คน และได้แสดงความคิดเห็นว่า ผู้ปกครองและนักเรียนส่วนใหญ่มีวิถีชีวิตแบบสังคมเมือง และมีความเป็นวัตถุนิยม ฟุ้งเฟ้อ สะดวกสบายมากเกินไป มีจำนวน ๓๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๘.๕๕, นักเรียนไม่สามารถนำเอาหลักธรรมไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้ เพราะคิดว่าหลักธรรมเกี่ยวข้องกับวัดและพระเท่านั้น มีจำนวน ๒๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๗.๗๑, นักเรียนบางส่วนมีสภาพครอบครัวแตกแยก จึงเป็นเหตุผลให้ไม่เอื้อต่อการประพฤติปฏิบัติตนอย่างถูกต้องตามแนววิถีพุทธ มีจำนวน ๑๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๘๗, สภาพความเป็นอยู่และฐานะครอบครัวของนักเรียนแต่ละคนมีความแตกต่างกันมาก ทำให้มีอุปนิสัยต่างกัน การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมจึงเป็นเรื่องที่ยาก มีจำนวน ๑๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๐๕ และพื้นฐานวิถีชีวิตของนักเรียนมีความแตกต่างกันมาก ทำให้การดำเนินงานหรือการพัฒนาวิถีพุทธช้าลง มีจำนวน ๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๔.๘๒ ตามลำดับ

**ตารางที่ ๔.๑๓ ข้อเสนอแนะในการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ
ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต**

ที่	ข้อเสนอแนะ	จำนวน (คน)
๑.	ควรจัดให้พระสงฆ์เข้ามาสอนประจำในวิชาพระพุทธศาสนา	๓๐
๒.	จัดกิจกรรมให้ครูและนักเรียนปฏิบัติอย่างต่อเนื่องตามหลักการทางพระพุทธศาสนา	๒๙
๓.	ครูควรสร้างความเข้าใจและตระหนักในเรื่องของความประพฤติให้มาก ทั้งทางกาย วาจา ใจ เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดี	๑๔
๔.	ผู้บริหารและครูต้องร่วมกันอบรมให้นักเรียนมีความรับผิดชอบและสำนึกในหน้าที่ของตนเอง	๘
๕.	ร่วมกันปฎิภาหหรือระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน เพื่อสร้างกิจกรรมที่เหมาะสมและสามารถปฏิบัติได้จริง เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง	๖

จากตารางที่ ๔.๑๓ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อเสนอแนะในการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต เป็นจำนวน ๘๗ คน และได้แสดงความคิดเห็นว่า ควรจัดให้พระสงฆ์เข้ามาสอนประจำในวิชาพระพุทธศาสนา มีจำนวน ๓๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๔.๔๘, ควรจัดกิจกรรมให้ครูและนักเรียนปฏิบัติอย่างต่อเนื่องตามหลักการทางพระพุทธศาสนา มีจำนวน ๒๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๓๓, ครูควรสร้างความเข้าใจและตระหนักในเรื่องของความประพฤติให้มาก ทั้งทางกาย วาจา ใจ เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดี มีจำนวน ๑๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๐๙, ผู้บริหารและครูต้องร่วมกันอบรมให้นักเรียนมีความรับผิดชอบและสำนึกในหน้าที่ของตนเอง มีจำนวน ๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๙.๒๐ และควรร่วมกันปฎิภาหหรือระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน เพื่อสร้างกิจกรรมที่เหมาะสมและสามารถปฏิบัติได้จริงเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง มีจำนวน ๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๖.๙๐ ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๑๔ ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัด
สมุทรปราการ ด้านการเรียนการสอน

ที่	ปัญหาและอุปสรรค	จำนวน (คน)
๑.	ขาดบุคลากรที่มีความรู้อย่างแท้จริงเกี่ยวกับคำสอนและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา	๓๐
๒.	กิจกรรมวิถีพุทธบางกิจกรรมทับซ้อนกับชั่วโมงเรียนปกติ ทำให้เกิดปัญหาเวลาเรียนไม่พอ	๑๘
๓.	การจัดกระบวนการเรียนการสอนภาคปฏิบัติ มีน้อย	๑๖
๔.	ไม่มีเครื่องมือวัดความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับวิถีพุทธที่ชัดเจน และเป็นเอกภาพ	๑๒

จากตารางที่ ๔.๑๔ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านการเรียนการสอน เป็นจำนวน ๙๒ คน และได้แสดงความคิดเห็นว่า ขาดบุคลากรที่มีความรู้อย่างแท้จริงเกี่ยวกับคำสอนและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มีจำนวน ๓๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๒.๓๑, กิจกรรมวิถีพุทธบางกิจกรรมทับซ้อนกับชั่วโมงเรียนปกติ ทำให้เกิดปัญหาเวลาเรียนไม่พอ มีจำนวน ๒๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๘.๒๖, การจัดกระบวนการเรียนการสอนภาคปฏิบัติ มีน้อย มีจำนวน ๑๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๐.๖๕ และไม่มีเครื่องมือวัดความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับวิถีพุทธที่ชัดเจน และเป็นเอกภาพ มีจำนวน ๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๘.๗๐ ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๑๕ ข้อเสนอแนะในการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ
ด้านการเรียนการสอน

ที่	ข้อเสนอแนะ	จำนวน (คน)
๑.	ควรจัดอบรมและพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้และความเข้าใจมากยิ่งขึ้น	๓๖
๒.	ควรจัดตารางกิจกรรมตามแนววิถีพุทธล่วงหน้า โดยไม่ให้กระทบกับเวลาเรียนปกติ	๒๔
๓.	ควรสร้างความเข้าใจให้กับนักเรียนถึงการนำธรรมะไปใช้ในชีวิตประจำวัน สามารถทำได้ตลอด ไม่จำเป็นต้องเป็นที่วัดหรือที่โรงเรียนเท่านั้น	๒๑
๔.	ควรจัดหลักสูตรและโครงการอบรมต่างๆ ของทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ให้มีการนำพุทธธรรมมาบูรณาการกับวิชาอื่นๆ ด้วย	๓

จากตารางที่ ๔.๑๕ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อเสนอแนะในการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านการเรียนการสอน เป็นจำนวน ๘๔ คน และได้แสดงความคิดเห็นว่า ควรจัดอบรมและพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้และความเข้าใจมากยิ่งขึ้น มีจำนวน ๓๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๒.๘๖, ควรจัดตารางกิจกรรมตามแนววิถีพุทธล่วงหน้า โดยไม่ให้กระทบกับเวลาเรียนปกติ มีจำนวน ๒๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๘.๕๗, ควรสร้างความเข้าใจให้กับนักเรียนถึงการนำธรรมะไปใช้ในชีวิตประจำวัน สามารถทำได้ตลอด ไม่จำเป็นต้องเป็นที่วัดหรือที่โรงเรียนเท่านั้น มีจำนวน ๒๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๐๐ และควรจัดหลักสูตรและโครงการอบรมต่างๆ ของทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ให้มีการนำพุทธธรรมมาบูรณาการกับวิชาอื่นๆ ด้วย มีจำนวน ๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๓.๕๗ ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๑๖ ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์

ที่	ปัญหาและอุปสรรค	จำนวน (คน)
๑.	โรงเรียนมีพื้นที่จำกัด ไม่สามารถสร้างบรรยากาศวิถีพุทธได้อย่างเต็มที่	๓๑
๒.	บุคลากรบางกลุ่มยังไม่เห็นความสำคัญและไม่ค่อยให้ความร่วมมือ	๒๙
๓.	ผู้ปกครองของนักเรียนที่นับถือต่างศาสนา ไม่ยินยอมให้นักเรียนร่วมทำกิจกรรม	๒๖
๔.	บางกิจกรรมไม่สามารถดำเนินการจัดกิจกรรมวิถีพุทธได้อย่างเด่นชัด เป็นเพียงแต่การจัดกิจกรรมแฝงวิถีพุทธเท่านั้น	๒

จากตารางที่ ๔.๑๖ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ เป็นจำนวน ๘๘ คน และได้แสดงความคิดเห็นว่า โรงเรียนมีพื้นที่จำกัด ไม่สามารถสร้างบรรยากาศวิถีพุทธได้อย่างเต็มที่ มีจำนวน ๓๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๕.๒๓, บุคลากรบางกลุ่มยังไม่เห็นความสำคัญและไม่ค่อยให้ความร่วมมือ มีจำนวน ๒๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๒.๙๕, ผู้ปกครองของนักเรียนที่นับถือต่างศาสนา ไม่ยินยอมให้นักเรียนร่วมทำกิจกรรม มีจำนวน ๒๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๙.๕๕ และบางกิจกรรมไม่สามารถดำเนินการจัดกิจกรรมวิถีพุทธได้อย่างเด่นชัด เป็นเพียงแต่การจัดกิจกรรมแฝงวิถีพุทธเท่านั้น มีจำนวน ๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๒.๒๗ ตามลำดับ

**ตารางที่ ๔.๑๗ ข้อเสนอแนะในการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ
ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์**

ที่	ข้อเสนอแนะ	จำนวน (คน)
๑.	ควรปรับปรุงพื้นที่ภายในโรงเรียน ให้มีบรรยากาศตามแนววิถีพุทธ	๓๐
๒.	ควรส่งเสริมให้มีการปฏิบัติต่อกันและกันอย่างถูกต้อง ตามสถานภาพและโอกาสตามแนววิถีพุทธ	๒๕
๓.	ควรขอความร่วมมือจากผู้ปกครอง โดยการจัดอบรมเกี่ยวกับแนวทางของการจัดโรงเรียนวิถีพุทธให้เข้าใจอย่างถูกต้อง	๒๑
๔.	ควรส่งเสริมบุคลากรให้ตระหนักถึงความสำคัญในการสร้างบรรยากาศตามแนววิถีพุทธ	๕

จากตารางที่ ๔.๑๗ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อเสนอแนะในการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ เป็นจำนวน ๘๑ คน และได้แสดงความคิดเห็นว่า ควรปรับปรุงพื้นที่ภายในโรงเรียน ให้มีบรรยากาศตามแนววิถีพุทธ มีจำนวน ๓๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๗.๐๔, ควรส่งเสริมให้มีการปฏิบัติต่อกันและกันอย่างถูกต้อง ตามสถานภาพและโอกาสตามแนววิถีพุทธ มีจำนวน ๒๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๘๖, ควรขอความร่วมมือจากผู้ปกครอง โดยการจัดอบรมเกี่ยวกับแนวทางของการจัดโรงเรียนวิถีพุทธให้เข้าใจอย่างถูกต้อง มีจำนวน ๒๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๙๓ และควรส่งเสริมบุคลากรให้ตระหนักถึงความสำคัญในการสร้างบรรยากาศตามแนววิถีพุทธ มีจำนวน ๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๖.๑๗ ตามลำดับ

๔) สรุปผลการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research)

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน ๒๒๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๕.๗๕ มีอายุต่ำกว่า ๒๐ ปี จำนวน ๒๑๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๕.๕๐๗ เป็นนักเรียน จำนวน ๒๐๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๑.๗๕ มีการศึกษาในระดับต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน ๑๙๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๘.๗๕

การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถิพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๒๕$, S.D. = ๐.๕๙) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านด้านกายภาพ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๔๗$, S.D. = ๐.๕๔) รองลงมา ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๓๑$, S.D. = ๐.๕๗) และด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๑๒$, S.D. = ๐.๕๙)

การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถิพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ในด้านการบริหารจัดการ ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๒๕$, S.D. = ๐.๕๘) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า โรงเรียนจัดทำระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เช่น โครงการเยี่ยมบ้านนักเรียน ทุนการศึกษา เป็นต้น มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๖๑$, S.D. = ๐.๖๕) รองลงมา โรงเรียนมีการวางแผนในการวางวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย แผนพัฒนาโรงเรียนที่มีจุดเน้นการพัฒนาโรงเรียนวิถิพุทธ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๕๓$, S.D. = ๐.๕๖) และ โรงเรียนจัดประชุมเพื่อสร้างความตระหนักและความเข้าใจให้เกิดกับผู้ปกครอง ผู้นำชุมชนและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องให้ทราบวัตถุประสงค์และแนวทางปฏิบัติที่มีผลต่อการดำเนินงานของโรงเรียนวิถิพุทธ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๙๗$, S.D. = ๐.๕๘)

การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถิพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ในด้านกายภาพ โดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๔๗$, S.D. = ๐.๕๔) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า โรงเรียนมีการประดิษฐ์ฐานพระพุทธรูปประจำโรงเรียนได้อย่างเหมาะสม และมองเห็นได้ชัดเจน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๖๓$, S.D. = ๐.๕๙) รองลงมา โรงเรียนจัดบริเวณโดยรอบโรงเรียนให้ปราศจากสิ่งเสียดสี อบายมุข และสิ่งชั่วร้ายทุกชนิด มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๔๘$, S.D. = ๐.๖๖) และ โรงเรียนมีการจัดสภาพห้องเรียนได้อย่างเพียงพอและเหมาะสมแก่นักเรียน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๗$, S.D. = ๐.๖๕)

การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถิพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ในด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต โดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๓๑$, S.D. = ๐.๕๗) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า โรงเรียนจัดกิจกรรม เช่น กิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การกราบพระ การสวดมนต์ทุกวัน การรับศีล กิจกรรมปฏิบัติสมาธิ พิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ พิจารณาก่อนรับประทานอาหาร มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๕๖$, S.D. = ๐.๕๘) รองลงมา โรงเรียนส่งเสริมการปฏิบัติกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา รวมทั้งศาสนพิธีต่างๆ อย่างต่อเนื่องและชี้ให้เห็นคุณค่าของการปฏิบัติกิจกรรมนั้นๆ ควบคู่กันไป มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๕๑$, S.D. = ๐.๕๑) และ โรงเรียนมีแผนจัดกิจกรรมการเข้าค่ายคุณธรรมจริยธรรม เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตให้แก่ผู้เรียน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๖$, S.D. = ๐.๗๕)

การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ในด้านการเรียนการสอน โดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.22$, S.D. = 0.61) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ครูจัดกิจกรรมบริหารจัดการ กำหนดสติก่อนเรียน ก่อนการแข่งขันกีฬาและก่อนนอนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อประโยชน์ในชีวิตประจำวัน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.71$, S.D. = 0.58) รองลงมา โรงเรียนมีการวางแผนการจัดการเรียนรู้ โดยบูรณาการพุทธธรรม (สวดแทรกคุณธรรม) หรือ หลักไตรสิกขาในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้และเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.56$, S.D. = 0.53) และ โรงเรียนมีการนิเทศ กำกับ ติดตามการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธอย่างต่อเนื่อง มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.77$, S.D. = 0.64)

การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ในด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์นั้น โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.12$, S.D. = 0.62) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า โรงเรียนจัดบรรยากาศภายในโรงเรียน ให้เป็นธรรมชาติ มีความร่มรื่น สวยงาม สะอาด และเป็นระเบียบ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.57$, S.D. = 0.59) รองลงมา ครูและนักเรียน ทักทายกันด้วยการไหว้ มีใบหน้าที่ยิ้มแย้มแจ่มใส มีความจริงใจต่อกัน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.47$, S.D. = 0.59) และ โรงเรียนจัดให้มีห้องปฏิบัติการทางพระพุทธศาสนาที่มีสื่อและอุปกรณ์ที่ทันสมัยและครบครัน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.76$, S.D. = 0.78)

ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านการบริหารจัดการ พบว่า งบประมาณในการจัดกิจกรรมวิถีพุทธมีน้อย ไม่เพียงพอ, บุคลากรบางกลุ่มยังขาดความสนใจที่จะให้ความสำคัญกับเรื่องวิถีพุทธ, บุคลากรยังขาดความเข้าใจในระเบียบวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการบริหารวิถีพุทธและความเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน, การติดตามความก้าวหน้าและการประเมินผลเป็นระยะๆ ยังมีน้อย และขาดการสื่อสารกับบุคลากรในโรงเรียนให้รับรู้และปฏิบัติตามแนววิถีพุทธได้อย่างถูกต้อง

ข้อเสนอแนะในการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านการบริหารจัดการ พบว่า ควรขอความร่วมมือจากทุกฝ่าย ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง ชุมชน วัด ต้องร่วมกันกำหนดแนวทางในการบริหารจัดการอย่างชัดเจนและเป็นระบบ, ควรกำหนดให้เป็นนโยบายที่สำคัญของสถานศึกษาที่ควรดำเนินงาน, ควรจัดการประชุมคณะกรรมการงานด้านวิถีพุทธเพื่อให้ทราบบทบาทและภารกิจ รวมทั้งศึกษาดูงานและเข้าร่วมกิจกรรมนิทรรศการต่างๆ เกี่ยวกับวิถีพุทธอย่างต่อเนื่อง, ควรมีการนิเทศติดตามผลอยู่เสมอ ทำให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และควรส่งเสริมการฝึกอบรมบุคลากรให้มากขึ้นตามความเหมาะสม โดยเน้นถึงความเข้าใจและการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านกายภาพ พบว่า ยังไม่มีห้องพระพุทธศาสนา สำหรับศึกษาพุทธธรรม ฝึกสมาธิ ที่เป็นเอกเทศ, ไม่สามารถจัดสถานที่ให้เอื้อต่อการจัดกิจกรรมวิถีพุทธทุกอย่างได้, สภาพแวดล้อมยังไม่เอื้อต่อการจัดการตามวิถีพุทธ และนักเรียนมีจำนวนมากเกินกว่าจะนำเข้าห้องจริยธรรมพร้อมกันได้

ข้อเสนอแนะในการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิสุทธิพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านกายภาพ พบว่า ควรมีการวางแผนระยะยาวในการปรับปรุงสถานที่ที่ใช้จัดกิจกรรม และส่วนงานที่เกี่ยวข้องจัดตั้งงบประมาณให้เหมาะสม, ควรจัดหางบสนับสนุน เพื่อทำห้องพระพุทธรูปศาสนา ห้องศึกษาพุทธธรรม บริหารจิต เจริญภาวนาที่เหมาะสมกับผู้เรียน, ควรให้ความสำคัญกับวิสุทธิพุทธ จัดสภาพแวดล้อมให้ใกล้ชิดธรรมชาติ เพื่อให้จิตใจสงบและส่งเสริมปัญญา และควรเปิดโอกาสให้พระสงฆ์เข้ามามีส่วนร่วมในการปรับปรุงสถานที่ภูมิทัศน์ เพื่อสร้างบรรยากาศวิสุทธิพุทธในโรงเรียน

ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิสุทธิพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต พบว่า ผู้ปกครองและนักเรียนส่วนใหญ่มีวิถีชีวิตแบบสังคมเมือง และมีความเป็นวัตถุนิยม ฟุ้งเฟ้อ สะดวกสบายมากเกินไป, นักเรียนไม่สามารถนำเอาหลักธรรมไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้ เพราะคิดว่าหลักธรรมเกี่ยวข้องกับวัดและพระเท่านั้น, นักเรียนบางส่วนมีสภาพครอบครัวแตกแยก จึงเป็นเหตุผลให้ไม่เอื้อต่อการประพฤติปฏิบัติตนอย่างถูกต้องตามแนววิถีพุทธ, สภาพความเป็นอยู่และฐานะครอบครัวของนักเรียนแต่ละคนมีความแตกต่างกันมาก ทำให้มีอุปนิสัยต่างกัน การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมจึงเป็นเรื่องที่ยาก และพื้นฐานวิถีชีวิตของนักเรียนมีความแตกต่างกันมาก ทำให้การดำเนินงานหรือการพัฒนาวิสุทธิพุทธช้าลง

ข้อเสนอแนะในการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิสุทธิพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต พบว่า ควรจัดให้พระสงฆ์เข้ามาสอนประจำในวิชาพระพุทธศาสนา, ควรจัดกิจกรรมให้ครูและนักเรียนปฏิบัติอย่างต่อเนื่องตามหลักการทางพระพุทธศาสนา, ครูควรสร้างความเข้าใจและตระหนักในเรื่องของความประพฤติให้มาก ทั้งทางกาย วาจา ใจ เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดี, ผู้บริหารและครูต้องร่วมกันอบรมให้นักเรียนมีความรับผิดชอบและสำนึกในหน้าที่ของตนเอง และควรร่วมกันปรึกษาหารือระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน เพื่อสร้างกิจกรรมที่เหมาะสมและสามารถปฏิบัติได้จริง เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิสุทธิพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านการเรียนการสอน พบว่า ขาดบุคลากรที่มีความรู้อย่างแท้จริงเกี่ยวกับคำสอนและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา, กิจกรรมวิสุทธิพุทธบางกิจกรรมทับซ้อนกับชั่วโมงเรียนปกติ ทำให้เกิดปัญหาเวลาเรียนไม่พอ, การจัดกระบวนการเรียนการสอนภาคปฏิบัติ มีน้อย และไม่มีเครื่องมือวัดความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับวิสุทธิพุทธที่ชัดเจน และเป็นเอกภาพ

ข้อเสนอแนะในการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิสุทธิพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านการเรียนการสอน พบว่า ควรจัดอบรมและพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้และความเข้าใจมากยิ่งขึ้น, ควรจัดตารางกิจกรรมตามแนววิถีพุทธล่วงหน้า โดยไม่ให้กระทบกับเวลาเรียนปกติ, ควรสร้างความเข้าใจให้กับนักเรียนถึงการนำธรรมะไปใช้ในชีวิตประจำวัน สามารถทำได้ตลอด ไม่จำเป็นต้องเป็นที่วัดหรือที่โรงเรียนเท่านั้น และควรจัดหลักสูตรและโครงการอบรมต่างๆ ของทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ให้มีการนำพุทธธรรมมาบูรณาการกับวิชาอื่นๆ ด้วย

ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิสุทธิพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ พบว่า โรงเรียนมีพื้นที่จำกัด ไม่สามารถสร้างบรรยากาศวิสุทธิพุทธได้อย่างเต็มที่, บุคลากรบางกลุ่มยังไม่เห็นความสำคัญและไม่ค่อยให้ความร่วมมือ,

ผู้ปกครองของนักเรียนที่นับถือต่างศาสนา ไม่ยินยอมให้นักเรียนร่วมทำกิจกรรม และบางกิจกรรมไม่สามารถดำเนินการจัดกิจกรรมวิถีพุทธได้อย่างเด่นชัด เป็นเพียงแต่การจัดกิจกรรมแฝงวิถีพุทธเท่านั้น

ข้อเสนอแนะในการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ พบว่า ควรปรับปรุงพื้นที่ภายในโรงเรียน ให้มีบรรยากาศตามแนววิถีพุทธ, ควรส่งเสริมให้มีการปฏิบัติต่อกันและกันอย่างถูกต้อง ตามสถานภาพและโอกาสตามแนววิถีพุทธ, ควรขอความร่วมมือจากผู้ปกครอง โดยการจัดอบรมเกี่ยวกับแนวทางของการจัดโรงเรียนวิถีพุทธให้เข้าใจอย่างถูกต้อง และควรส่งเสริมบุคลากรให้ตระหนักถึงความสำคัญในการสร้างบรรยากาศตามแนววิถีพุทธ

๔.๓ แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ

จากการศึกษาข้อมูลทางเอกสาร (Documentary Research) ที่เป็นแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ รวมถึงหลักพุทธธรรมที่ได้จากการศึกษาพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา คัมภีร์ ทั้งฉบับภาษาบาลีและภาษาไทย และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้นำไปสู่การสร้างเครื่องมือเป็นแบบสอบถามเพื่อประมวลผลทางสถิติเพื่อหาความถี่ (Frequency) ที่เป็นค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation = S.D.) จากความคิดเห็นของประชากรกลุ่มเป้าหมาย เพื่อสรุปสภาพทั่วไปของการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ นำไปสู่การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อสรุปและวิเคราะห์หาแนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๒๒ คน และได้นำหลักวงจรคุณภาพ PDCA ของ William Edwards Deming มาเป็นแนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ตามกระบวนการ คือ **Plan (วางแผน)** การวางแผนการดำเนินงานอย่างรอบคอบ ครอบคลุมถึงการกำหนดหัวข้อที่ต้องการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง ซึ่งรวมถึงการพัฒนาสิ่งใหม่ๆ การแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงาน อาจประกอบด้วย การกำหนดเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของการดำเนินงาน การจัดอันดับความสำคัญของเป้าหมาย กำหนดการดำเนินงาน กำหนดระยะเวลาการดำเนินงาน กำหนดผู้รับผิดชอบหรือผู้ดำเนินการและกำหนดงบประมาณที่จะใช้ ซึ่งแผนดังกล่าวอาจปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสมของลักษณะการดำเนินงาน **Do (ปฏิบัติตามแผน)** การดำเนินการตามแผน ประกอบด้วย การมีโครงสร้างรองรับการดำเนินการ เช่น การกำหนดขั้นตอนหรือวิธีการดำเนินการ มีผู้รับผิดชอบดำเนินการได้ตามที่กำหนดไว้ มีการประสานงานกับผู้ที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการตามระยะเวลาที่กำหนด และดำเนินการตามงบประมาณที่กำหนดไว้ **Check (ตรวจสอบการปฏิบัติตามแผน)** การประเมินแผน ประกอบด้วย การประเมินโครงสร้างที่รองรับการดำเนินการ การประเมินขั้นตอนการดำเนินงาน และการประเมินผลของการดำเนินงานตามแผนที่ได้ตั้งไว้ โดยการกำหนดวิธี/รูปแบบการประเมิน มีรูปแบบของการประเมินเหมาะสม ผลของการประเมินตรงกับวัตถุประสงค์ที่วางไว้ มีปัญหา/จุดอ่อนที่พบในการดำเนินการ และข้อดี/จุดแข็งของการดำเนินการ **Act (ปรับปรุงแก้ไข)** การนำผลการประเมินมาพัฒนาแผน ประกอบด้วย การนำผลการประเมินมาวิเคราะห์ว่ามีโครงสร้างหรือขั้นตอนการปฏิบัติงานใดที่ควรปรับปรุงหรือพัฒนาสิ่งที่อยู่แล้วให้ดียิ่งขึ้นไปอีก

สำหรับการดำเนินการในคราวต่อไป ผู้วิจัยได้วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลจนได้แนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ทั้ง ๕ ด้าน ดังนี้

๔.๓.๑ แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านการบริหารจัดการ

การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านการบริหารจัดการ จากการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านการบริหารจัดการ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๒๕$, S.D. = ๐.๕๘) เกิดจากการที่โรงเรียนมีกระบวนการหรือขั้นตอนในการบริหารจัดการอยู่ในระดับที่ดีมาก เริ่มต้นตั้งแต่กระบวนการการวางแผน การร่วมกันกำหนดนโยบาย วิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมาย ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเป็นแนวทางในการปฏิบัติและบริหารอย่างครอบคลุมเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จได้ แม้ทั้ง ๔ ข้อ ข้างต้น จะมีค่าเฉลี่ยอยู่ท้ายสุด แต่ก็อยู่ในระดับมาก ซึ่งเกี่ยวกับการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน การปรึกษาหารือ และการร่วมมือกันของทุกฝ่ายในการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ สิ่งเหล่านี้เป็นกระบวนการที่อาจไม่ได้เกิดขึ้นบ่อยครั้ง แต่ก็ควรอย่างยิ่งสม่ำเสมอ เพื่อให้การดำเนินงานขับเคลื่อนต่อไปและบรรลุตามเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผู้วิจัยได้พิจารณาจากปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ได้แก่ บุคลากรบางกลุ่มยังขาดความสนใจที่จะให้ความสำคัญกับเรื่องวิถีพุทธ ขาดความเข้าใจในระเบียบวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการบริหารวิถีพุทธและความเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน และกระบวนการติดตามความก้าวหน้าและการประเมินผลเป็นระยะๆ ยังมีน้อย รวมถึงการสื่อสารกับบุคลากรในโรงเรียนให้รับรู้และปฏิบัติตามแนววิถีพุทธยังไม่ชัดเจนเท่าที่ควร ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงสำรวจในรายชื่อที่มีค่าระดับคะแนนต่ำที่สุด พบว่า โรงเรียนจัดประชุมเพื่อสร้างความตระหนักและความเข้าใจให้เกิดกับผู้ปกครอง ผู้นำชุมชนและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องให้ทราบวัตถุประสงค์และแนวทางปฏิบัติที่มีผลต่อการดำเนินงานของโรงเรียนวิถีพุทธ ($\bar{X} = ๓.๙๗$, S.D. = ๐.๕๘)

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) วิเคราะห์แล้วพบว่า การบริหารจัดการที่ประสบผลสำเร็จ ควรอาศัยความร่วมมือจากหลายๆ ฝ่าย มีมุมมอง ทัศนคติ วิสัยทัศน์ และเป้าหมายที่ชัดเจน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน การชี้แจงให้ทุกฝ่ายได้รับทราบข้อมูลและเข้าใจถึงแนวทางหรือกระบวนการในการบริหารงาน ก็จะทำให้การบริหารจัดการเป็นไปอย่างราบรื่น พร้อมส่งผลให้ประสบความสำเร็จได้ ซึ่งแนวทางการพัฒนาที่ได้จากการศึกษาวิจัยนั้น ประกอบด้วย ๑) สร้างความเข้าใจในกระบวนการบริหารจัดการร่วมกันของทุกๆ ฝ่าย ๒) มอบหมายหน้าที่และความรับผิดชอบอย่างชัดเจน ๓) กำหนดให้บุคลากรทุกคนได้มีส่วนร่วม ๔) ร่วมประชุมวางแผนกำหนดนโยบาย ๕) บูรณาการพุทธธรรมในการบริหารจัดการ ๖) ติดตามและประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ ๗) บริหารงบประมาณอย่างเหมาะสม ๘) บูรณาการหลักอริยบทธรรม ๔ ประการ และ ๙) ควบคุมหลักบริหารงานด้วยวงจรคุณภาพ (PDCA)

จากสภาพทั่วไปของการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ที่ค้นพบจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการวิจัยเชิงสำรวจ

(Survey Research) รวมถึงปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ได้ให้แนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธหลายประการ ผู้วิจัยจึงขอสรุปวิเคราะห์และสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ เชื่อมโยงประกอบเข้ากับแนวคิด ทฤษฎี และหลักพุทธธรรม โดยการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านการบริหารจัดการนั้น ควรอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย โดยเฉพาะบ้าน (ชุมชน) วัด และโรงเรียน มีการประชุมร่วมมือประสานงานกัน มีการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานอย่างชัดเจน และมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบให้กับบุคลากรทุกๆ ฝ่ายได้มีส่วนในการรับผิดชอบ เพื่อเป็นการสร้างแรงกระตุ้นให้มีความตื่นตัว และเรียนรู้วัตถุประสงค์และแนวทางปฏิบัติในการดำเนินงานของโรงเรียนวิถีพุทธเพิ่มมากขึ้น เมื่อมีการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานแล้ว กำหนดนโยบายให้มีความสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนและของชุมชน รวมถึงวางแผนการดำเนินงานร่วมกันทุกฝ่าย มอบหมายภาระงานเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติจริง ดำเนินการติดตามและตรวจสอบประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ เพื่อค้นหาจุดบกพร่อง และดำเนินการแก้ไขต่อไป

สรุปได้ว่า การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ ด้านการบริหารจัดการนั้น ได้แก่ ๑) หลักสูตรสถานศึกษา ควรสอดแทรกหลักพุทธธรรมเข้าไปในวิสัยทัศน์ของผู้เรียน เพิ่มเติมการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม และสอดแทรกความรู้และการปฏิบัติจริงด้วยการบูรณาการพุทธธรรมในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน ๒) ผู้สอน ควรเป็นตัวอย่าง เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับผู้เรียน ในลักษณะที่เรียกว่า “สอนให้รู้ ให้ทำดู อยู่ให้เป็น” อย่างสม่ำเสมอ และมีความเป็นกัลยาณมิตรต่อผู้เรียน มีเมตตาธรรม อ่อนโยน อดทน อดกลั้น และเสริมสร้างขวัญกำลังใจให้แก่ผู้เรียนอยู่เสมอ และ ๓) การจัดการเรียนรู้ ควรพัฒนาผู้เรียนรอบด้าน ให้มีความสมดุล สมบูรณ์ทั้งทางกาย (กายภาวนา) ความประพฤติ (ศีลภาวนา) จิตใจ (จิตตภาวนา) และปัญญา (ปัญญาภาวนา) โดยให้ออกาสผู้เรียนได้เรียนรู้และปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ สอดคล้องกับวิถีชีวิต (กิน อยู่ ดู ฟัง) รวมถึงเน้นกระบวนการให้เกิดการเรียนรู้แบบโยนิโสมนสิการ เข้าใจและค้นพบคุณค่าที่แท้จริงของสิ่งต่างๆ ด้วยตัวเอง

๔.๓.๒ การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านกายภาพ

การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ จากการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านกายภาพ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๔๗$, S.D. = ๐.๕๔) ทั้งนี้เพราะโรงเรียนได้ให้ความสำคัญกับการจัดสถานที่ต่างๆ ภายในโรงเรียนให้มีความเหมาะสม มีพระพุทธรูปประดิษฐานในที่ที่โดดเด่นและมองเห็นได้ชัดเจน พร้อมทั้งจัดทำป้ายนิเทศ ป้ายคำขวัญ ป้ายคติธรรมสอนใจต่างๆ ให้สามารถมองเห็นได้ง่าย และดำเนินการจัดอาคารสถานที่สภาพแวดล้อมโดยทั่วไป เช่น โต๊ะ เก้าอี้ ต้นไม้ สวนหย่อม ศาลาพักผ่อน เป็นต้น เพื่อให้เกิดกระบวนการศึกษาเรียนรู้วิถีพุทธจากสิ่งแวดล้อมรอบตัวโดยอัตโนมัติ และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การจัดพื้นที่รอบโรงเรียนให้มีความสะอาดอย่างสม่ำเสมอ ไม่รกรุงรัง มีความโล่งโปร่ง ไม่เป็นป่ารก และไม่ให้

เป็นแหล่งมั่วสุมอบายมุข สิ่งมีเงินเมาต่างๆ อีกทั้งยังเป็นส่วนช่วยป้องกันยาเสพติดให้ห่างไกลจากโรงเรียนและนักเรียนอีกด้วย

ผู้วิจัยได้พิจารณาจากปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ คือ ยังไม่มีห้องพระพุทธรูปศาสนา สำหรับศึกษาพุทธธรรม ฝึกสมาธิ ที่เป็นเอกเทศ และไม่สามารถรองรับจำนวนผู้เรียนที่มีมากเกินไปจนจะนำเข้าห้องจริยธรรมพร้อมกันได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงสำรวจในรายชื่อที่มีค่าระดับคะแนนต่ำที่สุด พบว่า โรงเรียนมีการจัดสภาพห้องเรียนได้อย่างเพียงพอและเหมาะสมแก่นักเรียน ($\bar{X} = 4.07$, S.D. = 0.65)

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) วิเคราะห์แล้วพบว่า เรื่องงบประมาณที่ไม่เพียงพอต่อการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านกายภาพเกี่ยวกับห้องพุทธธรรม และสถานที่ที่ไม่สามารถรองรับจำนวนนักเรียนได้อย่างเพียงพอ นั้น เป็นเรื่องสำคัญที่ต้องไม่ควรเพิกเฉย เพราะเรื่องของอาคารสถานที่ ห้องเรียน ห้องพุทธธรรม เป็นสภาพแวดล้อมเบื้องต้นที่จะทำให้ นักเรียนสามารถซึมซับความเป็นวิถีพุทธได้จากสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัว สำหรับแนวทางการพัฒนาที่ได้จากการศึกษาวิจัยนั้น ประกอบด้วย ๑) ดำเนินการตามขั้นตอนการบริหารจัดการวงจรคุณภาพ (PDCA) ๒) บ้าน วัด โรงเรียน ควรประสานงานกัน กำหนดแผนนโยบายร่วมกัน ๓) ระดมทุนปัจจัยในการปรับปรุงสถานที่และจัดสร้างห้องพุทธธรรม ๔) ตระหนักถึงความสำคัญของการดำเนินชีวิตตามแนววิถีพุทธ ๕) สร้างความเข้าใจในการวิถีชีวิตและวัฒนธรรมแบบวิถีพุทธ และ ๖) จัดอาคารสถานที่ให้เป็นไปตามหลักสัปปายะ ๗

จากสภาพทั่วไปของการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ที่ค้นพบจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) รวมถึงปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ได้ให้แนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธหลายประการ ผู้วิจัยจึงขอสรุปวิเคราะห์และสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ เชื่อมโยงประกอบเข้ากับแนวคิด ทฤษฎี และหลักพุทธธรรม โดยการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านกายภาพนั้น ควรดำเนินการตามหลักสัปปายะ ๗ ประการ ซึ่งประกอบด้วย ๑) อาวาสสัปปายะ อยู่ในที่ซึ่งเหมาะสม เช่น ไม่พลุกพล่านจอแจ ๒) โคจรสัปปายะ มีความสะดวกในการสัญจร เดินทางไปมาได้ ไม่ใกล้ไม่ไกลนัก และเป็นสถานที่ที่เหมาะสมแก่การไป ๓) ภัตตสัปปายะ อยู่ในที่ที่พุดคุยเหมาะสม ได้แก่ การพูดแต่สิ่งที่ดีๆ มีประโยชน์ พูดแต่พอประมาณ ๔) บุคคลสัปปายะ อยู่ในที่ที่บุคคลเหมาะสม เช่น มีท่านผู้ทรงคุณธรรม ทรงภูมิปัญญาเป็นที่ปรึกษาเหมาะสม ๕) โภชนสัปปายะ อยู่ในที่มีอาหารที่เหมาะสม เช่น ถูกกับร่างกาย เกื้อกูลต่อสุขภาพ รับประทานไม่ยาก ๖) อุตสัปปายะ อยู่ในที่ที่ดินฟ้าอากาศธรรมชาติแวดล้อมที่เหมาะสม เช่น ไม่หนาวเกินไป ไม่ร้อนเกินไป เป็นต้น และ ๗) อิริยาบถ สัปปายะ อยู่ในที่ที่มีอิริยาบถที่เหมาะสม เช่น การยืน การนั่ง การนอน ตลอดจนมีการเคลื่อนไหวที่พอดี ซึ่งทั้ง ๗ ประการนี้ จะเป็นแนวทางในการจัดอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนให้เหมาะสมกับการดำเนินการตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธได้เป็นอย่างดี

๔.๓.๓ การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต

การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ จากการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๓๑$, S.D. = ๐.๕๗) เนื่องจากโรงเรียนให้การสนับสนุนในการจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นวิถีชีวิตดั้งเดิมของคนไทยด้วยการไปทำบุญ รักษาศีล ฟังพระธรรมเทศนา และยังส่งเสริมให้บุคลากรและนักเรียนเข้าร่วมในกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ปลุกฝังค่านิยมที่เป็นแบบแห่งวิถีพุทธวิถีไทยที่มีมาอย่างยาวนานให้คงอยู่ต่อไป

ผู้วิจัยได้พิจารณาจากปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ คือ นักเรียนไม่สามารถนำเอาหลักธรรมไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้ เพราะคิดว่าหลักธรรมเกี่ยวข้องกับวัดและพระเท่านั้น และสภาพความเป็นอยู่และฐานะครอบครัวของนักเรียนแต่ละคนมีความแตกต่างกันมาก ทำให้มีอุปนิสัยต่างกัน การปลุกฝังคุณธรรมจริยธรรมจึงเป็นเรื่องที่ยาก รวมถึงพื้นฐานวิถีชีวิตของนักเรียนมีความแตกต่างกันมาก ทำให้การดำเนินงานหรือการพัฒนาวิถีพุทธช้าลง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงสำรวจในรายชื่อที่มีค่าระดับคะแนนต่ำที่สุด พบว่าโรงเรียนมีแผนจัดกิจกรรมการเข้าค่ายคุณธรรมจริยธรรม เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตให้แก่ผู้เรียน ($\bar{X} = ๓.๘๖$, S.D. = ๐.๗๕)

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) วิเคราะห์แล้วพบว่า แผนในการจัดกิจกรรมเพื่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและทักษะชีวิตให้แก่ผู้เรียน จำเป็นควรศึกษาถึงบริบทของชุมชน วิถีชีวิตของแต่ละครอบครัวอย่างชัดเจน ซึ่งการดำเนินชีวิตในปัจจุบันนั้น ส่งผลต่อการดำเนินการจัดกิจกรรมพอสมควร บางกิจกรรมจำเป็นต้องเชิญผู้ปกครองหรือบุคคลในครอบครัวร่วมด้วย บางครอบครัวก็ไม่สามารถให้ความร่วมมือได้ เพราะภาระการประกอบอาชีพหรือการทำงาน ซึ่งแนวทางการพัฒนาที่ได้จากการศึกษาวิจัยนั้น ประกอบด้วย ๑) ควรกำหนดแผนและนโยบายร่วมกัน ๒) ควรเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติร่วมกัน ๓) ควรมีการติดตามและประเมินผล ๔) ควรประสานงานแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกัน ๕) บูรณาการตามหลักอริยสัจ ๔ ๖) ตระหนักถึงความสำคัญของกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ๗) จัดสรรเวลาให้เหมาะสมกับทุกๆ ฝ่าย และ ๘) ประพฤติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี

จากสภาพทั่วไปของการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ที่ค้นพบจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) รวมถึงปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ได้ให้แนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธหลายประการ ผู้วิจัยจึงขอสรุปวิเคราะห์และสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ เชื่อมโยงประกอบเข้ากับแนวคิด ทฤษฎี และหลักพุทธธรรม โดยการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิตนั้น จำเป็นต้องกำหนดแผนการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนไว้ในหลักสูตรสถานศึกษา และโดยการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย พร้อมทั้งต้องชี้แจง ทำความเข้าใจ และสร้างความตระหนักให้บุคลากรและผู้มี

ส่วนเกี่ยวข้องทุกคนเห็นคุณค่าและร่วมมือในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ประกอบกับควรมีการพัฒนาและส่งเสริมสนับสนุนให้ครูมีความรู้ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ และมีความทันสมัยในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่หลากหลายสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สอดคล้องกับแนวทางวิถีพุทธ และสอดคล้องกับเหตุการณ์หรือสถานการณ์ปัจจุบันอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ และที่สำคัญควรสร้างเครือข่ายและประสานความร่วมมือและความเข้าใจอันดีระหว่างโรงเรียนกับผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน วัด องค์กรภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อสนับสนุนการจัดกิจกรรม ซึ่งกระบวนการที่กล่าวมาควรมีการนิเทศ ติดตาม ให้คำปรึกษา และประเมินผล พร้อมทั้งควรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และเผยแพร่ผลงานที่ประสบผลสำเร็จกับหน่วยงานและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้ศึกษาผลการดำเนินงานและนำไปสู่การพัฒนาขั้นต่อไป

สรุปได้ว่า ครูบวรหรือผู้ปกครอง ซึ่งมีผลต่อการกำหนดแผนกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะตามแนวทางวิถีพุทธนั้น ควรทำความเข้าใจร่วมกัน โดยจัดให้เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดกิจกรรม และอาสาสมัครกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนและชุมชน โดยจัดสรรเวลาให้เหมาะสมและไม่กระทบต่อการประกอบอาชีพหรือการทำงานอื่นๆ มากนัก และผู้ปกครองเองก็ควรที่จะยอมรับในศักยภาพของผู้เรียน ให้โอกาสให้ผู้เรียนได้สำรวจตนเอง เพื่อประกอบการตัดสินใจในการเลือกทำกิจกรรมด้วยความสมัครใจ ปฏิบัติตนให้เป็นທີ່ปรึกษาหรือแนะแนวทางการดำเนินชีวิตที่พึงตาม และให้ร่วมมือกับโรงเรียนในการติดตาม ประเมินผล พัฒนา และการปฏิบัติกิจกรรมของผู้เรียน เพื่อให้กิจกรรมนั้นๆ สมฤทธิ์ผลตามวัตถุประสงค์

๔.๓.๔ การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านการเรียนการสอน

การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ จากการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านการเรียนการสอน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๒๒$, S.D. = ๐.๖๑) นั่นเป็นเพราะโรงเรียนได้นำกิจกรรมการบริหารจิต เป็นกิจกรรมที่ใช้เวลาน้อยและไม่จำเป็นต้องใช้สอยพื้นที่หรืออุปกรณ์อื่นๆ มาประกอบเป็นจำนวนมาก อีกทั้งนักเรียนสามารถเข้าใจกระบวนการในการปฏิบัติได้ง่าย เพราะเป็นกิจกรรมที่ปฏิบัติแล้ว เห็นผลได้ทันที นั่นคือ ความสงบภายในจิตใจ เกิดสมาธิ คิดอ่านหรือทำสิ่งใดได้รวดเร็วคล่องแคล่วขึ้น ดังนั้น กิจกรรมการบริหารจิตก่อนที่จะเริ่มต้นการเรียนการสอน เริ่มต้นการแข่งขันกีฬา หรือกำลังจะนอนหลับพักผ่อน จะเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติกิจกรรมอื่นๆ ได้เป็นอย่างดี ระดับคะแนนในข้อนี้จึงค่อนข้างสูงมากทีเดียว

ผู้วิจัยได้พิจารณาจากปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ได้แก่ ขาดบุคลากรที่มีความรู้อย่างแท้จริงเกี่ยวกับคำสอนและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และยังไม่มีเครื่องมือวัดความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับวิถีพุทธที่ชัดเจน และเป็นเอกภาพ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงสำรวจในรายชื่อที่มีค่าระดับคะแนนต่ำที่สุด พบว่า โรงเรียนมีการตรวจสอบประเมินผลและเปิดโอกาสให้มีการเสนอแนะแสดงความคิดเห็นอย่างกัลยาณมิตร เพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ($\bar{X} = ๓.๗๗$, S.D. = ๐.๖๔)

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) วิเคราะห์แล้วพบว่า การตรวจสอบประเมินผล เป็นกระบวนการหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างมาก เพราะการตรวจสอบประเมินผลจะเป็นขั้นตอนที่นำไปสู่การพัฒนา แม้ว่าเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผลจะไม่สามารถทำได้ชัดเจน จึงจำเป็นต้องใช้การสังเกต สอบถาม และสนทนา เป็นต้น ในการประเมินผล ซึ่งแนวทางการพัฒนาที่ได้จากการศึกษาวิจัยนั้น ประกอบด้วย ๑) ควรกำหนดหลักสูตรให้มีความสอดคล้องกับวิถีพุทธ ๒) ผู้บริหาร ครู และบุคลากรของโรงเรียน ควรเป็นต้นแบบในการเรียนรู้ที่ดี ๓) พัฒนาศักยภาพให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมอย่างแท้จริง ๔) เน้นการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการนำไปใช้จริงในชีวิตประจำวัน ๕) พัฒนาระบบการตรวจสอบประเมินผล ให้มีความชัดเจน ๖) จัดการเรียนการสอนตามหลักไตรสิกขา

จากสภาพทั่วไปของการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ที่ค้นพบจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) รวมถึงปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ได้ให้แนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธหลายประการ ผู้วิจัยจึงขอสรุปวิเคราะห์และสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ เชื่อมโยงประกอบเข้ากับแนวคิด ทฤษฎี และหลักพุทธธรรม โดยการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านการเรียนการสอนนั้น โรงเรียนมีบุคคลสำคัญ คือ ผู้บริหาร ครู และบุคลากรของโรงเรียน ที่เป็นแบบอย่างให้กับผู้เรียน โดยไม่ต้องผ่านกระบวนการการเรียนการสอน แต่เป็นการทำให้ดู อยู่ให้เห็น ผู้เรียนก็จะเรียนรู้และจดจำได้ง่ายกว่าการสอนในชั้นเรียน แต่การเรียนการสอนเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องให้ดำเนินไปตามหลักสูตรที่กำหนด โดยการเรียนการสอนตามแนวทางการดำเนินงานของโรงเรียนวิถีพุทธนั้น เป็นการเรียนการสอนที่สอดแทรกหลักธรรม ประยุกต์หลักพุทธธรรมเข้าไปในหลักสูตรการเรียนการสอน จัดเข้าในกิจกรรมการเรียนรู้ของแต่ละรายวิชา ซึ่งประเด็นไม่ได้อยู่ที่ว่าผู้เรียนจะสามารถจำได้ หรือเข้าใจมากน้อยเพียงใด แต่ประเด็นอยู่ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างไร ดังนั้น การเรียนการสอนจึงไม่ได้เน้นที่ควรเรียนภายในห้องเรียนเท่านั้น การจัดการเรียนการสอนให้เกิดการเรียนรู้นอกพื้นที่ เช่น ในชุมชน ในวัด เป็นต้น เป็นสถานที่ที่เหมาะสมในการนำไปสู่การประยุกต์ใช้ได้จริง และควรประสานความร่วมมือกับวัด ในการจัดการเรียนรู้ในกลุ่มสาระพระพุทธศาสนา และกิจกรรมอื่นๆ รวมถึงการบูรณาการหลักพุทธธรรม เน้นให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะ กิน อยู่ ดู เป็น สร้างประโยชน์ให้กับตนเองและสังคม

๔.๓.๕ แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์

การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ จากการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๑๒$, S.D. = ๐.๖๒) นั่นเป็นเพราะว่าการสร้างบรรยากาศภายในโรงเรียนให้เป็นบรรยากาศแบบธรรมชาติ มีความร่มรื่น สะอาด และสวยงาม ย่อมส่งผลให้มีความสุข มีความเบิกบานใจ การปฏิสัมพันธ์อื่นๆ ก็ย่อมมีผลไปในทางบวก คือ มีการทักทายกันด้วยใบหน้าที่ยิ้มแย้มสดใส พุดจากกัน

ด้วยถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวาน มีความเคารพนอบน้อมอย่างจริงใจ ซึ่งสิ่งเหล่านี้สามารถซึมซับได้ เพราะบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัว มีส่วนกระตุ้นให้เกิดขึ้น รวมถึงบุคลากร ได้แก่ ครู เพื่อน นักเรียนด้วยกัน ที่เป็นแบบอย่างของการทำดี การประพฤติดี ได้รับคำยกย่องชมเชย ก็กลายเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับเพื่อนและคนอื่นๆ ต่อไป

ผู้วิจัยได้พิจารณาจากปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ได้แก่ โรงเรียนมีพื้นที่จำกัด ไม่สามารถสร้างบรรยากาศวิถีพุทธได้อย่างเต็มที่ และบุคลากรบางกลุ่มยังไม่เห็นความสำคัญและไม่ค่อยให้ความร่วมมือ อีกทั้งโรงเรียนยังขาดสื่ออุปกรณ์ที่ทันสมัยเพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงสำรวจในรายชื่อที่มีค่าระดับคะแนนต่ำที่สุด พบว่า โรงเรียนจัดให้มีห้องปฏิบัติการกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาที่มีสื่อและอุปกรณ์ที่ทันสมัยและครบครัน ($\bar{X} = ๓.๗๖$, S.D. = ๐.๗๘)

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) วิเคราะห์แล้วพบว่า การสร้างความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญในการสร้างบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ที่ดีตามแบบวิถีพุทธนั้น ควรที่จะมีปฏิสัมพันธ์ที่ตรงกัน โดยมีความเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน มีเมตตาและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ก็เป็นการสร้างบรรยากาศวิถีพุทธได้อย่างดียิ่ง เพราะโดยปกติวิถีชีวิตของคนไทย จะยิ้มแย้มแจ่มใสและมีน้ำใจเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ซึ่งแนวทางการพัฒนาที่ได้จากการศึกษาวิจัยนั้น ประกอบด้วย ๑) สร้างความตระหนักในความสำคัญและความเข้าใจร่วมกัน ๒) ยิ้มแย้มแจ่มใสทักทายกัน ๓) มีความเป็นกัลยาณมิตร ๔) ปลุกต้นไม้ให้ความร่มเย็น ดอกไม้สีสวยกลิ่นหอมเย็น ๕) บูรณาการหลักพรหมวิหารธรรม ๖) ผู้บริหาร ครู และบุคลากร ควรปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่าง ๗) ติดตามและประเมินผลจากการสังเกตและสอบถาม และ ๘) ปรับปรุงแก้ไขปัญหาที่บกพร่อง

จากสภาพทั่วไปของการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ที่ค้นพบจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) รวมถึงปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ได้ให้แนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธหลายประการ ผู้วิจัยจึงขอสรุปวิเคราะห์และสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ เชื่อมโยงประกอบเข้ากับแนวคิด ทฤษฎี และหลักพุทธธรรม โดยการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์นั้น สิ่งแวดล้อมโดยรอบภายในโรงเรียนก็เป็นสิ่งสำคัญที่สามารถสร้างบรรยากาศและการปฏิสัมพันธ์ที่ดี นอกเหนือจากการจัดสถานที่และการใช้สอยพื้นที่ภายในโรงเรียนให้เกิดประโยชน์สูงสุดจากการบริหารจัดการด้านกายภาพแล้ว สิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการตกแต่งเล็กๆ น้อยๆ ให้มีบรรยากาศวิถีพุทธ เช่น การทำป้ายกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา การเปิดเครื่องขยายเสียงบรรยายธรรมหรือเพลงที่เอื้อต่อการพัฒนาสมาธิและปัญญา ก็ถือว่าเป็นการสร้างบรรยากาศให้โรงเรียนมีความเป็นวิถีพุทธเพิ่มขึ้นได้ โดยเฉพาะการแสดงความเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน ทั้งระหว่างครูกับครู ครูกับนักเรียน นักเรียนกับนักเรียน และบุคลากรภายในโรงเรียนทุกๆ คน ล้วนสามารถแสดงกัลยาณมิตรต่อกัน ยิ้มแย้มแจ่มใสทักทายกันด้วยความจริงใจ ตามหลักของการบริหารจัดการนั้น ควรจัดประชุมเพื่อรับทราบทำความเข้าใจร่วมกันระหว่างผู้บริหาร ครู และบุคลากรภายในโรงเรียน ในการสร้างบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ความเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน ปฏิบัติให้เป็นแบบอย่างให้กับผู้เรียนได้เห็นและปฏิบัติตามกันได้อย่าง

ปกติ รวมถึงการปลูกต้นไม้ที่ให้ความร่มรื่น ร่มเย็น ดอกไม้มีสีสันสวยงาม มีกลิ่นหอมเย็น ทำให้เกิดความรู้สึกสุขใจ สบายใจ เป็นต้น และสิ่งสำคัญ ก็คือ ควรมีการติดตามประเมินผล ซึ่งสามารถใช้การสังเกตพฤติกรรม หรือการสำรวจสอบถามเพื่อนร่วมงาน เพื่อนักเรียน เพื่อเป็นข้อมูลในการสรุปเป็นรายงานนำเสนอและนำเข้าสู่กระบวนการปรับปรุงแก้ไขในจุดที่มีความบกพร่องหรือมีข้อเสีย หรือให้มีการพัฒนาเพิ่มเติมจากจุดที่ดีอยู่แล้วให้ดียิ่งขึ้นและเป็นไปอย่าง

๔.๓.๖ สรุปวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

จากการศึกษาข้อมูลทางเอกสาร (Documentary Research) ที่เป็นแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ รวมถึงหลักพุทธธรรมที่ได้จากการศึกษาพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา คัมภีร์ ทั้งฉบับภาษาบาลีและภาษาไทย และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้นำไปสู่การสร้างเครื่องมือเป็นแบบสอบถามเพื่อประมวลผลทางสถิติเพื่อหาความถี่ (Frequency) ที่เป็นค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation = S.D.) จากความคิดเห็นของประชากรกลุ่มตัวอย่าง เพื่อสรุปสภาพทั่วไปของการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ทั้ง ๕ ด้าน รวมถึงผลวิเคราะห์และสังเคราะห์จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ได้แนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ เป็น ๕ ด้าน ที่นำมาสู่กระบวนการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๑๒ คน จนได้แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ

สำหรับรายนามผู้เชี่ยวชาญที่เข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อเสนอแนะข้อคิดเห็นในการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ประกอบด้วย

๑. นายทองหนัก ศิริมาก	ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดคันลัด
๒. นางสาวอรการ สิ้นธุ์สุวรรณ	ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดกรองแก้ว
๓. นางสาวอุษณีย์ จำเมือง	ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดกลาง
๔. นางศิริรัตน์ อ่ำตระกูล	ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดบางน้ำผึ้งนอก
๕. นางอมรพันธ์ พุ่มภชาติ	ผู้อำนวยการ โรงเรียนพลอยจาตุรจินดา
๖. นางนภาพร สุรเนตร	ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดรวก
๗. นายปรีชา ลิมสุริวงษ์	ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดบางกอบัว
๘. นางสาวปรีเปรม เค้าอัน	ผู้อำนวยการ โรงเรียนบางน้ำผึ้งนอก
๙. นางวัชรีย์ จันทรา	ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดบางกระเจ้ากลาง
๑๐. นางสาวรัตน เปี้ยนบางช้าง	ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดป่าเกด
๑๑. นางสาวชดา เข้มมณฑา	รองผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดบางกระสอบ
๑๒. นางสาวหฤทัย บุญประสพ	รองผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดบางกระสอบ

จากการศึกษาสภาพทั่วไปของการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ที่ค้นพบจากการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) รวมถึงปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ได้ให้แนวทางในการ

พัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธหลายประการ ผู้วิจัยจึงสรุปวิเคราะห์และสังเคราะห์ แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ เชื่อมโยงประกอบเข้ากับแนวคิด ทฤษฎี และหลักพุทธธรรม ที่นำมาสู่กระบวนการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) จากผู้เชี่ยวชาญ จนได้แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ

จากการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ผู้เชี่ยวชาญทั้ง ๑๒ รูป/คน ได้ให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะออกมาเป็นแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ว่า การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการทุกด้าน ควรให้มีการประยุกต์หลักธรรมต่างๆ เข้ามาใช้ในการควบคู่ไปกับหลักการบริหารวงจรคุณภาพ (PDCA) เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

ด้านการบริหารจัดการ อาจกล่าวได้ว่า “บุคคลเป็นหัวใจของการบริหาร” เพราะบุคคลเป็นผู้ดำเนินการกับปัจจัยต่างๆ ทั้งวัสดุ อุปกรณ์ งบประมาณ และการจัดการต่างๆ การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ จึงต้องเน้นให้ทุกคนมีส่วนร่วม ปลุกฝังความศรัทธาให้กับครูและบุคลากรทุกคนของโรงเรียน ในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ตามแนวทางแห่งวิถีพุทธ มีการประชุมจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง และให้ความร่วมมือในการบริหารงานร่วมกัน โดยพิจารณาจัดทำภารกิจให้ชัดเจน ครอบคลุมงานทั้งหมดและมีการกำหนดกลุ่มงานที่มีความสอดคล้องกัน เพื่อให้เกิดความคล่องตัว เริ่มต้นตั้งแต่ ๑) วางแผน คือ จัดให้มีการประชุมวางแผนเพื่อกำหนดนโยบาย และทำความเข้าใจเกี่ยวกับกฏการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธให้มีความชัดเจน ๒) ดำเนินการ นำนโยบายที่ได้มาสู่การปฏิบัติ ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและเป็นประจำ สนับสนุนให้ครูรับผิดชอบในการถ่ายทอดหลักพุทธธรรม ส่งเสริมงบประมาณในการจัดกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธ ๓) ตรวจสอบ ประเมินผล ให้มีการประเมินผลทั้งการเรียนการสอนและกิจกรรมวิถีพุทธทั้งครูและนักเรียน และ ๔) แก้ไขปรับปรุง โดยการสนับสนุนงบประมาณเพื่อปรับปรุงกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธให้มีประสิทธิภาพ และเอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียน^{๕๐}

ด้านกายภาพ การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียน เป็นเรื่องที่ควรมีการใช้งบประมาณเพื่อการบริหารจัดการให้มีความสมบูรณ์ตามหลักเกณฑ์ของการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ทั้งนี้ ปัญหาเรื่องของงบประมาณ เป็นตัวแปรสำคัญประการหนึ่ง ที่ทำให้การบริหารจัดการด้านกายภาพไม่สัมฤทธิ์ผลเท่าที่ควร จึงจำเป็นต้องมีกระบวนการแก้ไข โดยการขอความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นบ้าน วัด โรงเรียน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น ในการจัดสรรงบประมาณ ซึ่งการร่วมมือกันระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน นอกจากจะช่วยแก้ไขปัญหาด้านงบประมาณแล้ว ยังเป็นการกำหนดแผนหรือนโยบายร่วมกัน^{๕๑} เพื่อให้การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชนอีกด้วย

^{๕๐} สนทนากลุ่มเฉพาะ นางนภาพร สุเรนทร, ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดรวก, ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙.

^{๕๑} สนทนากลุ่มเฉพาะ นางสาวอุษณีย์ จำเมือง, ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดกลาง, ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙.

โรงเรียนควรที่จะจัดอาคารสถานที่และบริเวณโรงเรียนให้สะอาด ปลอดภัย สวยงาม สร้างบรรยากาศให้ปลอดโปร่ง สบายใจ ใกล้ชิดธรรมชาติ และกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมในชุมชน มีเครื่องเล่นสนามที่ตั้งในตำแหน่งที่ปลอดภัย อยู่ในสภาพดี เครื่องเล่นควรทำจากวัสดุธรรมชาติที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น จัดบริเวณสำหรับเล่นให้มีความหลากหลายทั้งในร่มและกลางแจ้ง มีพื้นผิวแตกต่างกัน เช่น หญ้า ดิน ปูน ไม้ โดยคำนึงถึงความปลอดภัยและการดูแลรักษา มีสถานที่ประกอบอาหารเป็นสัดส่วน สะอาด จัดสถานที่และเครื่องใช้ในการรับประทานอาหารให้สะอาด และสวยงาม จัดน้ำดื่มให้พอเพียงให้เด็กดื่มได้โดยสะดวก มีห้องส้วมเพียงพอ โดยให้มีขนาดและตำแหน่งที่ตั้งที่เหมาะสมกับวัยของเด็ก ดูแลให้สะอาดถูกสุขลักษณะ มีอุปกรณ์และสถานที่สะอาดและเหมาะสมในการทำ ความสะอาดร่างกาย เช่น ล้างมือ ล้างหน้า แปรงฟัน รวมทั้งจัดถังขยะให้เพียงพอและเหมาะสมกับการใช้ งาน และดูแลรักษาด้วย^{๕๒} สำหรับภายในห้องเรียนควรมีอากาศถ่ายเทสะดวก มีแสงสว่างเพียงพอ และสม่ำเสมอทั่วห้อง โต๊ะเก้าอี้มีขนาดเหมาะสมกับวัย น้ำหนักเบาให้เด็กเคลื่อนย้ายได้โดยสะดวก เด็กแต่ละคนมีเครื่องใช้ส่วนตัวใน การทำความสะอาดร่างกาย และเครื่องใช้ในการนอน^{๕๓} จัดเก็บเป็นระเบียบ สวยงาม ใช้วัสดุอุปกรณ์ในการตกแต่งห้องเรียนให้สวยงาม เลือกสรรวัสดุอุปกรณ์และสื่อการ เรียนรู้ที่มีความสร้างสรรค์ ทนทาน หลากหลายมาใช้งาน โดยคำนึงถึงความคุ้มค่าและความทนทาน มีการจัดระบบการวางวัสดุอุปกรณ์ให้เด็กหยิบใช้ได้โดยสะดวก มีการตรวจสอบความสะอาด ความ พร้อมในการใช้งานของวัสดุอุปกรณ์และสื่ออย่างสม่ำเสมอ เลือกสถานที่ในการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับ ลักษณะของกิจกรรม เช่น กิจกรรมที่สงบอยู่ไกลจากกิจกรรมที่ใช้เสียง กิจกรรมที่ต้องการแสงสว่างอยู่ ใกล้กับหน้าต่าง เป็นต้น จัดการจราจรทั้งในและนอกห้องเรียนให้สะดวกต่อการเคลื่อนไหวของเด็ก ขณะทำ กิจกรรม สิ่งสำคัญคือสร้างบรรยากาศในห้องเรียนให้อบอุ่น เป็นมิตร และเต็มไปด้วยความรัก ความเมตตา^{๕๔}

ทั้งนี้ โรงเรียนควรดำเนินการโดยยึดหลักสัปปายะ ๗ ประการ ประกอบด้วย ๑) การมี สถานที่ที่เหมาะสม มีความกว้างขวาง ไม่แออัด และมีความสงบ ไม่มีสิ่งรบกวนอื่นใด ๒) การสัญจร สะดวก มีความปลอดภัยในการเดินทางและง่ายต่อการไปมาหาสู่กัน ๓) การสนทนาเรื่องที่ เป็น ประโยชน์ซึ่งกันและกัน ๔) การได้พบบุคคลที่ดี มีความรู้มีความสามารถ ๕) การมีอาหารที่ดี มี ประโยชน์กับร่างกาย ๖) การมีสภาพอากาศที่เหมาะสม และ ๗) การสถานที่สำหรับผ่อนคลาย อิริยาบถต่างๆ ซึ่งทั้ง ๗ ประการดังกล่าวแล้ว สามารถที่จะนำมาเป็นแนวทางในการบริหารจัดการ สถานที่และสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียนให้มีความสะดวก และเหมาะสมแก่ผู้เรียนทุกเพศทุกวัย

ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต เน้นการมีวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรมของการกิน อยู่ ดู ฟัง ด้วยสติสัมปชัญญะ เพื่อเป็นไปตามคุณค่าแท้ของการดำเนินชีวิต โดยกิจกรรมที่จัดภายในโรงเรียน

^{๕๒} สนทนากลุ่มเฉพาะ นางสาวปรีเปรม เค้าอัน, ผู้อำนวยการ โรงเรียนบางน้ำผึ้งนอก, ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙.

^{๕๓} สนทนากลุ่มเฉพาะ นางสาวหฤทัย บุญประสพ, รองผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดบางกระสอบ, ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙.

^{๕๔} สนทนากลุ่มเฉพาะ นายปรีชา ลิ่มสุริวงษ์, ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดบางกอบัว, ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙.

ได้แก่ กิจกรรมไหว้พระสวดมนต์ การทำสมาธิ กิจกรรมการพิจารณาอาหารก่อนรับประทาน เพื่อให้กินเป็น กินอย่างมีสติ มีปัญญารู้เข้าใจ เป็นต้น ซึ่งควรที่จะมีกิจกรรมที่เป็นการศึกษาเรียนรู้จากประสบการณ์จริง เช่น กิจกรรมการใช้ชีวิตในวัด หนึ่งวันในวัดสัมผัสชีวิตจริง ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้วิถีชีวิตภายในวัดด้วยตนเอง ทำกิจกรรมในวันพระ เริ่มต้นตั้งแต่การทำบุญใส่บาตร บูชาพระรัตนตรัย อาราธนาศีลและสมาทานศีลด้วยตนเอง กิจกรรมมรรคทายกน้อย เป็นต้น^{๕๕} กิจกรรมเหล่านี้เป็นกิจกรรมที่จะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากกิจกรรมที่เป็นวัฒนธรรมจริงๆ มากกว่าการเรียนรู้ด้วยการไปเที่ยววัด ไปไหว้พระพุทธรูป เที่ยวชมความสวยงาม แต่กลับห่างหายจากวิถีชีวิตที่มีความผูกพันกับวัดมาตั้งแต่อดีตกาล บ้าน วัด และโรงเรียน เป็นองค์กรที่มีความผูกพันกันอย่างแน่นแฟ้น เพียงแต่ขาดการประสานงานในการให้ความร่วมมือร่วมวางแผนในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้กับเยาวชน ดังนั้น แนวทางสำคัญที่จะพัฒนาเรื่องของกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต จึงต้องอาศัยความร่วมมือร่วมกันจากทุกฝ่าย ร่วมกำหนดแผนนโยบายให้มีความชัดเจน รวมถึงโรงเรียนก็ต้องเสริมกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้วิถีชีวิตจริงจากกิจกรรมจริงๆ ให้มีมากขึ้น^{๕๖}

การที่ผู้เรียนได้เรียนรู้จากกิจกรรมที่เป็นวิถีชีวิต จะทำให้ได้เรียนรู้กระบวนการที่มีระบบเป็นเหตุเป็นผล รู้จักแนวทางการแก้ไขปัญหา ตามหลักอริยสัจ ๔ รู้จักปัญหาว่าเป็นอย่างไร เมื่อเกิดขึ้นแล้วเรียนรู้ที่จะจัดการกับปัญหาอย่างไร ด้วยการค้นหาสาเหตุซึ่งเป็นต้นกำเนิดของปัญหา เมื่อค้นพบว่าปัญหานั้นมีสาเหตุและความเป็นมาอย่างไร ก็จะย้อนกลับไปที่จะคลี่คลายจากสาเหตุ ด้วยวิธีการที่ถูกต้อง แก้ปัญหานั้นได้ ซึ่งต้องเรียนรู้ด้วยตนเองและกิจกรรมที่เป็นวิถีชีวิตจริง^{๕๗}

ด้านการเรียนการสอน นอกจากโรงเรียนจะกำหนดหลักสูตรและจัดการเรียนการสอนที่บูรณาการพุทธธรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียน ผ่านกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างชัดเจนแล้ว ก็ควรมีการสอดแทรกหลักพุทธธรรมในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนเห็นภาพพุทธธรรมที่นำมาใช้ได้ อย่างชัดเจน และเข้าใจอย่างแจ่มแจ้ง ซึ่งกระบวนการจัดการเรียนรู้ ควรมีลักษณะ “สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น” เพิ่มกิจกรรมให้นักเรียนได้มีความคิดริเริ่มและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง สิ่งสำคัญประการหนึ่ง คือ ผู้สอนควรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักพุทธธรรมอย่างแท้จริง จึงจะทำให้เกิดการประยุกต์ใช้ได้ การนิมนต์พระหรือเชิญผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญ มาช่วยเสริมให้นักเรียนได้มีความเข้าใจ และเรียนรู้ได้เร็วขึ้น

ปัจจุบัน มีการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียน ทำให้ผู้เรียนได้รู้จักพระพุทธศาสนา มากขึ้น รู้จักหลักธรรมมากขึ้น รวมถึงมีการสอบวัดผลประเมินผลการเรียนรู้และความเข้าใจของ ผู้เรียน เป็นการเพิ่มเติมเข้าไปในหลักสูตรของสถานศึกษา ให้เป็นกระบวนการเรียนรู้ตามหลัก ไตรสิกขา ด้วยเสริมสร้างความรับผิดชอบความสำรวมระวังทางกาย ทางวาจา ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น

^{๕๕} สทนากลุ่มเฉพาะ นางสาวอรการ สิ้นธุสุวรรณ, ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดกรองแก้ว, ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙.

^{๕๖} สทนากลุ่มเฉพาะ นางสุชาดา เข้มมณฑา, รองผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดบางกระสอบ, ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙.

^{๕๗} สทนากลุ่มเฉพาะ นายทองหนัก ศิริมาก, ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดคันลัด, ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙.

(อริสเติลศึกษา) พัฒนาจิตใจเป็นคนที่มีความคิดดีคิดถูกต้องตามทำนองคลองธรรม รู้สิ่งใดถูกสิ่งใดผิด (อริจิดตศึกษา) เรียนรู้ตามคำสอน รวมถึงพัฒนาความคิดวิเคราะห์ในหลักของเหตุผลและความรู้แจ้ง ประจักษ์จริง (อริปัญญาศึกษา) ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องที่ควรส่งเสริมให้มีเพิ่มมากขึ้นและครอบคลุมทุกโรงเรียน^{๕๘}

ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ เป็นการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม ทั้งที่เป็นวัตถุและบุคคล ให้เกิดบรรยากาศของการเรียนรู้ที่ประกอบด้วยความเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน ครูและบุคลากรของโรงเรียนควรเป็นแบบอย่างให้กับผู้เรียน มีน้ำใจให้การช่วยเหลือเกื้อกูลต่อกัน ทักทายกันด้วยใบหน้าที่ยิ้มแย้มแจ่มใส ซึ่งการสร้างและคงไว้ซึ่งปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นจะประสบผลสำเร็จได้ ต้องอาศัยคุณลักษณะที่สำคัญของบุคคล ในการยอมรับและส่งเสริมซึ่งกันและกัน^{๕๙} และนอกจากนี้ ปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ ทักษะการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น อันได้แก่ การเปิดเผยตนเอง การไว้วางใจซึ่งกันและกัน และการสื่อสารความเข้าใจ ต้องอาศัยคุณลักษณะภายในหรือทัศนคติของบุคคลที่สำคัญบางประการ ได้แก่ ๑) การยอมรับและให้เกียรติ ยอมรับลักษณะส่วนตัวหรือลักษณะเฉพาะของบุคคลตามที่เขาเป็น ให้เกียรติและเคารพ ในคุณค่าของบุคคล ความเป็นมิตรและความอบอุ่นใจแก่ผู้อื่น ๒) การเข้าใจในเนื้อหาสาระของสิ่งที่สื่อสารระหว่างกัน และเข้าใจในความรู้สึกของผู้อื่นเสมือนเรา เป็นตัวเขา ซึ่งในสัมพันธภาพที่ขาดความเข้าใจความรู้สึกซึ่งกันและกัน สัมพันธภาพนั้น ไม่สามารถดำเนินไป ถึงขั้นที่ลึกซึ้งได้ ๓) การจริงใจ การไม่เสแสร้งในการแสดงออกถึงความคิด ความรู้สึก และทัศนคติของตนเอง ทั้ง ๓ ประการนี้ จะส่งผลต่อปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลได้มากน้อยเพียงใดนั้น ไม่ใช่เพียงแต่มีคุณลักษณะเช่นนี้ อยู่ภายในเท่านั้น สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ ความสามารถในการสื่อหรือแสดงออกถึงคุณลักษณะเหล่านี้ออกมาให้ผู้อื่นรับรู้ด้วย ซึ่งความสามารถในการแสดงออกหรือการสื่อสารให้ผู้อื่นทราบถึงคุณลักษณะสำคัญเหล่านี้ เรียกว่า ทักษะการสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคล^{๖๐}

ผู้บริหาร ครู และบุคลากรของโรงเรียน ควรยึดหลักพรหมวิหารธรรม ในการถ่ายทอดความรู้ผ่านการเรียนการสอนด้วยความมีเมตตา มีความสงสารคนอื่น กรุณา ยื่นมือเข้าไปให้การช่วยเหลือ มุทิตา ยินดีในสิ่งที่คนอื่นมีและยินดีในสิ่งที่คนอื่นเป็น อุเบกขา การวางเฉย มีความสงบใจ ทั้ง ๔ ประการ จะเป็นตัวช่วยให้ในการสร้างบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ให้ประสบความสำเร็จได้

จากการประมวลปัญหาและข้อเสนอแนะที่นำไปสู่การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ผู้เชี่ยวชาญได้ให้แนวทางและข้อเสนอแนะที่เห็นภาพได้ชัดเจนขึ้นมาก เนื่องจากการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ต้องได้รับความร่วมมือจากหลายฝ่าย กำหนดแผนและนโยบายร่วมกัน ทั้งนี้ เพราะการปลูกฝังวิถีพุทธให้กับเยาวชน

^{๕๘} สทนากลุ่มเฉพาะ นางวัชรีย์ จันทรา, ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดบางกระเจ้ากลาง, ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙.

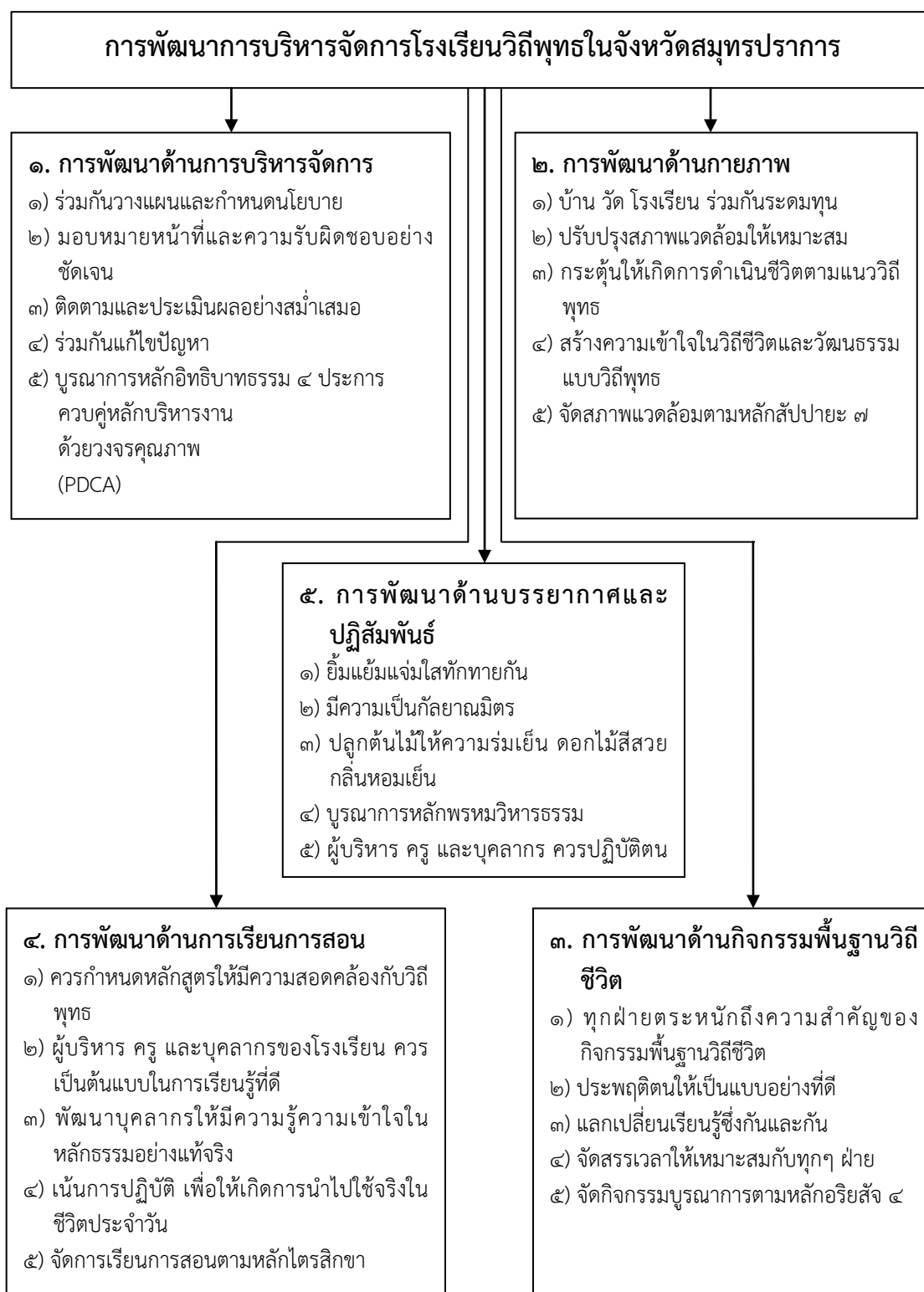
^{๕๙} สทนากลุ่มเฉพาะ นางอมรพันธ์ พุ่มภชาติ, ผู้อำนวยการ โรงเรียนพลอยจาตุรจินดา, ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙.

^{๖๐} สทนากลุ่มเฉพาะ นางสุรรัตน์ เปลียนบางช้าง, ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดป่าเกด, ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙.

นั้น ไม่ใช่ความรับผิดชอบของโรงเรียนเพียงฝ่ายเดียว แต่ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจจากทุกๆ ฝ่าย ซึ่งได้แก่ บ้าน (ชุมชน) วัด โรงเรียน หรือที่เรียกว่า “บวร” เข้ามาปรึกษาหารือ แลกเปลี่ยนแนวคิด วิสัยทัศน์ ซึ่งกันและกัน การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ จึงจะสัมฤทธิ์ผลได้ตามวัตถุประสงค์อย่างแท้จริง ผู้วิจัยจึงวิเคราะห์และสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

๔.๔ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ และข้อมูลที่มาจากการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ที่ใช้การศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) รวมถึงข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญที่ร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ผู้วิจัยได้สังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ที่เป็นแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ได้ดังนี้

แผนภาพที่ ๔.๑ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากแผนภาพที่ ๔.๑ การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ นั้น สิ่งสำคัญคือการประสานงานร่วมกันของแต่ละฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และร่วมมือในการบริหารจัดการอย่างเต็มประสิทธิภาพ ทั้งในส่วนของบ้าน (ชุมชน) วัด และโรงเรียน ควรร่วมด้วยช่วยกัน มีแนวคิดและการทำงานไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งทั้ง ๓ องค์กรนี้ ดำเนินการโดยยึดหลักของการบริหารงานคุณภาพ ที่เรียกว่า วงจรคุณภาพ (PDCA) ควบคู่ไปกับการประยุกต์หลักพุทธธรรมในการบริหารจัดการ และตรวจสอบประเมินผล ปรับปรุงแก้ไขส่วนที่บกพร่องและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

จะเห็นได้ว่า บ้าน วัด และโรงเรียน จะร่วมกันเป็นผู้กำหนดแผน/นโยบายร่วมกัน และร่วมกันลงมือปฏิบัติในกิจกรรมต่างๆ ทั้งในส่วนของบริหารจัดการด้านต่างๆ ด้วย ผ่านขั้นตอนของวงจรคุณภาพ ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้

การพัฒนาการบริหารจัดการ ตามแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ด้านการบริหารจัดการนั้น มุ่งองค์ประกอบที่สำคัญคือ บ้าน วัด โรงเรียน จะต้องร่วมกันบริหารจัดการโดยที่ ต้องร่วมกันวางแผนและกำหนดนโยบาย ซึ่งจะเป็การสำคัญที่ต้องทำความเข้าใจร่วมกัน เพราะ บ้านวัดและโรงเรียนคือผู้มีส่วนได้เสียร่วมในการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ ประการต่อมา เมื่อวางแผนและกำหนดนโยบายแล้วก็ต้องมอบหมายงานให้ทุกฝ่ายดำเนินการกันอย่างชัดเจน โดยที่ให้ฝ่ายอื่นๆ ช่วยกันสนับสนุน แต่ให้มีผู้รับหน้าที่อย่างชัดเจน ประการต่อมา ต้องเฝ้าติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ ร่วมกันแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น ทุกฝ่ายต้องร่วมกันวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาร่วมกันแก้ร่วมกันหาทางออก ประการสุดท้าย บุรณการรูปแบบการบริหารจัดการ โดยที่ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือหลักอิทธิบาทธรรม ๔ ประการ กับการบริหารงานด้วยวงจรคุณภาพ (PDCA) ได้แก่ ๑) ฉันทะ คือ การมีใจรักในสิ่งที่ทำ ใจที่รักอันเกิดจากความศรัทธาและเชื่อมั่นต่องานด้านกาสรบริหาร ซึ่งจำทำให้เกิดกระบวนการบริหารอย่างเป็นระบบ ๒) วิริยะ คือ ความมุ่งมั่นทุ่มเท เป็นความมุ่งมั่นทุ่มเททั้งกายและใจ ที่จะเรียนรู้และทำให้เข้าถึงแก่นแท้ของการบริหาร ๓) จิตตะ คือ ใจที่จดจ่อและรับผิดชอบ เมื่อมีใจที่จดจ่อแล้วก็จะเกิดความรอบคอบตาม การมีใจที่จดจ่อติดตามการดำเนินงานและประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ ๔) วิมังสา คือ การทบทวนในสิ่งที่ได้คิดได้ทำมา โดยใช้วิจารณ์ญาณอย่างรอบรู้และรอบคอบ ทบทวนตัวเอง และทบทวนองค์กรหรือทบทวนขบวนการ เพื่อปรับปรุงปรับแก้ไขงานบริหารให้ดียิ่งขึ้น

การพัฒนาด้านกายภาพ ควรมีการระดมทุน เพื่อเป็นตัวช่วยในการสรรหางบประมาณ เพื่อแก้ไขปัญหาระงับงบประมาณไปไม่เพียงพอ โดยขอความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดสรรทุนผ่านกิจกรรมของชุมชน วัด และโรงเรียน เช่น การทอดผ้าป่าสามัคคีเพื่อสร้างอาคารเรียน สร้างห้องเรียน เป็นต้น โดยการจัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรมหรือวิถีพุทธ โดยอาศัยหลักธรรม ชื่อว่า สัปปายะ ทั้ง ๗ ประการ ประกอบด้วย ๑) การมีสถานที่ที่เหมาะสม มีความกว้างขวาง ไม่แออัด และมีความสงบ ไม่มีสิ่งรบกวนอื่นใด ๒) การสัญจรสะดวก มีความปลอดภัยในการเดินทางและง่ายต่อการไปมาหาสู่กัน ๓) การสนทนาเรื่องที่เป็ประโยชน์ซึ่งกันและกัน ๔) การได้พบบุคคลที่ดี มีความรู้มีความสามารถ ๕) การมีอาหารที่ดี มีประโยชน์กับร่างกาย ๖) การมีสภาพอากาศที่เหมาะสม และ ๗) การสถานที่สำหรับผ่อนคลาย อิริยาบถต่างๆ ซึ่งทั้ง ๗ ประการดังกล่าวแล้ว สามารถที่จะนำมาเป็นแนวทางในการบริหารจัดการสถานที่และสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียนให้มีความสะดวก และเหมาะสมแก่ผู้เรียนทุกเพศทุกวัย

การพัฒนาด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ครอบครัวหรือผู้ปกครองนั้น มีผลต่อการกำหนดแผนกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะตามแนวทางวิถีพุทธ จึงต้องทำความเข้าใจร่วมกัน โดยจัดให้เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดกิจกรรม และอาสาสมัครกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนและชุมชน โดยจัดสรรเวลาให้เหมาะสมและไม่กระทบต่อการประกอบอาชีพหรือการงานอื่นๆ มากนัก และผู้ปกครองเองก็ควรที่จะยอมรับในศักยภาพของผู้เรียน ให้โอกาสให้ผู้เรียนได้สำรวจตนเอง เพื่อประกอบการตัดสินใจในการเลือกทำกิจกรรมด้วยความสมัครใจ ปฏิบัติตนให้เป็นທີ່ปรึกษาหรือแนะแนวทางการดำเนินชีวิตที่ดีงาม และให้ร่วมมือกับโรงเรียนในการติดตาม ประเมินผล พัฒนา และการปฏิบัติกิจกรรมของผู้เรียน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีพื้นฐานวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับวิถีพุทธ เรียนรู้หลักธรรมที่จะนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้ เช่น อริยสัจ ๔ คือ ๑) ธรรมที่ควรรู้ (ทุกข์) สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตหรือในจิตใจและเกิดผลไม่ดีขึ้นแล้ว ซึ่งจำเป็นต้องพึงพิจารณา ไตรตรองให้เข้าใจให้รู้อย่างถ้วนถี่ ละเอียดล่อว่า ทุกข์นั้นมันเกิดขึ้นได้อย่างไร เกิดจากสาเหตุใด ๒) ธรรมที่ควรละ (สมุทัย) เป็นสาเหตุแห่งการก่อให้เกิดการกระทำที่เลว ที่ชั่ว ที่ไม่ดี อันจะส่งผลให้เกิดผลที่เป็นทุกข์หรือเป็นปัญหาแก่ชีวิต และจิตใจ ดังนั้น เมื่อพอรู้แล้วว่าการทำตามเหตุที่เลว ที่ชั่ว หรือเหตุที่ไม่ดี ย่อมจะส่งผลให้เกิดผลเลว ผลชั่ว หรือผลที่ไม่ดี ไม่เป็นที่พึงประสงค์แก่ทุกชีวิต ดังนั้น จึงเป็นสิ่งที่ควรละเว้น ไม่สมควรกระทำ เพราะมันเป็นสาเหตุที่ชวนให้กระทำชั่ว หากกระทำลงไปก็จะเกิดผลชั่วตามมาอย่างแน่นอน ตามหลักกฎแห่งกรรมที่ว่า บุคคลใดทำดีเป็นเหตุย่อมได้ดีเป็นผลตามมาตอบแทน และบุคคลใดทำชั่วเป็นเหตุก็ย่อมได้ชั่วเป็นผลตามมาตอบแทน เช่นกัน ๓) ธรรมที่ควรเจริญหรือควรปฏิบัติ (มรรค) เป็นแนวปฏิบัติที่ดีงาม นับเป็นสาเหตุที่ดีที่เราเลือก ที่จะปฏิบัติ เป็นวิถีทาง เป็นครรลองที่เห็นสมควรว่าควรนำไปปฏิบัติ เพราะเราเชื่อในกฎแห่งกรรมที่ว่าทำดีเป็นเหตุ ย่อมได้รับดีเป็นผล เป็นการพัฒนาหรือเปลี่ยนอดีตที่ไม่ดี (ทุกข์) ซึ่งเราพอจะทราบแล้วว่ามาจากการกระทำตามเหตุที่ไม่ดี (สมุทัย) ทุกข์และสมุทัย จึงเป็นเพียงอดีตเพื่อเป็นบทเรียนให้เปลี่ยนแปลงการกระทำในปัจจุบัน (มรรค) เพราะมรรคหรือแนวทางปฏิบัติที่ดีงาม หากทำลงไป ย่อมหวังผลได้เลยมว่าจะได้รับผลดี มีความสุข หรือเป็นสภาพที่คล่องแคล่ว ไม่มีปัญหาอีกต่อไป ซึ่งก็คือ ความดับทุกข์ (นิโรธ) และ ๔) ธรรมที่ควรบรรลุ หรือธรรมที่ควรเข้าใจถึง (นิโรธ) มีสภาพเป็นผลที่ดี ที่สำเร็จ หรือผลที่น่าพึงพอใจ สภาพที่ผ่านคลายปัญหาให้เบาบางลง จนหมดสิ้นไปในที่สุด สรุปว่า นิโรธ เป็นผลจากการการกระทำดีเป็นเหตุ (มรรค) ซึ่งทำให้เกิดผลดี นิโรธจึงเป็นผลดีที่เกิดจากการทำตามเหตุที่ดี

การพัฒนาด้านการเรียนการสอน การเรียนการสอนในโรงเรียนวิถีพุทธ จะเน้นการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา โดยขั้นต้นการเรียนรู้ที่ควรพึงพึงครู ผู้เรียนต้องเรียนตามแบบของรายวิชานั้นๆ ลงมือฝึกปฏิบัติตามหลักการทฤษฎีเลียนแบบครู เป็นขั้นศีล ที่ควรศึกษาข้อมูล ข้อเท็จจริง ทฤษฎี หลักการ หลังจากนั้น ผู้เรียนจะเริ่มสร้างกระบวนการคิดของตนเอง โดยอาศัยแนวหลักการทฤษฎีที่เรียนรู้จากภายนอก เข้าไปสู่การคิด วิเคราะห์ ทบทวน ลงมือฝึกปฏิบัติ ฝึกฝนให้คล่องแคล่ว โดยอัตโนมัติ วางแผน สร้างโครงการ โครงการงาน เพื่อการค้นหาคำตอบด้วยตนเองถือเป็นขั้นสมาธิ และสุดท้าย ผู้เรียนใช้ความคิดในการสร้างองค์ความรู้ใหม่ๆ สร้างสรรค์ชิ้นงาน ผลงานใหม่ๆ ด้วยความคิดด้วยปัญญาของตนเอง ถือเป็นการเรียนรู้ที่แท้จริงและเป็นการเรียนรู้ที่บูรณาการเข้าด้วยกัน ระหว่างความรู้รอบและรู้ลึกจากการรับข้อมูลแหล่งความรู้ภายนอกตัวผู้เรียน (ปรโตโฆสะ) ความรู้รอบและรู้

ลึกจากการคิด กระบวนการทำงานของจิตภายในตัวผู้เรียน (โยนิโสมนสิการ) และความรู้รอบและรู้ลึกจากการลงมือปฏิบัติ (ภาวนามยปัญญา)

การพัฒนาด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ การจัดอาคารสถานที่ให้มีความเหมาะสม เป็นการสร้างบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ตามแนวทางวิถีพุทธ นอกจากห้องพุทธธรรมหรือห้องที่ใช้ปฏิบัติกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาแล้ว สิ่งแวดล้อมโดยรอบภายในโรงเรียนก็เป็นสิ่งสำคัญที่สามารถสร้างบรรยากาศและการปฏิสัมพันธ์ที่ดี ด้วยการแสดงความเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน ทั้งระหว่างครูกับครู ครูกับนักเรียน นักเรียนกับนักเรียน และบุคลากรภายในโรงเรียนทุกๆ คน ล้วนสามารถแสดงกัลยาณมิตรต่อกัน ยิ้มแย้มแจ่มใส ทักทายกันด้วยความจริงใจ ด้วยความเมตตากรุณาต่อกัน มีการแสดงความยินดีเมื่อสำเร็จการศึกษา หรือได้รับรางวัลในโอกาสต่างๆ มอบความไว้วางใจต่อกันและกัน ในการปฏิบัติงานหรือกิจกรรมต่าง ๆ นอกจากนั้น ควรจัดประชุมเพื่อรับทราบทำความเข้าใจร่วมกัน ระหว่างผู้บริหาร ครู และบุคลากรภายในโรงเรียน ในการสร้างบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ความเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน ปฏิบัติให้เป็นแบบอย่างให้กับผู้เรียนได้เห็นและปฏิบัติร่วมกันได้อย่างปกติ รวมถึงการปลูกต้นไม้ที่ให้ความร่มรื่น ร่มเย็น ดอกไม้มีสีสนสวยงาม มีกลิ่นหอมเย็น ทำให้เกิดความรู้สึกสุขใจสบายใจ เป็นต้น และควรมีการติดตามประเมินผล ซึ่งสามารถใช้การสังเกตพฤติกรรม หรือการสำรวจสอบถามเพื่อนร่วมงาน เพื่อนนักเรียน เพื่อเป็นข้อมูลในการสรุปรายงานและปรับปรุงแก้ไข ดำเนินการพัฒนาต่อไป

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ” มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ ได้แก่ ๑) เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ ๒) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ และ ๓) เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้การศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) จากแบบสอบถาม (Questionnaire) จากนั้นนำมาสังเคราะห์แล้วนำเสนอคณาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อให้คำชี้แนะ ก่อนนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญในการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อสนับสนุนข้อมูลให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น สุดท้ายนำเสนอต่อเวทีประชาพิจารณ์ (Public Hearing) เพื่อหาข้อสรุปในและนำเสนอผลงานวิจัยต่อสาธารณะ ทั้งนี้จากผลการวิจัยสามารถสรุปผล อภิปรายผล และมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นที่สำคัญในการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ โดยสรุปตามลำดับ ดังนี้

๕.๑.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ

โรงเรียนวิถีพุทธ ได้แก่ โรงเรียนที่นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้หรือประยุกต์ใช้ในการบริหารและการพัฒนาผู้เรียน เน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา อย่างบูรณาการ ผู้เรียนได้พัฒนาการ กิณ อยู่ ดู ฟัง ให้เป็น และนำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาประยุกต์ใช้ในการบริหารและการจัดการเรียนการสอน โดยยึดหลักไตรสิกขามาบูรณาการเข้ากับบริบทของโรงเรียนและชุมชน ได้ร่วมกันพัฒนาทักษะชีวิต การกิน อยู่ ดู ฟัง

การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ เป็นความพยายามใช้ศาสตร์และศิลปะเชิงใจผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ทั้งในและนอกองค์กรให้ร่วมมือร่วมใจดำเนินกิจกรรมเพื่อให้องค์กรประสบความสำเร็จ ทั้งในเชิงประสิทธิผลและประสิทธิภาพ ดังนั้น การบริหารตามแนวใหม่ยุคโลกาภิวัตน์ เป็นการปฏิรูปการบริหารที่เน้นการกระจายอำนาจให้ทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหาร มีผู้รับผิดชอบอย่างชัดเจน จะทำให้การบริหารประสบผลสำเร็จ ทุกฝ่ายเกิดความพึงพอใจ ให้ประชาชนได้รับประโยชน์สูงสุด ซึ่งเขตพื้นที่และสถานศึกษาควรนำเอาแนวคิดการบริหารต่างๆ มาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่ น่าจะประสบความสำเร็จในการบริหารงาน

ได้ และการบริหารจัดการศึกษาในสถานศึกษา จะบรรลุตามวัตถุประสงค์มากน้อยเพียงใดผู้บริหารสถานศึกษา เป็นปัจจัยสำคัญที่จะให้การดำเนินงานด้านต่างๆ ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารจะต้องยึดหลักการ แนวคิดเป็นหลักในการปฏิบัติตน นอกจากเทคนิควิธีการต่างๆ ทักษะของผู้บริหารที่เหมาะสมยังเป็นองค์ประกอบเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะทำให้การบริหารจัดการศึกษาประสบผลสำเร็จสูงสุด

โดยมีกระบวนการบริหารที่ใช้เพื่อตรวจสอบความสำเร็จของงานและนำไปพัฒนางานที่เรียกว่า วงจรคุณภาพ (PDCA) ซึ่งประกอบด้วย

๑. การวางแผน (Plan) หรือ P ได้แก่ แผนที่จะกำหนดเป้าหมายและทิศทางในการแก้ปัญหาหรือพัฒนาคุณภาพ โดยแผนจะอธิบายความจำเป็นและสร้างความเข้าใจในการแก้ปัญหา ซึ่งต้องอาศัยการร่วมแรงร่วมใจจากทุกหน่วยงานที่จะร่วมมือกันในการปรับปรุงแก้ไขอุปสรรคและข้อบกพร่องต่างๆ ขององค์การให้หมดไปอย่างเป็นขั้นตอน เพื่อให้องค์การสามารถดำเนินงานบรรลุความสำเร็จตามที่ต้องการ

๒. การปฏิบัติ (Do) หรือ D เป็นการนำทางเลือกที่ตัดสินใจไปวางแผนปฏิบัติ (Action Plan) และลงมือปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ถ้าปัญหานั้นเป็นงานที่สามารถดำเนินการแก้ไขได้ภายในกลุ่ม ก็สามารถปฏิบัติได้ทันที หากปัญหามีความซับซ้อนเกี่ยวกับกับหน่วยหรือกลุ่มอื่น ก็ต้องแจ้งให้ผู้บริหารสั่งการให้หน่วยงานอื่นประสานงาน และร่วมมือแก้ไขปัญหาก็สำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ

๓. การตรวจสอบ (Check) หรือ C ได้แก่ การติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลงานที่ปฏิบัติ โดยเปรียบเทียบผลการทำงานก่อนการปฏิบัติงาน และหลังปฏิบัติงานว่ามีความแตกต่างมากน้อยเพียงใด ถ้าผลลัพธ์ออกมาตามเป้าหมาย ก็จะนำไปจัดทำมาตรฐานสำหรับการปฏิบัติงานในครั้งต่อไป แต่ถ้าผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด โดยอาจจะสูงหรือต่ำกว่าที่ต้องการ ทีมงานคุณภาพก็ต้องทำการศึกษาและวิเคราะห์สาเหตุ เพื่อทำการแก้ไขปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพขึ้น

๔. การปรับปรุง (Act) หรือ A เป็นการกำหนดมาตรฐานจากผลการดำเนินงานใหม่เพื่อใช้เป็นแนวทางปฏิบัติในอนาคตหรือทำการแก้ไขปัญหาต่างๆ ทั้งที่เกิดจากความไม่สอดคล้องกับความต้องการปัญหาที่ไม่ได้คาดหวัง และปัญหาเฉพาะหน้าในการดำเนินงานจนได้ผลลัพธ์ที่พอใจและได้รับการยอมรับจากทุกฝ่ายแล้ว จึงจัดทำมาตรฐานการปฏิบัติงานในอนาคต และจัดทำรายงานเสนอต่อผู้บริหารและกลุ่มอื่นๆ ได้ทราบต่อไป

มีแนวคิดเบื้องต้นในการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในด้านต่างๆ ดังต่อไปนี้

๑. ด้านกายภาพ

การจัดอาคาร สถานที่ สภาพแวดล้อม ห้องเรียน และแหล่งเรียนรู้ที่ส่งเสริมการพัฒนา ศิล สมาธิ และปัญญา เช่น มีศาลาพระพุทธรูปที่โดดเด่น และมีความเหมาะสมที่จะชวนให้ระลึกถึงพระรัตนตรัยอยู่เสมอ มีมุมหรือห้องให้ศึกษาพุทธธรรม บริหารจิต เจริญภาวนาเหมาะสม หรือมากพอที่จะบริการผู้เรียน หรือการตกแต่งบริเวณให้เป็นธรรมชาติหรือใกล้เคียงธรรมชาติ มีใจสงบและส่งเสริมปัญญา เช่น รมรื่น มีป้ายนิเทศ ป้ายคุณธรรม ดูแลเสียงต่างๆ ไม่ให้อีกทีก ถ้าเปิดเพลงกระจายเสียงก็พิถีพิถันเลือกเพลงที่ส่งเสริมสมาธิ ประเทืองปัญญา เป็นต้น การจัดลักษณะทาง

กายภาพของโรงเรียนวิถีพุทธควรให้ความสำคัญของสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตามที่ปรากฏในพระพุทธานุศาสน์

๒. ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต

สถานศึกษาจัดกิจกรรมวิถีชีวิตประจำวัน ประจำสัปดาห์หรือในโอกาสต่างๆ เป็นภาพรวมทั้งสถานศึกษาที่เป็นการศึกษาปฏิบัติบูรณาการทั้ง ศิล สมาธิ และปัญญา โดยเน้นการมีวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรมของ การกิน อยู่ ดู ฟัง ด้วยสติสัมปชัญญะ เพื่อเป็นไปตามคุณค่าแท้ของการดำเนินชีวิต โดยมีกิจกรรมตัวอย่าง เช่น มีกิจกรรมสวดมนต์ไหว้พระ ก่อนเข้าเรียนและก่อนเลิกเรียนประจำวัน เพื่อใกล้ชิดศาสนา, กิจกรรมรับศีลหรือทบทวนศีลทุกวัน, กิจกรรมทำสมาธิรูปแบบต่างๆ เช่น นั่งสมาธิ ท่องอาขยานเพื่อสมาธิ สวดมนต์ สร้างสมาธิ หรือทำสมาธิเคลื่อนไหวอื่นๆ เป็นประจำวันหรือก่อนเรียน เพื่อพัฒนาสมาธิ, กิจกรรมอาสาพิเศษปฏิบัติวินัยหรือศีล เพื่อให้อยู่เป็น อยู่อย่างสงบสุข, การสวดมนต์ ฟังธรรมประจำสัปดาห์ หรือในวันพระ เพื่อพัฒนาศีล สมาธิ ปัญญา เป็นต้น

๓. ด้านการเรียนการสอน

สถานศึกษามีการจัดหลักสูตรสถานศึกษา หรือจัดการเรียนการสอนที่บูรณาการพุทธธรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียน ผ่านกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างชัดเจน เพื่อเป็นการพัฒนาผู้เรียนด้วยหลักพุทธธรรมอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ เช่น การจัดการเรียนรู้แต่ละครั้ง นำพุทธธรรมมาเป็นฐานในการคิดหรือเป็นเกณฑ์ตรวจสอบการเรียนรู้การปฏิบัติ หรือเชื่อมโยงการเรียนรู้สู่หลักธรรมในการพัฒนาตนและผู้อื่น, ประสานร่วมมือกับวัด หรือคณะสงฆ์ในการการเรียนรู้ ทั้งสาระพระพุทธศาสนา และกลุ่มสาระหรือกิจกรรมอื่นๆ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนใกล้ชิดกับพระพุทธศาสนาในบริบทต่างๆ โดยนักเรียนมีกระบวนการเรียนรู้การพัฒนาทั้งด้านกาย (กายภาวนา) ด้านความประพฤติ (ศีลภาวนา) ด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) และด้านปัญญา (ปัญญาภาวนา) โดยมุ่งให้นักเรียนมีคุณลักษณะ “กิน อยู่ ฟังเป็น” เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาตน และสังคมโดยไม่เบียดเบียนผู้ใด และเกื้อกูลในการพัฒนาวัฒนธรรมแสงปัญญา และวัฒนธรรมเมตตา เช่น “การกิน อยู่เป็น” เพื่อยังประโยชน์ในการดำรงชีวิตที่อยู่ได้เหมาะสมเป็นไปตามคุณค่าแท้ หรือ “การดู ฟังเป็น” เพื่อเน้นประโยชน์ในการเรียนรู้เพิ่มพูนปัญญา

๔. ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์

สถานศึกษาส่งเสริมบรรยากาศของการใฝ่เรียนรู้ และพัฒนาไตรสิกขาหรือส่งเสริมการมีวัฒนธรรมแสงปัญญาและมีปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกัลยาณมิตรต่อกัน มีบรรยากาศของการเคารพอ่อนน้อม ยิ้มแย้มแจ่มใส การมีความเมตตา กรุณาต่อกัน ทั้งครูต่อนักเรียน นักเรียนต่อครู นักเรียนต่อนักเรียน และครูต่อครูด้วยกัน และสถานศึกษาส่งเสริมให้บุคลากรและนักเรียนปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้อื่น เช่น การลด ละ เลิกอบายมุข การเสียสละ เป็นต้น

๕. ด้านการบริหารจัดการ

สถานศึกษาโดยบุคลากรในสถานศึกษาร่วมกับผู้ปกครองและชุมชนสร้างความตระหนักและศรัทธารวมทั้งเสริมสร้างปัญญาเข้าใจในหลักการและวิธีดำเนินการโรงเรียนวิถีพุทธร่วมกัน ทั้งนี้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายโดยเฉพาะอย่างยิ่งครูและผู้บริหารเพียรพยายามสนับสนุนโดยลักษณะต่างๆ และการปฏิบัติตนเองที่จะสนับสนุนและเป็นตัวอย่างในการพัฒนาผู้เรียนตามวิถีชาวพุทธ สถานศึกษาวิเคราะห์จุดเน้นหรือรายละเอียดโรงเรียนวิถีพุทธตามความเหมาะสมกับบริบทสถานศึกษา ซึ่งแต่ละ

สถานศึกษาจะมีจุดเน้นและรายละเอียดที่แตกต่างกันได้ เช่น บางสถานศึกษา จะมีจุดเน้นประยุกต์ไตรสิกขาในระดับชั้นเรียน (การจัดกระบวนการเรียนรู้รายวิชา) บางสถานศึกษาเน้นประยุกต์ในระดับกิจกรรมวิถีชีวิตประจำวัน ภาพรวมบางสถานศึกษาเน้นประยุกต์ในระดับกิจกรรมวิถีชีวิตประจำวัน ภาพรวมบางสถานศึกษาเน้นประยุกต์ในระดับกิจกรรมวิถีชีวิตประจำวัน เป็นต้น

โรงเรียนวิถิพุทธ มีการจัดระบบการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนามนุษย์ทั้งกาย วาจา ความคิด จิตใจ อารมณ์ สติปัญญา ให้สามารถดำเนินชีวิตในสังคมอย่างสันติและมีอิสรภาพเน้นการปฏิบัติฝึกหัดอบรมตนตามหลักศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งเป็นองค์รวมของมรรคมรรคแปด ได้แก่

๑. การฝึกหัดอบรมตนให้มีศีล ด้วยสัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ และสัมมาอาชีวะ
๒. การฝึกอบรมตนให้มีสมาธิด้วยสัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ
๓. การฝึกอบรมตนให้มีปัญญา ด้วยสัมมาทิฐิ และสัมมาสังกัปปะ

การจัดการเรียนรู้โดยกระบวนการไตรสิกขา เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง จากง่ายไปหายาก จากรูปธรรมไปสู่นามธรรม เป็นลักษณะของการบูรณาการ เอาศีล สมาธิ ปัญญา เป็นองค์สามที่แต่ละข้อต่อกันทำงานร่วมกัน ผู้เรียนจึงต้องมีกัลยาณมิตรที่คอยแนะนำแนวทางให้รู้จักคิด ใช้ปัญญาในการคิดวิเคราะห์ ฝึกฝนให้นำไปสู่การรู้จักผิดชอบชั่วดี และพัฒนาไปสู่ความรู้ขั้นสูง การศึกษาศีลซึ่งเป็นการปรับปรุงหรือพิจารณาพฤติกรรมทางกาย วาจา ของตนเอง สมาธิเป็นการศึกษาสภาพจิตใจที่กำลังทำอยู่และกำลังจะทำการบังคับจิตใจของตนเองให้อยู่ในสภาพที่ทำให้ประโยชน์เกี่ยวกับสังคมและส่วนรวม ปัญญาเป็นการศึกษาด้านความรู้ความเข้าใจหรือความคิดเห็นต่างๆทั้งหมดนี้จะเน้นที่การพัฒนาตนเองเพื่อให้เกิดความเจริญงอกงามทางด้าน ศีล สมาธิ และปัญญา

๕.๑.๒ สภาพทั่วไปของการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถิพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ

๑) ผลการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถิพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านการบริหารจัดการ พบว่า การจัดประชุมเพื่อสร้างความตระหนักและความเข้าใจกับบุคคลทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์และแนวทางปฏิบัติในการดำเนินงานของโรงเรียนวิถิพุทธ ไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร เพราะมีปัญหาที่ระบุให้เห็นว่า บุคลากรยังขาดความเข้าใจ ขาดการสื่อสาร และประสานงานกันเกี่ยวกับการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธ นอกจากทุกฝ่ายจะต้องร่วมมือกันกำหนดนโยบายและวางแผนการดำเนินงานของแต่ละโรงเรียนแล้ว ควรร่วมกันปลูกจิตสำนึกและตระหนักถึงความสำคัญในการดำเนินงานของโรงเรียนวิถิพุทธให้มากขึ้น และมอบหมายให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานตามแนววิถิพุทธอย่างชัดเจน

การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถิพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านกายภาพ พบว่า บางโรงเรียนยังไม่มีห้องพระพุทธรูปศาสนาสำหรับศึกษาพุทธธรรม ฝึกสมาธิ ที่เป็นเอกเทศ และไม่สามารถจัดสถานที่ให้เอื้อต่อการจัดกิจกรรมวิถิพุทธทุกอย่างได้ สภาพแวดล้อมบางโรงเรียนยังไม่เอื้อต่อการจัดการตามวิถิพุทธมากนัก รวมถึงบางโรงเรียนมีห้องจริยธรรมที่ไม่เหมาะสมกับจำนวนนักเรียน เพราะนักเรียนมีจำนวนมากเกินกว่าจะนำเข้าห้องจริยธรรมพร้อมกันได้ โดยปัญหาและ

อุปสรรคดังกล่าวนี้ เนื่องจากงบประมาณในการสนับสนุนยังไม่เพียงพอที่จะนำมาจัดสร้างและปรับปรุงห้องพุทธธรรมให้เป็นสัดส่วนอย่างเหมาะสมได้ ซึ่งบางโรงเรียนยังต้องใช้ห้องสมุดของโรงเรียนเป็นห้องพุทธธรรมร่วมกัน เพราะการจะดำเนินการจัดห้องพุทธธรรมให้มีความสามารถรองรับกับจำนวนนักเรียนได้อย่างเพียงพอ ต้องใช้งบประมาณมากพอสมควร รวมถึงการปรับปรุงให้มีความสะอาด สงบ ให้มีบรรยากาศในการศึกษาพุทธธรรมและการปฏิบัติกิจกรรมเจริญภาวนาอย่างเหมาะสม

การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถิพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต พบว่า ผู้ปกครองและนักเรียนส่วนใหญ่มีวิถีชีวิตแบบสังคมเมือง และมีความเป็นวัตถุนิยม พึ่งพา สะดวกสบายมากเกินไป อีกทั้งนักเรียนไม่สามารถนำเอาหลักธรรมไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้ เพราะคิดว่าหลักธรรมเกี่ยวข้องกับวัดและพระเท่านั้น บางส่วนก็มีสภาพครอบครัวแตกแยก จึงเป็นเหตุผลให้ไม่เอื้อต่อการประพฤติปฏิบัติตนอย่างถูกต้องตามแนววิถิพุทธ รวมถึงสภาพความเป็นอยู่และฐานะครอบครัวของนักเรียนแต่ละคนมีความแตกต่างกันมาก ทำให้มีอุปนิสัยต่างกัน การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมจึงเป็นเรื่องที่ยาก และพื้นฐานวิถีชีวิตของนักเรียนมีความแตกต่างกันมาก ทำให้การดำเนินงานหรือการพัฒนาวิถิพุทธช้าลง ซึ่งจากปัญหาดังกล่าว จะเห็นได้ว่าการมีส่วนร่วมของครอบครัวและผู้ปกครองในการทำกิจกรรมเพื่อส่งเสริมทักษะให้แก่ผู้เรียนนั้น เป็นไปได้น้อยและค่อนข้างยาก เนื่องจากบริบททางสังคมที่มีการแข่งขันในเรื่องของการประกอบอาชีพ การทำมาหากิน เพื่อให้ได้มาซึ่งค่าครองชีพในชีวิตประจำวัน การน้อมนำเอาหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตจึงไม่ค่อยได้รับการปลูกฝังจากครอบครัว กิจกรรมที่โรงเรียนจัดก็ไม่ค่อยได้รับความร่วมมือจากผู้ปกครองมากนัก กิจกรรมที่จัดขึ้นจึงไม่ค่อยจะบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ เป้าหมายกลับเป็นเพียงแค่ปริมาณเท่านั้น

การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถิพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านการเรียนการสอน พบว่า โรงเรียนยังขาดบุคลากรที่มีความรู้อย่างแท้จริงเกี่ยวกับคำสอนและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ขาดความเชี่ยวชาญที่จะนำคำสอนมาประยุกต์ใช้และเป็นแบบอย่างที่ดีชัดเจนได้ และกิจกรรมวิถิพุทธบางกิจกรรมทับซ้อนกับชั่วโมงเรียนปกติ ทำให้เกิดปัญหาเวลาเรียนไม่พอ อีกทั้งการจัดกระบวนการเรียนการสอนภาคปฏิบัติมีน้อย และที่สำคัญเครื่องมือวัดความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับวิถิพุทธที่ชัดเจน และเป็นเอกภาพนั้น ยังไม่มีและไม่สามารถวัดได้อย่างชัดเจน ซึ่งจากปัญหาดังกล่าว จะพบว่า การตรวจสอบประเมินผลในการเรียนรู้ตามแนววิถิพุทธอย่างแท้จริง ด้วยเครื่องมือที่เป็นไปได้ค่อนข้างยาก และยังไม่มีความชัดเจน ถึงแม้ว่าจะกำหนดให้มีตัวชี้วัดในด้านต่างๆ แต่ก็ยังเป็นเพียงการประเมินที่เป็นเรื่องของกายภาพมากกว่า ซึ่งจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนตามแนวทางวิถิพุทธนั้น คือการสอดแทรกหลักธรรมเข้ากับกระบวนการเรียนการสอนอย่างสอดคล้องกัน และผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันหรือเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างถูกต้อง แต่เนื่องจากไม่มีเครื่องมือที่จะวัดความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับวิถิพุทธได้อย่างชัดเจน การสังเกตพฤติกรรม การสอบถาม การติดตาม และขอความร่วมมือจากผู้ปกครองจากครอบครัวของผู้เรียน จึงเป็นเรื่องสำคัญอีกประการหนึ่ง

การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถิพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ พบว่า ครูและนักเรียนยังไม่สามารถสร้างบรรยากาศวิถิพุทธได้อย่างเต็มที่ เพราะ

บุคลากรบางกลุ่มยังไม่เห็นความสำคัญและไม่ค่อยให้ความร่วมมือ รวมถึงผู้ปกครองของนักเรียนที่นับถือต่างศาสนา ไม่ยินยอมให้นักเรียนร่วมทำกิจกรรม และบางกิจกรรมไม่สามารถดำเนินการจัดกิจกรรมวิถีพุทธได้อย่างเด่นชัด เป็นเพียงแต่การจัดกิจกรรมแฝงวิถีพุทธเท่านั้น ซึ่งจากปัญหาดังกล่าวพบว่า ครูและนักเรียนยังไม่สามารถสร้างบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ได้เท่าที่ควร เพราะส่วนหนึ่งยังไม่เข้าใจในการสร้างบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์แบบวิถีพุทธ ซึ่งหมายถึงการมีกัลยาณมิตรต่อกัน ยกย่องชื่นชมกัน มีความยินดีเมื่อผู้อื่นประสบความสำเร็จหรือมีความสุข เหล่านี้เป็นต้น

๒) ผลการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research)

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน ๒๒๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๕.๗๕ มีอายุต่ำกว่า ๒๐ ปี จำนวน ๑๑๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๕.๕๐๗ เป็นนักเรียนจำนวน ๒๐๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๑.๗๕ มีการศึกษาในระดับต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน ๒๓๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๘.๒๕

ในภาพรวม พบว่า การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านการกายภาพ ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่ามีการปฏิบัติอยู่ในระดับที่สูงที่สุด รองลงมาคือด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ส่วนที่มีระดับการปฏิบัติน้อยที่สุด คือด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ โรงเรียนขาดห้องหรือวัสดุอุปกรณ์ หรือสื่อที่ทันสมัย หรือขาดห้องปฏิบัติกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาที่เอื้อต่อการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ที่มีความสงบ สะอาด ตามแนววิถีพุทธ

ด้านการบริหารจัดการ พบว่า โรงเรียนมีการบริหารจัดการในระดับที่ดีมาก เริ่มต้นด้วยการวางแผน กำหนดนโยบาย วิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมาย ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเป็นแนวทางในการปฏิบัติและบริหารอย่างครอบคลุมเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จได้ แม้ทั้ง ๔ ข้อ ข้างต้น จะมีค่าเฉลี่ยอยู่ท้ายสุด แต่ก็อยู่ในระดับมาก ซึ่งเกี่ยวกับการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน การปรึกษาหารือ และการร่วมมือกันของทุกฝ่ายในการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ สิ่งเหล่านี้เป็นกระบวนการที่อาจไม่ได้เกิดขึ้นบ่อยครั้ง แต่ก็จะต้องมีอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้การดำเนินงานขับเคลื่อนต่อไปและบรรลุตามเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านกายภาพ พบว่า โรงเรียนได้ให้ความสำคัญกับการจัดสถานที่ต่างๆ ภายในโรงเรียนให้มีความเหมาะสม มีพระพุทธรูปประดิษฐานในที่ที่โดดเด่นและมองเห็นได้ชัดเจน พร้อมทั้งจัดทำป้ายนิเทศ ป้ายคำขวัญ ป้ายคติธรรมสอนใจต่างๆ ให้สามารถมองเห็นได้ง่าย และดำเนินการจัดอาคารสถานที่ สภาพแวดล้อมโดยทั่วไป เช่น โต๊ะ เก้าอี้ ต้นไม้ สวนหย่อม ศาลาพักร้อน เป็นต้น เพื่อให้เกิดกระบวนการศึกษาเรียนรู้วิถีพุทธจากสิ่งแวดล้อมรอบตัวโดยอัตโนมัติ และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การจัดพื้นที่รอบโรงเรียนให้มีความสะอาดอย่างสม่ำเสมอ ไม่รก้าง มีความโล่งโปร่ง ไม่เป็นป่ารก และไม่ให้เป็นแหล่งมั่วสุมอบายมุข สิ่งมีนเมาต่างๆ อีกทั้งยังเป็นส่วนช่วยป้องกันยาเสพติดให้ห่างไกลจากโรงเรียนและนักเรียนอีกด้วย

ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต พบว่า โรงเรียนให้การสนับสนุนในการจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นวิถีชีวิตดั้งเดิมของคนไทยด้วยการไปทำบุญ รักษาศีล ฟังพระธรรมเทศนา และยังส่งเสริมให้บุคลากรและนักเรียนเข้าร่วมในกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ปลุกฝังค่านิยมที่เป็นแบบแห่งวิถีพุทธวิถีไทยที่มีมาอย่างยาวนานให้คงอยู่ต่อไป

ด้านการเรียนการสอน พบว่า กิจกรรมการบริหารจิต เป็นกิจกรรมที่ใช้เวลาน้อยและไม่จำเป็นต้องใช้สอยพื้นที่หรืออุปกรณ์อื่นๆ มาประกอบเป็นจำนวนมาก อีกทั้งนักเรียนสามารถเข้าใจกระบวนการในการปฏิบัติได้ง่าย เพราะเป็นกิจกรรมที่ปฏิบัติแล้ว เห็นผลได้ทันที นั่นคือ ความสงบภายในจิตใจ เกิดสมาธิ คิดอ่านหรือทำสิ่งใดได้รวดเร็วคล่องแคล่วขึ้น ดังนั้น กิจกรรมการบริหารจิต ก่อนที่จะเริ่มต้นการเรียนการสอน เริ่มต้นการแข่งขันกีฬา หรือกำลังจะนอนหลับพักผ่อน จะเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติกิจกรรมอื่นๆ ได้เป็นอย่างดี ระดับคะแนนในข้อนี้จึงค่อนข้างสูงมาก

ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ พบว่า การสร้างบรรยากาศภายในโรงเรียนให้ เป็นบรรยากาศแบบธรรมชาติ มีความร่มรื่น สะอาด และสวยงาม ย่อมส่งผลให้มีความสุข มีความเบิกบานใจ การปฏิสัมพันธ์อื่นๆ ก็ย่อมมีผลไปในทางบวก คือ มีการทักทายกันด้วยใบหน้าที่ยิ้มแย้มสดใส พูดจากันด้วยถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวาน มีความเคารพบนอบกันอย่างจริงใจ ซึ่งสิ่งเหล่านี้สามารถซึมซับได้เพราะบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัว มีส่วนกระตุ้นให้เกิดขึ้น รวมถึงบุคลากร ได้แก่ ครู เพื่อนนักเรียนด้วยกัน ที่เป็นแบบอย่างของการทำดี การประพฤติดี ได้รับคำยกย่องชมเชย ก็กลายเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับเพื่อนและคนอื่นๆ ต่อไป

๕.๑.๓ แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ

ด้านการบริหารจัดการ

การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ ควรเน้นให้ทุกคนมีส่วนร่วม ปลุกฝังความศรัทธาให้กับครูและบุคลากรทุกคนของโรงเรียน ในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ตามแนวทางแห่งวิถีพุทธ มีการประชุมจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง และให้ความร่วมมือในการบริหารงานร่วมกัน โดยพิจารณาจัดทำภารกิจให้ชัดเจน ครอบคลุมงานทั้งหมดและมีการกำหนดกลุ่มงานที่มีความสอดคล้องกัน เพื่อให้เกิดความคล่องตัว เริ่มต้นตั้งแต่ ๑) วางแผน คือ จัดให้มีการประชุมวางแผนเพื่อกำหนดนโยบาย และทำความเข้าใจเกี่ยวกับกับการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธให้มีความชัดเจน ๒) ดำเนินการ นำนโยบายที่ได้มาสู่การปฏิบัติ ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและเป็นประจำ สนับสนุนให้ครูรับผิดชอบในการถ่ายทอดหลักพุทธธรรม ส่งเสริมงบประมาณในการจัดกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธ ๓) ตรวจสอบประเมินผล ให้มีการประเมินผลทั้งการเรียนการสอนและกิจกรรมวิถีพุทธทั้งครูและนักเรียน และ ๔) แก้ไขปรับปรุง โดยการสนับสนุนงบประมาณเพื่อปรับปรุงกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธให้มีประสิทธิภาพและเอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียน

ด้านกายภาพ

การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียน เป็นเรื่องที่จะต้องมีการใช้งบประมาณเพื่อการบริหารจัดการให้มีความสมบูรณ์ตามหลักเกณฑ์ของการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ทั้งนี้ ปัญหาเรื่องของงบประมาณ เป็นตัวแปรสำคัญประการหนึ่ง ที่ทำให้การบริหารจัดการด้านกายภาพไม่สัมฤทธิ์ผลเท่าที่ควร จึงจำเป็นต้องมีกระบวนการแก้ไข โดยการขอความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นบ้าน วัด โรงเรียน องค์การปกครองส่วนถิ่น เป็นต้น ในการจัดสรรงบประมาณ ซึ่งการร่วมมือกันระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน นอกจากจะช่วยเหลือปัญหาเรื่องงบประมาณแล้ว ยังเป็นการ

กำหนดแผนหรือนโยบายร่วมกัน เพื่อให้การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชนอีกด้วย

โรงเรียนควรที่จะจัดอาคารสถานที่และบริเวณโรงเรียนให้สะอาด ปลอดภัย สวยงาม สร้างบรรยากาศให้ปลอดโปร่ง สบายใจ ใกล้ชิดธรรมชาติ และกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมในชุมชน มีเครื่องเล่นสนามที่ตั้งในตำแหน่งที่ปลอดภัย อยู่ในสภาพดี เครื่องเล่นควรทำจากวัสดุธรรมชาติที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น จัดบริเวณสำหรับเล่นให้มีความหลากหลายทั้งในร่มและกลางแจ้ง มีพื้นผิวแตกต่างกัน เช่น หญ้า ดิน ปูน ไม้ โดยคำนึงถึงความปลอดภัยและการดูแลรักษา มีสถานที่ประกอบอาหารเป็นสัดส่วน สะอาด จัดสถานที่และเครื่องใช้ในการรับประทานอาหารให้สะอาด และสวยงาม จัดน้ำดื่มให้พอเพียงให้เด็กดื่มได้โดยสะดวก มีห้องส้วมเพียงพอ โดยให้มีขนาดและตำแหน่งที่ตั้งที่เหมาะสมกับวัยของเด็ก ดูแลให้สะอาดถูกสุขลักษณะ มีอุปกรณ์และสถานที่สะอาดและเหมาะสมในการทำ ความสะอาดร่างกาย เช่น ล้างมือ ล้างหน้า แปรงฟัน รวมทั้งจัดถังขยะให้เพียงพอและเหมาะสมกับการใช้ งาน และดูแลรักษาด้วย สำหรับภายในห้องเรียนควรมีอากาศถ่ายเทสะดวก มีแสงสว่างเพียงพอและ สม่ำเสมอทั่วห้อง โต๊ะเก้าอี้มีขนาดเหมาะสมกับวัย น้ำหนักเบาให้เด็กเคลื่อนย้ายได้โดยสะดวกเด็กแต่ละคนมีเครื่องใช้ส่วนตัวใน การทำความสะอาดร่างกาย และเครื่องใช้ในการนอน โดยจัดเก็บเป็น ระเบียบ สวยงาม ใช้วัสดุอุปกรณ์ในการตกแต่งห้องเรียนให้สวยงาม เลือกสรรวัสดุอุปกรณ์และสื่อการ เรียนรู้ที่มีความสร้างสรรค์ ทนทาน หลากหลายมาใช้งาน โดยคำนึงถึงความคุ้มค่าและความทนทาน มี การจัดระบบการวางวัสดุอุปกรณ์ให้เด็กหยิบใช้ได้โดยสะดวก มีการตรวจสอบความสะอาด ความ พร้อมในการใช้งานของวัสดุอุปกรณ์และสื่ออย่างสม่ำเสมอ เลือกสถานที่ในการเรียนรู้ให้เหมาะกับ ลักษณะของกิจกรรม เช่น กิจกรรมที่สงบอยู่ไกลจากกิจกรรมที่ใช้เสียง กิจกรรมที่ต้องการแสงสว่างอยู่ ใกล้กับหน้าต่าง เป็นต้น จัดการจราจรทั้งในและนอกห้องเรียนให้สะดวกต่อการเคลื่อนไหวของเด็ก ขณะทำ กิจกรรม สิ่งสำคัญคือสร้างบรรยากาศในห้องเรียนให้อบอุ่น เป็นมิตร และเต็มไปด้วยความรัก ความเมตตา

ทั้งนี้ โรงเรียนควรดำเนินการโดยยึดหลักสัปปายะ ๗ ประการ ประกอบด้วย ๑) การมี สถานที่ที่เหมาะสม มีความกว้างขวาง ไม่แออัด และมีความสงบ ไม่มีสิ่งรบกวนอื่นใด ๒) การสัญจร สะดวก มีความปลอดภัยในการเดินทางและง่ายต่อการไปมาหาสู่กัน ๓) การสนทนาเรื่องที่ เป็น ประโยชน์ซึ่งกันและกัน ๔) การได้พบบุคคลที่ดี มีความรู้มีความสามารถ ๕) การมีอาหารที่ดี มีประโยชน์กับร่างกาย ๖) การมีสภาพอากาศที่เหมาะสม และ ๗) การสถานที่สำหรับผ่อนคลาย อิริยาบถต่างๆ ซึ่งทั้ง ๗ ประการดังกล่าวแล้ว สามารถที่จะนำมาเป็นแนวทางในการบริหารจัดการ สถานที่และสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียนให้มีความสะดวก และเหมาะสมแก่ผู้เรียนทุกเพศทุกวัย

ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต

เน้นการมีวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรมของการกิน อยู่ ดู ฟัง ด้วยสติสัมปชัญญะ เพื่อเป็นไป ตามคุณค่าแท้ของการดำเนินชีวิต โดยกิจกรรมที่จัดภายในโรงเรียน ได้แก่ กิจกรรมไหว้พระสวดมนต์ การทำสมาธิ กิจกรรมการพิจารณาอาหารก่อนรับประทาน เพื่อให้กินเป็น กินอย่างมีสติ มีปัญญารู้ เข้าใจ เป็นต้น ซึ่งควรที่จะมีกิจกรรมที่เป็นการศึกษาเรียนรู้จากประสบการณ์จริง เช่น กิจกรรมการใช้ ชีวิตในวัด หนึ่งวันในวัดสัมผัสชีวิตจริง ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้วิถีชีวิตภายในวัดด้วยตนเอง ทำกิจกรรมใน วันพระ เริ่มต้นตั้งแต่การทำบุญใส่บาตร บูชาพระรัตนตรัย อารธนาศีลและสมาทานศีลด้วยตนเอง

กิจกรรมมรรคทายกน้อย เป็นต้น กิจกรรมเหล่านี้เป็นกิจกรรมที่จะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากกิจกรรมที่เป็นวัฒนธรรมจริงๆ มากกว่าการเรียนรู้ด้วยการไปเที่ยววัด ไปไหว้พระพุทธรูป เทียวชมความสวยงาม แต่กลับห่างหายจากวิถีชีวิตที่มีความผูกพันกับวัดมาตั้งแต่อดีตกาล บ้าน วัด และโรงเรียน เป็นองค์กรที่มีความผูกพันกันอย่างแน่นแฟ้น เพียงแต่ขาดการประสานงานในการให้ความร่วมมือร่วมวางแผนในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้กับเยาวชน ดังนั้น แนวทางสำคัญที่จะพัฒนาเรื่องของกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต จึงต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจกันจากทุกฝ่าย ร่วมกำหนดแผนนโยบายให้มีความชัดเจน รวมถึงโรงเรียนก็ต้องเสริมกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้วิถีชีวิตจริงจากกิจกรรมจริงๆ ให้มีมากขึ้น

การที่ผู้เรียนได้เรียนรู้จากกิจกรรมที่เป็นวิถีชีวิต จะทำให้ได้เรียนรู้กระบวนการที่มีระบบเป็นเหตุเป็นผล รู้จักแนวทางการแก้ไขปัญหา ตามหลักอริยสัจ ๔ คือ การรู้จักปัญหา (ทุกข์) ว่าเป็นอย่างไร เมื่อเกิดขึ้นแล้วเรียนรู้ที่จะจัดการกับปัญหาอย่างไร ด้วยการค้นหาสาเหตุซึ่งเป็นต้นกำเนิดของปัญหา (สมุทัย) เมื่อค้นพบว่าปัญหานั้นมีสาเหตุและความเป็นมาอย่างไร ก็จะย้อนกลับไปที่จะคลี่คลายจากสาเหตุ ด้วยวิธีการที่ถูกต้องดีงาม (มรรค) ขจัดปัญหานั้นให้หมดไปและไม่เกิดขึ้นอีก หรือแม้เกิดขึ้นก็สามารถแก้ไขได้ (นิโรธ) ซึ่งต้องเรียนรู้ด้วยตนเองและกิจกรรมที่เป็นวิถีชีวิตจริง จึงจะเห็นผลได้

ด้านการเรียนการสอน

นอกจากโรงเรียนจะกำหนดหลักสูตรและจัดการเรียนการสอนที่บูรณาการพุทธธรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียน ผ่านกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างชัดเจนแล้ว ก็ควรมีการสอดแทรกหลักพุทธธรรมในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนเห็นภาพพุทธธรรมที่นำมาใช้ได้อย่างชัดเจน และเข้าใจอย่างแจ่มแจ้ง ซึ่งกระบวนการจัดการเรียนรู้ ควรมีลักษณะ “สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น” เพิ่มกิจกรรมให้นักเรียนได้มีความคิดริเริ่มและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง สิ่งสำคัญประการหนึ่ง คือ ผู้สอนจะต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักพุทธธรรมอย่างแท้จริง จึงจะทำให้เกิดการประยุกต์ใช้ได้ การนิมนต์พระหรือเชิญผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญ มาช่วยเสริมให้นักเรียนได้มีความเข้าใจ และเรียนรู้ได้เร็วขึ้น

การจัดให้มีการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียน ทำให้ผู้เรียนได้รู้จักพระพุทธศาสนามากขึ้น รู้จักหลักธรรมมากขึ้น รวมถึงมีการสอบวัดผลประเมินผลการเรียนรู้และความเข้าใจของผู้เรียน เป็นการเพิ่มเติมเข้าไปในหลักสูตรของสถานศึกษา ให้เป็นกระบวนการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา เสริมสร้างความรับผิดชอบความสำรวมระวังทางกาย ทางวาจา ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น (อธิศีลสิกขา) พัฒนาจิตใจเป็นคนที่มีความคิดดีคิดถูกต้องตามทำนองคลองธรรม รู้สิ่งใดถูกสิ่งใดผิด (อธิจิตตสิกขา) เรียนรู้ตามคำสอน รวมถึงพัฒนาความคิดวิเคราะห์ในหลักของเหตุผลและความรู้แจ้งประจักษ์จริง (อธิปัญญาสิกขา) ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องที่จะต้องส่งเสริมให้มีเพิ่มมากขึ้นและครอบคลุมทุกโรงเรียน

ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์

การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมทั้งที่เป็นวัตถุและบุคคล ให้เกิดบรรยากาศของการเรียนรู้ที่ประกอบด้วยความเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน ครูและบุคลากรของโรงเรียนจะต้องเป็นแบบอย่างให้กับผู้เรียน มีน้ำใจให้การช่วยเหลือเกื้อกูลต่อกัน ทักทายกันด้วยใบหน้าที่ยิ้มแย้มแจ่มใส ซึ่งการสร้างและ

คงไว้ซึ่งปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นจะประสบผลสำเร็จได้ ต้องอาศัยคุณลักษณะที่สำคัญของบุคคล ในการยอมรับและส่งเสริมซึ่งกันและกัน และนอกจากนี้ ปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ ทักษะการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น อันได้แก่ การเปิดเผยตนเอง การไว้วางใจซึ่งกันและกัน และการสื่อสารความเข้าใจ ต้องอาศัยคุณลักษณะภายในหรือทัศนคติของบุคคลที่สำคัญบางประการ ได้แก่ ๑) การยอมรับและให้เกียรติ ยอมรับลักษณะส่วนตัวหรือลักษณะเฉพาะของบุคคลตามที่เขาเป็น ให้เกียรติและเคารพ ในคุณค่าของบุคคล มีความเป็นมิตร และความอบอุ่นใจแก่ผู้อื่น ๒) การเข้าใจในเนื้อหาสาระของสิ่งที่สื่อสารระหว่างกัน และเข้าใจใน ความรู้สึกของผู้อื่นเสมือนเรา เป็นตัวเขา ซึ่งในสัมพันธภาพที่ขาดความเข้าใจความรู้สึกซึ่งกันและกัน สัมพันธภาพนั้น ไม่สามารถดำเนินไป ถึงขั้นที่ลึกซึ้งได้ ๓) การจริงใจ การไม่เสแสร้งในการแสดงออกถึงความคิด ความรู้สึก และทัศนคติของตนเอง ทั้ง ๓ ประการนี้ จะส่งผลต่อปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลได้มากน้อยเพียงใดนั้น ไม่ใช่เพียงแต่มีคุณลักษณะเช่นนี้ อยู่ภายในเท่านั้น สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ ความสามารถในการสื่อหรือแสดงออกถึงคุณลักษณะเหล่านี้ออกมาให้ผู้อื่นรับรู้ด้วย ซึ่งความสามารถในการแสดงออกหรือการสื่อสารให้ผู้อื่นทราบถึงคุณลักษณะสำคัญเหล่านี้ เรียกว่า ทักษะการสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคล

ผู้บริหาร ครู และบุคลากรของโรงเรียน จะต้องยึดหลักพรหมวิหารธรรม ในการถ่ายทอดความรู้ผ่านการเรียนการสอนด้วยความมีเมตตา มีความสงสารคนอื่น กรุณา ยื่นมือเข้าไปให้การช่วยเหลือ มุทิตา ยินดีในสิ่งที่คนอื่นมีและยินดีในสิ่งที่คนอื่นเป็น อุเบกขา การวางเฉย มีความสงบใจ ทั้ง ๔ ประการ จะเป็นตัวช่วยให้ในการสร้างบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ให้ประสบความสำเร็จได้

๕.๑.๔ สรุปแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ

การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ จะต้องได้รับความร่วมมือจากองค์กรทั้งสาม ได้แก่ บ้าน วัด โรงเรียน (บวร) เป็นองค์กรหลักที่คอยให้การสนับสนุนค้ำจุน ร่วมปรึกษาหารือ กำหนดแผนงานร่วมกัน โครงการโรงเรียนวิถีพุทธจึงจะสามารถดำเนินการไปจนสำเร็จตามเป้าหมายของโครงการได้

บ้าน เป็นแหล่งเรียนรู้แรก สำหรับการดำเนินชีวิต ซึ่งจะได้รับการถ่ายทอดทั้งในด้านของพฤติกรรมและทัศนคติต่างๆ จากรุ่นสู่รุ่น ให้เยาวชนหรือผู้เรียนได้รู้จักการใช้ชีวิตร่วมกันในครอบครัว เรียนรู้ภูมิปัญญาที่ได้จากบรรพบุรุษ เป็นต้นทุนที่แต่ละครอบครัวก็จะมีมาแตกต่างกัน ดำเนินไปอย่างสม่ำเสมอจนกลายเป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละครอบครัว (วิถีชีวิต)

วัด เป็นแหล่งเรียนรู้อีกแห่งหนึ่งที่มีความผูกพันกับคนไทย กับวิถีการดำเนินชีวิตประจำวันมาตั้งแต่สมัยอดีตกาล ซึ่งมีระเบียบและพิธีการที่เป็นเอกลักษณ์ จนไม่สามารถที่จะแยกความสัมพันธ์กันระหว่างบ้านและวัดให้ออกจากกันได้ ด้วยการพึ่งพาอาศัยกันและส่งเสริมซึ่งกันและกันเสมอมา จนกลายเป็นวัฒนธรรมประจำของแต่ละท้องถิ่น (วิถีวัฒนธรรม)

โรงเรียน เป็นแหล่งเรียนรู้วิชาการต่างๆ เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนได้มีความรู้ในศาสตร์ต่างๆ อย่างเหมาะสมและควรจะเป็น โดยพื้นฐานโรงเรียนมีบทบาทในการให้ความรู้ในแขนงวิชาต่างๆ เพื่อการประกอบสัมมาอาชีพต่อไปในอนาคต นอกเหนือจากนี้ ยังช่วยสร้างการเรียนรู้ใหม่ๆ ให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน เป็นการเรียนรู้ที่ไม่มีวันหมดสิ้น (วิถีการเรียนรู้)

ทั้ง ๓ องค์การนี้ จึงมีบทบาทสำคัญที่จะเป็นแรงผลักดันและเกื้อหนุนให้โรงเรียนวิถีพุทธดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยการร่วมมือกัน ประสานกำลังและความคิดที่จะถ่ายทอดความรู้หลักในการปฏิบัติตามแนวทางของพระพุทธศาสนา และนำคุณธรรมจริยธรรมกลับสู่สังคมปัจจุบันได้อย่างดียิ่ง โดยผ่านกระบวนการพัฒนาที่ยั่งยืน วงจรคุณภาพ (PDCA)

ในการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการนั้น แบ่งเป็น ๕ ด้าน ด้วยกัน และมีแนวทางในการบริหารจัดการดังนี้

๑) ด้านการบริหารจัดการ มีการประชุมจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง และให้ความร่วมมือในการบริหารงานร่วมกัน โดยพิจารณาจัดทำภารกิจให้ชัดเจน ครอบคลุมงานทั้งหมดและมีการกำหนดกลุ่มงานที่มีความสอดคล้องกัน เพื่อให้เกิดความคล่องตัว สร้างความพอใจให้เกิดขึ้นในการบริหารงานร่วมกัน และไม่ย่อท้อในการบริหารงานแม้ว่าจะพบกับปัญหาและอุปสรรคมากมาย แต่กลับมาคิดทบทวนอย่างมีสติและแก้ไขปัญหาและอุปสรรคนั้น ให้คลี่คลายได้ด้วยปัญญา จนสามารถบรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ เหมือนกับหลักพุทธธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จ ได้แก่ อิทธิบาท ๔ นั้นเอง

๒) ด้านกายภาพ มีการวางแผนมอบหมายหน้าที่ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดกิจกรรมเกี่ยวกับโรงเรียนวิถีพุทธ โดยการให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการรู้จักบาปบุญคุณโทษ กิจกรรมเสี่ยงตามสายภายในโรงเรียน โดยเน้นธรรมะให้แก่ผู้เรียน และตรวจสอบติดตามผลการดำเนินกิจกรรมตามแผนของโรงเรียน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ รวมถึงปรับปรุงกิจกรรมให้สอดคล้องกับการพัฒนาผู้เรียนตามหลักพุทธธรรม และในการจัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน ยึดหลักสัปปายะ ๗ ประการ เกี่ยวกับความเหมาะสมในด้านต่างๆ เพื่อให้โรงเรียนมีสิ่งแวดล้อม (กายภาพ) เหมาะแก่การเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ

๓) ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต โรงเรียนจัดให้มีการประชุมเชิงปฏิบัติการ ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมเพื่อจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต ให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติธรรมร่วมกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ทั้งบ้าน วัด โรงเรียน โดยสม่ำเสมอ สร้างแรงจูงใจในการยกย่องคนดี และให้ผู้เรียนมีความคิดริเริ่มกิจกรรมเกี่ยวกับวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และมีการติดตามผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน พร้อมทั้งส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้กับผู้เรียน ให้ผู้เรียนมีความรู้จริงตามหลักของอริยสัจ ๔ เข้าใจปัญหา รู้สาเหตุความเป็นมา และมีวิธีการแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้อง

๔) ด้านการเรียนการสอน มีการวางแผนประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตลอดชีวิตตามหลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยจัดให้นักเรียนได้เรียนธรรมศึกษา นั่งสมาธิก่อนการเรียนการสอน จัดหาพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมาสอนประจำในโรงเรียน ส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้วัฒนธรรมพื้นบ้านอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งติดตามการเรียนรู้ของผู้เรียนว่ามีประสิทธิผลเป็นอย่างไร เพื่อให้เกิดพฤติกรรมอันพึงประสงค์ รวมถึงให้มีการปรับปรุงสื่อการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เป็นไปตามกระบวนการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา ศีล สมาธิ ปัญญา นั้นเอง

๕) ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ บ้าน วัด โรงเรียนจะต้องประชุมประสานงานกัน เพื่อให้การจัดกิจกรรมเป็นไปในทิศทางเดียวกัน เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองได้เสนอแนวคิดในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธร่วมกัน เพื่อสร้างค่านิยมที่ดีต่อกัน จัดให้มีการตั้งชมรมหรือชุมนุมพุทธศาสตร์ในการพัฒนาผู้เรียนโดยสม่ำเสมอ และติดตามกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ครูและบุคลากรของโรงเรียนร่วมสร้าง

บรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ มีเมตตาและกรุณาต่อกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีความยินดีและคิดออกดี ๆ ต่อกัน ซึ่งจะเป็นแบบอย่างแก่ผู้เรียนด้วย

ดังนั้น ความร่วมมือร่วมใจกัน จะเป็นเครื่องช่วยนำพาให้การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธประสบผลสำเร็จได้ โดยมีผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการบริหารจัดการในด้านต่างๆ ซึ่งได้แก่ ด้านกายภาพ ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ด้านการเรียนการสอน ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ และด้านการบริหารจัดการ ให้เป็นไปตามหลักพุทธธรรม ทางพระพุทธศาสนา โดยมีผู้บริหาร ครู บุคลากรในโรงเรียน ผู้ปกครอง และพระสงฆ์ เป็นผู้ขับเคลื่อนแผนงานหรือนโยบายร่วมกัน โครงการโรงเรียนวิถีพุทธก็จะสามารถดำเนินไปได้อย่างยั่งยืนถาวรต่อไป

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ จะกล่าวถึงการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ โดยผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นที่สำคัญและนำมาอภิปรายผล ดังนี้

๕.๒.๑ การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านการบริหารจัดการ

จากการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านการบริหารจัดการ พบว่า แนวทางสำหรับบริหารจัดการไปสู่ความสำเร็จนั้น ในทางพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงหลักที่นำไปสู่ความสำเร็จไว้ คือ อิทธิบาทธรรม ได้แก่ **ฉันทะ** คือ การมีใจรักในสิ่งที่ทำ ใจที่รักอันเกิดจากความศรัทธาและเชื่อมั่นต่อสิ่งที่ทำ จึงจะเกิดผลจริงตามควร **วิริยะ** คือ ความมุ่งมั่นทุ่มเท เป็นความมุ่งมั่นทุ่มเททั้งกายและใจ ที่จะเรียนรู้และทำให้เข้าถึงแก่นแท้ของสิ่งนั้นเรื่องนั้น **จิตตะ** คือ ใจที่จดจ่อและรับผิดชอบ เมื่อมีใจที่จดจ่อแล้วก็จะเกิดความรักรอบคอบตาม ไม่ว่าจะเป็นการเรียนหรือการทำงานก็ตาม ทุกอย่างก็จะดีขึ้นไปเอง และ **วิมังสา** คือ การทบทวนในสิ่งที่ได้คิดได้ทำมา อันเกิดจากการมีใจรัก (ฉันทะ) แล้วทำด้วยความมุ่งมั่น (วิริยะ) อย่างใจจดใจจ่อและรับผิดชอบ (จิตตะ) โดยใช้วิจารณ์ญาณอย่างรอบรู้และรอบคอบ จึงนำไปสู่การทบทวนตัวเอง และทบทวนองค์กรหรือทบทวนขบวนการ ทบทวนในสิ่งที่ได้คิดสิ่งได้ทำผ่านมามีเกิดผลดีผลเสียอย่างไร เพื่อปรับปรุงปรับแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **มณฑาญจน์ ทองใย^๑** ที่ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการบริหารโครงการโรงเรียนวิถีพุทธของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน” ผลการวิจัยพบว่า การกำหนดอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารอย่างชัดเจน สามารถปรับโครงสร้างขององค์กรให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหารและคณะกรรมการสถานศึกษา คณะครู นักเรียน ผู้ปกครอง พระสงฆ์ องค์การทางราชการและองค์กรในชุมชน ร่วมกันรับผิดชอบในการดูแลเยาวชนให้ประพฤติตนเป็นคนดี ด้านกระบวนการดำเนินงาน มีการสรุปและรายงานผลการดำเนินงานตามโครงการอย่างสม่ำเสมอ ด้านผลสำเร็จที่คาดว่าจะได้รับ โดยการสร้างเยาวชนให้มีขันติ มีความอดทน อดกลั้น มีวิริยะอุตสาหะ รู้จักการให้และทำ

^๑มณฑาญจน์ ทองใย, “การพัฒนารูปแบบการบริหารโครงการโรงเรียนวิถีพุทธของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน”, *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต* สาขาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๙).

กิจกรรมต่างๆ เป็นหมู่คณะได้ รู้จักที่จะศึกษาสาเหตุ และสามารถแก้ไขปัญหามาจากเหตุที่เกิดขึ้น ตามหลักพุทธธรรมที่สามารถนำมาแก้ปัญหาในการบริหารงานได้ ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระครูนิวาสิตขันธ์ (ณรงค์ จิตวฑฺฒโน)**^๒ ที่ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์ตามหลักพุทธธรรมในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” ผลการวิจัยพบว่า หลักพุทธธรรมในพระพุทธศาสนาส่วนมากเป็นหลักแห่งการพัฒนามนุษย์ โดยเฉพาะการพัฒนาทุนมนุษย์ให้พ้นจากบ่วงทุกข์ พระพุทธองค์ได้ทรงให้หลักอริยสัจ ๔ มาเป็นกรอบให้เกิดการแก้ไขปัญหาเชิงระบบ ขณะที่วิธีการหรือแนวทางนั้น พระพุทธองค์ได้ทรงให้หลักมัชฌิมาปฏิปทาหรือมรรคมีองค์ ๘ มาเป็นเครื่องชี้นำทาง ทั้งนี้มรรคมีองค์ ๘ นั้น พระพุทธองค์ยังทรงย่อให้เหลือเพียง ๓ ส่วนสำคัญที่จะสนับสนุนเพื่อการพัฒนาทุนมนุษย์ ซึ่งก็คือ “หลักไตรสิกขา” หรือหลักที่ว่าด้วยแนวทางแห่งการประพฤติปฏิบัติที่เรียกว่า “ศีล” การหมั่นทำให้จิตใจเกิดความใสบริสุทธิ์ สะอาด สงบนิ่งด้วยแนวทางแห่ง “สมาธิ” และสุดท้ายคือการเข้าถึงองค์ความรู้ที่ทำให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องและสมบูรณ์ เพื่อเป็นเครื่องมือในการฟันฝ่าทุกอุปสรรคปัญหาที่เรียกว่า “ปัญญา”

๕.๒.๒ การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านกายภาพ

จากการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านกายภาพ พบว่า การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม (กายภาพ) เพื่อให้รองรับกับแนวทางวิถีพุทธได้อย่างดี ควรยึดหลักของความเหมาะสม มีความพอดีและสะดวกครอบคลุมทุกๆ ด้าน ด้วยหลักสัปปายะ ๗ ซึ่งส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการประสานงานร่วมมือกับหน่วยงานหรือองค์กรอื่นๆ เพื่อดำเนินการเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **บรรจง โสดาดี และคณะ**^๓ ที่ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาแนวทางพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๑” ผลการวิจัยพบว่า แนวทางพัฒนาด้านสภาพแวดล้อมและอาคารสถานที่ สำหรับสำนักปฏิบัติธรรมที่ยังไม่พร้อมด้านสภาพแวดล้อมและอาคารสิ่งปลูกสร้าง ควรปลูกต้นไม้เพิ่มเติม และอาคารสิ่งปลูกสร้างให้เป็นระเบียบเพียงพอต่อการดำเนินการ โดยรัฐกับคณะสงฆ์และคนในชุมชนให้ความร่วมมือกับสำนักปฏิบัติธรรมพัฒนาสภาพแวดล้อมทางกายภาพ และควรมีการบริหารจัดการอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **รัตนา อัทธภูมิสุวรรณ และสมชาย เวชกรรม**^๔ ที่ได้วิจัยเรื่อง “การจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาที่มีผลต่อทัศนคติในการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา หลักสูตรเตรียมวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ” ผลการวิจัยพบว่า การจัดสภาพแวดล้อมใน

^๒พระครูนิวาสิตขันธ์ (ณรงค์ จิตวฑฺฒโน), “รูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์ตามหลักพุทธธรรมในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

^๓บรรจง โสดาดี และคณะ, “การศึกษาแนวทางพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๑”, *รายงานการวิจัย*, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ข.

^๔รัตนา อัทธภูมิสุวรรณ และสมชาย เวชกรรม, “การจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาที่มีผลต่อทัศนคติในการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมของนักศึกษา หลักสูตรเตรียมวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ”, *วารสารวิชาการศิลปะศาสตร์ประยุกต์*, (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๕๒) : ๕๔.

สถานศึกษา ควรจัดให้มีการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมภายในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นการเสริมสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในการติดตามข่าวสารข้อมูลการประชาสัมพันธ์ทั่วไปของโรงเรียน และควรมีการวางแผนอย่างเป็นระบบในการนำเสนอการจัดสภาพแวดล้อมการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมภายในสถานศึกษาให้มีความหลากหลาย โดยเฉพาะแนวทางที่สามารถสร้างปฏิสัมพันธ์ในการโต้ตอบกับผู้เรียนได้ และที่สำคัญสถานศึกษาควรสนับสนุนให้มีการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรม ซึ่งสภาพแวดล้อมมีอิทธิพลต่อการรับรู้และการแสดงพฤติกรรมให้กับเยาวชน เช่น การจัดระเบียบในการขึ้นลงบันได ให้เป็นทางเดินเดียวกัน การใช้ลิฟท์ร่วมกันอย่างมีวินัย เป็นต้น และยังสอดคล้องกับ **พระครูศรีรัตนธรรมวิเทศ (ปกานนท์ พิลานันท์)**^๕ ที่ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติกัมมัฏฐานของผู้นำชาวพุทธในประเทศไทย” ผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติกัมมัฏฐานของผู้นำชาวพุทธในประเทศไทย ได้แก่ ๑) ด้านสถานที่ วัดต้องมีสัปปายะทั้ง ๗ (๑.ที่อยู่ เสนาสนะสัปปายะ ๒. โคจรคาม การเดินทางสะดวก ๓.การพุดคุย คือ ฉัมนัสสวนสัปปายะ ๔.บุคคล คือ บุคคลสัปปายะ ๕. โภชนะ คือ อาหารสัปปายะ ๖.ฤดู คือ ฤดูสัปปายะ และ ๗.อิริยาบถ) ตามหลักสัปปายะ ๒) ด้านวิทยากร วิทยากรมีความรู้ดี ตามหลักสัปปายะ ๗ คือ มีความประพฤติดี มีความสามารถดี รู้เหตุแห่งการเกิดของสุขหรือทุกข์ และผลที่จะเกิดจากเหตุ รู้จักตนเอง รู้จักประมาณ รู้จักกาลเทศะ รู้จักชุมชน และบุคคลที่เข้าไปเกี่ยวข้องแล้วนำกระบวนการพัฒนาเชิงระบบมาใช้ ๓) การบริหารจัดการที่ดี ต้องมีการประชุมปรึกษาหารือกันเนืองๆ และมีการวางแผนระยะสั้นและแผนระยะยาว ระยะ ๑ ปี ๕ ปี ๑๐ ปี ตามหลักอภิปธานิธรรม ๗

๕.๒.๓ การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถิพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต

จากการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถิพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต พบว่า กิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิตนั้น มีวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรม ก็เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีพื้นฐานวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับวิถิพุทธ เรียนรู้หลักธรรมและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้ โดยการปฏิบัติกิจกรรมที่ส่งเสริมกิจกรรมพื้นฐานวิถีพุทธเป็นประจำอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความคุ้นเคยและซึมซับเป็นคตินำใจให้เข้าสู่หลักพุทธธรรมในการดำเนินชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระประวิทย์ สมสนุก และคณะ**^๖ ที่ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต ๑” ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถิพุทธ ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ควรมีการจัดกิจกรรมให้นักเรียนและครูปฏิบัติอย่างต่อเนื่องตามหลักการทางพระพุทธศาสนา อีกทั้งครู

^๕พระครูศรีรัตนธรรมวิเทศ (ปกานนท์ พิลานันท์), “รูปแบบการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติกัมมัฏฐานของผู้นำชาวพุทธในประเทศไทย”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

^๖พระประวิทย์ สมสนุก, พระมหาพรวิทย์ ทาระพันธ์ และพระมหาสุพจน์ คนไฉ, “การศึกษาการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต ๑”, **รายงานการวิจัย**, (มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๕๙), หน้า ๑๐๔.

ควรสร้างความเข้าใจและตระหนักในความประพฤติให้มาก ตั้งแต่กาย วาจา ใจ เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดี ผู้บริหารและครูต้องร่วมกันอบรมให้นักเรียนมีจิตสำนึกในหน้าที่ของตนเอง ปลูกฝังให้นักเรียนมีระเบียบวินัย เช่น มาโรงเรียนให้ทันเช้าแถว รับประทานอาหารเสร็จแล้วต้องเก็บจานให้เรียบร้อย เป็นต้น นอกจากนี้ บ้านก็มีส่วนสำคัญในการสร้างกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิตให้กับเด็ก เพื่อไม่ให้เกิดเป็นปัญหาครอบครัว โดยการนำหลักธรรมมาฝึกฝนอบรมควบคู่กันไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พูนสุข มาศรีงสรรค์**^๗ ที่ได้วิจัยเรื่อง “การจัดการความรุนแรงในครอบครัวเชิงพุทธบูรณาการ” ผลการวิจัยพบว่า หัวใจสำคัญของการบูรณาการเชิงพุทธเพื่อใช้จัดการความรุนแรงในครอบครัวในงานนี้ คือ การเข้าไปจัดการกับฐานของใจในปัจเจก ด้วยการฝึกฝน บ่มเพาะจิตใจให้ตั้งมั่น แน่วแน่ มีสัมมาสมาธิในการปรับปรุงพัฒนาตนให้มีสัมมาทิฐิ มีสติสัมปชัญญะอยู่ในปัจจุบันขณะ ไม่ตกเป็นทาสของอารมณ์ร้ายต่างๆ โดยเริ่มจากการปรับเปลี่ยนองค์ประกอบภายในจิตใจตนเอง ได้แก่ ตัณหา ทิฐิ มานะ เพื่อลด ละ เลิก ความยึดมั่นในตัวตน ความเห็นแก่ตัว ความตระหนี่ ความมักได้ และความไม่เห็นอกเห็นใจผู้อื่น อันเป็นสาเหตุแห่งความก้าวร้าวรุนแรงของการดำเนินชีวิตครอบครัวของปัจเจกให้เศรษฐกิจกับจิตใจไปด้วยกันในหลักแห่งความสันโดษ พอเพียงในทางสายกลางอันอุดมด้วยศีล สมาธิและปัญญา (ไตรสิกขา) จากหลักพุทธธรรมต่างๆ ผสานกับการใช้แนวทางดีๆ ของตะวันตก และตะวันออก รวมถึงความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเพื่อประโยชน์สูงสุด ปลอดภัยจากความขัดแย้งรุนแรงใดๆ เพราะเมื่อใจของปัจเจกสงบสันติสุขแล้ว ความวุ่นวาย ขัดแย้ง สับสน ไม่ลงรอยในรูปต่างๆ จากใครหรืออะไรก็ตาม ไม่อาจสร้างความกดดันในใจของเขาให้ประทุเป็นความรุนแรงทางวาจาและทางกายได้อีก ที่สำคัญอีกสิ่งหนึ่งคือ สังคมโดยรวมต้องร่วมสร้างค่านิยมในคุณค่าแท้มากกว่าคุณค่าเทียมในทุกสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตครอบครัว ทั้งทางตรงและทางอ้อม

๕.๒.๔ การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านการเรียนการสอน

จากการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านการเรียนการสอน พบว่า การเรียนการสอนในโรงเรียนวิถีพุทธนั้น เน้นการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา เป็นการสอนที่ผู้เรียนต้องลงมือปฏิบัติสิ่งที่เรียนด้วยตนเองอย่างแท้จริง และใช้ปัญญารู้จักคิดพิจารณาฝึกฝน จนสามารถกำหนดรู้สามัญลักษณะ สามารถวิเคราะห์พฤติกรรมทางกาย ทางวาจา ทางใจ และแยกแยะได้ว่าสิ่งใดดีสิ่งใดชั่ว จนสามารถกำหนดข้อควบคุมพฤติกรรมให้ผู้เรียน ส่วนในการปฏิบัตินักเรียนต้องปฏิบัติด้วยตนเอง มีความรู้รอบและรู้สึกจากการรับข้อมูลแหล่งความรู้ภายนอกตัวผู้เรียน (ปรโตโฆสะ) ความรู้รอบและรู้สึกจากการคิด กระบวนการทำงานของจิตภายในตัวผู้เรียน (โยนิโสมนสิการ) และความรู้รอบและรู้สึกจากการลงมือปฏิบัติ (ภาวนามยปัญญา) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **เสื่อ สัชชานนท์ และคณะ**^๘ ที่ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษารูปแบบการ

^๗พูนสุข มาศรีงสรรค์, “การจัดการความรุนแรงในครอบครัวเชิงพุทธบูรณาการ”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^๘เสื่อ สัชชานนท์ และคณะ, “การศึกษารูปแบบการพัฒนาจริยธรรมแนวพุทธในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์”, รายงานการวิจัย, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๑๒๔.

พัฒนาจริยธรรมแนวพุทธในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์” ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาจริยธรรมตามหลักไตรสิกขา มีการพัฒนาที่ชัดเจนทั้งในด้านลักษณะทางกายภาพ พฤติกรรม การพัฒนาจิตใจ และปัญญา คือ การพัฒนาจริยธรรมในชั้นศีล พบว่า เป็นการพัฒนาพฤติกรรมทางกายและวาจา โดยใช้เครื่องมือในการฝึก คือ วินัย กฎหมาย กฎ กติกา ระเบียบ การพัฒนาจริยธรรมในชั้นศีลเป็นการสร้างฐานชีวิตให้แข็งแกร่ง คนมีศีลเป็นคนไม่มีโทษ เพราะประพฤติสุจริตทางกาย การฝึกการสื่อสารที่ดี การประกอบอาชีพที่ส่งผลให้การดำรงชีวิตมีความสุข การพัฒนาจริยธรรมในชั้นสมาธิ พบว่า สมาธิเป็นเครื่องมือในการทำจิตใจให้หนักแน่น เป็นการรวมกระแสดึงเป็นหนึ่งเดียว ทำให้ใจแน่วแน่ในสิ่งเดียว มีคุณภาพและสมรรถภาพทางจิต ทำให้จิตใจเข้มแข็งมั่นคง สามารถควบคุมตนเองได้ดี ทำให้จิตนุ่มนวลควรแก่การงาน และจิตมีพลังมีคุณสมบัติความพร้อมในการปฏิบัติงาน การพัฒนาจริยธรรมในชั้นปัญญา เป็นการพัฒนาฝึกฝนศึกษาให้เข้าใจ มีความรู้ เกิดความเข้าใจในสรรพสิ่งตามความเป็นจริง เข้าใจตามความเกิดขึ้นของสิ่งนั้น พิจารณาสภาพปัญหาตามเหตุ ตามปัจจัยที่ส่งผลต่อกัน ยอมรับความจริงที่เกิดขึ้น ใช้หลักความจริงแก้ปัญหาตามที่เกิดขึ้นจริง มีจิตใจเป็นอิสระจากสิ่งที่มีสัมพันธ์กับชีวิต ดำรงตนอยู่อย่างรู้เท่าทัน ใช้ปัญญาเป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิต เข้าใจจุดมุ่งหมายของชีวิต รู้จักวิถีที่จะนำชีวิตไปในทางที่ดี รู้จักสร้างระเบียบวินัยให้กับชีวิตและอยู่อย่างปลอดภัย ซึ่งการจัดการเรียนการสอน เป็นงานที่มีจุดมุ่งเน้นที่การพัฒนาตัวผู้เรียนให้มีพัฒนาการผ่านกระบวนการงานวิชาการ โดยมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ **วิภา ทองหง่า**^๙ ที่ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย ๖ องค์ประกอบ คือ ๑) การประกันคุณภาพการศึกษา ๒) การพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ของนักเรียน ๓) การนิเทศการศึกษา ๔) การแนะแนวศึกษา ๕) การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และ ๖) สื่อการเรียนการสอน ซึ่งองค์ประกอบทุกตัวมีความสัมพันธ์กับองค์ประกอบด้านการประกันคุณภาพการศึกษา โดยที่การพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ของนักเรียน การนิเทศการศึกษา การแนะแนวการศึกษา การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และสื่อการเรียนการสอน มีความสัมพันธ์โดยตรงต่อการประกันคุณภาพการศึกษา และมีความสัมพันธ์โดยอ้อมกับการประกันคุณภาพการศึกษาโดยส่งผ่านการพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ของนักเรียน และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ฉัตรชัย ธรรมครบุรี**^{๑๐} ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวทางพระพุทธศาสนาของโรงเรียนรางวัลพระราชทาน” ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวทางพระพุทธศาสนาของโรงเรียนรางวัลพระราชทาน มี ๓ ด้าน ประกอบด้วย ๑) การให้การศึกษา โรงเรียนได้มีการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา บูรณาการการเรียนรู้กับทุกสาระวิชา มีระบบการประกันคุณภาพภายใน ๒) การฝึกอบรม โรงเรียนได้ส่งเสริมกิจกรรมทักษะวิชาการ การประกวดโครงงาน จัดการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา ๓) การพัฒนา โรงเรียนได้สนับสนุน

^๙วิภา ทองหง่า, “รูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๔).

^{๑๐}ฉัตรชัย ธรรมครบุรี, “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวทางพระพุทธศาสนาของโรงเรียนรางวัลพระราชทาน”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

พัฒนากิจกรรมต่างๆ มีการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวทางพระพุทธศาสนา มี ๓ ด้าน ประกอบด้วย ๑) ศิล โรงเรียนได้ให้การฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรม มีกิจกรรมส่งเสริมระเบียบวินัย และงานทั้ง ๔ ฝ่าย ถูกกำกับด้วยระเบียบทางราชการและจรรยาบรรณวิชาชีพครู ๒) สมาธิ โรงเรียนตระหนักในการพัฒนาการเรียนการสอนทุกกลุ่มสาระ มีการส่งเสริมทักษะวิชาการ ส่งเสริมการรักการอ่าน ๓) ปัญญา โรงเรียนได้ดำเนินการพัฒนาข้อมูลระบบสารสนเทศ พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา มี Best practice ของโรงเรียนและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ พร้อมกันนั้น ยังได้พัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมควบคู่กันไปด้วย เริ่มต้นการปลูกฝังที่ดีจากครอบครัวเป็นฐาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **สิน งามประโคน และคณะ**^{๑๑} ที่ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล” ผลการวิจัยพบว่า แนวทางในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมแก่นิสิตนักศึกษาที่เด่นชัด คือ พ่อแม่ให้การอบรมสั่งสอน ช่วยชี้แนะพฤติกรรมของตนเป็นแบบอย่างที่ดีด้วย กลุ่มเพื่อนมีส่วนช่วยชักจูงใจให้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ดี ควรมีการแนะนำต้นแบบที่ดี หรือแบบอย่างที่ดีแก่นิสิตนักศึกษา และควรจัดกิจกรรมให้มีการยกย่องส่งเสริมคนดี และว่ากล่าวตักเตือนให้นิสิตนักศึกษา ปรับปรุงพฤติกรรมที่บกพร่องและการจัดสภาพแวดล้อมสื่อ เพื่อส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา

๕.๒.๕ การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์

จากการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ พบว่า บรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ เป็นเรื่องที่ต้องทำควบคู่ไปกับการบริหารจัดการด้านกายภาพ ซึ่งมีความสอดคล้องกันอยู่มาก เพราะสิ่งแวดล้อมจะเป็นเหมือนตัวสร้างบรรยากาศ โดยเฉพาะผู้บริหาร ครู และบุคลากร ควรมีหลักในการบริหารจัดการให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ที่ดีและเป็นแบบอย่างให้แก่ผู้เรียนได้ ได้แก่ หลักพรหมวิหารธรรม ซึ่งจะทำให้การปฏิสัมพันธ์ภายในโรงเรียนเต็มไปด้วยบรรยากาศของการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน มีน้ำใจต่อกัน และอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **สุกัลยา สุเมธ**^{๑๒} ที่ได้ศึกษาวินิจฉัยเรื่อง “การศึกษาองค์ประกอบและการส่งเสริมพรหมวิหารสี่ของเด็กปฐมวัยด้วยรูปแบบการเรียนการสอนแบบ RACA” ผลการวิจัยพบว่า การส่งเสริมพรหมวิหาร ๔ ในเด็กปฐมวัย ควรส่งเสริมทั้ง ๔ องค์ประกอบ คือ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ซึ่งเป็นธรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาความมีน้ำใจ ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รวมถึงความมีมนุษยสัมพันธ์ด้วย ทั้งนี้เนื่องจากถ้าทุกคนมีเมตตา กรุณา มุทิตา โดยมีอุเบกขากำกับอยู่ ก็จะมีน้ำใจช่วยเหลือส่งเสริมกันด้วยความสัมพันธ์อันดี พร้อมทั้งดำรง

^{๑๑}สิน งามประโคน และคณะ, “การศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล”, รายงานการวิจัย, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ก – ค.

^{๑๒}สุกัลยา สุเมธ, “การศึกษาองค์ประกอบและการส่งเสริมพรหมวิหารสี่ของเด็กปฐมวัยด้วยรูปแบบการเรียนการสอนแบบ RACA”, วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ปีที่ ๒๓, ฉบับที่ ๒, (กุมภาพันธ์ - พฤษภาคม ๒๕๕๕) : ๑๐๐.

รักษาความเป็นธรรมในสังคม และความเข้มแข็งรับผิดชอบตัวตนไว้ได้ รวมทั้งดำรงรักษาสังคมเล็กในบ้าน สังคมสากลของมวลมนุษย์ ตลอดจนจนถึงการอภิบาลโลกด้วย โดยจะต้องเริ่มต้นจากการสอนให้ผู้เรียนยอมรับและเปิดใจกับการเรียนรู้หลักธรรม และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ประทีป พิชทองกลาง**^{๑๓} ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการปรึกษาเชิงพุทธตามหลักกัลยาณมิตร” ผลการวิจัยพบว่า กัลยาณมิตร คือ ผู้เป็นต้นแบบแห่งความดีงามทั้งในด้านกายกรรม วาจกรรมและมโนกรรม มีกายสุจริต วาจสุจริต มโนสุจริตเป็นผู้มีคุณสมบัติพร้อมแห่งการแนะนำประโยชน์สุขแก่ผู้อื่น กัลยาณมิตรเป็นปัจจัยเบื้องต้นแห่งการพัฒนาชีวิตในทุกๆ ระดับ โดยมีพุทธพจน์ยืนยันอย่างหนักแน่นถึงความสำคัญของกัลยาณมิตรในการตั้งอยู่ในกุศลธรรม ตลอดถึงเป็นเหตุปัจจัยแห่งอริยมรรคมีองค์ ๘ ซึ่งเป็นวิถีทางอันประเสริฐในพุทธศาสนา โดยมีการปรึกษาเชิงพุทธตามหลักกัลยาณมิตร (KALYANAMITRA Model) มีกระบวนการปรึกษา ๔ ขั้นตอน (๔ ส) ได้แก่ ๑) สร้างศรัทธา (Faith Development) ๒) สนทนาเปิดใจ (Mental Development) ๓) เสริมธรรมเสริมปัญญา (Wisdom Development) ๔) แสวงหาสันติ (Peace Development) ซึ่งถือได้ว่าเป็นกลยุทธ์ที่ปลูกฝังจากภายในจิตใจ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **วีรชัย อนันต์เอียร**^{๑๔} ที่ได้วิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรมสำหรับเยาวชนไทย” ผลการวิจัยพบว่า วิธีการนำหลักธรรมมาใช้กับเยาวชน ทำได้ใน ๒ มิติ คือ การประยุกต์วิธีการสอนหลักธรรม เช่น การเปิดใจเยาวชน กิจกรรมนอกหลักสูตร การเข้าค่ายต่างๆ เป็นต้น และการขัดเกลาจิตใจ เช่น การทำให้เยาวชนมีโอกาสเข้าใกล้ศาสนา การสร้างสำนึกที่ดีให้กับเยาวชน เป็นต้น และมีกลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรมของเยาวชนโดยใช้หลักธรรมที่เหมาะสมสำหรับเยาวชน ได้แก่ หลักเบญจศีล อริยสัจ ๔ มรรค พรหมวิหาร ๔ เป็นต้น ประกอบด้วย ๑) กลยุทธ์ด้านการอยู่ร่วมกับเพื่อนๆ และบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างสงบสุข ๒) กลยุทธ์ด้านการสร้างเสริมจิตสำนึกด้านจริยธรรมของเยาวชนและค่านิยมที่ถูกต้อง ๓) กลยุทธ์ด้านการปฏิบัติตนให้อยู่ในศีลธรรมและกฎกติกาของสังคม และแผนกลยุทธ์ด้านการสั่งสอนให้มีแนวคิดในการดำเนินชีวิตที่ดี

๕.๒.๖ แนวทางบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ

จากการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ พบว่า แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ จะต้องได้รับความร่วมมือจากองค์การทั้งสาม ได้แก่ บ้าน วัด โรงเรียน (บวร) เป็นองค์หลักที่คอยให้การสนับสนุนค้ำจุน ร่วมปรึกษาหารือ กำหนดแผนงานร่วมกัน โครงการโรงเรียนวิถีพุทธจึงจะสามารถดำเนินการไปจนสำเร็จตามเป้าหมายของโครงการได้ เพราะบ้าน เป็นแหล่งเรียนรู้แรกสำหรับการดำเนินชีวิต ซึ่งจะได้รับการถ่ายทอดทั้งในด้านของพฤติกรรมและทัศนคติต่างๆ จากรุ่นสู่รุ่น ให้เยาวชนหรือผู้เรียนได้รู้จักการใช้ชีวิตร่วมกันในครอบครัว เรียนรู้ภูมิปัญญาที่ได้จากบรรพบุรุษ เป็นต้นทุนที่แต่ละครอบครัวก็จะมีมาแตกต่างกัน ดำเนินไปอย่างสม่ำเสมอจนกลายเป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละครอบครัว (วิถีชีวิต) และวัด เป็นแหล่งเรียนรู้อีกแห่งหนึ่งที่มีความผูกพันกับ

^{๑๓} ประทีป พิชทองกลาง, “รูปแบบการปรึกษาเชิงพุทธตามหลักกัลยาณมิตร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

^{๑๔} วีรชัย อนันต์เอียร, “กลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรมสำหรับเยาวชนไทย”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

คนไทย กับวิถีการดำเนินชีวิตประจำวันมาตั้งแต่สมัยอดีตกาล ซึ่งมีระเบียบและพิธีการที่เป็นเอกลักษณ์ จนไม่สามารถที่จะแยกความสัมพันธ์กันระหว่างบ้านและวัดให้ออกจากกันได้ ด้วยการพึ่งพาอาศัยกันและส่งเสริมซึ่งกันและกันเสมอมา จนกลายเป็นวัฒนธรรมประจำของแต่ละท้องถิ่น (วิถีวัฒนธรรม) อีกทั้งโรงเรียน เป็นแหล่งเรียนรู้วิชาการต่างๆ เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนได้มีความรู้ในศาสตร์ต่างๆ อย่างเหมาะสมและควรจะเป็น โดยพื้นฐานโรงเรียนมีบทบาทในการให้ความรู้ในแขนงวิชาต่างๆ เพื่อการประกอบสัมมาอาชีพต่อไปในอนาคต นอกเหนือจากนี้ ยังช่วยสร้างการเรียนรู้ใหม่ๆ ให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน เป็นการเรียนรู้ที่ไม่มีวันหมดสิ้น (วิถีการเรียนรู้)

บ้าน วัด โรงเรียน จึงมีบทบาทสำคัญที่จะเป็นแรงผลักดันและเกื้อหนุนให้โรงเรียนวิถีพุทธดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยการร่วมมือกัน ประสานกำลังและความคิดที่จะถ่ายทอดความรู้ หลักในการปฏิบัติตามแนวทางของพระพุทธศาสนา และนำคุณธรรมจริยธรรมกลับสู่สังคม ปัจจุบันได้อย่างดีเยี่ยม โดยผ่านกระบวนการพัฒนาที่ยั่งยืน วงจรคุณภาพ (PDCA) ในด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านกายภาพ ด้านการพัฒนาบุคลากร ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ด้านการเรียนการสอน ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ และด้านการบริหารจัดการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย และคณะ**^{๑๕} ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์รูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธ : ศึกษากรณีโรงเรียนวิถีพุทธ ๑๐ เขตพื้นที่ศึกษา” ผลการวิจัยพบว่า การจัดการศึกษาตามวิถีพุทธให้แก่สถานศึกษาในแต่ละโรงเรียน ควรมีแนวทางที่เป็นไปในแนวเดียวกัน มาตรฐานเดียวกันและเสมอภาคกัน จะต้องจัดการโดยทุกฝ่ายทั้งชุมชน ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ ผู้บริหาร นักเรียนและผู้บริหารในพื้นที่ และการจัดสรรทรัพยากรให้ทั่วถึงเกิดประโยชน์แก่ทั้งโรงเรียน และผู้เรียนต้องได้รับความร่วมมือในการเข้าร่วมการจัดสรร และการกำหนดแนวทางการบริหาร มาตรฐานศึกษาและการจัดการเรียนรู้โดยผู้บริหารการศึกษาระดับชาติ ระดับท้องถิ่นหรือพื้นฐานและระดับโรงเรียนร่วมกัน เพื่อให้เกิดโรงเรียนวิถีพุทธตามความต้องการของสังคม พร้อมทั้งจะต้องมีกำหนดกลยุทธ์เพื่อบริหารความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ชัยวัฒน์ อุทัยแสน**^{๑๖} ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การบริหารความปลอดภัยสถานศึกษา” ผลการวิจัยพบว่า กลยุทธ์การบริหารความปลอดภัยสถานศึกษา ประกอบด้วย ๑) การกำหนดแนวทางปฏิบัติเพื่อความปลอดภัย ๒) การบริหารความเสี่ยง ๓) การกำหนดแผนและมาตรฐานความปลอดภัย ๔) การประเมินความปลอดภัย ๕) นโยบายด้านความปลอดภัย และ ๖) การป้องกันความเสียหาย ทั้งนี้ มุ่งเน้นเพื่อผลประโยชน์ของผู้เรียนโดยตรง และเพื่อการพัฒนาผู้เรียนให้มีศักยภาพทั้งทางด้านวิชาการและคุณธรรมจริยธรรมควบคู่กันไป การบริหารจัดการศึกษาจึงจะต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญหลายประการ ดังงานวิจัยของ **สิริมา หมอนไหม**^{๑๗} ที่ได้

^{๑๕}สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย และคณะ, “การศึกษาวิเคราะห์รูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธ : ศึกษากรณี โรงเรียนวิถีพุทธ ๑๐ เขตพื้นที่ศึกษา”, **รายงานการวิจัย**, (คณะครุศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ก – ข.

^{๑๖}ชัยวัฒน์ อุทัยแสน, “กลยุทธ์การบริหารความปลอดภัยสถานศึกษา”, **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๕).

^{๑๗}สิริมา หมอนไหม, “การบริหารจัดการศึกษาเพื่อสิทธิเด็กในโรงเรียนมัธยมศึกษาตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กแห่งสหประชาชาติ”, **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๔).

ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการศึกษาเพื่อสิทธิเด็กในโรงเรียนมัธยมศึกษาตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กแห่งสหประชาชาติ” ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบการบริหารจัดการศึกษาเพื่อสิทธิเด็กในโรงเรียนมัธยมศึกษา มี ๗ องค์ประกอบ คือ ๑) การพัฒนาผู้เรียน ๒) การดูแลช่วยเหลือนักเรียน ๓) การจัดสภาพแวดล้อม ๔) การเสริมสร้างความปลอดภัย ๕) การมีส่วนร่วม ๖) การวางแผน และ ๗) การส่งเสริมสุขภาพ

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย เรื่อง “การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ” ผู้วิจัยขอเสนอแนะไว้ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ เป็นเรื่องที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ดังนั้น ผู้บริหารโรงเรียน ผู้นำชุมชน คณะสงฆ์ และองค์กรภาครัฐ จะต้องมีความตระหนักและร่วมมือกันอย่างจริงจัง ในการกำหนดนโยบายและแผนงานต่างๆ ร่วมกัน จึงจะสามารถประสบผลสัมฤทธิ์ได้

๒. การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ ที่มุ่งหวังความสำเร็จอย่างยั่งยืน ควรที่จะต้องประสานและแลกเปลี่ยนข้อมูลหรือข้อค้นพบ ระหว่างโรงเรียนวิถีพุทธด้วยกัน เพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

๓. การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ ควรมีการติดตาม ตรวจสอบและประเมินผล อย่างสม่ำเสมอ สร้างความตื่นตัวในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดการพัฒนาทั้งทางด้านวิชาการและคุณธรรมจริยธรรมอย่างยั่งยืนต่อไป

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

ในการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธให้ประสบความสำเร็จ และเกิดประสิทธิผลทั้งในส่วนที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ อัตลักษณ์ของโรงเรียนวิถีพุทธที่ชัดเจน และส่วนที่เป็นนามธรรม ได้แก่ ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรม และประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างมีความสุข จะต้องอาศัยความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของหลายๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ประสานความร่วมมือระหว่างกันและกัน กำหนดเป็นแผนหรือแนวทางในการดำเนินงานที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้นต่อไป ดังเช่น

๑. บ้าน วัด โรงเรียน จะต้องประสานความร่วมมือและปรึกษาหารือในการกำหนดแผนงานหรือนโยบายที่ชัดเจน เพื่อการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธอย่างถูกต้อง

๒. บ้าน วัด โรงเรียน ร่วมกันดำเนินการตามขั้นตอนการบริหารจัดการวงจรคุณภาพ (PDCA)

๓. บ้าน วัด โรงเรียน ร่วมกันกำหนดแผนระดมทุนปัจจัยในการปรับปรุงสถานที่และจัดสร้างห้องพุทธธรรม รวมถึงสิ่งแวดล้อมภายในและภายนอกโรงเรียน

๔. ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ควรตระหนักถึงความสำคัญของการดำเนินชีวิตตามแนววิถีพุทธ

๕. ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ควรสร้างความเข้าใจในการวิถีชีวิตและวัฒนธรรมแบบวิถีพุทธร่วมกัน

๖. บ้าน วัด โรงเรียน บูรณาการหลักพุทธธรรมในการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ

๗. บ้าน วัด โรงเรียน จะต้องประสานงานแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกัน และติดตามและประเมินผล เพื่อการปรับปรุงและพัฒนาต่อไป

๘. หลักสูตรการเรียนรู้และกิจกรรมการเรียนรู้ในทุกๆ สาระการเรียนรู้ จะต้องให้มีความสอดคล้องกับวิถีพุทธ

๙. ผู้บริหาร ครู และบุคลากรของโรงเรียน จะต้องเป็นต้นแบบในการเรียนรู้ที่ดี

๑๐. ควรดำเนินโครงการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมอย่างแท้จริง และเทคนิคการถ่ายทอดหลักพุทธธรรม เพื่อให้เกิดการนำไปใช้จริงในชีวิตประจำวัน

๑๑. จะต้องมีการมอบหมายหน้าที่และความรับผิดชอบอย่างชัดเจน เพื่อให้บุคลากรทุกคนได้มีส่วนร่วม

๑๒. จัดการประชุมเพื่อวางแผนกำหนดนโยบายอย่างสม่ำเสมอ

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

๑. ควรมีการศึกษาการตรวจสอบประเมินผลการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ เพื่อความชัดเจนในการนำไปใช้

๒. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิผลของการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ เพื่อเป็นต้นแบบในเชิงการวิจัยเพื่อการพัฒนา เพื่อนำไปสู่การประยุกต์ใช้ที่เป็นรูปธรรมในการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดอื่นๆ

๓. ควรมีการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือกุศโลบายของคนท้องถิ่นในการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ ว่ามีส่วนสัมพันธ์หรือสนับสนุนกันและกันอย่างไร

๔. ควรมีการศึกษาในประเด็นอื่นๆ เช่น อัตลักษณ์ของโรงเรียนวิถีพุทธ มีส่วนในการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธอย่างยั่งยืนได้หรือไม่ เป็นต้น

๕. ควรมีการศึกษาโดยการนำหลักการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ จะทำให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้น อย่างไร

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย :

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary sources)

_____. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถา แปล ชุด ๙๑ เล่ม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources)

(๑) หนังสือ

กรมการศาสนา. พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนอะไร. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๐.

กรมสามัญศึกษา. การพัฒนาองค์การและทักษะการสร้างความคิดด้านการบริหาร. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, ๒๕๔๐.

กระทรวงศึกษาธิการ. ชุดฝึกอบรมหลักสูตรการจัดอบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตร. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๖.

_____. ตัวชี้วัดการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ ร.ส.พ., ๒๕๔๗.

_____. แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๖.

ก่องแก้ว เจริญอักษร. ความรู้เรื่องธรรมวิทยา. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ตำราและเอกสารทางวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑.

กิตติมา ปรีดีดีลิก. ทฤษฎีบริหารองค์กร. กรุงเทพมหานคร : ธารณาการพิมพ์, ๒๕๓๙.

คณะกรรมการการพัฒนานวัตกรรมการศึกษา. ตัวชี้วัดการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, ๒๕๔๗.

จันทร์ธานี สงวนนาม. ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารสถานศึกษา. กรุงเทพมหานคร : บุ๊คพอยท์, ๒๕๔๕.

จุมพล สวัสดิ์ยากร. หลักการบริหารและมนุษยสัมพันธ์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สุวรรณภูมิ, ๒๕๔๒.

จุมพล หนิมพานิช. การบริหารและการพัฒนาองค์การ หน่วยที่ ๔. นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๕.

ชนาธิป พรกุล. รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

ชัยวัฒน์ บุญทริก. เอกสารประกอบการเรียนการสอนวิชาการบริหารทรัพยากรทางการศึกษา. อุบลราชธานี : สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี, ๒๕๔๕.

ชาญชัย อาจิณสมภาร. การบริหารการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๒๗.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- _____. ศัพท์การบริหารการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๐.
- _____. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. เอกสารอัดสำเนาเย็บเล่ม.
- ติน ปรัชญพฤทธิ. ศัพท์รัฐประศาสนศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕.
- ธงชัย สันติวงษ์. องค์การและการบริหาร. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๓.
- ธงชัย สันติวงษ์. องค์การและการบริหาร. พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๗.
- ธีรวิทย์ บุญยโสภณ และวีระพงษ์ เฉลิมจิระรัตน์. องค์การและการจัดการ. กรุงเทพมหานคร : อักษรปริทรรศน์, ๒๕๓๔.
- ธีระรัตน์ กิจจารักษ์. คุณธรรมสำหรับผู้บริหาร. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๒.
- นพพงษ์ บุญจิตราดุล. การบริหารการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครูศาสตร์, ๒๕๒๓.
- _____. หลักการบริหารการศึกษาทั่วไป. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๔.
- บรรจบ เนียมมณี. หลักการบริหาร. กรุงเทพมหานคร : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๒๓.
- บรรเจิดพร รัตนพันธ์. สรุปการประชุมปฏิบัติการเรื่องยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, ๒๕๔๗.
- ประทาน คงฤทธิศึกษากร. สุขาภิบาลในฐานะปกครองตนเอง. กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตบริหารศาสตร์, ๒๕๓๙.
- ประภาภัทร นิยม และคนอื่น ๆ. ผู้บริหาร Coaching Team โรงเรียนวิถีพุทธ การสร้างความรู้ใหม่ด้วยใจใคร่ครวญ. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโรงเรียนรุ่งอรุณ, ๒๕๕๑.
- ปราชญา กล้าผจญ และสมศักดิ์ คงเที่ยง. หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : บพิธการพิมพ์, ๒๕๔๕.
- พนัส หันนาคินทร์. ประสบการณ์ในงานบริหารบุคลากร. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒.
- พนิจดา วีระชาติ. การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๒.
- _____. การฝึกอบรมกับการพัฒนาอาชีพ. กรุงเทพมหานคร : โอ. เอส. พรินต์ติ้งเฮาส์, ๒๕๔๓.
- พระเทพโสภณ ประยูร ธมฺมจิตโต. บ ว ร กับการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธและอนาคตของสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, ๒๕๔๗.
- พระธรรมโกศาจารย์ ประยูร ธมฺมจิตโต. พุทธวิธีในการบริหาร. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). **โรงเรียนวิถีพุทธปฏิรูปการศึกษาย่างบูรณาการ**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, ๒๕๔๗.
- _____. **วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สยาม, ๒๕๔๖.
- _____. **สู่การศึกษาแนวพุทธ**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อุตสาหกรรมพิมพ์, ๒๕๔๗.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). **รู้หลักก่อนแล้วศึกษาและสอนให้ได้ผล**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : ออนป้า, ๒๕๔๘.
- _____. **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๓. กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส. อาร์. พรินเตอร์ แมส โปรดัคส์ จำกัด, ๒๕๔๘.
- พระราชวรมนี ประยุทธ์ ปยุตฺโต. **ทางสายกลางของการศึกษาไทย**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๓๐
- พะยอม วงศ์สารศรี. **องค์การและการจัดการ**. กรุงเทพมหานคร : พรวนนกการพิมพ์, ๒๕๔๒.
- พิทยา บวรวัฒนา. **การบริหารเชิงบูรณาการ**. นนทบุรี : สำนักงานข้าราชการพลเรือน, ๒๕๔๖.
- พุทธทาสภิกขุ. **ธรรมคือสิ่งทำโลกให้งดงาม**. กรุงเทพมหานคร : ไพลินบุ๊คเน็ต, ๒๕๔๙.
- ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ และวิบูลย์ ไตวณะบุตร. **หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๔.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **โรงเรียนวิถีพุทธ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.
- มัลลิกา ต้นสอน. **การจัดการยุคใหม่**. กรุงเทพมหานคร : เอ็กซ์เปอร์เน็ต จำกัด, ๒๕๔๔.
- รังสรรค์ ประเสริฐศรี. **องค์การและการจัดการงานบุคคลหน่วยที่ ๑๑**. พิมพ์ครั้งที่ ๖ . นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๓.
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**. กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖.
- _____. **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔**. กรุงเทพมหานคร : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๖.
- วัชร บวรณสิงห์. **การบริหารหลักสูตร**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๒.
- วินัย สมมิตร.สมัย รื่นสุข และสุนทร ศรีศึกษา. **หลักการบริหารการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : แพรววิทยา, ๒๕๒๙.
- วิโรจน์ สารรัตนะ. **การบริหารหลักการทฤษฎีและประเด็นการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : ทิพย์วิสุทธิ, ๒๕๔๕.
- วิลาวรรณ รพีพิศาล. **การบริหารทรัพยากรมนุษย์**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วิจิตรหัตถกร, ๒๕๕๐.
- ศจี อนันต์นพคุณ. **กลวิธีการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ**. สงขลา : ชลบุตรกราฟฟิก, ๒๕๔๒.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. **องค์การและการจัดการ**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ธรรมสาร จำกัด, ๒๕๔๕.
- สนธยา พลศรี. **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : โอเดียน สโตร์, ๒๕๔๗.
- สมคิด บางโม. **การบริหาร**. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๕.
- สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก. **คุณลักษณะพิเศษแห่งพระพุทธศาสนา**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๑.
- สมเด็จพระพุฒาจารย์ เกียวก อุปเสโน. **วิถีพุทธ**. ม.ป.ท. : ม.ป.พ., ๒๕๔๗.
- สมพงษ์ เกษมสิน. **การบริหาร**. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ลักษณ์, ๒๕๔๒.
- สมยศ นาวิการ. **พฤติกรรมองค์กร**. กรุงเทพมหานคร : บรรณกิจ, ๒๕๔๔.
- สมาน รังสิโยภักษ์. **การบริหาร**. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๗.
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา องค์การมหาชน. **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒. แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ ๒ ๒๕๔๕**. กรุงเทพมหานคร : ๒๕๔๗.
- สุจิตรา ธนานันท์. **การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๐.
- เสน่ห์ จัยโต และคณะ. **การจัดการทรัพยากรมนุษย์หน่วยที่ ๔**. นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๗.
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. **เอกสารประกอบการศึกษด้วยตนเอง หลักสูตรผู้ช่วยผู้บริหารสถานศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพัฒนาระบบบริหาร สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๕.
- _____ . **ชุดฝึกอบรมผู้บริหารสถานศึกษาระดับสูง ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการบริหาร เล่ม ๕**. กรุงเทพมหานคร : คัมปาย อิมเมจจิง, ๒๕๔๑
- _____ . **เอกสารประกอบการอบรมหลักสูตรฝึกอบรมผู้บริหารสถานศึกษา คู่มือปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียน**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๐.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. **คู่มือการจัดทำรายงานการประเมินตนเองของโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, ๒๕๕๑.
- _____ . **แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, ๒๕๔๕.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. **พัฒนาชนบทไทย**. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๔๖.
- สำนักงานนวัตกรรมการจัดการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. **แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ**. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๗.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. **ชุดฝึกอบรมหลักสูตรการจัดฝึกอบรมคุณธรรม ๒ คีน ๓ วัน ค่ายพุทธบุตรค่ายพุทธธรรม**. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ดีการพิมพ์, ๒๕๔๖.
- สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. **แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ ร.ส.พ., ๒๕๔๘.
- สิริภพ เหล่าลาภะ. **พุทธศาสตร์การเมือง**. กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๔๕.
- สุธี สุทธิสมบูรณ์ และสมาน รังสิโยภักษ์. **หลักการบริหารเบื้องต้น**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ ก.พ., ๒๕๓๖.
- สุธี สุทธิสมบูรณ์. **หลักการบริหารเบื้องต้น**. กรุงเทพมหานคร : สวัสดิการสำนักพิมพ์ ก.พ., ๒๕๓๖.
- สมใจ ลักษณะ. **การพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ เพิ่มทรัพย์การพิมพ์, ๒๕๔๙.
- สุนน อมรวิวัฒน์. **หลักสูตรทางการศึกษาตามนัยแห่งพุทธธรรม**. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๔.
- เสนาะ ตีเยาว์. **หลักการบริหาร**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๓.
- อดิศัย โพธารามิก. **ยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, ๒๕๔๗.
- อนิวัช แก้วจำนง. **การจัดการทรัพยากรมนุษย์**. สงขลา : บริษัทนำศิลป์โฆษณาจำกัด, ๒๕๕๒.
- อาภรณ์ ใจเที่ยง. **หลักการสอน ฉบับปรับปรุง**. กรุงเทพมหานคร : โอ เอส พรินต์ติ้งเฮาส์, ๒๕๔๖.
- อารี พันธมณี. **จิตวิทยาสังสรรค์การเรียนการสอน**. กรุงเทพมหานคร : โยโหมแอ็ดดูเคท, ๒๕๔๖.

(๓) รายงานการวิจัย/วิทยานิพนธ์

- ชัยวัฒน์ อุทัยแสน. “กลยุทธ์การบริหารความปลอดภัยสถานศึกษา”. **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๕.
- ดวงใจ ช่วยตระกูล. “การบริหารความเสี่ยงในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน”. **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๑.
- เต็มใจ ศรีนวล. “โรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนแห่งความหวังแห่งสังคมไทย”. **วารสารข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา**. ปีที่ ๒๔. มกราคม ๒๕๔๗ : ๑๔.
- บุญส่ง หาญพานิช. “การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการความรู้ในสถาบันอุดมศึกษาไทย”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖.
- พระครูศรีรัตนธรรมวิเทศ (ปกานนท์ พิลานันท์). “รูปแบบการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติกัมมัฏฐานของผู้นำชาวพุทธในประเทศไทยอังกฤษ”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.
- พระประวิทย์ สมสนุก. พระมหาวรวิทย์ ทาระพันธ์ และพระมหาสุพจน์ คนไว. “การศึกษาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต ๑”. **รายงานการวิจัย**. มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๔๙.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- พระปลัดสมบัติ จิตินาโณ. “การจัดการความรู้ตามหลักพุทธธรรมในโรงเรียนจังหวัดนครสวรรค์”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.
- พระเมธีธรรมาลังการ และคณะ. “การใช้หลักธรรมพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา แพร่ เขต ๑”. **รายงานการวิจัย**. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙.
- พูนสุข มาศรังสรรค์. “การจัดการความรุนแรงในครอบครัวเชิงพุทธบูรณาการ”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.
- มณฑาญจน์ ทองใย. “การพัฒนารูปแบบการบริหารโครงการโรงเรียนวิถีพุทธของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๙.
- แม่ชีเนรัชมา ศักดิ์ศิริสัมพันธ์. “พุทธวิธีบริหารเพื่อการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรม”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.
- รัตนา อัดภูมิสุวรรณ และสมชาย เวชกรรม. “การจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาที่มีผลต่อทัศนคติในการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมของนักศึกษา หลักสูตรเตรียมวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ”. **วารสารวิชาการศิลปศาสตร์ประยุกต์**. มกราคม - มิถุนายน ๒๕๕๒ : ๕๔.
- วิภา ทองหง่า. “รูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๔.
- วิวัฒน์ ใจเที่ยง. “แนวทางสู่การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ”. **ครุสาร**. ปีที่ ๓. ฉบับที่ ๔ มีนาคม ๒๕๔๔ : ๙.
- สรรพพร แดงสกุล. “การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับครู”. **ประชาศึกษา**. ปีที่ ๕๒. ฉบับที่ ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๕ : ๒๘ - ๓๐.
- สารัช บุญเมืองแสน. “ความร่วมมือระหว่างบ้านกับโรงเรียน”. **วิชาการ**. ๔. ๙ กันยายน ๒๕๔๔ : ๔๔.
- สิน งามประโคน และคณะ. “การศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล”. **รายงานการวิจัย**. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.
- สิริมา หมอนไหม. “การบริหารจัดการศึกษาเพื่อสิทธิเด็กในโรงเรียนมัธยมศึกษาตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กแห่งสหประชาชาติ”. **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๔.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- สุกัลยา สุเมธ. “การศึกษาองค์ประกอบและการส่งเสริมพรหมวิหารสี่ของเด็กปฐมวัยด้วยรูปแบบการเรียนการสอนแบบ RACA”. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ปีที่ ๒๓ ฉบับที่ ๒. กุมภาพันธ์ - พฤษภาคม ๒๕๕๕ : ๑๐๐.
- สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย และคณะ. “การศึกษาวิเคราะห์รูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธ : ศึกษากรณี โรงเรียนวิถีพุทธ ๑๐ เขตพื้นที่ศึกษา”. รายงานการวิจัย. คณะครุศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.
- เสื่อ สัชชานนท์ และคณะ. “การศึกษารูปแบบการพัฒนาจริยธรรมแนวพุทธในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์”. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

(๔) หนังสือพิมพ์

- ประพัฒน์พงศ์ เสนาฤทธิ์. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานจะเด็กไทยเรียนมากน้อย. มติชน. ๑๕ (ธันวาคม ๒๕๕๗) : ๓๐.
- พระมหาพวงษ์รินทร์ จิตวิโส. “เด็กพันธุ์ใหม่ ละออยทำดี วิถีการศึกษาไทยในยุคดิจิทัล”. เนชั่นสุดสัปดาห์. ๑๒ (ตุลาคม ๒๕๕๖) : ๑๕.
- วิจักขณ์ พานิช. “เลิกถือพุทธสู่วิถีพุทธ”. มติชนสุดสัปดาห์. ๒๕. ๒ (พฤศจิกายน ๒๕๕๙) : ๙.

(๕) สื่ออิเล็กทรอนิกส์

- ชวลิต พลราษฎร์, แนวทางการบริหารจัดการโรงเรียน, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://mtk.ac.th/person/chawalit/pawat/mcng.html> [๗ ธันวาคม ๒๕๕๙].
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, อักตลักษณ์ ๒๙ ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://vitheebuddha.commain.php?url=about&code=04> [๒๖ ธันวาคม ๒๕๕๙].

(๖) สัมภาษณ์

- สัมภาษณ์ ดร.ปิ่นทอง ใจสิทธิ, ผู้อำนวยการ โรงเรียนบ้านขุนสมุทรไทย, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๕๙.
- สัมภาษณ์ นางกันยารัตน์ จิตตเกษม, ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดแค, ๒๓ ธันวาคม ๒๕๕๙.
- สัมภาษณ์ นางณัฐกานต์ แก้วประเสริฐ, ผู้อำนวยการ โรงเรียนระมุทธาธิ์, ๒๓ ธันวาคม ๒๕๕๙.
- สัมภาษณ์ นางปราณี ตั้งศิริวัฒนกุล, ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดครุใน, ๒๓ ธันวาคม ๒๕๕๙.
- สัมภาษณ์ นางปัทมาพร ศรีอภัย, ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดบางหัวเสือ, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๕๙.
- สัมภาษณ์ นางวรัววรรณ สิงห์ทอง, ผู้อำนวยการ โรงเรียนอนุบาลพระสมุทรเจดีย์, ๒๒ ธันวาคม ๒๕๕๙.
- สัมภาษณ์ นางสมหมาย เนียมฉาย, ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดไตรมิตรวราราม, ๒๓ ธันวาคม ๒๕๕๙.
- สัมภาษณ์ นางสาวเพ็ญศรี ชินตาปัญญากุล, ผู้อำนวยการ โรงเรียนอินทรมุขยารักษ์, ๒๐ ธันวาคม ๒๕๕๙.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- สัมภาษณ์ นางสาวชนัญฐิตา ฤทธิ์แดง, ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดนางเกรง, ๒๒ ธันวาคม ๒๕๕๙.
- สัมภาษณ์ นางสาวณฐมน บุญมาเลิศ, ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดคูสร้าง, ๒๒ ธันวาคม ๒๕๕๙.
- สัมภาษณ์ นางสาวดาวัลย์ ชูใสว, ผู้อำนวยการ โรงเรียนชุมชนวัดราชบุรุษบำรุง, ๒๐ ธันวาคม ๒๕๕๙.
- สัมภาษณ์ นางสาวนวลอนงค์ วงเพ็ชร, ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดสุขกร, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๕๙.
- สัมภาษณ์ นางสาววรรณชนก รอดหยู่, ผู้อำนวยการ โรงเรียนคลองกระทุ่มราษฎร์อุทิศ, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๕๙.
- สัมภาษณ์ นางอรวิ นิจอหอ, ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดปทุมหังสนาวาส, ๒๐ ธันวาคม ๒๕๕๙.
- สัมภาษณ์ นายกำจัด สุวรรณपाल, ผู้อำนวยการ โรงเรียนชุมชนวัดสาขลา, ๒๖ ธันวาคม ๒๕๕๙.
- สัมภาษณ์ นายกิตติศักดิ์ ชาญอักษร, ผู้อำนวยการ โรงเรียนเตรียมอุดมม่น้อมเกล้า สมุทรปราการ, ๒๖ ธันวาคม ๒๕๕๙.
- สัมภาษณ์ นายจิระพงศ์ ศุภศรี, ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดโยธินประดิษฐ์, ๒๐ ธันวาคม ๒๕๕๙.
- สัมภาษณ์ นายศักดิ์เดช แก้วน้อย, ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดตำหรุ, ๒๖ ธันวาคม ๒๕๕๙.
- สัมภาษณ์ นายสมหมาย ทองสุทธิ, ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดใหม่ (สมุทรกิจพิทยาคม) , ๒๗ ธันวาคม ๒๕๕๙.
- สัมภาษณ์ นายสุรพงษ์ กลิ่นคง, ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดสำโรงเหนือ, ๒๖ ธันวาคม ๒๕๕๙.

(๗) สนทนากลุ่มเฉพาะ

- สนทนากลุ่ม นายทองหนัก ศิริมาก, ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดคันลัด, ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.
- สนทนากลุ่ม นางสาวอรการ สิ้นธุ์สุวรรณ, ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดกรองแก้ว, ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.
- สนทนากลุ่ม นางสาวอุษณีย์ จำเมือง, ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดกลาง, ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.
- สนทนากลุ่ม นางศิริรัตน์ อ่ำตระกูล, ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดบางน้ำผึ้งนอก, ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.
- สนทนากลุ่ม นางอมรพันธ์ พุ่มภชาติ, ผู้อำนวยการ โรงเรียนพลอยจตุรจินดา, ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.
- สนทนากลุ่ม นางนภาพร สุรเนตร, ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดรวก, ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.
- สนทนากลุ่ม นายปรีชา ลิ้มสุริวงษ์, ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดบางกอบัว, ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.
- สนทนากลุ่ม นางสาวปรีเปรม เค้าอัน, ผู้อำนวยการ โรงเรียนบางน้ำผึ้งนอก, ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.
- สนทนากลุ่ม นางวัชรีย์ จันทรา, ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดบางกระเจ้ากลาง, ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.
- สนทนากลุ่ม นางสุริรัตน์ เปลียนบางช้าง, ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดป่าเกิด, ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.
- สนทนากลุ่ม นางสาวชดา เข้มมณฑา, รองผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดบางกระสอบ, ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.
- สนทนากลุ่ม นางสาวหฤทัย บุญประสพ, รองผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดบางกระสอบ, ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

บรรณานุกรม (ต่อ)

๒) ภาษาอังกฤษ

- Bowditch, James L. and Buono, Anthony F. **A Primer on Organizational Behavior**. New York : John wiley and Sons, 1990.
- Campbell F. Ronatd, Corbally E. Jr. John and Ramseyer. **Introcudtion to Education Adminstration**. 5th ed. Boston : Allyn and Bacon, 1973.
- Don Hellriegel. **Management**. third edition, Addison : Wesley Publishing Company .lmc., 1982.
- E.N. Chapman. **Supervisor Survival Kit**, second edition, California : Science Research Associates Inc., 1995.
- E.N. Chapman. **Supervisor Survival Kit**. second edition, California : Science Research Associates Inc.,1995.
- Harold Koontz & Heinz Weihrich. **Ninth Edition Management**. New York : McGrew Hillbook, 1991.
- Holt,D.H.. **Management Printciples and Practices**. New Jersey: Prentice– Hall, 1993.
- L.Gulick and J.. **Urwick Papers on the Science of Administration**. New York : Institute of Public Administration, 1973.
- Paul B. Jacobson and others. **The Effective School Principle**. New York : Prentice-Hall, 1965.
- Price Alan. **Human Resource Management** In a Business Context, 2 edition London : Thomson Learning, 2004.
- R. F. Campbell and others. **Administrative Behavior in Education**. New York : McGraw Hill, 1972.
- S. P. Henchey and others. **The Elementary School Principal Ship**. New York : Dedd Mesd, 1970.
- Simon, Herbert. A.. **Public Administration**. New York : Alfreod A Kuopf, 1996.
- Wagner, J.A., & Hollenbeck,J.R.. **Management of Organization Behavior**. New Jersey: Prentice – Hall, 1995.
- William Ouchi. **Organization and Management**. Eaglewood Cliffs : Prentice Hill, 1971.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.

หนังสือขอความอนุเคราะห์ให้เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะสังคมศาสตร์ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๙๔

วันที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขออนุมัติครุภัณฑ์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำดุษฎีนิพนธ์

นมัสการ พระอุดมสิทธินายก,ดร.

ด้วย พระครูใบฎีกาสุวินท์ ฉายา สุวีชาโน รหัสประจำตัวนิสิต ๕๔๐๑๕๐๔๕๙๐ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการการศึกษาที่มีต่อคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา โรงเรียนวิถีพุทธในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคกลางตอนล่าง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่ง ของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณา แล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขออาราธนาพระคุณท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำดุษฎีนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตร พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(อาจารย์ ดร.พิเชฐ ทังโด)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

พระอุดมสิทธินายก

พระอุดมสิทธินายก, ดร.

๑๔/๑๒/๕๙

ผู้ประสานงาน: พระครูใบฎีกาสุวินท์ สุวีชาโน
โทรติดต่อ ๐๘๑-๔๒๕-๙๓๖๕

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะสังคมศาสตร์ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต โพร/แพกซ์ ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐

ที่ ศร ๖๑๐๕.๒/๑๙๔

วันที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำดัชนีพันธุ์

นมัสการ พระมหาสนั่น สุนนฺโท,ดร.

ด้วย พระครูใบฎีกาสุวินท์ ฉายา สุวิชาโน รหัสประจำตัวนิสิต ๕๔๐๑๕๐๔๕๙๐ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการการศึกษาที่มีต่อคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา โรงเรียนวิถิพุทธในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคกลางตอนล่าง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขออาราธนาพระคุณท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำดุษฎีนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(อาจารย์ ดร.พิเชฐ หังโต)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

✓
ଅନୁମୋଦିତ

ผู้ประสานงาน: พระครูใบฎีกาสวรินทร์ สุวิชาโน

โทรติดต่อกับ .๐๘๑-๔๒๕-๙๓๖๕

๑๖. พระสุเมธ ภิรมย์
(พระมหาสมณโท สนฺตโก, ดร.)
๑๕ / ๑๑ / ๒๕๕๙

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะสังคมศาสตร์ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๙๔

วันที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำดุษฎีนิพนธ์

เรียน อาจารย์ ดร.สุริยา รักษาเมือง

ด้วย พระครูใบฎีกาสุนันท์ ฉายา สุวีชาโน รหัสประจำตัวนิสิต ๕๔๐๑๕๐๔๕๙๐ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการการศึกษาที่มีต่อคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา โรงเรียนวิสุทธิพุทธในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคกลางตอนล่าง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่ง ของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณา แล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญ พิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำดุษฎีนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตร พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่ง ว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(อาจารย์ ดร.พิเชฐ ทั้งโต)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

นสปรบ.แก้แล้ว
จ.สุริยา รักษาเมือง
๑๔ ธ.ค. ๒๕๕๙

ผู้ประสานงาน: พระครูใบฎีกาสุนันท์ สุวีชาโน
โทรศัพท์ติดต่อ .๐๘๑-๔๒๕-๙๓๖๕

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะสังคมศาสตร์ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๙๔

วันที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขออนุมัติตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำดุษฎีนิพนธ์

เรียน อาจารย์ ดร. ประเสริฐ อิลาว

ด้วย พระครูใบฎีกาสุนันท์ ฉายา สุวีชาโน รหัสประจำตัวนิสิต ๕๔๐๑๕๐๔๕๙๐ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการการศึกษาที่มีต่อคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา โรงเรียนวิถียุทธในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคกลางตอนล่าง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่ง ของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณา แล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญ พิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำดุษฎีนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตร พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่ง ว่าจะได้รับคำแนะนำจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(อาจารย์ ดร.พิเชฐ ทั้งโต)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน: พระครูใบฎีกาสุนันท์ สุวีชาโน
โทรศัพท์ติดต่อ ๐๘๑-๔๒๕-๙๓๖๕

ตรวจแล้ว
๒๖.๑๒.๕๙
ดร.ประเสริฐ อิลาว
๑๒ ธ.ค. ๕๙

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะสังคมศาสตร์ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๙๔

วันที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำดุษฎีนิพนธ์

เรียน อาจารย์ ดร.พงศ์พัฒน์ จิตตานุรักษ์

ด้วย พระครูใบฎีกาสุนันท์ ฉายา สุวีชาโน รหัสประจำตัวนิสิต ๕๔๐๑๕๐๔๕๙๐ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการการศึกษาที่มีต่อคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา โรงเรียนวิถืพุทธในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคกลางตอนล่าง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่ง ของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณา แล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญ พิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำดุษฎีนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตร พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่ง ว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออโนโมนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(อาจารย์ ดร.พิเชฐ ทั้งโต)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

๑๕๐๑/๑๒/๑๖๕

ดร.พงศ์พัฒน์ จิตตานุรักษ์

อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธและสาขาวิชาปรัชญา

ผู้ประสานงาน: พระครูใบฎีกาสุนันท์ สุวีชาโน

โทรศัพท์ติดต่อ ๐๘๑-๔๒๕-๙๓๖๕

๑๕ ๑๒ ๒๕๕๙

ภาคผนวก ข.
ผลการหาดัชนีความสอดคล้อง (IOC)

ผลการหาดัชนีความสอดคล้อง (IOC)

เรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารจัดการการศึกษาที่มีต่อคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา
โรงเรียนวิถีพุทธในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคกลาง

ตอนล่าง

ข้อ	รายการ	ผู้เชี่ยวชาญ/คนที่					สรุป/แปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า ICO	แปลผล
๑. ด้านการบริหารจัดการ									
๑.	โรงเรียนมีการวางแผนในการวางวิสัยทัศน์พันธกิจ เป้าหมาย แผนพัฒนาโรงเรียนที่มีจุดเน้นการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๒.	โรงเรียนปลูกฝังศรัทธา สร้างเสริมปัญญาในพระพุทธศาสนาให้เกิดขึ้นกับบุคลากรและผู้เกี่ยวข้อง	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๓.	โรงเรียนแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน แต่งตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธ และบริหารดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง โดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย คือ บ้าน วัด โรงเรียน	๑	๑	๑	๐	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๔.	โรงเรียนร่วมมือกับผู้ปกครอง วัด ชุมชน เพื่อพัฒนาผู้เรียนและชุมชนอย่างต่อเนื่อง	๑	๑	๐	๑	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๕.	โรงเรียนจัดประชุมเพื่อสร้างความตระหนักและความเข้าใจให้เกิดกับผู้ปกครอง ผู้นำชุมชนและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องให้ทราบวัตถุประสงค์และแนวทางปฏิบัติที่มีผลต่อการดำเนินงานของโรงเรียนวิถีพุทธ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๖.	โรงเรียนกำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบให้กับบุคลากรของโรงเรียน ปฏิบัติงานตามแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ	๑	๑	๑	๑	๐	๔	๐.๘	ใช้ได้

ข้อ	รายการ	ผู้เชี่ยวชาญ/คนที่					สรุป/แปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า ICO	แปลผล
๗.	โรงเรียนจัดกิจกรรมเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน บ้าน วัด และชุมชน เช่น กิจกรรมวันเด็ก กิจกรรมวันแม่ กิจกรรมปัจฉิมนิเทศ เป็นต้น	๑	๑	๑	๑	๑	๑	๑	ใช้ได้
๘.	โรงเรียนจัดทำระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เช่น โครงการเยี่ยมบ้านนักเรียน มอบทุนการศึกษา เป็นต้น	๑	๑	๑	๑	๑	๑	๑	ใช้ได้
๙.	ชุมชนมีส่วนช่วยเหลือในการพัฒนาชุมชนและโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง มีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรโรงเรียน	๑	๑	๑	๑	๑	๑	๑	ใช้ได้
๑๐.	โรงเรียนได้รับความไว้วางใจเชื่อมั่นศรัทธาและได้รับความร่วมมือจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง	๑	๑	๑	๑	๐	๔	๐.๘	ใช้ได้
๒. ด้านกายภาพ									
๑.	โรงเรียนมีการประดิษฐานพระพุทธรูปประจำโรงเรียนได้อย่างเหมาะสม และมองเห็นได้ชัดเจน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๒.	โรงเรียนมีการจัดทำป้ายนิเทศ ป้ายคติธรรม คำขวัญคุณธรรมจริยธรรม โดยทั่วไปในบริเวณโรงเรียน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๓.	โรงเรียนได้ดำเนินการจัดอาคารสถานที่สภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนได้เหมาะสมแก่การศึกษาเรียนรู้วิถีพุทธ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๔.	โรงเรียนจัดสภาพห้องศึกษาพุทธธรรม ห้องบริหารจัดการให้มีความสะอาด ร่มรื่น ปลอดภัย สงบ และใกล้ชิดธรรมชาติ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๕.	โรงเรียนมีการจัดสภาพห้องเรียนได้อย่างเพียงพอและเหมาะสมแก่นักเรียน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๖.	โรงเรียนจัดบริเวณโดยรอบโรงเรียนให้ปราศจากสิ่งเสพติด อบายมุข และสิ่งมั่วเมาทุกชนิด	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้

ข้อ	รายการ	ผู้เชี่ยวชาญ/คนที่					สรุป/แปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า ICO	แปลผล
๗.	โรงเรียนมีการจัดเตรียมสถานที่เพื่อทำกิจกรรมกีฬาและการอบรมด้านคุณธรรมเป็นสัดส่วน มีความเหมาะสม	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๘.	โรงเรียนกำหนดการแต่งการของครูและนักเรียนเพื่อส่งเสริมวิถีพุทธ เช่น วันธรรมสวนะ (วันพระ) สวมชุดขาวมาโรงเรียน เป็นต้น	๑	๑	๐	๑	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๙.	โรงเรียนมีการปรับปรุงสถานที่เพื่อเอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียน	๑	๑	๐	๑	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๑๐.	โรงเรียนมีการควบคุมดูแลเกี่ยวกับเสียงไม่ให้ดังอีกทีก หรือเปิดเพลงที่ส่งเสริมสมาธิ ประเทืองปัญญา เป็นต้น	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๓. ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต									
๑.	โรงเรียนมีแผนจัดกิจกรรมการเข้าค่ายคุณธรรม จริยธรรม เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตให้แก่ผู้เรียน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๒.	โรงเรียนจัดฝึกอบรมนักเรียน จัดกิจกรรมให้นักเรียนเกิดพฤติกรรมในชีวิตประจำวันที่ดีเป็นอยู่เป็น คุณเป็น พึงเป็นหรือการดำรงชีวิตประจำวัน รู้จักเลือกปฏิบัติในสิ่งที่เกิดประโยชน์ต่อชีวิตประจำวัน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๓.	โรงเรียนส่งเสริมกิจกรรมความรับผิดชอบช่วยเหลือดูแลรักษาพัฒนาอาคารสถานที่ สาธารณสมบัติและสิ่งแวดล้อมส่วนรวมให้แก่ นักเรียนอย่างสม่ำเสมอจนเกิดเป็นนิสัย	๑	๑	๑	๑	๐	๔	๐.๘	ใช้ได้
๔.	โรงเรียนส่งเสริมการปฏิบัติกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาธรรมทั้งศาสนพิธีต่างๆ อย่างต่อเนื่องและชี้ให้เห็นคุณค่าของการปฏิบัติกิจกรรมนั้นๆ ควบคู่กันไป	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้

ข้อ	รายการ	ผู้เชี่ยวชาญ/คนที่					สรุป/แปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า ICO	แปลผล
๕.	โรงเรียนจัดกิจกรรมส่งเสริมระลึกและศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นประจำและในโอกาสสำคัญจนเป็นวิถีชีวิต	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๖.	โรงเรียนจัดกิจกรรม เช่น กิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การกราบพระ การสวดมนต์ ทุกวัน การรับศีล กิจกรรมปฏิบัติสมาธิ พิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ พิจารณาก่อนรับประทานอาหาร	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๗.	โรงเรียนส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมและเห็นคุณค่าในการรักษาและสืบทอดพระพุทธศาสนา	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๘.	โรงเรียนติดตามพฤติกรรมของนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๙.	โรงเรียนสนับสนุนให้บุคลากรนักเรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๑๐.	โรงเรียนจัดกิจกรรมส่งเสริมความสัมพันธ์ในครอบครัว และสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนร่วมกันระหว่างผู้ปกครองและโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๔. ด้านการเรียนการสอน									
๑.	โรงเรียนมีการวางแผนการจัดการเรียนรู้ โดยบูรณาการพุทธธรรม (สวดแทรกคุณธรรม) หรือหลักไตรสิกขาในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ และเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๒.	โรงเรียนส่งเสริมให้มีการนำหลักธรรมมาเป็นฐานในการคิดวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาต่างๆ ในชีวิตประจำวัน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๓.	โรงเรียนมีหลักสูตรโรงเรียน หน่วยการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการพุทธธรรมทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้

ข้อ	รายการ	ผู้เชี่ยวชาญ/คนที่					สรุป/แปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า ICO	แปลผล
๔.	โรงเรียนจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการใฝ่ รู้และแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง จากแหล่งต่างๆ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๕.	ครูจัดกิจกรรมบริหารจัดการ กำหนดสติ ก่อนเรียนก่อนการแข่งขันกีฬาและ ก่อนนอนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อ ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๖.	ครูจัดหาสื่อการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการใฝ่ รู้แสวงหาความรู้ด้วยตนเองอยู่เสมอ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๗.	นิมนต์พระสงฆ์หรือเชียววิทยาการภูมิ ปัญญาทางพระพุทธศาสนามาสอน นักเรียนอย่างสม่ำเสมอ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๘.	โรงเรียนนำนักเรียนไปเรียนรู้ที่วัด หรือศาสนสถานที่ใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ ประจำของโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๙.	โรงเรียนมีการนิเทศ กำกับ ติดตาม การดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธอย่าง ต่อเนื่อง	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๑๐.	โรงเรียนมีการตรวจสอบประเมินผล และเปิดโอกาสให้มีการเสนอแนะ แสดงความคิดเห็นอย่างกล่ายนมิตร เพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๕. ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์									
๑.	โรงเรียนจัดบรรยากาศภายในโรงเรียน ให้เป็นธรรมชาติ มีความร่มรื่น สวยงาม สะอาด และเป็นระเบียบ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๒.	โรงเรียนจัดให้มีห้องปฏิบัติการ ทางพระพุทธศาสนาที่เอื้อต่อการ เรียนรู้พระพุทธศาสนา มีความสงบ สะอาด	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๓.	โรงเรียนจัดให้มีห้องปฏิบัติการ ทางพระพุทธศาสนาที่มีสื่อและ อุปกรณ์ที่ทันสมัยและครบครัน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้

ข้อ	รายการ	ผู้เชี่ยวชาญ/คนที่					สรุป/แปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า ICO	แปลผล
๔.	ครูจัดบรรยากาศขณะเรียนรู้ให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม สร้างบรรยากาศการกระตือรือร้น จูงใจ ทำทหายให้อยากรู้ สนุกเพลิดเพลินกับการเรียนรู้	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๕.	ครูและนักเรียน ทักทายกันด้วยการไหว้ มีใบหน้ายิ้มแย้มแจ่มใส มีความจริงใจต่อกัน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๖.	โรงเรียนส่งเสริมให้ครูมีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม (ลด ละ เลิก อบายมุข) ถือศีล ๕ และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๗.	โรงเรียนส่งเสริมให้ครูมีพรหมวิหารธรรม มีความเป็นกัลยาณมิตร มุ่งพัฒนานักเรียนให้เกิดความเจริญงอกงามตามหลักไตรสิกขา	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๘.	โรงเรียนส่งเสริมให้ครูมีความรู้และความเข้าใจในการพัฒนานักเรียนตามหลักไตรสิกขา	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๙.	โรงเรียนส่งเสริมความสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตรอ่อนน้อมถ่อมตน เคารพ ให้เกียรติซึ่งกันและกันทั้งครูและนักเรียน ครูต่อครู นักเรียนต่อนักเรียน และครูต่อผู้ปกครอง	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๑๐.	โรงเรียนส่งเสริมบุคลากรและนักเรียนให้ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีต่อผู้อื่น ส่งเสริมยกย่อง เชิดชู ผู้กระทำความดีเป็นประจำ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้

ภาคผนวก ค.
หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูล
เพื่อตรวจสอบความเที่ยงของแบบสอบถาม

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๖๓๒

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุธรรม แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

อยุธยา : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอรังนก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๑๘ ธันวาคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม
เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนเทพศิรินทร์ จังหวัดนนทบุรี
สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูใบฎีกาสุนท ญา สุธิชาโน รหัสประจำตัวนิสิต ๕๔๐๑๕๐๔๕๙๐
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการการศึกษาที่มีต่อคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา
โรงเรียนวิถีพุทธในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคกลางตอนล่าง” เพื่อเป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากบุคลากรในหน่วยงานของท่าน จึงขอความ
อนุเคราะห์จากเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของ
แบบสอบถามในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการ
จัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จาก
ท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

ด้วยเคารพ
(นายสิทธิศักดิ์ บุตรศิริ)
รองผู้อำนวยการ วิชาการแผน
ผู้อำนวยการโรงเรียนเทพศิรินทร์ นนทบุรี
๒๐ ธ.ค. ๕๙

(อาจารย์ ดร.พิเชฐ ทังโต)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน: พระครูใบฎีกาสุนท ญา สุธิชาโน
โทรศัพท์ติดต่อ ๐๘๑-๔๒๕-๙๓๖๕

ภาคผนวก ง.
ค่าสัมประสิทธิ์ แอลฟา (Alpha Coefficient)

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach' s Alpha if Item Deleted
v1	209.4333	197.702	.313	.951
v2	210.3333	190.437	.678	.949
v3	209.4333	197.702	.313	.951
v4	210.3333	190.437	.678	.949
v5	209.4333	197.702	.313	.951
v6	210.3333	190.437	.678	.949
v7	209.4333	197.702	.313	.951
v8	210.3333	190.437	.678	.949
v9	209.4333	197.702	.313	.951
v10	210.3333	190.437	.678	.949
v11	209.4333	197.702	.313	.951
v12	210.3333	190.437	.678	.949
v13	209.4333	197.702	.313	.951
v14	210.3333	190.437	.678	.949
v15	209.4333	197.702	.313	.951
v16	210.3333	190.437	.678	.949
v17	209.4333	197.702	.313	.951
v18	210.3333	190.437	.678	.949
v19	209.4333	197.702	.313	.951
v20	210.3333	190.437	.678	.949
v21	209.4333	197.702	.313	.951
v22	210.3333	190.437	.678	.949
v23	209.4333	197.702	.313	.951
v24	210.3333	190.437	.678	.949
v25	209.4333	197.702	.313	.951
v26	210.3333	190.437	.678	.949
v27	209.4333	197.702	.313	.951

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach' s Alpha if Item Deleted
v28	210.3333	190.437	.678	.949
v29	209.4333	197.702	.313	.951
v30	210.3333	190.437	.678	.949
v31	209.4333	197.702	.313	.951
v32	210.3333	190.437	.678	.949
v33	209.4333	197.702	.313	.951
v34	210.3333	190.437	.678	.949
v35	209.4333	197.702	.313	.951
v36	210.3333	190.437	.678	.949
v37	209.4333	197.702	.313	.951
v38	210.3333	190.437	.678	.949
v39	209.4333	197.702	.313	.951
v40	210.3333	190.437	.678	.949
v41	209.4333	197.702	.313	.951
v42	210.3333	190.437	.678	.949
v43	209.4333	197.702	.313	.951
v44	210.3333	190.437	.678	.949
v45	209.4333	197.702	.313	.951
v46	210.3333	190.437	.678	.949
v47	209.4333	197.702	.313	.951
v48	210.3333	190.437	.678	.949
v49	209.4333	197.702	.313	.951
v50	210.3333	190.437	.678	.949

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	30	100.0
	Excluded ^a	0	.0
	Total	30	100.0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
.951	50

ภาคผนวก จ.
หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

ที่ ศธ ๖๓๐๕.๒/๑๐๔

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุธาราม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
อยุธยา : ๗๔ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๑๖ มกราคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน นางกันยรัตน์ จิตตเกษม ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดแค สพป.สพ.เขต ๑

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูใบฎีกาสุนันท์ สุวิชาโน รหัสประจำตัวนิสิต ๕๔๐๑๕๐๔๕๙๐
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการการศึกษาที่มีต่อคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาโรงเรียนวิถิพุทธในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคกลางตอนล่าง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มี ความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากบุคลากรภายในสังกัดของท่าน เพื่อการนี้จึงขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้หนังสือดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

อนุทิน

กช

(นางกันยรัตน์ จิตตเกษม)

๑๖ ม.ค. ๒๕๖๐

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.พิเชฐ ทังไธ)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน: พระครูใบฎีกาสุนันท์ สุวิชาโน
โทรศัพท์ต่อ ๐๘๑-๔๒๕-๙๓๖๕

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๐๔

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง 8 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๖ มกราคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุมัติขอความเห็นชอบเพื่อขอข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นางสาวหมาย เนียมฉาย ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดไทรมิตราราม สพป.สข. เขต ๑
สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูใบฎีกาสุนันท์ ฉายา สุวิชาโน รหัสประจำตัวนิสิต ๕๔๐๑๕๐๔๕๔๐
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการการศึกษาที่มีต่อคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาโรงเรียนวิถิพุทธในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาระดับพื้นฐานในภาคกลางตอนล่าง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวข้องกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากบุคลากรภายในสังกัดของท่าน เพื่อการนี้จึงขอความอนุเคราะห์ที่ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.พิเชฐ ทั้งไธ)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน: พระครูใบฎีกาสุนันท์ สุวิชาโน
โทรศัพท์ติดต่อ ๐๘๑-๔๒๕-๙๓๖๕

- ทราฟ
- ตอ ม.ร.ว.
- ส.ม.
16 ม.ค. 60

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๐๔

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุธรรม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

อยุธยา : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอนับน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๑๖ มกราคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน นางปารมี ตั้งศิริวัฒนกุล ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดครุใน สพป.สข เขต ๑

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูใบฎีกาสุนันท์ ฉายา สุวีชาโน รหัสประจำตัวนิสิต ๕๔๐๑๕๐๔๕๙๐
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการการศึกษาที่มีต่อคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคกลางตอนล่าง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากบุคลากรภายในสังกัดของท่าน เพื่อการนี้จึงขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(นางปารมี ตั้งศิริวัฒนกุล)

ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดครุใน (ปิตะนิลานนทศึกษา)

๗ ม.ค. ๖๐

(อาจารย์ ดร.พิเชฐ ทั้งโต)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน: พระครูใบฎีกาสุนันท์ สุวีชาโน
โทรศัพท์ติดต่อ ๐๘๑-๔๒๕-๙๓๖๕

ภาคผนวก ฉ.
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารจัดการการศึกษาที่มีต่อคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา
โรงเรียนวิถิพุทธในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคกลาง
ตอนล่าง

คำชี้แจง

แบบสอบถามเพื่อการวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการการศึกษาที่มีต่อคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาโรงเรียนวิถิพุทธในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคกลางตอนล่าง อันจะเป็นประโยชน์ในการบริหารจัดการโรงเรียนวิถิพุทธทั้งยังสามารถใช้เป็นแนวทางแก้ไขปัญหา อุปสรรค และประสิทธิภาพการบริหารจัดการการศึกษาที่มีต่อคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาโรงเรียนวิถิพุทธในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคกลางตอนล่างต่อไป

ข้อมูลที่ได้ จะแปลผลวิจัยในภาพรวม ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลของท่านเป็นความลับ และใช้ประโยชน์เฉพาะการวิจัยเท่านั้น ไม่มีผลกระทบต่อท่านหรือหน่วยงานของท่านแต่อย่างใด

แบบสอบถามนี้ แบ่งเป็น ๓ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการการศึกษาที่มีต่อคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาโรงเรียนวิถิพุทธในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคกลางตอนล่าง

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการการศึกษาที่มีต่อคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาโรงเรียนวิถิพุทธในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคกลางตอนล่าง

ผู้วิจัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่า คงจะได้รับความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามเป็นอย่างดี
จึงขอกราบขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

พระครูใบฎีกาสุนันท์ สุวิชาโน

นิสิตปริญญาเอก หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารจัดการการศึกษาที่มีต่อคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา
โรงเรียนวิถิพุทธในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคกลาง
ตอนล่าง

ตอนที่ ๑ แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ หน้าข้อความที่เป็นจริงที่เกี่ยวข้องกับผู้ตอบแบบสอบถาม

๑. เพศ

☐ ชาย

☐ หญิง

๒. อายุ

☐ ต่ำกว่า ๒๐ ปี

☐ ๒๑ - ๓๐ ปี

☐ ๓๑ - ๔๐ ปี

☐ ๔๑ - ๕๐ ปี

☐ ๕๑ - ๖๐ ปี

๓. ตำแหน่งหน้าที่

☐ ผู้บริหารโรงเรียน

☐ ครู

☐ บุคลากร

☐ นักเรียน

๔. ระดับการศึกษา

☐ ต่ำกว่าปริญญาตรี

☐ ปริญญาตรี

☐ สูงกว่าปริญญาตรี

ส่วนที่ ๒ การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการการศึกษาที่มีต่อคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาโรงเรียนวิถิพุทธในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคกลางตอนล่าง

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องระดับประสิทธิภาพการบริหารจัดการการศึกษาที่มีต่อคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาโรงเรียนวิถิพุทธในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคกลางตอนล่าง ว่าท่านมีความคิดเห็นในระดับใด ที่ตรงกับสภาพความเป็นจริง โดยกำหนดระดับคะแนนดังนี้

๕ หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด

๔ หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

๓ หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง

๒ หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย

๑ หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ข้อ	การบริหารจัดการการศึกษาที่มีต่อคุณภาพ และมาตรฐานการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธ ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐานในภาคกลางตอนล่าง	ระดับของการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๑. ด้านการบริหารจัดการ						
๑.	โรงเรียนเรียนมีการวางแผนในการวางวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย แผนพัฒนาโรงเรียนที่มีจุดเน้น การพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ					
๒.	โรงเรียนปลูกฝังศรัทธา สร้างเสริมปัญญาใน พระพุทธศาสนาให้เกิดขึ้นกับบุคลากรและ ผู้เกี่ยวข้อง					
๓.	โรงเรียนแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน แต่งตั้ง คณะกรรมการที่ปรึกษาดำเนินงาน โรงเรียนวิถี พุทธและบริหารดำเนินงานอย่างต่อเนื่องโดยผู้มี ส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย คือ บ้าน วัด โรงเรียน					
๔.	โรงเรียนร่วมมือกับผู้ปกครอง วัด ชุมชน เพื่อ พัฒนาผู้เรียนและชุมชนอย่างต่อเนื่อง					
๕.	โรงเรียนจัดประชุมเพื่อสร้างความตระหนักและ ความเข้าใจให้เกิดขึ้นกับผู้ปกครอง ผู้นำชุมชนและทุก ฝ่ายที่เกี่ยวข้องให้ทราบวัตถุประสงค์และแนวทาง ปฏิบัติที่มีผลต่อการดำเนินงานของโรงเรียนวิถี พุทธ					
๖.	โรงเรียนกำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบให้กับ บุคลากรของโรงเรียน ปฏิบัติงานตามแนวทางการ ดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ					
๗.	โรงเรียนจัดกิจกรรมเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่าง โรงเรียน บ้าน วัด และชุมชน เช่น กิจกรรมวันเด็ก กิจกรรมวันแม่ กิจกรรมปัจฉิมนิเทศ เป็นต้น					
๘.	โรงเรียนจัดทำระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เช่น โครงการเยี่ยมบ้านนักเรียน มอบทุนการศึกษา เป็นต้น					
๙.	ชุมชนมีส่วนช่วยเหลือในการพัฒนาชุมชนและ โรงเรียนอย่างต่อเนื่อง มีส่วนร่วมในการจัดทำ หลักสูตรโรงเรียน					
๑๐.	โรงเรียนได้รับความไว้วางใจเชื่อมั่นศรัทธาและ ได้รับความร่วมมือจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง					

ข้อ	การบริหารจัดการการศึกษาที่มีต่อคุณภาพ และมาตรฐานการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธ ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐานในภาคกลางตอนล่าง	ระดับของการปฏิบัติ				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
๒. ด้านกายภาพ						
๑.	โรงเรียนมีการประดิษฐานพระพุทธรูปประจำ โรงเรียนได้อย่างเหมาะสม และมองเห็นได้ชัดเจน					
๒.	โรงเรียนมีการจัดทำป้ายนิเทศ ป้ายคติธรรม คำ ขวัญคุณธรรมจริยธรรมโดยทั่วไปในบริเวณ โรงเรียน					
๓.	โรงเรียนได้ดำเนินการจัดอาคารสถานที่ สภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนได้เหมาะแก่ การศึกษาเรียนรู้วิถีพุทธ					
๔.	โรงเรียนจัดสภาพห้องศึกษาพุทธธรรม ห้องบริหาร จิตให้มีความสะอาด ร่มรื่น ปลอดภัย สงบ และ ใกล้ชิดธรรมชาติ					
๕.	โรงเรียนมีการจัดสภาพห้องเรียนได้อย่างเพียงพอ และเหมาะสมแก่นักเรียน					
๖.	โรงเรียนจัดบริเวณโดยรอบโรงเรียนให้ปราศจาก สิ่งเสพติด อบายมุข และสิ่งมั่วเมาทุกชนิด					
๗.	โรงเรียนมีการจัดเตรียมสถานที่เพื่อทำกิจกรรม กีฬาและการอบรมด้านคุณธรรมเป็นสัดส่วน มี ความเหมาะสม					
๘.	โรงเรียนกำหนดการแต่งการของครูและนักเรียน เพื่อส่งเสริมวิถีพุทธ เช่น วันธรรมสวนะ (วันพระ) สวมชุดขาวมาโรงเรียน เป็นต้น					
๙.	โรงเรียนมีการปรับปรุงสถานที่เพื่อเอื้อต่อการ เรียนรู้ของนักเรียน					
๑๐.	โรงเรียนมีการควบคุมดูแลเกี่ยวกับเสียงไม่ให้ดัง อึกทึก หรือเปิดเพลงที่ส่งเสริมสมาธิ ประเทือง ปัญญา เป็นต้น					

ข้อ	การบริหารจัดการการศึกษาที่มีต่อคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคกลางตอนล่าง	ระดับของการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๓. ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต						
๑.	โรงเรียนมีแผนจัดกิจกรรมการเข้าค่ายคุณธรรมจริยธรรม เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตให้แก่ผู้เรียน					
๒.	โรงเรียนจัดฝึกอบรมนักเรียน จัดกิจกรรมให้นักเรียนเกิดพฤติกรรมในชีวิตประจำวันที่ดี เป็นอยู่เป็น คุณเป็นฟังเป็นหรือการดำรงชีวิตประจำวัน รู้จักเลือกปฏิบัติในสิ่งที่เกิดประโยชน์ต่อชีวิตประจำวัน					
๓.	โรงเรียนส่งเสริมกิจกรรมความรับผิดชอบ ช่วยเหลือดูแลรักษาพัฒนาอาคารสถานที่ สาธารณสมบัติและสิ่งแวดล้อมส่วนรวมให้แก่นักเรียนอย่างสม่ำเสมอจนเกิดเป็นนิสัย					
๔.	โรงเรียนส่งเสริมการปฏิบัติกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา รวมทั้งศาสนพิธีต่างๆ อย่างต่อเนื่องและชี้ให้เห็นคุณค่าของการปฏิบัติกิจกรรมนั้นๆ ควบคู่กันไป					
๕.	โรงเรียนจัดกิจกรรมส่งเสริมระลึกและศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นประจำและในโอกาสสำคัญจนเป็นวิถีชีวิต					
๖.	โรงเรียนจัดกิจกรรม เช่น กิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การกราบพระ การสวดมนต์ ทุกวัน การรับศีล กิจกรรมปฏิบัติสมาธิ พิธีแสดงตนเป็นพุทธมามากะ พิจารณาก่อนรับประทานอาหาร					
๗.	โรงเรียนส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมและเห็นคุณค่าในการรักษาและสืบทอดพระพุทธศาสนา					
๘.	โรงเรียนติดตามพฤติกรรมของนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ					
๙.	โรงเรียนสนับสนุนให้บุคลากร นักเรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา					
๑๐.	โรงเรียนจัดกิจกรรมส่งเสริมความสัมพันธ์ในครอบครัว และสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนร่วมกันระหว่างผู้ปกครองและโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ					

ข้อ	การบริหารจัดการการศึกษาที่มีต่อคุณภาพ และมาตรฐานการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธ ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐานในภาคกลางตอนล่าง	ระดับของการปฏิบัติ				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
๔. ด้านการเรียนการสอน						
๑.	โรงเรียนมีการวางแผนการจัดการเรียนรู้ โดย บูรณาการพุทธธรรม (สวดแทรกคุณธรรม) หรือ หลักไตรสิกขาในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้และ เชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน					
๒.	โรงเรียนส่งเสริมให้มีการนำหลักธรรมมาเป็นฐาน ในการคิดวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาต่างๆ ใน ชีวิตประจำวัน					
๓.	โรงเรียนมีหลักสูตรโรงเรียน หน่วยการเรียนรู้ และ แผนการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการพุทธธรรมทุก กลุ่มสาระการเรียนรู้					
๔.	โรงเรียนจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการใฝ่รู้และ แสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเองจากแหล่งต่างๆ					
๕.	ครูจัดกิจกรรมบริหารจัดการ กำหนดสติก่อนเรียนก่อน การแข่งขันกีฬาและก่อนนอนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อ ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน					
๖.	ครูจัดหาสื่อการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการใฝ่รู้แสวงหา ความรู้ด้วยตนเองอยู่เสมอ					
๗.	นิมนต์พระสงฆ์หรือเชิญวิทยากรภูมิปัญญาทาง พระพุทธศาสนามาสอนนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ					
๘.	โรงเรียนนำนักเรียนไปเรียนรู้ที่วัดหรือศาสน สถานที่ใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ประจำของโรงเรียน อย่างต่อเนื่อง					
๙.	โรงเรียนมีการนิเทศ กำกับ ติดตามการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธอย่างต่อเนื่อง					
๑๐.	โรงเรียนมีการตรวจสอบประเมินผลและเปิด โอกาสให้มีการเสนอแนะแสดงความคิดเห็นอย่าง กล้าหาญมิตร เพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง					

ข้อ	การบริหารจัดการการศึกษาที่มีต่อคุณภาพ และมาตรฐานการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธ ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐานในภาคกลางตอนล่าง	ระดับของการปฏิบัติ				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
๕. ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์						
๑.	โรงเรียนจัดบรรยากาศภายในโรงเรียน ให้เป็นธรรมชาติ มีความร่มรื่น สวยงาม สะอาด และเป็นระเบียบ					
๒.	โรงเรียนจัดให้มีห้องปฏิบัติกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาที่เอื้อต่อการเรียนรู้พระพุทธศาสนา มีความสงบ สะอาด					
๓.	โรงเรียนจัดให้มีห้องปฏิบัติกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาที่มีสื่อและอุปกรณ์ที่ทันสมัยและครบครัน					
๔.	ครูจัดบรรยากาศขณะเรียนรู้ให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมสร้างบรรยากาศการกระตือรือร้น จูงใจ ทำท่ายให้ อยากรู้ สนุกเพลิดเพลินกับการเรียนรู้					
๕.	ครูและนักเรียน ทักทายกันด้วยการไหว้ มีใบหน้ายิ้มแย้มแจ่มใส มีความจริงใจต่อกัน					
๖.	โรงเรียนส่งเสริมให้ครูมีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม (ลด ละ เลิก อบายมุข) ถือศีล ๕ และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี					
๗.	โรงเรียนส่งเสริมให้ครูมีพรหมวิหารธรรม มีความเป็นกัลยาณมิตร มุ่งพัฒนานักเรียนให้เกิดความเจริญงอกงามตามหลักไตรสิกขา					
๘.	โรงเรียนส่งเสริมให้ครูมีความรู้และความเข้าใจในการพัฒนานักเรียนตามหลักไตรสิกขา					
๙.	โรงเรียนส่งเสริมความสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตรอ่อนน้อมถ่อมตน เคารพให้เกียรติซึ่งกันและกันทั้งครูและนักเรียน ครูต่อครู นักเรียนต่อนักเรียนและครูต่อผู้ปกครอง					
๑๐.	โรงเรียนส่งเสริมบุคลากรและนักเรียนให้ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีต่อผู้อื่น ส่งเสริมยกย่อง เชิดชูผู้กระทำความดีเป็นประจำ					

ส่วนที่ ๓ แบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการพัฒนา
ประสิทธิภาพ การบริหารจัดการการศึกษาที่มีต่อคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา
โรงเรียนวิถีพุทธในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคกลาง
ตอนล่าง

คำชี้แจง ให้ท่านแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการพัฒนา
ประสิทธิภาพการบริหารจัดการการศึกษาที่มีต่อคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาโรงเรียน
วิถีพุทธในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคกลางตอนล่าง

ด้านกายภาพ

ปัญหาและอุปสรรค

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

.....

ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต

ปัญหาและอุปสรรค

.....

.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

ด้านการเรียนการสอน

ปัญหาและอุปสรรค

ข้อเสนอแนะ

ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์

ปัญหาและอุปสรรค

ข้อเสนอแนะ

ด้านการบริหารจัดการ

ปัญหาและอุปสรรค

.....

.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบพระคุณทุกท่านที่ตอบแบบสอบถาม

ภาคผนวก ข.

หนังสือขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๐๓

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาประวัติศาสตร์

ภาควิชาปรัชญา ศณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุทธาราม แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

อยุธยา : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๓๐

โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๙ มกราคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน นางสาวเพ็ญศรี ชินดาปัญญากุล ผู้อำนวยการ โรงเรียนอินทรมหรรณยอนุสรณ์ สพ.สป เขต ๑

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูใบฎีกาสุนันท์ ฉายา สุวีชาโน รัชสประจำตวันนิสิต ๕๔๐๑๕๐๔๕๙๐ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการการศึกษาที่มีต่อคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคกลางตอนล่าง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้หนังสือดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.พิเชฐ ทังโต)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน: พระครูใบฎีกาสุนันท์ สุวีชาโน

โทรศัพท์ ๐๘๑-๔๒๕-๙๓๖๕

กราบ
- ๒๐๐๕๐๖ สังกัด มจร. สำนักมจร.
วัดสุทัศน์ ปทุมวัน
10/01/60.
- สัมภาษณ์แล้ว

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๐๓

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบิ ชั้น 5 ห้อง 8 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๙ มกราคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นายจิระพงศ์ ศุภศรี ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดโยธินประดิษฐ์ สทป.สป เขต ๑
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูใบฎีกาสุนันท์ ฉายา สุวิชาโน รหัสประจำตัวนิสิต ๕๔๐๑๕๐๔๕๙๐
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการการศึกษาที่มีต่อคุณภาพและ
มาตรฐานการศึกษาโรงเรียนวัดพุทธในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคกลาง
ตอนล่าง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงขอความ
อนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้หนังสือดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะ
เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.พิเชฐ ทั้งไธ)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน: พระครูใบฎีกาสุนันท์ สุวิชาโน
โทรศัพท์ติดต่อ ๐๘๑-๔๒๕-๙๓๖๕

- ทราบ
- ๑๗ ม.ค. ๖๐

๑ ม.ค. ๖๐
- สัมภาษณ์แล้วครับ

๑๗ ม.ค. ๖๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๐๓

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุธรรม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

อยุธยา : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๙ มกราคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตเคราะหิ์ให้นิติเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน นางสาวดาวัลย์ ชูใส ผู้อำนวยการ โรงเรียนชุมชนวัดราชบุรุษบารุง สพป.สพ เขต ๑

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูใบฎีกาสุนันท์ ฉายา สุวีชาโน รหัสประจำตัวนิติ ๕๔๐๑๕๐๔๕๙๐
นิติหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการการศึกษาที่มีต่อคุณภาพและ
มาตรฐานการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคกลาง
ตอนล่าง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวข้องกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความ
อนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิติดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะ
เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.พิเชฐ ทั้งโต)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน: พระครูใบฎีกาสุนันท์ สุวีชาโน

โทรศัพท์ต่อ ๐๘๑-๔๒๕-๙๓๖๕

- ทราบ
- ทอมช่วยกรังคณณ

Ok

10 ม.ค. 60

- ศิงทงคณณ

Ok

11 ม.ค. 60

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๐๓

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุธรรม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

อยุธยา : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๙ มกราคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน นางอรวี นิจจจอหอ ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดปิ่นทังสนาวาส สพป.สพ เขต ๑

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูใบฎีกาสุนันท์ ฉายา สุวิชาโน รักษะจำตวนิสิต ๕๔๐๑๕๐๔๕๙๐
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการการศึกษาที่มีต่อคุณภาพและ
มาตรฐานการศึกษาโรงเรียนวัดพุทธในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคกลาง
ตอนล่าง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความ
อนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะ
เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.พิเชฐ ทั้งโต)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน: พระครูใบฎีกาสุนันท์ สุวิชาโน
โทรศัพท์ติดต่อ ๐๘๑-๔๒๕-๙๓๖๕

- ทราย
- ๑๐. ให้งานวิจัยฉบับสมบูรณ์

Orn
12 ม.ค. 60

- สัมภาษณ์แล้ว

Orn
13 ม.ค. 60

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๐๓

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุทธาราม แขวงบางขุนนนท์.....ผู้รับ

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

อยุธยา : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

ព្រះ. ០២-៨៨២-៣៩៩ ពុំ ២១៣០, ២១៣៧, ២១៣៨

๔ มกราคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน นางปัทมาพร ศรีอภัย ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดบางหัวเสือ สพป.สป เขต ๑

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูใบฎีกาสุวริน ฉายา สุวิชาโน รหัสประจำตัวนิสิต ๕๔๐๑๕๐๔๕๙๐
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการการศึกษาที่มีต่อคุณภาพและ
มาตรฐานการศึกษาโรงเรียนวิสุทธิพรในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคกลาง
ตอนล่าง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนึ่งใคร่ขอความ
อนุเคราะห์ที่ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้ติดต่อในการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะ
เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

[illegible]

(อาจารย์ ดร.พิเชฐ ทังโต)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน: พระครูใบฎีกาสุนันท์ สุวิชาโน

โทรติดต่อกับ ๐๘๑-๔๒๕-๙๓๖๕

מסמך 577 -

- ๑๕๕ ขตมทททททททท

Handwritten signature

(นางปัทมาพร ศรีอภัย)

ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดบางหัวเสือ

90 x.0.20

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๐๓

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุธรรม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

อยู่ระยะ : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๙ มกราคม ๒๕๖๐

โรงเรียนบ้านขุนสมุทรไทย	
เลขที่	๒๐๕ / ๒๕๖๐
วันที่	๙ ม.ค. ๖๐
เวลา	๐๙-๑๐.๐๐

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้บันทึกข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน ดร.ปิ่นทอง ใจสุทธิ ผู้อำนวยการ โรงเรียนบ้านขุนสมุทรไทย สพป.สบ เขต ๑

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูใบฎีกาสุนันท์ ฉายา สุวีชาโน รัชสประจำตวันนิสิต ๕๔๐๑๕๐๔๕๙๐
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการการศึกษาที่มีต่อคุณภาพและ
มาตรฐานการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคกลาง
ตอนล่าง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวข้องกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความ
อนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้บันทึกดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะ
เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียน

- เพื่อโปรดพิจารณา

พระพิธีธรรม ตรี ปริญญาเอก

มจร.ขอเก็บข้อมูลงานวิจัย

รายละเอียดตามแบบสัมภาษณ์

๙ ม.ค. ๖๐

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.พิเชฐ หังโต)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน: พระครูใบฎีกาสุนันท์ ฉายา สุวีชาโน
โทรศัพท์ต่อ ๐๘๑-๔๒๕-๙๓๖๕

- ทราบ.

- ตอบรับ / 9 มิ.ย. ๖๐

(นางปิ่นทอง ใจสุทธิ)

ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านขุนสมุทรไทย

๑๖ ม.ค. ๖๐

ที่ ศร ๖๑๐๕.๒/๑๐๓

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพื้นที่ และสาขาวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาเรียนศูนย์วิทยรัฐศึกษา แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๖๑๖ **เขียนไว้ด้วยปากกาสีน้ำเงิน**
อยุธยา : ๗๗ ๗๓ ตำบลบ้านไร่ อำเภอบ้านไร่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๓๓
โทร. ๐๒-๖๒๖-๓๓๔๕๓ โทร. ๐๒-๖๒๖-๓๓๔๕๓ โทร. ๐๒-๖๒๖-๓๓๔๕๓

โรงเรียนวัดสขกร

สภาโทร อานกษณีย จงหวัดพระนครศรีอยุธยา ๓๑๗
เลขที่.....
ชื่อ โทรสาร.....
วันที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๕๐ เวลา..... น.
☒ ส่งเพื่อแจ้งมอบ
☒ กลุ่มบริหารวิชาการ..... ☐ กลุ่มบริหารทั่วไป
☐ กลุ่มบริหารงบประมาณ..... ☐ กลุ่มบริหารงานบุคคล

๙ มกราคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้จัดส่งเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน นางสาวवलอนงค์ วงเพ็ชร ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดสุขกร สพป.สป เขต ๑

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูใบฎีกาสุวริน ฉายา สุวิธาน รัตสประจำตุนิธิต ๕๔๐๑๕๐๔๕๙๐
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการการศึกษาที่มีต่อคุณภาพและ
มาตรฐานการศึกษาโรงเรียนวิสุทธิพรในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาระดับพื้นฐานในภาคกลาง
ตอนล่าง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต่องบข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความ
อนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้สืบดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะ
เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ความเห็นผู้อำนวยการสถานศึกษา

เลข ออ. ส. จ. ๑๖๙

- นร. อาสิน มานะ
รองนายก อบจ. ใน จ. ยโสธร
นางสาว นพรัตน์
นส./สว. ราม มาลี

เพื่อโปรดพิจารณา

ลงชื่อ *N. S. S.*
(นาย ส. ส.)

ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียนวัดสุขกร

ผู้ประสานงาน: พระครูใบฎีกาสุนันท์ สุวิชาโน
โทรศัพท์: ๐๘๑-๔๒๕-๔๓๖๕

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.พิเชฐ ทังโต)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

☒ กราบ
☒ ดำเนินการ
☒ ตามงวด
☐

ขอ.เงินกู้ใน
หมวดเงินเดือน
วิชาความรู้ของ

13 2.9.60.

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๐๓

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุทธาราม แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

อยุธยา : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๑๑๗๐

โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๓๖๐-๒๓๖๗, ๒๑๓๘

โรงเรียนคลองกระทุ่มราษฎร์อุทิศ

๙ มกราคม ๒๕๖๐

เลขรับที่ ๒๕/๒๕๖๐

ผู้รับ ศ.ดร.นันท

วันที่ ๕/เดือน ม.ค. พ.ศ. ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุมัติให้ผลิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน นางสาววรรณชนก รอดอยู่ ผู้อำนวยการ โรงเรียนคลองกระทุ่มราษฎร์อุทิศ สทป.สบ เขต ๑

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูใบฎีกาสุนันท์ ฉายา สุวีชาโน รหัสประจำตัวนิสิต ๕๔๐๑๕๐๕๔๙๐
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการการศึกษาที่มีต่อคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคกลางตอนล่าง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียน นค.ร.ร.

ศูนย์บัณฑิตศึกษา / จ.ระยอง

ศูนย์ประสานงานบัณฑิตศึกษา / จ.ระยอง

- รังษิณณา / จ.ระยอง

พ.ศ. ๖๐

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.พิเชฐ ทังไธ)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

- ทราบ

- ผอ. ๓๐๖ สัมภาษณ์

๑๐ ม. ค. ๒๕๖๐

ผอ. ให้สัมภาษณ์

แล้ว

นางสาววรรณชนก รอดอยู่

ผู้อำนวยการโรงเรียนคลองกระทุ่มราษฎร์อุทิศ

ผู้ประสานงาน: พระครูใบฎีกาสุนันท์ สุวีชาโน

โทรศัพท์ ๐๘๑-๔๒๕-๙๓๖๕

ส่งแล้ว

นางสาววรรณชนก รอดอยู่

ผู้อำนวยการโรงเรียนคลองกระทุ่มราษฎร์อุทิศ

โรงเรียนวัดบางนางเกรง

เลขที่ 13

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธและศาสนาดุษฎีบัณฑิต

ภาควิชาปรัชญา ศาสนา ศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุธรรม แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

อยุธยา : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภोजึงน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๓๕๕ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

ที่ ศธ ๖๓๐๕.๒/๑๐๓

๙ มกราคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตให้ผลิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน นางสาวชนันฐา ฤทธิเดช ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดบางนางเกรง สพป.สพ.เขต ๑

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูใบฎีกาสุรินทร์ ฉายา สุริชาโน รัทสประจำตัวนิสิต ๕๔๐๑๕๐๔๕๙๐ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "ประสิทธิภาพการบริหารจัดการการศึกษาที่มีต่อคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาโรงเรียนวัดพุทธในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคกลางตอนล่าง" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดำเนินการตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้ผลิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.พิเชฐ หังไค)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

รณันฐา ฤทธิเดช

(นางสาวชนันฐา ฤทธิเดช)

ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดบางนางเกรง

12 มกราคม 2560

ผู้ประสานงาน: พระครูใบฎีกาสุรินทร์ สุริชาโน
โทรศัพท์ ๐๘๑-๔๒๕-๙๓๖๕

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๐๓

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาประวัติศาสตร์

ภาควิชาปรัชญา ศณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุทธาราม แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๐๕

อยุธยา : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๓๐

โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๓๖, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๙ มกราคม ๒๕๖๐

โรงเรียน วัดคู่สร้าง	
วันที่รับ	10/1/2560
เลขที่รับ	23/2560
☐ น.ค.	☒ น.ท.
☐ น.ค.	☐ น.ท.
ลงชื่อ 	

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน นางสาวณฐมน บุญมาเลิศ ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดคู่สร้าง สทป.สพ เขต ๑

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูใบฎีกาสุนันท์ ฉายา สุวีชาโน รหัสประจำตัวนิสิต ๕๔๐๑๕๐๔๕๙๐ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการการศึกษาที่มีต่อคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาโรงเรียนวิถิพุทธในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคกลางตอนล่าง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขออนุญาตเผยแพร่ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.พิเชฐ ทังโต)

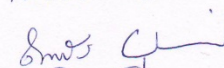
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

วิทน ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดคู่สร้าง	
☐ เพื่อทราบ	ลงชื่อ
☒ เห็นสมควรขอผล	ลงชื่อ
☐ เสนอเพื่อพิจารณา	ลงชื่อ

ผู้ประสานงาน: พระครูใบฎีกาสุนันท์ สุวีชาโน

โทรศัพท์ต่อ ๐๘๑-๔๒๕-๙๓๖๕

9 ต.ค. ๒๕๖๐

 ผ.ศ. ดร. วิวัฒน์ มุททาภิรักษ์
 18 มกราคม 2560

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๐๓

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุธรรม แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

อยู่ระยะ : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๓๐

โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๙ มกราคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่ให้ผลิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน นางปราณี ตั้งศิริวัฒนกุล ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดครุใน สพป.สป เขต ๑

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูใบฎีกาสุนันท์ ฉายา สุวีชาโน รหัสประจำตัวนิสิต ๕๔๐๑๕๐๔๕๙๐ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการการศึกษาที่มีต่อคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคกลางตอนล่าง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวข้องกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขออนุญาตให้โปรดพิจารณาอนุญาตให้ผลิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(นางปราณี ตั้งศิริวัฒนกุล)

ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดครุใน (ปีตะนิลานนศึกษา,

// ม.๑. ๖๐

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.พิเชฐ ทั้งโต)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน: พระครูใบฎีกาสุนันท์ สุวีชาโน

โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๑-๔๒๕-๙๓๖๕

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๐๓

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไญ
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๙ มกราคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นางสมหมาย นิยมฉาย ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดไตรมิตรวราราม สพ.สป เขต ๑
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูใบฎีกาสุนิห์ ฉายา สุวีชาโน รหัสประจำตัวนิสิต ๕๔๐๑๕๐๔๕๙๐
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการการศึกษาที่มีต่อคุณภาพและ
มาตรฐานการศึกษาโรงเรียนวิถิพุทธในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคกลาง
ตอนล่าง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงขอความ
อนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะ
เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.พิเชฐ ทั้งไธ)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน: พระครูใบฎีกาสุนิห์ สุวีชาโน
โทรศัพท์ติดต่อ ๐๘๑-๔๒๕-๙๓๖๕

- ทวาม
- ๓๐มธ

นัณ

// ๙.๑.๖๐

- ลัณทณน/ลัณ

นัณ

/๙ ๙.๑.๖๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๐๓

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
 ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุทธาราม แขวงบางขุนนนท์
 เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
 อพุทธยา : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๙ มกราคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุมัติเคราะห้ให้ผลิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
 เรียน นางกันยรัตน์ จิตตเกษม ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดแค สพป.สพ.เขต ๑
 สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูใบฎีกาสุนันท์ ฉายา สุวีชาโน รัทสประจำตวันนิสิต ๕๔๐๑๕๐๔๕๔๐
 นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
 วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการการศึกษาที่มีต่อคุณภาพและ
 มาตรฐานการศึกษาโรงเรียนวัดพุทธในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคกลาง
 ตอนล่าง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความ
 อนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้ผลิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะ
 เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
 ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ไพสิฐ มหะธนโชติ
 (นางกันยรัตน์ จิตตเกษม)
 ๑๐ ม.ค. ๒๕๖๐

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.พิเชฐ ทั้งโต)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
 สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน: พระครูใบฎีกาสุนันท์ สุวีชาโน
 โทรศัพท์ ๐๘๑-๔๒๕-๙๓๖๕

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๐๓

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
 ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุทธาราม แขวงบางขุนนนท์
 เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
 อพุทธยา : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอรังนกน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๕ ต่อ ๒๑๓๓๐, ๒๑๓๓๗, ๒๑๓๓๘

๙ มกราคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
 เรียน นายสุรพงษ์ กลิ่นคง ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดสำโรงเหนือ สพป.สพ เขต ๑
 สิ่งที่มาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูใบฎีกาสุนันท์ ฉายา สุวีชาโน รหัสประจำตัวนิสิต ๕๔๐๑๕๐๔๕๙๐
 นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
 วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการการศึกษาที่มีต่อคุณภาพและ
 มาตรฐานการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคกลาง
 ตอนล่าง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความ
 อนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะ
 เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
 ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(นายสุรพงษ์ กลิ่นคง)

มกราคม ๒๕๖๐

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.พิเชฐ ทั่งโต)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
 สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน: พระครูใบฎีกาสุนันท์ สุวีชาโน
 โทรศัพท์ ๐๘๑-๔๒๕-๙๓๖๕

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๐๓

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๙ มกราคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นายศักดิ์เดช แก้วน้อย ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดคำหาร (มิตรภาพที่ ๖๕) สพป.สพ เขต ๑
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูใบฎีกาสุนิธ ฉายา สุวีชาโน รหัสประจำตัวนิสิต ๕๔๐๑๕๐๔๕๔๐
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการการศึกษาที่มีต่อคุณภาพและ
มาตรฐานการศึกษาโรงเรียนวิถิพุทธในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคกลาง
ตอนล่าง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มี ความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงขอความ
อนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะ
เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.พิเชฐ ทั้งไธ)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน: พระครูใบฎีกาสุนิธ ฉายา สุวีชาโน
โทรศัพท์ติดต่อ ๐๘๑-๔๒๕-๙๓๖๕

- การรับ
- ตอบรับ

10 มี.ค. 60

- สัมภาษณ์แล้ว

10 มี.ค. 60

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๐๓

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๙ มกราคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุมัติขอความเห็นชอบเพื่อการวิจัย

เรียน นายกำจัด สุวรรณपाल ผู้อำนวยการ โรงเรียนชุมชนวัดสาขลา สทป.สป เขต ๑

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูใบฎีกาสุนันท์ ฉายา สุวีชาโน รัทสประจักษ์วัฒน์ นิสิต ๕๔๐๑๕๐๔๕๙๐
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการการศึกษาที่มีต่อคุณภาพและ
มาตรฐานการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคกลาง
ตอนล่าง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวข้องกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความ
อนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะ
เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.พิเชฐ ทังไธ)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน: พระครูใบฎีกาสุนันท์ สุวีชาโน
โทรศัพท์ติดต่อ ๐๘๑-๔๒๕-๙๓๖๕

- ทราบ
- รับทราบ

กำจัด

12 ม.ค. 60

- สัมภาษณ์แล้ว

กำจัด

13 ม.ค. 60

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๐๓

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง 8 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำลูกกา
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๙ มกราคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้บันทึกเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นายกิตติศักดิ์ ขาญอักษร ผู้อำนวยการ โรงเรียนเตรียมอุดมมถมน้อมเกล้า สุทรปราการ สทป.สป เขต ๑
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูใบฎีกาสุนันท์ ฉายา สุวิชาโน รหัสประจำตัวนิสิต ๕๔๐๑๕๐๔๕๙๐
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการการศึกษาที่มีต่อคุณภาพและ
มาตรฐานการศึกษาโรงเรียนวิถิพุทธในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคกลาง
ตอนล่าง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีคามจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงขอความ
อนุเคราะห์ให้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะ
เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.พิเชฐ ทั้งไธ)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน: พระครูใบฎีกาสุนันท์ สุวิชาโน
โทรศัพท์ต่อ ๐๘๑-๔๒๕-๙๓๖๕

- ทราวม
- ตกลงแล้ว

๑๙.๑.๖๐

- คิมกมลแก้ว

๑๙.๑.๖๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๐๓

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โซนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๙ มกราคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นายสมชาย ทองสุทธิ ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดใหม่ (สมุทรกิจพิทยาคม) สพม. เขต ๖
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูใบฎีกาสุนันท์ ฉายา สุวีชาโน รหัสประจำตัวนิสิต ๕๔๐๑๕๐๔๕๙๐
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการการศึกษาที่มีต่อคุณภาพและ
มาตรฐานการศึกษาโรงเรียนวัดพุทธในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคกลาง
ตอนล่าง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความ
อนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะ
เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

สมชาย ทองสุทธิ

สมชาย ทองสุทธิ
14 ม.ค. 60

ขอแสดงความนับถือ

(ลายเซ็น)

(อาจารย์ ดร.พิเชฐ ทังโค)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน: พระครูใบฎีกาสุนันท์ สุวีชาโน
โทรศัพท์ต่อ .๐๘๑-๔๒๕-๙๓๖๕

ภาคผนวก ซ.
แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อการวิจัย

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารจัดการการศึกษาที่มีต่อคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา โรงเรียนวิถิพุทธในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคกลาง ตอนล่าง

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการการศึกษาที่มีต่อคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาโรงเรียนวิถิพุทธในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคกลางตอนล่าง อันจะเป็นประโยชน์ในการบริหารจัดการโรงเรียนวิถิพุทธ ทั้งยังสามารถใช้เป็นแนวทางแก้ไขปัญหา อุปสรรค และประสิทธิภาพการบริหารจัดการการศึกษาที่มีต่อคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาโรงเรียนวิถิพุทธในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคกลางตอนล่าง ต่อไป

แบบสอบถามนี้ แบ่งเป็น ๒ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการการศึกษาที่มีต่อคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาโรงเรียนวิถิพุทธในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคกลางตอนล่าง

ผู้วิจัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่า คงจะได้รับความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสัมภาษณ์เป็นอย่างดี
จึงขอกราบขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

พระครูใบฎีกาสุนันท์ สุริชาโน

นิสิตปริญญาเอก หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

**ประสิทธิภาพการบริหารจัดการการศึกษาที่มีต่อคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา
โรงเรียนวิถิพุทธในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคกลางตอนล่าง**

ตอนที่ ๑ ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์สัมภาษณ์

ชื่อผู้สัมภาษณ์

.....

ตำแหน่ง

.....

สถานที่ทำงาน

.....

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

.....

วัน/เดือน/ปีที่สัมภาษณ์

.....

สถานที่สัมภาษณ์

.....

เริ่มสัมภาษณ์เวลา.....ถึงเวลา.....รวม.....นาที่/ชั่วโมง

ตอนที่ ๒ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการการศึกษาที่มี
ต่อคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาโรงเรียนวิถิพุทธในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้น
พื้นฐาน ในภาคกลางตอนล่าง

๑. ท่านคิดว่า หัวใจสำคัญในประสิทธิภาพการบริหารจัดการการศึกษาที่มีต่อคุณภาพและ
มาตรฐานการศึกษาโรงเรียนวิถิพุทธ คืออะไร?
๒. ท่านคิดว่า รูปแบบหรือกระบวนการการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการ
การศึกษาที่มีต่อคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาโรงเรียนวิถิพุทธในที่ใช้อยู่มีข้อดี/
จุดเด่น อย่างไร?
๓. ท่านคิดว่า รูปแบบหรือกระบวนการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการการศึกษาที่มี
ต่อคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาโรงเรียนวิถิพุทธในที่ใช้อยู่มีข้อเสีย/จุดด้อย อย่างไร?
๔. ท่านคิดว่า ประสิทธิภาพการบริหารจัดการการศึกษาที่มีต่อคุณภาพและมาตรฐาน
การศึกษาโรงเรียนวิถิพุทธโดยภาพรวม เป็นอย่างไร?

๕. ท่านคิดว่า ประสิทธิภาพการบริหารจัดการการศึกษาที่มีต่อคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธ ส่วนใดที่ควรมีการปรับปรุงหรือเพิ่มเติม เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้น?
๖. ท่านมีวิธีการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการการศึกษาที่มีต่อคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธ ด้านกายภาพ เป็นอย่างไร?
๗. ท่านมีวิธีการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการการศึกษาที่มีต่อคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธ ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต เป็นอย่างไร?
๘. ท่านมีวิธีการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการการศึกษาที่มีต่อคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธ ด้านการเรียนการสอน เป็นอย่างไร?
๙. ท่านมีวิธีการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการการศึกษาที่มีต่อคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธ ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ เป็นอย่างไร?
๑๐. ท่านมีวิธีการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการการศึกษาที่มีต่อคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธ ด้านการบริหารจัดการ เป็นอย่างไร?
๑๑. ท่านใช้หลักธรรมใดบ้าง ในการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการการศึกษาที่มีต่อคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธให้มีประสิทธิผล และผลที่ได้รับ เป็นอย่างไร?
๑๒. ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการการศึกษาที่มีต่อคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธในด้านกายภาพ ได้แก่อะไรบ้าง?
๑๓. ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการการศึกษาที่มีต่อคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธในด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ได้แก่อะไรบ้าง?
๑๔. ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการการศึกษาที่มีต่อคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธในด้านการเรียนการสอน ได้แก่อะไรบ้าง?
๑๕. ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการการศึกษาที่มีต่อคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธในด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ ได้แก่อะไรบ้าง?
๑๖. ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการการศึกษาที่มีต่อคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธในด้านการบริหารจัดการ ได้แก่อะไรบ้าง?
๑๗. ท่านมีวิธีการหรือการบริหารจัดการกับปัญหาและอุปสรรคเหล่านั้น อย่างไรบ้าง?

ภาคผนวก ณ.
หนังสือขอเชิญเข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๐๕

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุธรรม แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

อยุธยา : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอรังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

เรียน นางสาวรัตน เปี้ยนบางช้าง ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดป่าเกิด สพป.สบ เขต ๑

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ

๒. เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ เล่ม

เนื่องด้วย พระครูใบฎีกาสุนิห์ ฉายา สุวิชาโน รัทสประจำตวันนิสิต ๕๔๐๑๕๐๔๕๙๐ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการการศึกษาที่มีต่อคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคกลางตอนล่าง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเชิญท่านพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการการศึกษาที่มีต่อคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคกลางตอนล่าง” ในพุธ ที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐ เวลา ๑๓.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ วัดบางกอบัว ต.บางกอบัว อ.พระประแดง จ.สมุทรปราการ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะตามวัน เวลาและสถานที่ดังกล่าว

ฉันได้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม
(นางสาวรัตน เปี้ยนบางช้าง)
11 กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระครูใบฎีกาสุนิห์ สุวิชาโน

โทรศัพท์ต่อ. ๐๘๑-๔๒๕-๙๓๖๕

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๐๕

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
 ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุทธาราม แขวงบางขุนนนท์
 เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
 อุตยา : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอรังนก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐-
 โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

เรียน นางสาวพรทิพย์ ชูบัว ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดบางกระสอบ สพป.สป เขต 1

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ

จำนวน ๑ ฉบับ

๒. เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม

จำนวน ๑ เล่ม

เนื่องด้วย พระครูใบฎีกาสุนันท์ ฉายา สุวีชาโน รัชสประจำตวันนิสิต ๕๔๐๑๕๐๔๕๙๐
 นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
 วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการการศึกษาที่มีต่อคุณภาพและ
 มาตรฐานการศึกษาโรงเรียนวัดพุทธในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคกลาง
 ตอนล่าง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
 พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเชิญท่านพร้อมทั้งผู้
 มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการ
 การศึกษาที่มีต่อคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาโรงเรียนวัดพุทธในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการ
 การศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคกลางตอนล่าง” ในพุทธ ที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐ เวลา ๑๓.๐๐ น. เป็นต้นไป
 ณ วัดบางกอบัว ต.บางกอบัว อ.พระประแดง จ.สมุทรปราการ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
 สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความ
 อนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะตามวัน เวลาและสถานที่ดังกล่าว

สพป.ส.๑๐๕.๒/๑๐๕
 (น.ส. พรทิพย์ ชูบัว)
 10 ก.พ. ๖๐

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุยะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระครูใบฎีกาสุนันท์ สุวีชาโน
 โทรศัพท์: ๐๘๑-๔๖๕-๙๓๖๕

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๐๕

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
 ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุทธาราม แขวงบางขุนนนท์
 เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
 อยูธยา : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐-
 โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

เรียน นางชวนชม เอี่ยมทัศนะ ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดราชบุรีรังสรรค์ สพป.สบ เขต 1

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ

๒. เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ เล่ม

เนื่องด้วย พระครูใบฎีกาสุนันท์ ฉายา สุวิชาโน รหัสประจำตัวนิสิต ๕๔๐๑๕๐๔๕๙๐
 นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
 วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการการศึกษาที่มีต่อคุณภาพและ
 มาตรฐานการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคกลาง
 ตอนล่าง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
 พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเชิญท่านพร้อมทั้งผู้
 มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการ
 การศึกษาที่มีต่อคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการ
 การศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคกลางตอนล่าง” ในพุธ ที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐ เวลา ๑๓.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ
 วัดบางกอบัว ต.บางกอบัว อ.พระประแดง จ.สมุทรปราการ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
 สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความ
 อนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะตามวัน เวลาและสถานที่ดังกล่าว

วิจิตร วัชรโสม รัตนกร กลุ่ม

ขอแสดงความนับถือ

นางชวนชม เอี่ยมทัศนะ
 ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดราชบุรีรังสรรค์

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระครูใบฎีกาสุนันท์ สุวิชาโน

โทรศัพท์ต่อ. ๐๘๑-๔๒๕-๔๓๖๔

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๐๕

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุทธาราม แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

อยุธยา : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

เรียน นางสาวอุษณีย์ จำเมือง ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดกลาง สพป.สป เขต ๑

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ

๒. เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ เล่ม

เนื่องด้วย พระครูใบฎีกาสุนันท์ สุวิชาโน รหัสประจำตัวนิสิต ๕๔๐๑๕๐๔๕๙๐ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการการศึกษาที่มีต่อคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคกลางตอนล่าง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดียิ่ง จึงใคร่ขอเชิญท่านพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการการศึกษาที่มีต่อคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคกลางตอนล่าง” ในพุธ ที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐ เวลา ๑๓.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ วัดบางกอบัว ต.บางกอบัว อ.พระประแดง จ.สมุทรปราการ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะตามวัน เวลาและสถานที่ดังกล่าว

ณ.วัดบางกอบัว

พ.ศ.๖๐๖๐ (๑๖/๖๐)
๑/กพ/๖๐

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุยะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระครูใบฎีกาสุนันท์ สุวิชาโน

โทรศัพท์: ๐๘๑-๔๒๕-๙๓๖๕

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๐๕

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุทธาราม แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

อยุธยา : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

เรียน นางศิริรัตน์ อัคระกุล ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดบางน้ำผึ้งนอก สพป.สป เขต 1

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ

จำนวน ๑ ฉบับ

๒. เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม

จำนวน ๑ เล่ม

เนื่องด้วย พระครูใบฎีกาสุนันท์ ฉายา สุวีชาโน รัชสประจำตวันนิสิต ๕๔๐๑๕๐๔๕๙๐ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการการศึกษาที่มีต่อคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคกลางตอนล่าง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเชิญท่านพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการการศึกษาที่มีต่อคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคกลางตอนล่าง” ในพุธ ที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐ เวลา ๑๓.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ วัดบางกอบัว ต.บางกอบัว อ.พระประแดง จ.สมุทรปราการ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะตามวัน เวลาและสถานที่ดังกล่าว

นางศิริรัตน์ อัคระกุล

(นางศิริรัตน์ อัคระกุล)
๑๑ ก.พ. ๖๐

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุยะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระครูใบฎีกาสุนันท์ สุวีชาโน

โทรศัพท์ต่อ. ๐๘๑-๔๒๕-๙๓๖๔

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๐๕

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาศาสนา

ภาควิชาปรัชญา ศณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุธรรม แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

อยุธยา : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๕ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

เรียน นางอมรพันธ์ พุ่มภาษี ผู้อำนวยการ โรงเรียนพลอยจตุรจินดา สพ.ป.ส เขต ๑

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ

๒. เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ เล่ม

เนื่องด้วย พระครูใบฎีกาสุนันท์ สุวิชาโน รักษาสถาบันนิสิต ๕๔๐๑๕๐๔๕๙๐
 นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการการศึกษาที่มีต่อคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคกลางตอนล่าง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดียิ่ง จึงใคร่ขอเชิญท่านพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการการศึกษาที่มีต่อคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคกลางตอนล่าง” ในพุธ ที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐ เวลา ๑๓.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ วัดบางกอบัว ต.บางกอบัว อ.พระประแดง จ.สมุทรปราการ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะตามวัน เวลาและสถานที่ดังกล่าว

ขอแสดงความนับถือ

๘/๐๒/๖๐

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาศาสนา

ผู้ประสานงาน: พระครูใบฎีกาสุนันท์ สุวิชาโน

โทรศัพท์: ๐๘๑-๔๒๕-๙๓๖๕

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๐๕

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุทธาราม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๓๖๐ ๙ ก.พ. ๒๕๖๐
อยุธยา : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอนิคมพัฒนา จังหวัดนครราชสีมา ๓๒๑๓๐
โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

เรียน นางนภาพร สุรินทร์ ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดรวก สพ.สป เขต ๑

- สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ เล่ม

เนื่องด้วย พระครูใบฎีกาสุนันท์ สุวิชาโน รัชสประจำตวันนิสิต ๕๔๐๑๕๐๔๕๙๐
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการการศึกษาที่มีต่อคุณภาพและ
มาตรฐานการศึกษาโรงเรียนวัดพุทธในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคกลาง
ตอนล่าง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านพร้อมทั้งผู้
มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการ
การศึกษาที่มีต่อคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาโรงเรียนวัดพุทธในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคกลางตอนล่าง” ในพุธ ที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐ เวลา ๑๓.๐๐ น. เป็นต้นไป
ณ วัดบางกอบัว ต.บางกอบัว อ.พระประแดง จ.สมุทรปราการ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความ
อนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะตามวัน เวลาและสถานที่ดังกล่าว

ขอแสดงความนับถือ

ยืนถิ์เข้าร่วมสนทนากลุ่ม

H B
<นภาพร สุรินทร์>
9 ก.พ 2560

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุทธพล สุขะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระครูใบฎีกาสุนันท์ สุวิชาโน

โทรศัพท์ต่อ. ๐๘๑-๔๒๕-๙๓๖๕

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๐๕

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาศาสนา

ภาควิชาปรัชญา ศณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุธรรม แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

อยุธยา : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๕ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)
เรียน ดร.ปริเปรม เค้าอัน ผู้อำนวยการ โรงเรียนบางน้ำผึ้งใน สพป.สป เขต ๑
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ เล่ม

เนื่องด้วย พระครูใบฎีกาสุนันท์ สุวิชาโน รหัสประจำตัวนิสิต ๕๔๐๑๕๐๔๕๙๐
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการการศึกษาที่มีต่อคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคกลางตอนล่าง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเชิญท่านพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการการศึกษาที่มีต่อคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคกลางตอนล่าง” ในพุธ ที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐ เวลา ๑๓.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ วัดบางกอบัว ต.บางกอบัว อ.พระประแดง จ.สมุทรปราการ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะตามวัน เวลาและสถานที่ดังกล่าว

อันได้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม

ดร.ปริเปรม เค้าอัน
๙/ก.พ./๖๐

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาศาสนา

ผู้ประสานงาน: พระครูใบฎีกาสุนันท์ สุวิชาโน
โทรศัพท์ต่อ. ๐๘๑-๔๒๕-๙๓๖๕

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๐๕

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาศาสนา
ภาควิชาปรัชญา ศณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุธรรม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

อยุธยา : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๕ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

เรียน นางวัชรีย์ จันทรา ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดบางกระเจ้ากลาง สฟ.ส.บ เขต ๑

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ

๒. เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ เล่ม

เนื่องด้วย พระครูใบฎีกาสุนันท์ ฉายา สุวีชาโน รัชสประจำตวันนิสิต ๕๔๐๑๕๐๔๕๙๐
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการการศึกษาที่มีต่อคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาโรงเรียนวัดพุทธในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคกลางตอนล่าง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการการศึกษาที่มีต่อคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาโรงเรียนวัดพุทธในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคกลางตอนล่าง” ในพุธ ที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐ เวลา ๑๓.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ วัดบางกอบัว ต.บางกอบัว อ.พระประแดง จ.สมุทรปราการ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะตามวัน เวลาและสถานที่ดังกล่าว

ยี่หัดสังฆมณฑลกลุ่ม
(นางวัชรีย์ จันทรา)
๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุนะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาศาสนา

ผู้ประสานงาน: พระครูใบฎีกาสุนันท์ สุวีชาโน
โทรศัพท์ต่อ. ๐๘๑-๔๒๕-๙๓๖๕

ภาคผนวก ญ.
รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

๑. นางสาวเพ็ญศรี ชินตาปัญญากุล ผู้อำนวยการ โรงเรียนอินทรมพรรยอนุสรณ์
๒. นายจิระพงศ์ ศุภศรี ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดโยธินประดิษฐ์
๓. นางสาวดาวัลย์ ชูไสว ผู้อำนวยการ โรงเรียนชุมชนวัดราชภูษามารุง
๔. นางอรวิ นิจจอหอ ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดปทุมทั้งสนาวาส
๕. นางปัทมาพร ศรีอำภย์ ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดบางหัวเสือ
๖. ดร.ปิ่นทอง ใจสีหิ ผู้อำนวยการ โรงเรียนบ้านขุนสมุทรไทย
๗. นางสาวนวลอนงค์ วงเพ็ชร ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดสุขกร
๘. นางสาววรรณชนก รอดหยู่ ผู้อำนวยการ โรงเรียนคลองกระทุ่มราษฎร์อุทิศ
๙. นางสาวชนันฐิดา ฤทธิแดง ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดนางเกรง
๑๐. นางสาวณัฐมน บุญมาเลิศ ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดคู่สร้าง
๑๑. นางวีรวรรณ สิงห์ทอง ผู้อำนวยการ โรงเรียนอนุบาลพระสมุทรเจดีย์
๑๒. นางปราณี ตั้งศิริวัฒนกุล ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดครุใน
๑๓. นางสมหมาย เนียมฉาย ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดไตรมิตรวราราม
๑๔. นางณัฐกานต์ แก้วประเสริฐ ผู้อำนวยการ โรงเรียนระมุขรอตศิริ
๑๕. นางกัญยรัตน์ จิตตเกษม ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดแค
๑๖. นายสุรพงษ์ กลิ่นคง ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดสำโรงเหนือ
๑๗. นายศักดิ์เดช แก้วน้อย ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดตำหรุ
๑๘. นายกำจัด สุวรรณपाल ผู้อำนวยการ โรงเรียนชุมชนวัดสาขลา
๑๙. นายกิตติศักดิ์ ชาญอักษร ผู้อำนวยการ โรงเรียนเตรียมอุดมมถนอมเกล้า สมุทรปราการ
๒๐. นายสมหมาย ทองสุทธิ ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดใหม่ (สมุทรกิจพิทยาคม)

ภาคผนวก ก.
รายชื่อผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ

รายชื่อผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ

(Focus Group Discussion)

วันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙

๑. นายทองหนัก ศิริมาก	ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดคันลัด
๒. นางสาวอรการ สิ้นธุ์สุวรรณ	ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดกรงแก้ว
๓. นางสาวอุษณีย์ จำเมือง	ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดกลาง
๔. นางศิริรัตน์ อำตระกูล	ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดบางน้ำผึ้งนอก
๕. นางอมรพันธ์ พุ่มชาติ	ผู้อำนวยการ โรงเรียนพลอยจตุรจินดา
๖. นางนภาพร สุเรนทร	ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดรวก
๗. นายปรีชา ลิมสุริวงษ์	ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดบางกอบัว
๘. นางสาวปรีเปรม เค้าอัน	ผู้อำนวยการ โรงเรียนบางน้ำผึ้งนอก
๙. นางวัชรีย์ จันทรา	ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดบางกระเจ้ากลาง
๑๐. นางสุริรัตน์ เปลี่ยนบางช้าง	ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดป่าเกต
๑๑. นางสาวดา เข้มมณฑา	รองผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดบางกระสอบ
๑๒. นางสาวหฤทัย บุญประสพ	รองผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดบางกระสอบ

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	พระครูใบฎีกาสุนันท์ สุวิชาโน (สอนเล็ก)
วันเดือน ปี เกิด	วันอาทิตย์ ๒๔ มกราคม พ.ศ.๒๕๐๘
ภูมิลำเนา	๑๒๒/๑ หมู่ ๑๑ ตำบลบางครุ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ
อุปสมบท	๓๑ มีนาคม ๒๕๓๘
ปัจจุบันอยู่	วัดบางกอบัว ต.บางกอบัว อ.พระประแดง จ.สมุทรปราการ ๑๐๑๓๐
ประวัติการศึกษา	- ประกาศบัตรวิชาชีพ (ปวช) สาขาไฟฟ้าอุตสาหกรรม - น.ธ.เอก - ประกาศนียบัตรบริหารกิจการคณะสงฆ์ (ปบส.) รุ่น ๑๐ - ปริญญาตรีพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย - ปริญญาโทหลักสูตรปริญญาบัตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พธ.ม.) สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย - ศึกษาต่อระดับปริญญาเอกหลักสูตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ตำแหน่งหน้าที่การงาน	- เจ้าอาวาสวัดบางกอบัว - อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หน่วยวิทยบริการจังหวัดพิจิตร คณะสังคมศาสตร์ สาขาการจัดการเชิงพุทธ - อาจารย์สอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม - พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน โรงเรียนวัดชมนิมิตร - พระสอนพระพุทธศาสนาในโรงเรียน โรงเรียนวัดชมนิมิตร - พระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียน โรงเรียนวัดชมนิมิตร